Raftul Denisei

„Un roman puternic, obsedant,
despre familie, pierdere și paternitate."

Book Riot

Kyung-sook Shin

Vorbește-mi despre tata

Traducere de
Diana Yüksel

KYUNG-SOOK SHIN

Vorbeşte-mi despre tata

Traducere de Diana Yüksel
Colecţie coordonată de

DENISA COMĂNESCU

EDITURA HUMANITAS

2023

KYUNG-SOOK SHIN
I WENT TO MY FATHER

Copyright © 2021

All rights reserved.
Originally published in Korea by Changbi Publishers, Inc.

© HUMANITAS FICTION, 2023, pentru prezenta versiune în limba română (ediția digitală)

ISBN: 978-606-097-329-4 (epub)

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piața Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România
tel. 021.408.83.50, fax 021.408.83.51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723.684.194

Traducătoarea le mulțumeşte doamnelor Luminița Bălan şi Kim Young Sung pentru lămuriri asupra unor termeni.

Acest e-book este protejat de legea drepturilor de autor. Reproducerea sa integrală sau parțială, multiplicarea sa prin orice mijloace şi sub orice formă, punerea sa la dispoziție publică pe internet sau în rețele de calculatoare, stocarea sa temporară sau permanentă pe diverse dispozitive sau în sisteme care permit recuperarea

informației, gratuit sau în scop comercial, precum şi alte fapte similare, fără permisiunea scrisă a editurii reprezintă o încălcare a legislației privind protecția dreptului de autor şi se pedepsesc conform legilor în vigoare.

Când i-am spus tatei că într-o zi am să scriu despre el, tata m-a întrebat ce făcuse pentru asta. I-am răspuns că făcuse multe. A oftat zicându-mi: „N-am făcut absolut nimic, doar am trăit.”

1
Nu te-am mai văzut de-o veşnicie

Când am mers cu sora mea mai mică să o internăm pe mama în spital, tata a rămas singur în casa lui veche din apropierea oraşului J.

Dacă nu mi-ar fi spus sora mea că tata a plâns la poartă când am plecat împreună cu mama, nu mi-ar fi dat prin minte că va trebui să mă întorc în urbea J. în lipsa mamei. Nu mai fusesem acolo de mai bine de cinci ani. Între timp, părinții mei îmbătrâniseră şi mai mult. De câțiva ani buni fraţii mei treceau cu rândul pe la casa părintească la sfârşit de săptămână şi fie îl duceau pe tata la tuns, fie făceau cumpărăturile sau găteau şi îi lăsau în frigider mâncare pentru o săptămână întreagă, dar eu mă sustrăsesem până şi de la asta. Sora mea cea mai mică crease un grup al

familiei pe chat şi posta acolo programul, stabilind cine mergea în orăşelul J. săptămâna asta şi cine mergea săptămâna următoare. Eu doar urmăream în tăcere. După ce o pierdusem pe fiica mea, relaţiile de care depindeam înainte mi se păreau lipsite de sens, iar în alte legături apăruseră fisuri care le făceau să se dezintegreze bucată cu bucată. Primul lucru pe care l-am făcut a fost să rup legătura cu bătrânii mei părinţi. Oricât de calmă aş fi încercat să par, ei îşi dădeau seama că aveam chipul întunecat de durere. Iar eu nu voiam să-i îngrijorez. Aşa că le-am spus că am treabă undeva, departe, pentru o perioadă destul de îndelungată, că pentru o vreme n-am să pot ajunge pe la J. şi că, fiind plecată în străinătate, n-o să pot nici să le telefonez din pricina diferenţei de fus orar. În felul acesta m-am tot fofilat o vreme până când am aflat că tata a plâns, şi bolovanul acela de gheaţă care devenise sufletul meu s-a înmuiat subit. Aş putea să mă lamentez că de când plecasem din orăşelul meu natal tata mereu făcea aşa ca să mă aducă acasă, dar n-ar fi corect. Tata nu mi-a cerut niciodată nimic. Se întâmplase de câteva ori să aud de la mama sau de la fraţii mei că tata nu se simţea bine şi atunci îl sunasem sau luasem trenul să merg să-l văd. Dacă n-aş fi făcut asta, imaginea tatei nu mi-ar fi dat pace şi nu m-aş fi putut concentra la nimic altceva. Când am auzit că a plâns, s-a făcut brusc o linişte de mormânt în jur. Am întrebat-o pe sora mea de ce plânsese tata, dar nu ştia. „Ştiu şi eu exact cât ştii şi tu”, mi-a zis, oftând adânc. Şi cum suspinul acela, în care se simţea întreaga apăsare a sufletului, nu putea fi ignorat, n-am mai zis nimic. Tocmai mă gândeam că ar fi trebuit să-l luăm şi pe tata cu noi când am adus-o pe mama la oraş, cuprinsă de un amalgam de sentimente, când sora mea mi-a zis: „Ştii, mă gândeam că poate ar fi bine să mergem împreună la tata, dacă tot l-am abandonat singur acolo.”

— Mă simt de parcă aş fi lăsat un copil singur pe malul apei, a mai lăsat ea să îi scape. Ieşise în faţa porţii şi l-am întrebat dacă nu vrea să vină cu noi. Mi-a zis că nu, apoi a izbucnit în plâns.

Să se fi întristat peste măsură că sora mea o lua la ea pe mama, care era bolnavă? Mama, care nu înţelegea nici ea, încerca să-l liniştească: „De ce plângi? Doar nu mă duc să mor. Mă duc să mă tratez şi să mă întorc degrabă acasă după ce m-oi face bine.” Dar şi ea plângea. Imaginea aceea mi-a reînviat în minte şi am închis ochii fără să vreau.

— Lumea ar putea să creadă că i-am separat cu forţa, a răbufnit sora mea.

Mama se internează mâine. Chiar dacă nu mergeam niciodată în orăşelul lor şi nici nu le dădeam telefon, ştiam tot ce făceau părinţii mei urmărind ce se scrie pe grupul familiei, căci fraţii mei începuseră de la o vreme să discute acolo tot ce se întâmpla acasă. Acum sora mea mă sunase în drum spre casă, după ce o lăsase pe mama la fratele nostru mai mare.

— Dar să ştii că toţi sunt aşa.

— ...?

— Aşa mi-a spus cumnata adineaori, când am ajuns la ei, că aşa sunt toţi.

— Cine toţi?

— Când i-am spus că tata a plâns, mi-a zis că aşa sunt toţi taţii şi că nu merită să-mi bat capul cu asta. Cică şi când s-a îmbolnăvit mama ei şi a trebuit să vină la Seul la spital, tatăl ei a plâns.

Tatăl cumnatei murise în urmă cu doi ani.

— Probabil că aşa o fi. Se pare că te-am sunat degeaba.

Sora mea, care mereu trebuia că găsească o explicaţie pentru toate cele, părea să se fi împăcat cu gândul că tata era ca toţi ceilalţi bărbaţi, cu toate acestea avea un ton amărât când repeta că nu e cazul să ne facem griji.

— Tata şi-a rezolvat problemele cu dinţii?

Sora mea nu mi-a răspuns, dar citeam în tăcerea ei un reproş nerostit: „Până acum te-a durut în cot.” Scrisese pe grupul familiei că tata începuse să meargă la dentist. Mi-a povestit că tata se dusese singur la o clinică stomatologică din oraş, dar se pare că dentistul îi ceruse să vină însoţit de soţie sau de o rudă apropiată, aşa că s-a întors la clinică împreună cu Isac, fiul unui văr de-al lui, care locuia pe-aproape. Deşi trecuse bine de patruzeci de ani, Isac era cel mai tânăr din zonă. Era de-o seamă cu sora mea şi, până când aceasta plecase la facultate, merseseră împreună la aceeaşi şcoală, fiind buni prieteni. Mai grav decât faptul că nu ne spusese nimic nouă, copiilor, era faptul că tata îi ascunsese până şi mamei că mergea la dentist. Noroc că Isac o sunase pe sora mea, şi aşa am aflat cu toţii. Pentru mine nu contează ce părere aveau fraţii mei despre decizia tatei de a merge la dentist, şi în timp ce ei dezbăteau de-a fir a păr ce se întâmpla şi se întrebau cum avea să reziste tata, eu am rămas tăcută. Deşi totul se întâmplase cu doar o lună în urmă, ce-aş putea să le spun dacă mi-ar reproşa că am uitat sau că nu mi-a păsat? Sora mea, care mi-a simţit apăsarea, mi-a zis repede că nu era cazul să mă amărăsc acum cu treburi de genul acesta şi a închis telefonul. „Treburi de genul acesta...” a continuat să-mi răsune în urechi când m-am afundat în scaunul de la birou. Am rămas o vreme astfel, cuprinsă de un sentiment de neputinţă, apoi am rezervat un bilet de tren pentru localitatea J., am scos cablul laptopului din priză, am pus totul în geantă şi am anunţat pe grupul familiei că plecam în oraşul natal. „Am să stau eu cu tata cât timp e mama la spital.” Probabil că au fost surprinşi că dădusem un semn de viaţă după atâţia ani, căci deşi vedeam că mesajul meu fusese citit, nimeni nu a răspuns. Taxiul mă aştepta în faţa porţii, dar când să ies, mi-a atras atenţia plăcuţa de pe uşa

apartamentului, pe care adăugasem de curând numele fiicei mele. Am întins mâna şi i-am mângâiat numele. Adăugasem şi o copie după o schiţă pe care o găsisem într-un caiet de-al ei din copilărie: o şopârlă verde-marin.

Nu era prima dată când auzeam că tata plânsese.

Când am terminat şcoala şi am plecat din orăşelul nostru, tata a plâns trei zile în şir. Mama, care mă dusese la Seul, l-a găsit cu ochii umflaţi când s-a întors acasă şi mi-a spus că nu încetase din plâns în lipsa ei. Plângea până şi când scotea *makkeolli*[1] din butoi sau când se suia pe bicicleta lui cu platformă de marfă ca că meargă la un engros din Eubnae[2] să mai aducă nişte cartuşe cu ţigări. În vremea aceea tata avea un mic magazin alimentar la ieşirea din oraş, în apropierea căii ferate. Tocmai tata?! Am rămas fără cuvinte auzind despre tânguirile tatei când m-a trimis la şcoală. Nici nu-mi imaginasem vreodată că tata ar putea vărsa lacrimi. Mama mi-a spus că atunci îl văzuse şi ea plângând pentru prima dată. Era necăjit că mă lăsa să plec aşa devreme, un copil de-o şchioapă... Eu am glumit atunci că în şcoala generală crescusem deja de tot. O fătucă de un metru şi şaizeci şi trei de centimetri nu e chiar de-o şchioapă.

Era a doua oară când tata se ocupa de magazin.

Nu ştiu al cui era chioşcul din apropierea căii ferate, dar tata mai ţinuse un magazin acolo, pentru un an sau doi, când eram eu în şcoala primară, prin clasa a doua. Îi

---

[1] Băutură alcoolică din orez fermentat, de culoare albă, lăptoasă, cu gust dulce-acrişor.

[2] Orăşel din districtul Chungcheong de Nord, din centrul Coreei de Sud, aflat la nord de oraşul Cheongju.

spuneam magazin alimentar, dar n-avea nimic de-a face cu magazinele sau prăvăliile din ziua de azi. Era mai degrabă o dugheană de la țară, strâmtă şi sărăcăcioasă. Pe cele câteva rafturi erau atât de puține mărfuri, că nu-ți lua nici cinci minute să le numeri – câteva dulciuri, gumă de mestecat, nişte chifle şi caramele. În rest, numai țigări. După tejghea era un vas mare de lut, pe jumătate îngropat, în care se turna *makkeolli* adus de la distilerie, iar alături, un polonic de lemn care emana încontinuu un miros greu de alcool. Tata era cel care scotea băutura din chiup cu polonicul şi o turna într-un ceainic de alamă, iar muşteriii lui erau oameni de pe la noi sau, uneori, unii veniți din sate mai apropiate de Cheonan, ca Samsan sau Jinsan, care se opreau în drumul lor spre Eubnae. La asfințit, îi vedeam adesea pe cei care încheiaseră munca la câmp oprindu-se la magazinul tatei să bea împreună o ulcică de *makkeolli* şi, în devălmăşia aceea, nici nu mai puteai deosebi clienții de proprietarul dughenei. Câteodată stăteau la un pahar de *soju*[3] şi un joc de *yut*[4] mult după ce se întuneca. Şi acum îmi mai vine în minte, în mod inexplicabil, imaginea unei legături de curele negre de cauciuc, care atârna la intrarea în magazin ca ramurile unei sălcii plângătoare. De câte ori mergeam acolo trimisă de mama cu treabă sau ca să iau nişte bani acasă, îmi răsuceam benzile de cauciuc în jurul mâinii înainte să intru şi să-l strig pe tata. Erau şi zile în care nu ceream nici un ban şi pur şi simplu mă agățam de cauciucurile acelea. Uneori mai veneau şi clienți care cumpărau câte o curea de

[3] Băutură alcoolică tradițională coreeană, din cereale fermentate.

[4] Joc tradițional, numit *yunnori* în coreeană, jucat cu ajutorul a patru bețe de lemn sau bambus, pe o tablă împărțită în patru. Jocul se desfăşoară în funcție de poziția în care rămân bețele după ce sunt aruncate.

cauciuc. În zilele însorite, când deschideau capacele chiupurilor cu pastă sau sos de soia ca să le aerisească, sătenii foloseau curelele de cauciuc să fixeze câte o bucată de pânză peste gura vaselor. Aşa era magazinul nostru, un loc cu rafturile şi vitrinele de sticlă ticsite cu tot soiul de lucruri utile, dar pentru care nu merita să mergi până în oraş. În ziua în care am părăsit urbea J., m-am dus la magazinul tatei să-mi iau rămas-bun. Când am ajuns acolo, mi-am trecut mâna prin curelele de cauciuc, cum făceam de obicei, şi l-am strigat pe tata, dar până să apară el, în faţa magazinului a oprit autobuzul ce mergea la gară pe şoseaua cea nouă. Se înserase deja. Dacă pierdeam autobuzul, at fi trebuit să merg pe jos până la gară. Asta însemna că aveam să ajung acolo după plecarea trenului. Am dat buzna în dugheana întunecată strigând din răsputeri: „Tată! Tată!"

Am mai auzit vocea aceea de-a lungul vieţii, de fiecare dată când m-am despărţit de câte cineva.

Vocea aceea disperată, cu care prinsesem a striga de zor „Tată! Tată!" când am văzut autobuzul apropiindu-se, începe să-mi bubuie în urechi ca bătăile unei tobe de câte ori mă aflu într-o relaţie care e limpede că nu mai merge şi că urmează inevitabil despărţirea. Iar când mă gândesc la ce rămâne în urma mea după ce plec, îmi revine în minte imaginea tatei rămas singur la geamul autobuzului în care mă suisem atunci, strigându-i: „Tată, eu plec!" Autobuzul pe care trebuia să-l iau oprise deja în staţie şi tata, pe care venisem să-l salut, încă nu ieşise din magazin, aşa că de spaimă să nu pierd autobuzul, i-am strigat din uşă că plec şi am urcat în autobuz. Odată urcată, mi-am întors capul şi am privit spre magazin. Am încercat să deschid un geam, dar era înţepenit. Mi-am lipit palmele de el şi mi-am îndreptat privirea spre tata, care rămăsese în întuneric. Ieşise în fugă din prăvălie, încălţat cu un şlap într-un picior

şi un papuc de cauciuc în celălalt, şi rămăsese în drum privind neputincios în urma autobuzului, incapabil să schiţeze vreun gest sau să fluture măcar o mână. Silueta tatei nemişcată şi o curea din cauciuc de care mă agăţasem eu cu putere mai înainte şi care încă se clătina. O dâră de lumină din magazin care crea umbre şi pete întunecate pe chipul năucit al tatei. Autobuzul care a plecat înainte ca eu să-mi pot lua rămas-bun. Uneori mă gândesc la toate acestea şi mă întreb cât o fi rămas tata acolo după ce am plecat? Ce-o fi fost în sufletul lui când privea lung în urma autobuzului cu care dispărusem pe şoseaua cea nouă? Cât o fi trecut până a intrat iar în magazin? Cât timp mi-am văzut de viaţa mea în capitală, de câte ori mă gândeam cum trebuie să fi plâns tata în dugheana lui dărăpănată după ce ne-am despărţit astfel, obişnuiam să-mi duc o mână la frunte şi să mă liniştesc, folosind toată răbdarea de care eram capabilă. Banca veche din dugheana în care se adunau oamenii să bea o cană de *makkeolli*, polonicul de lemn cu care se scotea băutura din chiupul îngropat, sticlele de bere puse vara la rece într-o găleată cu apă... Şi, într-un colţ întunecat al prăvăliei, departe de sobă, aruncate cât colo, dar mereu prezente, toba tatei şi băţul cu care bătea în ea. Şi...

O lădiţă de lemn, de o culoare incertă, vag neagră, ferecată cu lacătul.

În lădiţa aceea ţinea tata banii câştigaţi la prăvălie. Acum chipul regelui Sejong decorează bancnota de zece mii de woni, dar pe vremea aceea apărea pe cea de o sută de woni. Bancnotele de o sută erau îndreptate bine şi rânduite în teancuri. Astfel şi chipul regelui era frumos netezit. Uneori se găseau în ladă şi câte două-trei bancnote de cinci sute de woni, iar câteodată chiar şi una de o mie. Apoi mai erau şi monedele... Copil fiind, am văzut pentru prima oară

portretul generalului Yi Sunshin şi vasul de război în formă de broască ţestoasă[5] pe banii din cufărul tatei. Ca orice copil, aveam şi eu nevoie de bani de buzunar şi când îi ceream tatei nişte bănuţi înainte să merg la şcoală, mai întâi mă punea să curăţ podeaua prăvăliei, şi apoi mă întreba cât să-mi dea. Când îi spuneam cât voiam, mă înroşeam toată la faţă şi inima îmi bătea de să-mi spargă pieptul. Fără să bage de seamă, tata îmi strecura câţiva bănuţi în palmă. Niciodată nu mi-a spus să învăţ bine sau să nu cheltuiesc banii aiurea şi alte lucruri de felul acesta, pe care le spun părinţii în general. Dacă se întâmpla ca tocmai atunci să spele pe jos, îşi ştergea mâinile cu un prosop, deschidea capacul lăzii şi îmi dădea exact cât îi cerusem fără să spună nimic, doar privindu-mă în ochi şi mângâindu-mă scurt pe creştet. Meşterise chiar el lădiţa, când preluase pentru prima dată gestiunea prăvăliei. Nu mi-e clar ce fusese în mintea lui la douăzeci şi unu de ani, când cioplise cufărul acesta mic cât cinci cărţi puse una lângă alta. La ce s-o fi gândit el atunci când îi monta balamalele sau când îl încuiase pentru prima dată cu cheia? În timp, lădiţa aceea, pe care la o adică te puteai aşeza, a început să arate ca o piesă dintr-un magazin de antichităţi, aşa încât îmi era greu să cred că era făcută de tatăl meu. Când magazinul a fost preluat de altcineva, lada a rămas o vreme uitată pe podea, într-un colţ al casei. Îmi amintesc că unul dintre fraţii mei mai mari punea în ea câte o pasăre moartă ca să ne sperie şi că era adesea folosită de fraţii mei când aveau de ascuns câte ceva în grabă. O vreme a fost mutată de colo-colo când de unul, când de altul, până când nu s-a mai interesat

[5] *Geobukseon* (în coreeană) – vas de luptă cu puntea acoperită, placată cu foi de metal, ce aduce cu carapacea unei broaşte ţestoase. Victoriile generalului Yi Sunshin împotriva invadatorilor japonezi din secolul al XVI-lea sunt atribuite într-o mare măsură acestei inovaţii coreene.

nimeni de ea, şi atunci am luat-o eu. Ca să nu se mai atingă de ea, obişnuiam să pun înăuntru ba cutia mea nouă de creioane colorate, ba un fruct de kaki căzut prea devreme din pom şi pe care îl ţineam în ladă până se cocea de-a binelea, ba o carte împrumutată de la şcoală, căreia îi îndoiam un colţ al paginii ca să ştiu până unde citisem. După ce am pus înăuntru jurnalul meu, am încuiat lada cu lacătul. Când tata a reînceput munca la prăvălie, lădiţa, care fusese a mea o vreme, s-a întors acolo să păstreze banii din vânzări. Acum îmi dau seama că perioada aceea, când tata s-a întors la prăvălie, era perioada în care aveam nevoie de bani mai mult ca oricând. Atunci, toţi cei şase copii, mâncăcioşi nevoie mare, erau fie la liceu, fie la şcoala generală. Oare ce s-o fi întâmplat cu lada când tata a renunţat iar la prăvălie? S-o fi întors acasă? Pe-atunci eu deja nu mai locuiam acolo. N-am mai văzut niciodată cufărul cel mic după ce tata a golit prăvălia şi a făcut curat. Probabil că l-a lăsat acolo, gândindu-se că şi cel care preluase magazinul avea nevoie de o ladă în care să-şi ţină banii.

Unele obiecte dispar în felul acesta. Chiar dacă nu le-ai aruncat, nu le-ai dat nimănui şi nu s-au distrus, dacă le arunci într-un colţ îndepărtat al memoriei, pier. Mai rămâne doar o vagă urmă a amintirii lor.

Tata s-a născut în casa din orăşelul J. în 1933, la începutul verii. N-a fost de la început cel mai mare dintre băieţi. Mai erau înaintea lui trei băieţi şi două fete, şase copii cu toţii, dar fraţii lui s-au prăpădit în anul în care a venit molima şi aşa a rămas el cel mai vârstnic dintre fii. Şi

încă al principalei familii a clanului[6]. Bunicul, care practica medicina chinezească în sat, fără prea multă notorietate, speriat că pierduse dintr-odată trei fii, nu l-a mai trimis pe tata la şcoală. L-a şcolit acasă, învăţându-l să socotească şi punându-l să memoreze îndrumarul *Preţioasa oglindă a inimii limpezi*[7]. Tata ştie şi acum foarte bine tot ce a învăţat în copilărie cu bunicul. *În somn, să nu dormi pe o parte, când te aşezi, să stai drept, când stai în picioare, să nu te laşi pe un picior... Urechile să nu audă rele despre alţii, ochii să nu vadă neajunsurile celorlalţi... Lemnul putrezit nu poate fi cioplit, cu lutul fărâmicios nu se pot tencui ziduri. Preţuieşte-ţi sinele, dar nu îi disprețui pe ceilalţi... Nu te aşeza în locul ce nu ţi se cuvine şi nu privi spre lucruri lipsite de bună-cuviinţă... Dacă alegi să îi înveţi pe ceilalţi, ascultă-i şi lasă-i să crească, dacă alegi să te retragi din viaţa publică, iubeşte-ţi părinţii, preţuieşte-ţi maestrul, ţine-ţi prietenii aproape...* Odată ce începea să le recite, nu se mai oprea, ca un ghem care se desfăşoară. Când îl întrebam pe tata cum de mai ştia toate acele citate, îmi răspundea că le învăţase cu tatăl lui, şi simţeam că încă îi mai purta pică bunicului că nu-l trimisese la şcoală. Dacă bunicul nu s-ar fi speriat de molimă şi îl trimitea pe tata la şcoală, viaţa tatei ar fi fost

---

[6] *Jongka* (în coreeană), de regulă familia primului descendent de sex masculin, avea o importanţă simbolică extrem de mare într-o societate patriarhală, aşa cum era societatea coreeană la începutul secolului XX.

[7] *Myeongsim bogam* (în coreeană) sau *Mingxin baojian* (în chineză) este o colecţie de citate din clasicele chinezeşti, compilată cel mai probabil la începutul dinastiei Ming (1368–1644). A fost folosită drept îndrumar pentru bună purtare şi în societatea coreeană timp de secole. După toate probabilităţile, este prima lucrare chinezească tradusă într-o limbă occidentală (spaniolă) şi publicată în 1676 de către misionarul şi episcopul catolic Domingo Fernández Navarrete.

altfel? Ar fi plecat din casa părintească? Ca să-l împac când îl vedeam descumpănit, îi spuneam tatei că, dacă ar fi mers la şcoală, poate că ar fi fost nevoit să-şi schimbe numele, să ia unul japonez[8]. Tata nu s-a dus la şcoală, ci la câmp. A arat pământul familiei cu plugul şi a plantat în el răsadurile de orez. Pe când avea paisprezece ani, a izbucnit o nouă molimă în sat. Bunicul, care nu-l trimisese pe tata la şcoală de teama molimei, a căzut beteag. De câte ori se gândeşte la bunicul, tata spune cu regret că n-ar fi trebuit să se ducă la unchiul său. Unchiul bunicului se îmbolnăvise, şi bunicul s-a dus să îi ducă leacuri chinezeşti. Aşa s-a îmbolnăvit. Bunica l-a îngrijit şi s-a molipsit şi ea. În vara aceea, în doar două zile, tata şi-a pierdut ambii părinți.

Tata povesteşte că era la câmp în ziua în care s-a prăpădit tatăl lui.

„Am luat împrumut o vacă şi m-am dus la arat, când tata mi-o apărut deodată în fața ochilor. O venit la mine pe câmp, mi-o zis că nu aşa se trage la plug, s-o proptit bine în picioare şi mi-o apăsat umerii zicând că-i bine să ştiu de pe-acum cum să trag brazdele, că aşa oi putea rămâne acolo să-mi duc liniştit traiul. Apoi mi-o făcut rămas-bun cu mâna şi o dispărut pe loc. M-o mai rugat să mă port bine cu vaca, şi numai ce am clipit din ochi, că s-o făcut nevăzut. Cum de-o venit tata până în câmp, dacă era izolat acasă şi nici măcar nu mă lăsau să-l văd? Nu pricepeam, nu era lucru curat. Înspăimântat şi cu lacrimile şiroindu-mi pe obraji am lăsat plugul jos şi am luat-o la fugă spre casă.

[8] După 1939, au fost puse în aplicare decretele imperiale prin care etnicii coreeni erau obligați să renunțe la numele de familie tradiționale, stabilite pe baza legăturilor de clan, şi să adopte nume noi, japoneze, sau să-şi adapteze numele la citirea în limba japoneză.

Când am ajuns, săracu' de tata... I-o țâşnit sângele pe nas cu atâta putere, că o împroşcat până în tavan. Oamenii ziceau că de boala asta puteai scăpa dacă treceai de primele cinci zile. Mulți şi-or dat ultima suflare înainte să treacă cele cinci zile, da' dacă treceai de ziua a patra, erai ca salvat. Ziua aceea era cea de-a patra, şi tata mai avea de răbdat doar una. Mă rugam să treacă mai repede timpul. S-o sfârşit chiar în a cincea zi. Când o murit, nu m-am putut gândi la nimic, s-o întunecat tot în jur. Cum aveam să trăiesc eu de-acum înainte? M-am jeluit întrebând cerul şi pământul de ce îmi făceau una ca asta. Mi-o rămas şi acum vie în minte vocea surorii mele mai mari, care m-o luat în brațe şi mi-o spus că ea nu avea să plece nicăieri, că avea să rămână cu mine, să nu-mi fie frică şi să nu mai plâng."

La fiecare început de semestru scriam „agricultor" în rubrica ce privea ocupația tatălui, dar adevărul e că tata nu aducea deloc cu un țăran nici când semăna orezul, nici când transplanta răsadurile în câmp, ori când săpa şanțuri pentru apă în zilele secetoase, şi părea, în general, cam nepriceput la toate. Probabil că aşa îl vedeam eu în copilărie, fiindcă tata nu dădea impresia c-ar fi la fel de preocupat de munca câmpului cum erau alți părinți. Pe lângă munca de la prăvălie, ridicase un grajd în grădina casei şi creştea vaci, iar când nu avea de lucru la câmp, îşi lua puşca de vânătoare şi pleca după păsări. Odată, a plecat în toiul iernii de acasă zicând că merge să câştige nişte bani. Nu ştiu dacă a câştigat vreun ban, dar la vremea semănatului s-a întors acasă şi s-a apucat de treabă. Probabil că, neputând să-şi întrețină familia doar din cultivarea pământului, tata fusese nevoit să încerce să facă orice altceva, dar în ochii mei de copil nu părea nicidecum un țăran obişnuit. Poate pentru că avea pielea foarte albă, chipul lui nefiind atins de razele soarelui. Sau poate pentru

că, neavând picioare puternice ca ale altor taţi care aduceau cu căruţele cartofi dulci de la munte, tata era adesea bolnav, căzut la pat. Ori, cine ştie, poate pentru că uneori se îmbrăca în haină de piele, cum nu purta nimeni în satul nostru, îşi dădea părul cu pomadă şi gonea cu motocicleta pe şoseaua cea nouă. Mi-au rămas întipărite în minte fragmente din copilărie în care tata nu apărea ca un vajnic agricultor, ci mai degrabă avea aplecare spre altceva.

Tata a trăit toată viaţa în satul de la periferia oraşelului J., unde şi-a dărâmat casa de două ori, şi tot de atâtea ori a ridicat-o la loc, dar n-a plecat niciodată în altă parte. S-a născut în 1933, aşa că de câte ori văd anul acesta pe undeva, privirea îmi adastă pentru o clipă asupra lui. De pildă, aşa am aflat că în 1933 Societatea pentru Limba Coreeană a publicat *Propunerea pentru unificarea alfabetului coreean*[9]. Dacă era anul 1933 înseamnă că era în plină perioadă a ocupaţiei japoneze, şi cu toate acestea, se găsiseră unii care să propună unificarea alfabetului coreean. Gândul acesta făcea să-mi tresalte inima de mândrie, dar în acelaşi timp eram cuprinsă şi de un sentiment de jenă la gândul că tot atunci, în Statele Unite, scriitori ca Hemingway aduceau deja în faţa lumii literatura *hard-boiled*, care excludea orice urmă de trăire, prezentând totul cu răceală şi detaşare. Ba mai mult, simţeam un copleşitor sentiment de neputinţă la gândul că artişti precum Dalí sau Picasso, ale căror opere au rămas până în ziua de azi la fel de proaspete, îşi făcuseră deja un renume,

[9] Documentul referitor la adoptarea ortografiei standardizate pentru alfabetul coreean (*hangeul*), unul dintre proiectele Societăţii pentru Limba Coreeană, un grup de cărturari care milita pentru păstrarea limbii şi a identităţii naţionale în perioada ocupaţiei japoneze (1910–1945).

cucerind lumea cu arta lor. Aşa e viaţa. Unii modelează lumea după pofta inimii, căci se bucură de grija şi de îndrumarea părinţilor încă din primele zile de viaţă, iar numele lor dăinuie etern. Alţii, ca tatăl meu, se nasc într-o casă de la marginea unui orăşel ca J., din sudul ţării, un loc fără nimic aparte, trăindu-şi toată viaţa prăfuită acolo, unde singurul motiv de a ieşi din curte e câştigarea traiului şi unde nu pot să treacă vreodată pragul unei şcoli. Şi unde, pe nesimţite, încep să fie ignoraţi de propriii copii.

De câte ori mă gândesc la tata îmi amintesc de podul din orăşelul J., în care mi-am petrecut întreaga copilărie. Mai precis îmi amintesc de momentul în care, elevă de gimnaziu fiind, pe podul acela i-am întors spatele părintelui meu.

Casa noastră era cam la vreo patru kilometri de oraş, distanţă pe care o străbăteam pe jos când eram la şcoala primară. Când bătea vântul, colbul se ridica în aer, iar pietricelele de pe drumul cel nou săreau în toate părţile. Acum drumul şerpuitor a fost îndreptat şi s-a turnat asfalt. Datorită acestui drum distanţa până în oraş s-a scurtat la trei kilometri. Acum podul acela pe care m-am întâlnit pe neaşteptate cu tata este în centru, dar atunci era pur şi simplu un pod de la marginea unui orăşel. Podul acela, care unea cele două zone ale oraşului, se numea Daeheungni (Marele Monument). Nu se ştie de ce i se spusese astfel. Într-o zi, din curiozitate, am căutat să aflu istoria podului, dar nici unul dintre textele despre locul acesta nu menţiona numele podului. Singurul lucru pe care îl aflasem cu certitudine era faptul că fusese construit în timpul perioadei coloniale. Îmi amintesc că în copilărie îi auzeam adesea pe oamenii din oraş zicând că podurile construite de mişeii de japonezi erau cele mai trainice. Oamenii rămaşi pe drumuri îşi construiseră sub pod bordeie din pământ bătătorit, şi îi vedeam acolo de câte ori treceam pe pod. Îşi spălau cartofii

în apa râului, aprindeau focul şi atârnau câte un ceaun deasupra lui sau se uşurau direct în apă, iar când era căldură mare, se despuiau şi se îmbăiau tot acolo. Îi vedeam şi pe câmp, când se apropia sfârşitul recoltatului. Adunau cartofii rămaşi prin brazde pe tarlalele deja recoltate, dar şi câte un spic de orez din holdele încă nesecerate. Când se lăsa seara, ieşeau de sub pod şi, adunaţi în jurul unui foc aprins pe malul râului, cântau şi se distrau. De sub pod se ridica atunci un miros puternic de lemn ars. În miezul iernii însă, dispăreau. Îmbrăcaţi cu toate hainele pe care le aveau şi acoperiţi cu tot ce găseau, se adăposteau sub pod, aşteptând să treacă iarna. Atunci nu se arătau deloc. Primăvara, spaţiul de sub pod se transforma în piaţa de raţe şi pui. Atunci ieşeau şi oamenii aceia să se încălzească la soare. Într-o primăvară, am văzut burta proeminentă a unei femei care ieşise pe malul apei după hibernarea de peste iarnă, iar într-o zi am auzit scâncetele unui copil ce veneau de sub pod. Pe când am plecat eu din oraş, locul de sub pod era deja nivelat de cei de la direcţia pentru întreţinerea drumurilor, iar oamenii fără adăpost nu s-au mai întors să trăiască acolo. Când văd la ştiri oameni care protestează fiindcă au fost nevoiţi să se mute, mă întreb mereu cum s-or fi mutat atunci oamenii aceia de sub pod şi unde s-or fi dus.

La început, singurul pod peste râul lung ce traversa oraşul era podul Daeheungni, dar mai târziu s-au construit în amonte, în zona liceului din oraşul J., două poduri noi, apoi încă două mai la vale, spre cartierul Yongji şi spre gară. Deşi se făcuseră lucrări de întreţinere, când ploua torenţial, râul se revărsa, iar sub pod se forma o baltă mare. Odată, apa s-a umflat atât de mult, încât a trecut de marginile podului. Se mai întâmpla pe-atunci şi ca podurile nou-construite să fie inundate sau să cedeze când ploua mult. De câte ori se întâmpla asta, lumea zicea: „Podul de piatră

s-a dărâmat...” Dacă podul din amonte se prăbuşea în timpul ploilor de primăvară, ploile din timpul sezonului musonic făceau să cadă podul din aval. Ca o ironie a sorţii, podul Daeheungni, construit în perioada colonială, rezista la orice ploaie. Dacă cineva lăuda podul acesta pentru cât de trainic era şi cum reprezenta el oraşul J., altcineva sărea imediat să-l contrazică, zicând că era limpede ca bună ziua că ticăloşii de japonezi, care considerau Coreea teritoriul lor, făcuseră podul trainic în mod intenţionat, căci nu aveau de gând să mai plece de aici.

Pe podul acela l-am întâlnit pe tata.

Un capăt al podului era în afara oraşului, iar celălalt era în oraş, unde se aflau şi şcoala mea, staţia de pompieri, piaţa ambulantă, primăria, secţia de poliţie, tribunalul şi celelalte. Copiii din satul nostru mergeau la şcoala de la intrarea în oraş. Majoritatea, pe jos. Toate drumurile treceau pe la şcoală. După ce ieşeam de pe uliţa din dreptul porţii, o luam pe drumul cel nou şi o ţineam tot pe el până la şcoală ori pe drumul de pe malul apei. Dacă trebuia să mă grăbesc să ajung la şcoală, o luam pe drumul cel nou, dacă aveam timp suficient, mergeam pe malul apei, de-a lungul căreia era o păşune. Pe câmpul acela, printre miile de buruieni care îl năpădeau, primăvara înflorea volbura şi se găseau o mulţime de fragi. Mă strecuram printre florile pline de rouă şi mâncam fragi pe săturate. Îmi lăsam ghiozdanul la marginea câmpului şi mă lungeam în iarbă. Chiar dacă, întinzând braţul să culeg frăguţele, mă înţepam într-un spin şi vedeam o picătură de sânge ivindu-se pe piele, bucuria aceea de a-mi umple căuşul palmei cu fragi era unică, o puteam simţi doar pe drumul spre şcoală. Frăguţele, care încă nu erau bine coapte, dar care a doua zi dimineaţa erau numai bune de cules, se ţeau dintre frunze sau se ascundeau pe sub ele. Dacă se uita vreun alt copil după

frăguțe, le ascundeam, acoperindu-le cu frunze de volbură şi, ca să ştiu doar eu unde erau, lăsam în urmă un semn. Astfel, când ieşeam de pe drumul de lângă câmp, cu marginile pantalonilor îmbibate bine de rouă, praful de pe drumul cel nou mi se lipea de pantaloni, îngreunându-i. Mergeam o vreme pe şoseaua cea nouă, când la deal, când la vale, apoi o luam pe un drumeag lateral, care trecea printre orezării, şi, înainte să intru iar pe drumul cel nou, îmi ieşeau în cale câteva morminte ca nişte movilițe de pământ. Cum acestea se aflau cam la jumătatea drumului între şcoală şi casă, aici era locul în care se odihneau copiii care mergea pe jos spre şcoală. Copiii însă nu puteau sta locului nici atunci când se odihneau, aşa încât ba se alergau unii pe alții, ba se împingeau sau, încercând să se cațăre pe morminte, alunecau şi distrugeau iarba de nu mai creştea la loc. Aceasta era ruta celor mai mulți copii din sat până intrau la şcoala gimnazială. Şcoala gimnazială se afla în centrul oraşului, aşa că pentru a ajunge acolo copiii luau autobuzul sau mergeau cu bicicleta şi treceau negreşit râul pe podul Daeheungni.

Ce anotimp să fi fost atunci? Tata nu purta haine cu mânecă scurtă, dar nici nu era gros îmbrăcat, deci trebuie să fi fost fie pe la sfârşitul primăverii, fie pe la început de toamnă. Zilele erau oare mai lungi? Podul era destul de aglomerat. Era un du-te-vino între cei care se îndreptau spre oraş şi cei care ieşeau din urbe. Dintr-un motiv oarecare, eu mă aflam pe partea aceasta a podului, îndreptându-mă spre centru, iar tata venea încoace, dând să iasă din oraş. La început nu mi-am dat seama că bărbatul care traversa podul era tata. M-am oprit din mers, încercând să mă lămuresc. Era chiar tatăl meu. Ce jenă să mă întâlnesc cu cineva din familie într-un loc neaşteptat! M-am oprit, privind înmărmurită spre tata, care venea spre partea aceasta a podului. Tata era încă tânăr, de înălțime

potrivită, iar pielea lui albă şi nasul drept, care-i împărţea faţa în două părţi egale, n-aveau nimic de-a face cu înfăţişarea unui ţăran. Tata nu ridica niciodată vocea, cum făceau alţi oameni pe-atunci, iar când se afla între alţi bărbaţi, era într-atât de tăcut, încât părea un sihastru. Cu toate că nu era deloc vorbăreţ, tata era mereu înconjurat de prieteni. Fraţii mei le ziceau „nene”. Îmi amintesc şi acum, după atâţia ani, cum le spuneau fiecăruia: nenea Muntele-de-la-Miazănoapte, nenea Marele Înţelept, nenea Primăvara-care-va-veni şi nenea Sarea-în-bucate. Dacă ne întâlneau pe undeva, în afara casei, ne tratau ca pe propriii lor copii. Dacă treceau cu bicicleta pe stradă, ne luau pe portbagajul din spate, dacă erau la un magazin, cumpărau alimente şi ni le puneau în braţe, iar cunoscuţilor ne prezentau drept „fiica” sau „mezinul”, după care foloseau numele onorific al tatei. În clipele acelea, în vocea prietenilor tatei se simţea bucuria de a trăi împreună pe lume şi multă încredere. Dar în ziua în care l-am întâlnit din întâmplare pe pod, tata nu emana nimic din toate acestea.

Umerii căzuţi, peste umeri, un pulover ponosit, cămaşa şifonată vârâtă într-o pereche de pantaloni prea largi... Când şi-a ridicat capul plecat, afundat în gânduri, era cât pe ce să-mi întâlnească privirea. Am întors repede capul într-o parte. S-a întâmplat cât ai clipi. M-au orbit razele soarelui reflectate de suprafaţa apei. Surprinsă de gestul meu de a-mi evita părintele, m-am întors, căutându-l din priviri. Nu m-a văzut pe partea opusă a podului. Îşi continua drumul cufundat în gânduri, izbindu-se uşor de alţi trecători. Silueta lui lălâie se pierdea în mulţime. Părea extrem de mărunt şi de neînsemnat printre ceilalţi, rămas în urmă, ca unul care, atins de o cruntă dezamăgire, nu mai avea puterea să se ţină pe picioare. Gârbovit, tata a traversat podul. Când era să se piardă din nou în mulţime, am grăbit pasul şi m-am luat după el. Mergea şchiopătat, probabil din

pricina flecurilor pantofilor, care într-o parte se tociseră mai tare. Razele soarelui, mulţimea, zgomotele, umbrele, toate acestea mi-au acoperit ochii ca o pată, şi tata s-a făcut nevăzut, aidoma unui punct minuscul în zare.

Tata s-a îndepărtat treptat de mine, ceea ce mi-a sădit în suflet un sentiment cumplit de vină fiindcă în ziua aceea îl evitasem.

În momentul în care în tren se anunța că următoarea oprire era la J., am auzit-o pe fiica mea spunând: „Mamă, am ajuns." Am clipit o dată. Mi se părea că mă scutura de umăr. Am închis cartea, care rămăsese deschisă. O deschisesem cu gândul să citesc încă din gară de la Seul şi aşa a rămas. „Trenul va ajunge în curând în stația J. Asigurați-vă că v-ați luat toate bagajele şi obiectele personale. Vă mulțumim." În timp ce răsuna din nou anunțul, iar eu mă străduiam să dau jos valiza de pe suportul pentru bagaje, era să mă dezechilibrez, şi atunci am auzit din nou vocea fiicei mele spunând: :„Mamă, ai grijă!" Un controlor de bilete care trecea pe-acolo mi-a dat jos valiza şi a aşezat-o în picioare.

Condițiile din tren sunt din ce în ce mai bune. Gândul ăsta îmi revine de câte ori călătoresc. De data aceasta, când mi-am dat jos jacheta cu gândul de a o aşeza pe suportul de bagaje, am observat un umeraş agățat lângă fereastra vagonului, pe care se puteau lăsa hainele. Era un umeraş nici prea mare, nici prea mic, atârnat cu grijă lângă geam. Nici anunțurile din tren nu mai sunt atât de zgomotoase ca înainte vreme. Acum vocea aceea răsună mult mai suav, pentru a nu-i deranja pe călătorii care au adormit. Din pricina asta, tatei, care venise cu mama la Seul să ne vadă, i s-a întâmplat odată ca la întoarcere să treacă de stația din orăşelul J. De data aceasta, mi-am luat haina de pe umeraşul nou apărut şi am privit afară. De când nu mai

trecusem prin gara asta? Am încercat să-mi amintesc, dar n-am reuşit. Mi-au revenit în minte doar câteva frânturi şterse din imaginea oraşului J. de altădată, dar până să ajungă trenul în gară, s-au disipat şi acelea. Nici gara nu mai e ca odinioară, când, de cum treceai de turnichete, erai pe peron, la un pas de calea ferată. Dispăruse şi controlorul care perfora biletele întinse de călători cu un mic cleşte. Cu biletul acela perforat puteai să urci direct în tren. Când venea un tren sau când pleca, cei care îi conduseseră pe călători la gară aşteptau în faţa turnichetelor, iar cei care plecau erau pe peron, întorcându-se spre cunoscuţi sau fluturând din mâini în chip de rămas-bun.

Locurile pe care mi le amintesc eu din oraş sunt, în general, cele pe care le ştiu dinainte de a pleca. Tribunalul, banca, clădirea pompierilor şi malurile râului pe care le vedeam în fiecare zi după ce am început să merg la şcoală. Primăvara, după ce creşteau bobocii verzui, orhideele sălbatice şi irişii înfloreau în nuanţe de galben. Până să împlinesc treizeci de ani am continuat să revin acasă, în oraşul J., în care îmi lăsasem părinţii şi fraţii. Era un loc de care îmi era dor cu sinceritate, căci plecasem de acolo înainte de traumă. Am continuat să mă întorc adesea, chiar şi după ce a plecat la facultate şi cel mai mic dintre fraţi. Pentru multă vreme orăşelul J. a fost sinonim pentru mine cu casa părinţilor. La fel era şi pentru fraţii mei, care, tot întorcându-se acasă, au înţeles repede că orăşelul era de fapt casa noastră. Casa a rămas mereu în afara peisajului urban, chiar şi atunci când oraşul a fost promovat la rangul de municipiu. La şcoala elementară ajungeam mărşăluind patru kilometri pe drumul cel nou, piaţa în care făcea mama cumpărăturile înainte de vreun ritual comemorativ se afla la patru kilometri şi jumătate, şcoala gimnazială la care eram înscrisă era la cinci kilometri de casă. Cei mai mulţi dintre copiii din sat mergeau pe jos la şcoala primară, iar când

treceau în clasele de gimnaziu, învățau să meargă pe bicicletă şi pedalau până la şcoală. Şi eu făcusem la fel. După ce am plecat de acasă, când mă întorceam, luam trenul din Gara Seul şi coboram după trei-patru ore în gara din J., traversam piața din fața gării, mergeam pe jos până la stația de autobuz, urcam într-una dintre maşinile care mergeau spre Ibam sau Jangseong, Wangnim sau Gochang, ocoleam dealuri, traversam râuri şi coboram în sătucul în care se afla casa părintească. Câteodată, dacă nu prindeam autobuzul şi aş fi avut de aşteptat prea mult sau dacă ajungeam noaptea ori aveam un bagaj mare, luam taxiul din stația de taxiuri aflată pe o latură a gării.

În perioada în care tata avea motocicletă, venea să mă aştepte cu ea la gară când îl anunțam că vin acasă.

Când treceam de turnichete şi mă îndreptam spre piața din fața gării, tata, cu ochelarii de soare la ochi şi casca de motociclist într-o mână, îmi făcea semn cu mâna liberă. Era felul lui de a-şi semnala prezența în mulțime. Îmi amintesc că de fiecare dată mă opream să-l caut din priviri, nefiind obişnuită cu ochelarii lui de soare. Ştia că mă opream fiindcă nu-l recunoscusem, aşa că îmi mai făcea o dată semn cu mâna, şi atunci mă îndreptam spre el. M-a aşteptat astfel la gară, cu motocicleta, mai mulți ani la rând şi, cu siguranță, venea mereu altfel îmbrăcat, dar mie mi-a rămas în minte doar puloverul bleumarin. Şi, fără doar şi poate, m-a aşteptat în diverse anotimpuri, dar nu-mi mai amintesc decât de momentele de la începutul verii. Puloverul era de un albastru nici prea închis, nici prea deschis, cu fermoar care se încheia până la gât şi cu buzunare de o parte şi de alta. Tata îmi punea bagajul în coşul din fața motocicletei, pe mine mă aşeza în spatele lui şi se avânta la drum cu motorul care pufnea şi bubuia. Mă țineam strâns de mijlocul tatei, cu mâinile în buzunarele puloverului său, şi,

în timp ce ne îndepărtam de gară, intram pe drumul dintre câmpuri şi orezării, îndreptându-ne spre casă, la urechi îmi ajungea trilul păsărilor, nările mi se umpleau de mirosul orezului proaspăt plantat, iar prin faţa ochilor îmi fugeau norii albi de pe cer. Tata îmi spunea să mă ţin bine şi mărea viteza. În aer plutea un vag miros de ulei. Motocicleta trecea în trombă pe lângă magazinul de electronice al oraşului, lăsa în urmă magazinul de biciclete şi pe cel de încălţăminte şi intra pe drumul dintre câmpuri şi orezării, care ducea în sat. Pe drumul acesta era şi un cimitir public. De când eram mică auzisem poveştile despre copilul care iese din cimitir în nopţile ploioase ori în zorii zilelor cu vânt puternic şi, mergând în picioarele goale, vine în sat să-şi caute prietenii. Se mai zicea şi că, uneori, o femeie râcâie pământul unui mormânt şi plânge în hohote. De ce oare personajele din poveştile cu stafii sunt mereu copii sau femei? Fraţii mei grăbeau pasul când treceau pe lângă cimitir şi se îndepărtau de mine. Rămasă în urmă, îi rugam să mă aştepte. Strigând în urma lor, o luam la fugă, dar dacă nu îi ajungeam, mă trânteam pe jos la marginea drumului şi începeam să plâng, înspăimântată şi având senzaţia că cineva îmi aşeza o palmă grea pe ceafă. Indiferent ce făceau fraţii mei, n-ar fi trebuit să îi rog să mergem împreună, nici să plâng şi nici să mă trântesc pe jos. Şi acum am rămas cu acest regret când îmi amintesc de locul acela. Fraţii mei, care ştiau că îmi era frică în cimitir, mă necăjeau astfel ori de câte ori treceam pe acolo. Mi-au rămas amintiri dureroase şi înspăimântătoare de atunci. De câte ori treceam cu tata, călare pe motocicletă, întrebam negreşit dacă cimitirul încă mai era acolo. Tata îmi răspundea invariabil „Aici îi”, până într-un an când mi-a spus că cimitirul fusese mutat, căci se făceau planuri de dezvoltare a zonei. Chiar şi aşa, tot mă mai uit în direcţia aceea când trecem prin împrejurimile cimitirului şi mă agăţ cu şi mai

multă putere de mijlocul tatei. „Ţine-te bine!” Îmi plăcea grozav vocea tatei purtată spre mine de vânt. Ştiam că avea să-mi spună asta când treceam pe-acolo. Chiar şi după ce depăşeam cimitirul, pentru că viteza se mărea, nu mai era de ajuns să mă ţin strâns de mijlocul tatei cu mâinile înfundate în buzunarele puloverului său, aşa că îmi lipeam şi faţa de spinarea lui şi, cu ochii abia mijiţi, studiam grădinile şi ogoarele, dealurile şi satele din jur. Tata, care mă luase de la gară, se grăbea spre casă. Pletele îmi zburau aiurea în vânt, chiar şi peste casca tatei. Coţofenele de pe câmp se speriau de zgomotul motocicletei şi îşi luau zborul, arătându-şi burţile cu pene albe. Roţile motocicletei săltau pe drumul plin de hârtoape. Mă ţineam tot mai strâns de tata. Agăţată de mijlocul lui puternic, închideam uşor ochii, cuprinsă de un plăcut sentiment de siguranţă, fără pic de nelinişte şi fără să mă gândesc vreo clipă că aş putea fi în pericol.

Casa noastră are două porţi.

Tata stătea în curte, dichisit, ca şi cum se pregătea să plece în oraş sau tocmai se întorsese. Dacă, în dreptul silozurilor cooperativei agricole, intri pe drumul care duce spre casa noastră şi o ţii tot înainte, urmând meandrele lui, dai de poarta principală a casei tocmai la capătul drumeagului. Dacă, înainte să ajungi la silozuri, te abaţi de la drum, treci peste şanţ şi o iei spre pâlcul de sâmbovine bătrâne, ajungi la portiţa din lateral a casei noastre. Am coborât din taxi în dreptul şanţului şi am pornit-o spre casă târând micul geamantan cu roţi. Casa noastră e în mijlocul satului. Pe oricare poartă ai intra, nu mai ai unde să mergi de aici. De aceea porţile noastre sunt mereu deschise. Vecinii noştri care locuiesc înspre drumul principal, dacă vor să ajungă repede în partea dinspre şanţ, intră pe poarta principală, traversează curtea şi ies pe portiţa din lateral, iar

cei care locuiesc pe partea cu şanţul, dacă vor să vadă ceva la drum în grabă, intră pe portiţă, traversează curtea şi ies pe poarta principală. Fiindcă tata părea adâncit în gânduri, după ce am intrat pe portiţă, înainte să traversez curtea, am ridicat valijoara de mâner, ca să nu-l deranjez. Când zgomotul făcut de roţile valizei a încetat, s-a lăsat o linişte profundă. Tata nu era căzut pe gânduri, ci privea insistent către ceva. Curioasă să aflu la ce se uita, am lăsat valiza jos şi m-am apropiat de el. În mijlocul grădinii cu flori, un fluture zbura pe deasupra unei hortensii înflorite. Tata privea neclintit mişcările fluturelui.

— Tată!

Abia atunci şi-a întors privirea spre mine. La început am crezut că tata, cu faţa lui ascuţită şi obrajii supţi, clipeşte des din pricina soarelui. Plângea. Lacrimile i se scurgeau pe obrajii scobiţi. Când l-am văzut pe tata plâns, parcă m-a lovit ceva în moalele capului, care mi s-a crăpat cu un bubuit puternic. Ruşinat, tata şi-a şters în grabă lacrimile cu dosul palmei, ca un băieţandru. Ochii lui umezi de lacrimi şi-au îndreptat privirea undeva dincolo de mine. M-am prefăcut că nu i-am văzut lacrimile şi am ridicat tonul.

— La ce te uitai?

L-am îmbrăţişat punându-mi braţele în jurul taliei lui. I-am atins crucea spinării slabe şi osoase.

— Ai venit?

Rămăsese privindu-mă, deşi eram în faţa lui, şi nu părea să facă vreun gest de bun venit.

— Ce priveai atât de atent?

— Un fluture.

— Fluturele acela?

Am urmărit şi eu privirea tatei. Pe deasupra hortensiei trecea un fluture alb. Apoi s-a aşezat.

I se spune floarea iernii, dar ăsta e doar un nume. În realitate, hortensiile stagnează iarna şi înfloresc abia acum.

Mângâiate de razele calde ale soarelui, florile se deschiseseră şi erau de un roşu aprins. Deja pe sub arbust era plin de petalele scuturate ale florilor trecute.

— Sub fluturele acela...

Tata a prins să spună ceva, dar s-a oprit.

— Sub fluturele acela? Ce e?

Mi-am îndreptat privirea spre locul indicat de tata şi am văzut fluturele care a trecut în zbor pe deasupra tufei de hortensii şi s-a aşezat pe o grămadă de pietre clădite. Ce-o fi cu moviliţa asta? Doar acolo erau aşezate nişte pietre. „De ce plângi la vederea unui fluture, tată?" În locul întrebării care-mi stătea pe buze, am zis:

— De ce doar aici sunt clădite nişte pietre?

— Acolo l-am îngropat.

— ...

— L-am îngropat pe Franc.

Franc!

Toată familia aflase că murise Franc. Deci aici era îngropat! Am privit cu şi mai mare atenţie grămăjoara de pietre şi fluturele care se aşezase pe ea. Tata marcase locul în care-l îngropase pe Franc. Fluturele aşezat pe mormânt îşi scutura aripile.

Când o aveam pe fiica mea cu mine, în momentele în care îmi era foarte greu la oraş şi nu mai puteam face faţă, luam trenul sau maşina şi o aduceam aici.

„Rămâi aici", îi spuneam şi o lăsam acolo, întorcându-mă singură în oraş. La fel am lăsat două pisici, doi căţei, un papagal. În şura unde ţinea diverse unelte agricole, care pe jos, care agăţate pe pereţi, tata construise pentru pisici o căsuţă înălţată, cu trepte. Planul meu era să aduc pisicile în camera mea, dar nu mi-a ieşit. Tata, fiind de la ţară, îmi spunea că era de rău augur să duc pisicile în casă. „Aduc ghinion." În schimb, aşezase la intrarea în şură un covoraş

împletit din paie, pe care să-l poată scărmăna pisicile în joacă. Cum pisicilor le plăcea să se cațăre cât mai sus, tata pusese pe pereți câteva trepte, de care atârnase şi bucăți de sfoară. Numai că pisicile nu stăteau doar în şură, aşa cum ar fi vrut tata. Ieşeau de acolo şi se plimbau ba pe gard, ba pe acoperiş, se cuibăreau să tragă câte un pui de somn în grădina de zarzavaturi şi câteodată se cățărau şi în copacul cu fructe de kaki din curte. Hălăduiau peste tot, din casă în casă, de nu mai ştiai care era pisica noastră şi care nu. Tata ne-a cerut cu strictețe să nu le hrănim cu resturi de la masă, ci numai cu mâncare de animale. „Da' mâncare specială, că doar nu-s vaci." Când era momentul potrivit, tata le punea de mâncare şi apă curată în vasele lor din şură. Se plângea că până acum cumpărase doar furaje pentru vite, şi acum ajunsese să cumpere mâncare pentru pisici, dar când se termina, se suia pe motocicletă şi dădea fuga până la oraş să mai cumpere. Curioasă să-l vadă pe tata preocupat astfel, mama întreba cu uimire, dând neîncrezătoare din cap: „Te duci să cumperi de mâncare pentru mâțe?" Apoi îmi spunea că tata ascultă numai de mine. „Să-i fi cerut eu, ar fi zis: Ce mâncare de mâțe vrei, femeie? Dar dacă i-ai zis tu, face întocmai." De aceea mama, când avea să să-i spună ceva tatei, îmi dădea telefon. „Zi-i să nu mai bea atâta. Să nu mai iasă cu motocicleta pe drum, că-i primejdios. Îl doare burta de câteva zile, spune-i să nu mai meargă o vreme în oraş..." Imediat îl sunam pe tata, îndeplinind cerința mamei. Îi spuneam de una, de alta, şi el îmi răspundea, cam fără tragere de inimă: „Bine. Am înțeles." Tata se înțelegea destul de bine cu pisicile. Acestea hoinăreau libere, dar când li se făcea foame, se întorceau în şură să mănânce, iar seara veneau să doarmă. Chiar şi aşa, de câte ori vedeam pisicile, care se sălbăticiseră de când erau aici, mă întrebam dacă făcusem bine să le aduc de la oraş la țară. Asta pentru că după câțiva ani au dispărut cu

totul. Câinelui nu i-a plăcut deloc la țară. Când l-am adus aici, mi-am imaginat că o să poată să alerge liber, să zburde, ceea ce nu putea face la oraş. N-a fost aşa. Dacă îi dădeam jos lesa, vecinilor le era frică să mai treacă prin curtea noastră. Eu mi-aş fi dorit ca pisicile să stea în casă, nu în şură, iar câinele să nu fie legat, ci să alerge liber, dar abia mai târziu am înțeles că la țară aşa ceva nu era posibil. După ce lăsam pisica sau câinele acolo, îl sunam pe tata în fiecare dimineață să verific dacă mâța a folosit bine litiera sau dacă lesa câinelui nu e prea scurtă. „O făcut caca şi l-o acoperit bine. Câinelui i-ar trebui un nume. Ce zici de Maru?" îmi răspundea tata de fiecare dată, cu răbdare. După câteva luni, interesul meu pentru animalele lăsate acasă începea să scadă şi telefoanele către tatăl meu se răreau.

Papagalul pe care îl îngropase tata în grădina de flori fusese găsit într-o piață. De fapt, n-aş putea să spun că l-am găsit eu. Pasărea pur şi simplu a venit după mine. La zece minute de casă, dacă mergi cu maşina, se află piața Tongin, unde merg uneori să cumpăr peşte. Motivul pentru care prefer să merg cu maşina până acolo, când aceiaşi peşti se găsesc şi în supermarketul din cartier, heringi, cambule, barbuni, este că la piață sunt mult mai proaspeți, iar tanti care vine acolo e foarte generoasă şi uneori mai adaugă gratuit câte o mână de ascidii sau alte mici vietăți. Într-o zi, când am plecat cu fiica mea la piață să luăm cambule, înainte să ajungem la standul cu peşte, am zărit nişte pelin, aşa că am cumpărat o legătură şi am aruncat-o în coşul de cumpărături. Când am dat să merg mai departe, am văzut un papagal care se plimba pe jos. Papagal? În imaginile şi în cărțile în care văzusem eu papagali, aceştia erau fie galbeni, fie verzi sau chiar albi, dar acesta era gri din cap până-n picioare. Mi-am zis că trebuie să aibă un stăpân, dar pasărea gri era singură. Ce fel de papagal mai e şi ăsta? L-

am privit pentru câteva clipe, apoi ne-am continuat drumul spre standul cu peşte, dar papagalul se ţinea după noi. „Ce enervant e! Se ţine după noi ca un căţel!” am zis eu, dar fiica mea a exclamat cu bucurie: „Mamă, papagalul vine cu noi!” Până am cumpărat noi o cambulă grăsuţă şi un cod măricel, papagalul a rămas la picioarele noastre. Ba chiar ne-a condus până la ieşirea din piaţă.

— Pleacă! i-am zis enervată ca şi cum m-ar fi înţeles. Du-te, ţi-am zis! am ţipat la el, dar pasărea mă privea insistent, de parcă ar fi avut ceva de zis.

Ne-a urmat până în parcarea din spatele pieţei, unde lăsasem maşina. Fiica mea se amuza copios că pasărea vine după noi. M-am întors la taraba de unde luasem pelinul, acolo unde găsisem pasărea. Fiica mea şi papagalul au luat-o pe urmele mele. I-am spus bătrânicii care vindea pelin că papagalul se ţine întruna după mine, şi ea a ţâţâit cu înţelegere, spunându-mi că pasărea se perinda astfel prin piaţă de vreo trei zile. Pasărea n-avea cum să plece singură de acasă. Nu cumva o abandonase cineva în piaţă? Sunt unii care-şi lasă căţeii în piaţă, pe furiş. Bătrânica mi-a zis că poate mi-e sortit papagalul. Se mai luase şi după alţii prin piaţă, dar când cineva voia să-l prindă, lovea cu ciocul, scotea sunete ascuţite şi bătea ameninţător din aripi, încât nimeni nu se putea apropia de el, dar cu noi se purta prietenos. De ce ne alesese pe noi? M-am uitat iar, cu atenţie, la pasăre. Trebuia să mă întorc acasă. Nu puteam să mă tot învârt prin piaţă, cărând peştii după mine şi escortată de papagal. Credeam că am reuşit să-l păcălesc şi că am scăpat de el când, grăbind pasul, m-am trezit că era tot în urma mea. „Mamă, papagalul te imită”, a zis amuzată fiica mea, care se ţinea după mine în fugă. Am luat-o la goană fără să privesc în urmă şi când am ajuns în dreptul stâlpului de iluminat de pe străduţa din faţa pieţei, m-am trezit cu papagalul în faţa mea. Nici nu mai avea rost să-l

alung. Ca să-l păcălim, am intrat cu fiica mea într-o măcelărie, apoi într-un aprozar unde, prefăcându-ne că vrem să cumpărăm verdeață, ne-am învârtit minute în şir, dar în zadar. Ce chestie! Devenisem ținta unui papagal. Întristată, am grăbit pasul, m-am dus drept la maşină şi am deschis portiera, dar înainte să urce fiica mea, s-a repezit înăuntru papagalul. Pasărea aceea cenuşie era Franc.

— Nu-i lucru obişnuit. Nu-l durea pe nicăieri şi dimineață, când m-am trezit, l-am găsit mort. Cu o zi mai înainte o mâncat bine...

Tata ținea mult la papagalul gri. Şi numele tot el i-l dăduse. Papagalul cică ar spune totul franc. Aş fi vrut să-i spun tatei că asta era o iluzie, dar m-am abținut şi am început să-l strig şi eu Franc.

— Îți lipseşte?

— Era prietenul meu.

Vocea tatei suna spart. Când îi adusesem papagalul a început să râdă zicând: „Hopa, de-acuma o-nceput s-aducă păsări."

— Nu-i o pasăre oarecare, tată.

— Cum adică?

— Poate vorbi.

— Vorbeşte?

— Sigur că da. Trebuie să îl înveți. Îi spui un cuvânt, şi papagalul îl repetă.

Nu ştiu ce i-o fi venit tatei, dar a decis să atârne colivia papagalului în casă. Tocmai el, care nu lăsase câinii şi pisicile înăuntru. În sat nimeni nu avea papagal. Oamenii văzuseră coțofene şi vrăbii, mierle, rațe sălbatice, ciocănitoare şi diverse păsări albăstrii, dar tata socotea că nimeni nu văzuse un papagal. Chiar şi aşa, cum să ții papagalul cu tine în cameră? Cine ştie...? Poate că se temea de bârfe.

Câteodată, tata apleca urechea la ce zicea lumea şi se lăsa influenţat de părerile celorlalţi.

Alteori, dacă auzea ceva, tata întreba ce zice lumea, şi apoi făcea taman pe dos, considerând că ceea ce auzise nu era drept. Lăsând papagalul cenuşiu la tata, am reînceput să-i dau telefon în fiecare dimineaţă. La celălalt capăt al firului, tata chiar învăţa pasărea să vorbească. Pe când învăţase să-i spună „tătucă”, papagalul deja era nedespărţit de tatăl meu. Când l-am auzit prima dacă cum zicea „tătucă”, m-a pufnit râsul atât de tare, încât simţeam că nu mai am aer. Papagalul folosea o formulă de adresare pe care eu nu îndrăznisem niciodată să o folosesc. În locul coliviei, tata aşezase în dormitor un suport pentru păsări, dar când era în încăpere, papagalul stătea doar pe umărul lui. Se proţăpea acolo, şi dacă venea cineva pe la noi, îl auzeai imediat: „Poftiţi, vă rog!” În cele din urmă, tata a decis că trebuia să-l ia cu el când mergea la dentist. Într-o dimineaţă, când i-am dat telefon tatei, şi în receptor s-a auzit papagalul, zicând cu o voce groasă, ca de bărbat, „Nu te-am mai văzut de-o veşnicie”, m-au trecut fiorii.

— Ce-ai zis? am întrebat eu şi l-am auzit pe tata râzând în hohote.

Era cât se poate de reconfortant să-l aud pe tata râzând cu poftă. M-am bucurat că până la urmă pasărea îl făcea să râdă, şi de-atunci înainte în fiecare dimineaţă când îl sunam, îl auzeam pe papagal: „Nu te-am mai văzut de-o veşnicie.” Ca să nu mai rămână cine ştie pe unde sau să se piardă, papagalul, care se mutase din piaţa Tongin din oraş la ţară, nu s-a mai dezlipit de tata. Dacă tata se întindea în pat, i se aşeza pe burtă. Dacă dormea pe burtă, papagalul i se aşeza pe spate. Când se ridica, papagalul, care-şi imagina că braţul tatei e un tobogan, îşi trăgea ghearele şi aluneca pe el, oprindu-se şi aşezându-se tacticos pe dosul palmei,

iar dacă se întâmpla ca eu să sun atunci, nu uita să strige cu vocea lui răguşită: „Nu te-am mai văzut de-o veşnicie!”

L-am prins pe tata de brațele lipsite de vlagă şi l-am întrebat:

— Unde ai fost?

Nu mi-a răspuns decât printr-un vag „Pe-aici” şi, îndemnându-mă să intru în casă, şi-a îndreptat spinarea şi a luat-o spre scările care duceau la uşa casei. Parcă uitase că în urmă cu doar câteva clipe plângea. A durat opt minute să urc împreună cu tata scara de la intrare, cu cele opt trepte ale ei. Întâi pune piciorul stâng pe o treaptă, apoi îl aduce şi pe dreptul lângă el. Pune din nou stângul, urmat apoi de dreptul şi tot aşa. Urcam şi eu în urma tatei, pas cu pas, atât de aproape, încât am călcat în gol de era să cad. Mi-am pierdut echilibrul şi mă clătinam, când am avut senzația că o mână mă sprijinea din spate şi m-am întors să mă uit. Fluturele alb, care se aşezase pe mormântul papagalului cenuşiu ce obişnuia să-mi spună răstit „Nu te-am mai văzut de-o veşnicie!”, s-a ridicat în zbor, îndreptându-se spre hortensii.

Nu era ceva de trecut cu vederea. Sora mea îmi spusese că tata a plâns, apoi l-am văzut cu ochii mei plângând în fața mormântului papagalului, deci se întâmplase de mai multe ori.

Tata a zis că nu vrea să mănânce de cină. Oricum nu putea să mestece nimic, aşa că dacă mie nu-mi era foame, nu era cazul să punem masa. Frigiderul era plin de vase în care mama îi lăsase mâncare înainte să plece. Muguri de soia, bucățele de tofu prăjit, ruladă de ou, agar-agar şi un vas de inox plin cu supă. Cutia frigiderului era ticsită de calupuri mici de tofu moale, iar un sufertaş era plin-ochi cu piure de cartofi. Toate acestea se puteau mesteca şi fără

dinți sau se puteau bea. Văzând mâncarea, mi-am dat seama că tata începuse tratamentul la dinți. Cu părul nevopsit, alb ca neaua, şi cu colțurile gurii lăsate, tata părea mai bătrân ca niciodată. Când i-am spus tatei, care nu voia să mănânce de cină, că nu putea să-şi ia medicamentele pe stomacul gol şi că trebuia să îmbuce totuşi ceva, a arătat cu mâna spre un raft, unde era pudra de ghinde[10].

— Poți să-mi pregăteşti o piftie?

— Dacă ți-o pregătesc, o să mănânci?

Tata a încuviințat aplecându-şi capul. Când am dat să iau pudra de ghinde de pe raft, m-a cuprins jena. Nu doar că nu mai pregătisem niciodată o piftie, dar nici măcar nu ştiam că există făină de ghinde pentru aşa ceva. Pe punguță era scris „Făină de ghinde obținută 100% din producție locală de ghinde, culese cu grijă", iar alături era o rețetă pentru pregătirea piftiei, cu instrucțiuni şi desene. Cum n-aveam nici o alternativă, am urmat întocmai instrucțiunile din rețetă. Am luat o oală în care am turnat o cană de făină şi şase căni de apă şi am pus-o pe aragaz. „Puneți vasul la fiert la foc mare şi amestecați încontinuu până începe să fiarbă." Ce înseamnă foc mare? Lipsită de convingere, am ezitat pentru câteva clipe, apoi am deschis flacăra aragazului la maximum şi m-am pus pe amestecat cu o lingură de lemn. N-a trecut mult şi fiertura a început să se îngroaşe. Conform rețetei, ar fi trebuit să adaug nişte sos de orez brun şi puțină sare şi să amestec cinci minute, până când piftia devine maronie, dar cum nu aveam sos de orez brun, am adăugat puțin sos de soia. Fiertura din oală s-a întărit imediat. Căutam un vas pătrat în care să o pun la răcit, dar tata mi-a zis să o torn într-unul din bolurile

[10] Din făină de ghinde se obține o specialitate gelatinoasă, de consistența unei piftii, maronie, moale şi fină, care în bucătăria coreeană însoțeşte adesea felurile principale de mâncare, servindu-se rece.

aşezate cu gura în jos la marginea chiuvetei. A amestecat cu lingura fiertura încă fierbinte din bol şi a început să mănânce. Ar fi trebuit lăsată la răcit într-un vas închis etanş, să se prindă şi să arate ca o piftie gelatinoasă... Ce mânca tata acolo era un terci. I-am zis să-i potrivească gustul adăugând sare, căci abia atunci mi-am dat seama că eu uitasem să pun, dar tata nu a cerut nici măcar sos de soia.

— Ce gust are?

Tata a ridicat din umeri dându-mi de înţeles că habar nu avea şi mi-a zis că nici nu conta, îi făcea bine la stomac. Am luat şi eu o înghiţitură din curiozitate şi am scuipat-o pe furiş, să nu mă vadă. Am întrebat degeaba ce gust avea. Nu se putea spune. După ce tata a terminat de mâncat şi a luat un pumn de pastile, am sunat-o pe mama şi am întrebat-o dacă era bine. „Îs bine, cum să nu?" Auzind-o, tata a râs. „Ce râzi?" a întrebat ea. „De ce n-aş râde?" Ascultând conversaţia lor simplă, m-am trezit zâmbind şi eu. Mi s-a părut ciudat să zâmbesc, aşa că am închis repede gura. Când tata a întrebat ce i-a zis medicul mamei, lacrimile au pornit din nou să i se rostogolească pe obraji. „Mâine merg la spital. Iar plângi?" Tata a răspuns că medicul credea că are o problemă la glandele lacrimale. Mama, care urma să se interneze a doua zi într-un spital din capitală, îl liniştea pe tata, aflat în oraşul J.: „Omu' când îmbătrâneşte tre' să capete curaj. Ce-are să zică lumea dacă plângi aşa din nimica? Ce-or crede copiii? Dacă eu mă găsesc aşa, măcar unul din noi să se ţină tare, nu?" Tata a încuviinţat neputincios, dându-i dreptate, dar fără vlagă. Mama l-a mai rugat şi să mănânce bine, să nu sară peste mese. „De bună seamă", i-a răspuns tata. L-a mai întrebat dacă şi-a luat medicamentele, iar el i-a răspuns că le-a luat. Apoi deodată

mama mi-a pronunțat numele. „Să n-o năcăjeşti pe Heoni[11], cum mă năcăjeşti pe mine. Şi-aşa o doare sufletu'...” Atât a mai zis mama, apoi a tăcut. Fără să-şi dea seama, mama scăpase vorbele acestea, care arătau limpede că era stingherită. M-a cerut imediat la telefon şi a oftat adânc. Mi-a spus să nu dorm pe podeaua din cămăruța cea mică şi îngrămădită, ci să dorm în dormitor, în patul ei. Înainte să închidă mi-a mai zis o dată pe nume şi mi-a mulțumit.

Tata s-a întins pe patul pe care şi-l instalase în sufragerie şi a pornit televizorul.

Nu ştiam că tata încetase să mai doarmă în dormitor şi îşi mutase patul în sufragerie.

Am deschis uşa dormitorului şi am privit spre patul gol al mamei. Când veneam cu fiica mea aici, ne cuibăream toate trei în patul acela şi vorbeam despre tata. Ascultam cu atenție, cu toate că mă întrebam dacă o mamă îi spunea fiicei doar adevărul despre tatăl ei. Aşa ceva se găseşte doar în cărți. Aşa cum şura e plină de uneltele agricole ale tatei, încăperea cea mică a casei are pereții înțesați cu cărțile pe care i le-am trimis eu. La fel cum adusesem la țară câinii, papagalul şi pisicile căci nu mă puteam ocupa de ele la oraş, în momentul în care se adunau prea multe cărți în apartamentul meu, le încărcam într-o camionetă şi i le trimiteam tatei. În felul acesta, tot expediind din cărți la J., până când am plecat să petrec doi ani la New York, aproape că mutasem aici toate cărțile. Tata a construit rafturi într-una dintre încăperile casei de la țară şi a rânduit pe ele toate cărțile de la mine. În camera aceea dormeam eu sau

[11] Numele personajului este Heon, dar în coreeană se foloseşte adesea sufixul „-i” în adresarea afectivă.

fraţii mei când ne întorceam la casa părintească. Chiar dacă nu citea, nici unuia dintre fraţi nu îi displăcea cămăruţa cu cărţi, iar pentru mine era foarte confortabil să am cărţile acolo şi să nu mai fiu nevoită să le car de acasă ca să am ce citi. Cumva, gândul că acasă aveam destule cărţi mă liniştea. La un moment dat, fratele meu cel mai mare a început să decupeze din ziare ba un interviu de la lansarea uneia dintre cărţile mele, ba un eseu şi să le aranjeze pe un panou, pe care l-a aşezat în încăperea cu cărţi. Nu puteam să spun nimic fiindcă lui îi plăcea. „Bine măcar că nu l-a pus în sufragerie", mi-am zis. La un moment dat, mi s-a cerut să scriu un eseu despre tatăl meu. Fratele meu l-a înrămat şi pe acesta şi l-a aşezat în faţa rafturilor cu cărţi. Cu faţa plină de încântare mi-a zis că i l-a citit şi tatei. Eu aş prefera ca familia mea să nu citească ce scriu. Mi-e greu să explic de ce anume vreau asta, poate că cel mai apropiat cuvânt de realitate e cuvântul „ruşine". Când încerc să ghicesc ce-ar putea să creadă ai mei despre felul în care redau eu în scris anumite momente din viaţa noastră, mi se face rău, mă cuprinde jena şi ruşinea. Şi frica. Momente bune, de mult trecute, sunt adunate şi reînvie în frazele mele. Când l-am întrebat cu resemnare pe fratele meu ce spusese tata despre articol, mi-a zis că remarcase că ţin minte toate cele. Toate cele. Uneori, ca să verific ce voia tata să spună cu „toate cele", reciteam câte un eseu. Când se întâmpla să ajung pe-acasă şi să dorm în cămăruţa cu cărţi, întorceam panourile făcute de fratele meu cu faţa la perete. Aveam senzaţia că mă oglindesc în ele.

Nu puteam să dorm, aşa că am luat din raft *Ziua aceea*[12] şi m-am mutat în patul mamei. Am deschis puţin uşa dormitorului cu gândul să-l rog pe tata să dea televizorul

---

[12] *Ce jour-là*, mini-album al fotografului francez Willy Ronis, apărut în 2006.

mai încet, căci se auzea foarte tare, dar am închis-o la loc, m-am aşezat pe pat şi m-am uitat la titlul cărţii. Ocupată să termin un manuscris până la o anumită dată, nu mi-am dat seama decât spre seară că în ziua aceea era aniversarea fiicei mele. În ziua aceea, dimineaţa, fiica mea deschisese uşa biroului, îmi urase succes, făcându-mi cu ochiul, şi plecase fără să mănânce. Aşa făcea mereu. Dacă nu mi-aş fi amintit deloc de ziua ei, n-aş fi mers să o iau de la şcoală. Dacă nu mi-aş fi amintit...

Willy Ronis a spus: „Îmi amintesc de toate fotografiile mele." Şi a scris despre momentul apariţiei fotografiilor pentru a demonstra că îşi amintea exact ziua aceea. M-am aruncat în patul mamei şi m-am cufundat în lectură. Am privit îndelung fotografia unei tinere aşezate în genunchi în faţa unei maşini de ţesut, într-o fabrică de textile din Alsacia. Îngenunchease în faţa maşinii pentru a lega un fir care se rupsese. După toate aparenţele, autorul vizitase fabrica pentru a filma în interior. În timp ce vizita locul şi asculta explicaţiile directorului fabricii, a observat-o pe tânăra aplecată deasupra maşinii cu firul rupt, l-a rugat pe director să-l aştepte o clipă şi a făcut o fotografie. Momentul acela a fost descris de autor mai apoi ca unul „în care văzuse ceva de neratat", „o clipă care nu se repetă". Aşa cum scrie autorul, tânăra muncitoare era „frumoasă, cu mişcări elegante, întocmai ca o artistă aşezată în faţa harpei". La fel ca el, nici eu nu-mi puteam dezlipi privirea de imaginea ei, aşa că am rămas îndelung la pagina respectivă. Cum o fi oare în Alsacia? Mai există fabrica şi acum? Tot gândindu-mă la ce s-o fi ales de tânăra muncitoare nu mai ştiu dacă eu am adormit prima sau pe tata l-a furat somnul mai întâi.

Era în jurul orei trei noaptea.

M-am trezit şi în timp ce mă dezmeticeam şi-mi aminteam că mă culcasem în patul mamei, mi-am dat seama că mă

trezise sonorul televizorului care încă mai mergea în sufragerie. Voiam să merg la toaletă, dar şi să verific dacă tata încă se mai uita la televizor, aşa că m-am ridicat. Am luat cartea căzută pe podea şi am aşezat-o pe noptieră. Am deschis uşa băii, aflată în faţa dormitorului, dar înainte să intru am aruncat o privire spre locul din sufragerie unde era patul tatei. Lumina albăstrie a ecranului se revărsa peste patul gol. Crezând că n-am văzut bine, am luat mâna de pe clanţa uşii de la baie şi m-am îndreptat spre sufragerie, strigându-l pe tata. Pe canalul de teleshopping tocmai se anunţau reduceri la germeni de orz. M-am gândit că poate era la baie, aşa că am bătut la uşă. Nici un răspuns. Am aprins lumina în baie şi m-am uitat. Pe poliţa de la chiuvetă periuţa de dinţi era la locul ei, alături era pasta, iar în cuier atârna, cât pe ce să cadă pe podea, un prosop cu iniţialele Asociaţiei Agricultorilor din oraşul J. Duşul era căzut în cadă, gata să stropească spre tavan, toaleta aştepta cu capacul ridicat, dar nici urmă de tata. Am privit pentru o clipă bara de oţel instalată lângă toaletă. Asta o fi aici ca să te ajute să te ridici? Tata era de negăsit, dar simţeam în nări un miros de umezeală. Am împins uşa glisantă dintre sufragerie şi bucătărie şi l-am strigat din nou. M-am uitat şi în şopronul din continuarea bucătăriei, dar nu era nici acolo. Nu era nici în cămăruţa în care ţineam lenjeria de pat şi plăpumile. Ceasul de pe perete arăta că trecuse de ora trei. Am început să mă îngrijorez că tata nu era în casă la ora asta, aşa că am deschis uşa de la intrare şi am ieşit afară în picioarele goale. Am strigat tare în aerul rece al nopţii: „Tată!” Tăcere. Am intrat înapoi şi am aprins toate becurile, să luminez cât mai bine casa. Măceşul de lângă fântână, pe care mai devreme nu-l observasem, strălucea în nuanţe de roşu aprins. În mijlocul curţii, în picioarele goale, am început să strig iar: „Tată! Tată!” Şi copacul cu fructe de kaki şi hortensiile, poarta principală şi mormântul

papagalului, toate au rămas tăcute. Cuprinsă de panică, mi-am rotit privirea în toate direcțiile, dar tot ce simțeam era aerul rece, înțepător.

L-am găsit pe tata într-o parte a şopronului, unde mai demult adunam cenuşa din vatra casei.

Şedea pe vine sub uneltele agricole sprijinite de peretele şopronului, în umbrele prelungi ale greblei, sapei, secerei, ciocanului din lemn, săpăligii, furcii, târnăcopului şi hârlețului.

— Tată! l-am strigat iar, dar el n-a schițat nici un gest. Ce faci aici?

M-am bucurat că l-am găsit, dar ajunsă în fața lui am constatat cu surprindere că plângea. La vederea lacrimilor lui, toată căldura care mă cuprinsese la gândul că l-am găsit s-a transformat pe dată într-o sudoare rece ca gheața. Mi-am venit în fire şi am apăsat întrerupătorul, stingând lumina pe care o aprinsesem în grabă. Trebuia să-i mai dau puțin timp tatei. Întrebându-mă din nou ce anume găsise tata aici, m-am aşezat lângă el, plimbându-mi privirea prin şopronul slab luminat. Unelte agricole. Tata nu mai lucra la câmp, dar pe pereții şopronului erau rânduite diverse sape pe care le folosea la prăşit cartofii sau la scos cartofii dulci şi unelte pentru cosit şi adunat fânul. Cinci-şase hârlețe şi lopeți erau aşezate pe nişte bare prinse în perete. Mai erau acolo şi vreo două furci, de forma unui trident.

Tata era foarte sever atunci când cineva nu punea înapoi la locul ei o unealtă folosită.

Dacă o unealtă nu era aşezată la locul ei, cel care avea nevoie de ea mai târziu nu o mai găsea şi nu putea să-şi facă treaba. Din această pricină era cel mai adesea certat cel de-al doilea frate. Îi plăcea să planteze trandafiri, măceşi şi

alte plante, pe care le aduna cine ştie de pe unde, în spaţiul gol de lângă fântână. Astfel, tot plantând, a transformat spaţiul de lângă fântână în grădina de flori. Tot lui îi plăcea enorm să meşterească, să dezmembreze şi să reasambleze radiouri şi diverse alte aparate. Tata, care nu-l certase niciodată că dezasamblase ceasul de perete şi-l făcuse bucăţi, a urlat la el când a uitat să pună la locul lui hârleţul şi sapa pe care le folosise pentru a planta un păducel. „Toate lucrurile au rostul lor, dar cel mai important e să le pui la loc.” I-a explicat că dacă un obiect era la locul lui, putea fi de îndată folosit. Dacă nu era acolo, iroseai o jumătate de zi căutându-l. Nimeni nu se putea atinge de regulile tatei privind aranjarea uneltelor. Tata nu uita niciodată ca în ajunul Anului Nou să restituie uneltele împrumutate şi să-şi plătească datoriile. Obişnuia să spună că datoria trebuie plătită înainte de Anul Nou, chiar dacă mai apoi te împrumuţi din nou. Era de părere că socotelile vechi trebuie să se încheie odată cu anul. Nu s-a întâmplat niciodată ca tata să nu dea înapoi uneltele împrumutate de prin sat ori să nu-şi primească înapoi uneltele pe care le împrumutase el altora. Tatăl meu, care în copilărie mi se părea că nu are deloc alură de agricultor, acum chiar nu mai era. Doar uneltele pe care le folosise rămăseseră atârnate în şopron, ca relicvele unui muzeu.

— Tată, hai să intrăm în casă! l-am îndemnat, bănuind că şi-a petrecut astfel toată noaptea.

Tata s-a sprijinit de mine pentru a se ridica, aşa cum fac copiii mici. De cum am ieşit din şopron, aerul rece al zorilor ne-a pişcat obrajii.

— Ţine-te bine de mine, tată.

Când să urcăm treptele, l-am prins de braţele descărnate şi l-am sprijinit de mine. Nu-mi dădeam seama dacă parfumul pe care-l simţeam era al trandafirilor sau al

măceşului, dar boarea aceea îmi dădea de înţeles că n-aveam să mă pot întoarce în oraş prea curând.

Am debutat cu fraza:. „Pe unde or fi?”

Şi am continuat cu: „Degeaba răscolesc toate cele patru compartimente ale sertarului, mănuşile nu-s.” După ce mi-am pierdut fiica şi am încetat să mai merg în oraşul natal, într-o bună zi mi-am amintit subit cum scrisesem prima povestire şi am căutat volumul în care apăruse. După absolvirea facultăţii, prima mea slujbă a fost la o editură numită Yieumsa, aflată între Seodaemun şi Ahyeon[13]. Între timp a dispărut. Pentru o bună perioadă de timp mergeam dimineaţa la serviciu străbătând străduţa lungă pe care se afla casa fratelui meu, în cartierul Yeokchon, pentru a ajunge la staţia de autobuz de la şosea. Chiar şi-aşa, străbătând străduţa aceea pe jos, când urcam în autobuz, eram adormită şi îmi cădea capul în piept. De altfel, niciodată nu era nimic amuzant care să mă facă să-l ridic. În centru, aerul era mereu greu din pricina gazului lacrimogen cu care erau aproape zilnic atacaţi protestatarii. Când am avut o treabă la şcoala pe care o absolvisem şi mă dusesem în zona Myeongdong, până să ajung la clădirea facultăţii, jandarmii mi-au verificat de vreo patru ori geanta. Cel de-al treilea frate, care făcuse hernie de disc pe când se pregătea de examenele pentru funcţionari publici, era internat în spital.

Sediul editurii era la al doilea etaj al unei clădiri sărăcăcioase, a cărei scară de lemn trosnea la fiecare pas. Nu-mi era clar dacă era un scârţâit făcut atunci când ceva se aşază sau când alunecă, de aceea mă opream de fiecare dată şi mă uitam în urmă. Vedeam cele câteva trepte pe care

[13] Cartiere ale Seulului.

le urcasem şi, la capătul lor, picioarele celor care zoreau spre ieşire sau intrau grăbiți. Prin fața ochilor mi se perindau pantofi de bărbați cu talpă joasă, pantofi de femei cu toc înalt, iar printre ei, grăbiți, bascheți şi balerini decupați, aproape ca nişte şlapi. Şi-atunci mă uitam şi eu pe scara aceea de lemn la încălțările mele. Coborând pe scara cea scârțâitoare, ajungeam la intrare şi de acolo direct în stradă. Obişnuiam să îmi imaginez cum paşii mei se pierdeau printre cei ai altor trecători. Dacă ar fi să ies de aici, încotro aş lua-o? Spre intersecția de la cinematograful Hwayang? Înainte să ajung acolo aş traversa prin pasaj? Dacă aş traversa strada, aş trece prin fața clădirii corporației farmaceutice Chong Kun Dang, iar dacă n-aş traversa, aş lua-o pe drumul spre cartierul Ahyeon şi aş trece pe lângă magazinul de mobilă artizanală, în fața căruia sunt scoase la vânzare obiecte de mobilier mic, dar niciodată paşii nu mă purtau nicăieri, şi îmi reluam ascensiunea spre etajul al doilea, pe scara obosită de lemn. Urcam cu urechile ciulite la trosnetul şi pârâitul scării şi, ajunsă la etajul al doilea, deschideam cu grijă uşa încăperii în care erau îngrămădite trei birouri, îmi lăsam geanta pe biroul meu şi-mi schimbam de îndată pantofii cu o pereche de papuci. Odată cu schimbul încălțărilor se încheia şi reveria evadării din birou. Obrajii cuprinşi de febra hoinărelii imaginare îşi reluau pe dată aspectul palid, potrivit atmosferei. Inspiram adânc şi întindeam o mână spre teancul de traduceri de pe birou. Dacă la editura aceea s-ar fi publicat şi cărți pe care să-mi doresc să le citesc, probabil că m-aş fi dus la muncă cu mai multă tragere de inimă. Probabil că atunci nu mi-aş mai fi lăsat imaginația să zburde când urcam treptele spre birou. Nu am cum să ştiu dacă într-adevăr ar fi putut fi astfel sau dacă munca mi s-ar fi părut mai uşoară, căci până în momentul în care mi-am dat demisia, la editură nu s-a publicat nici o carte care să-mi stârnească interesul.

Continuând să fac lucruri în care nu vedeam nici o noimă, aveam o cumplită senzație de pierdere, ca şi cum degetele mi-ar fi căzut unul câte unul, aşa încât, din când în când, puneam deoparte pixul cu care făceam corecturile şi îmi pipăiam mâinile, verificându-le pe rând. Pe-atunci treaba mea era să pun cap la cap fragmentele unei cărți tălmăcite de diverşi traducători şi să le adaptez contextului cărții. Se întâmpla adesea ca o carte să fi fost împărțită şi tradusă de cinci sau şase inşi care nu ştiau cum se desfăşura povestea în capitolele anterioare sau în cele care urmau fragmentului tradus de ei, aşa încât la fiecare dintre ei găseam titluri diferite, ani şi cifre contradictorii sau referințe diferite la acelaşi episod. Când ajustam traducerea după modelul primelor capitole, în momentul în care ajungeam la partea tradusă de altcineva, care folosea alte convenții, mă zăpăceam cu totul, iar confuzia aceasta îmi crea un acut sentiment al zădărniciei. La sfârşitul unei zile în care, după multă bâjbâială prin haosul unei lucrări, reuşeam într-un final să armonizez toate secvențele, desfăşurarea cronologică şi numele, simțeam că îmi plesneşte capul, iar umerii, încordați după ce stătusem aplecată o zi întreagă, mi se ridicau aproape până la urechi.

De câte ori mă întorceam de la serviciu, îmi spuneam că nu mai puteam continua astfel, că aveam să mor.

Ca să supraviețuiesc, într-o zi când am plecat de la muncă, am luat *Marele dicționar explicativ* al lui Yi Heui-Seung şi am pornit spre sala de lectură din cartierul Yeokchon. M-am aşezat la o masă şi am început să scriu ceva, apoi să şterg, să scriu din nou şi tot aşa. Treaba asta s-a repetat până într-o zi când am scris propoziția „Pe unde or fi?”, pe care nu am mai şters-o, şi am continuat cu: „Degeaba răscolesc toate cele patru compartimente ale sertarului, mănuşile nu-s şi pace.” Din clipa aceea, de cum

plecam dimineața de la fratele meu, unde locuiam atunci, şi până seara când, după cină, mă duceam la sala de lectură cărând cu mine dicționarul, n-am mai simțit impulsul de a o lua la fugă de câte ori auzeam scârțâitul scării de lemn de la birou. Mă încurajam spunându-mi că trebuia să merg la muncă pentru a putea ajunge după aceea la sala de lectură, aşa că plecam la serviciu mult mai liniştită. Am început să lucrez cu răbdare la reorganizarea încâlciturii de traduceri, fără încordare şi fără să mă las năpădită de tot soiul de emoții. Oricum era o muncă nesfârşită. Când credeam că am terminat, apărea iar ceva de corectat. Aranjam o frază într-un loc şi apărea o problemă în altul. Când corectam ce mi se părea greşit în altă parte, nu se mai potrivea cu ceea ce făcusem înainte. Cu toate acestea, continuam să lucrez la pupitrul meu de la etajul al treilea, încercând pe cât puteam să corectez când ici, când colo. După ce am scris „Pe unde or fi?", am căpătat o sprinteneală în mişcare şi o hărnicie neaşteptată. După cină, mergeam direct la sala de lectură şi adăugam câte ceva la frazele scrise în zilele anterioare. Pe vremea aceea se scria pe hârtie de manuscris[14]. Uneori umpleam o coală, alteori, când eram în formă, scriam câte şapte-opt coli. Chiar şi atunci când nu eram în stare să aştern nici măcar un rând, nopțile treceau mult mai repede decât zilele, şi zorii se iveau pe neaşteptate. La parterul clădirii în care era amenajată sala de lectură se găsea un magazin de *tteok*[15]. Cum se primeau comenzi mari şi se

[14] Limba coreeană, fiind o limbă în care silaba e unitatea de bază, pentru redactări se folosesc adesea coli speciale, imprimate cu pătrate pentru fiecare silabă. Sistemul se foloseşte şi în Japonia sau în China, unde se numără silabele, respectiv caracterele.

[15] Pastă din făină de orez din care se fac prăjiturile din orez, pachețelele festive umplute cu pastă de soia, prăjiturele simple pătrate sau cubulețe

producea şi pentru vânzarea cu toptanul, maşinile de făcut *tteok* porneau încă de pe la ora trei dimineaţa. Când toată lumea era cufundată în somn, se auzea doar clinchetul maşinăriilor care modelau batoane de *tteok* sau cubuleţe moi. Ieşind pe culoar să iau puţin aer, puteam vedea prin fereastra mare umbrele arborilor de ginkgo ce se unduiau în vânt, măturând strada goală. În zilele furtunoase, frunzele copacilor se adunau grămadă în mijlocul străzilor lipsite de viaţă. În zori, străzile erau pustii. Privind strada la miezul nopţii şi ascultând clinchetul maşinilor de *tteok*, braţele mi se încrucişau singure peste piept. Într-o astfel de noapte, m-am întors la masa mea din sala de lectură şi am scris: „Viaţa e plină de surprize." Viitorul îmi traversa în grabă sufletul neliniştit, pe când priveam la amalgamul acela de frunze şi umbre ale copacilor întinse pe caldarâm, noaptea, la ora trei.

Atunci am început să bănuiesc că aveam să continui să scriu şi să şterg fragmente incomplete şi că aveam să revizuiesc la nesfârşit ceea ce scrisesem chiar şi după ce aveam să pun punctul final.

De când îl găsisem pe tata plângând pe podeaua şopronului, am început să îl caut noapte de noapte. O dată l-am găsit lângă fântână, altă dată sub copacul de kaki, iar altă dată printre chiupurile cu pastă de soia. A doua zi tata nu-şi mai amintea că plânsese peste noapte. După episodul acela, a sunat-o pe mama la spital, iar mie mi-a propus să mergem să cumpărăm caracatiţă vie. Caracatiţă? Tata încă nu-şi încheiase tratamentul la dentist şi nu putea mesteca

---

pentru diverse sărbători sau pentru comemorări ori batoane sau felii pentru gătit.

bine. Ce-o fi fost în mintea lui? N-am îndrăznit să-l întreb, aşa că m-am mulţumit să-l urmez.

— Cum? Dacă îmi place caracatiţa?

În faţa standului de peşte din piaţă nu-mi pot lua privirea de la chipul tatei. Pentru mine voia să cumpere caracatiţă! Era convins că îmi place. Ce straniu! Cum de îi intrase lui în minte faptul că-mi plăcea caracatiţa crudă? Eu îmi aminteam că, dimpotrivă, lui îi plăcea.

Într-un an, pe la începutul verii, mama plecase la Seul să o ajute pe sora mea după ce aceasta tocmai născuse, aşa că eu m-am dus să stau cu tata. N-avea deloc poftă de mâncare, gusta o singură dată din ce pregăteam eu şi nu se mai atingea de nimic. Am sunat-o pe mama, care mi-a spus să merg la piaţă şi să-i cumpăr caracatiţă. Caracatiţă? Mama mi-a dezvăluit faptul că atunci când tata nu avea poftă de mâncare, ea îi oferea caracatiţă crudă, şi imediat îi revenea apetitul. Ca să-l fac pe tata să mănânce, m-am suit în autobuz şi am coborât la piaţă să caut caracatiţă. Deşi am luat mai multe pieţe la rând, n-am reuşit să găsesc caracatiţă vie. Mama îmi spusese că trebuie neapărat să fie vie. M-am învârtit pe la toate standurile şi magazinele cu produse pescăreşti întrebând de caracatiţă vie, dar n-am reuşit să găsesc. Aşteptam autobuzul, cu gândul să mă întorc acasă, când deodată am văzut caracatiţe în acvariul din geamul restaurantului din dreptul staţiei de autobuz. Era pentru prima dată când mă bucuram nespus să văd o caracatiţă. Proprietarul restaurantului a scos vietăţile din acvariu şi le-a pus în punga mea neagră. Pe drum spre casă, caracatiţele s-au zbătut cu atâta putere, încât punga s-a zgâlţâit neîncetat. Îmi amintesc şi acum cât de stresată eram că vietăţile aveau să găurească punga şi să se prelingă în autobuz. Tata a privit o vreme caracatiţele, apoi le-a luat fără să scoată un cuvânt şi s-a dus în bucătărie. A aşezat

una pe un fund de lemn, i-a răsucit capul şi, cu o singură mână, i-a smuls dintr-o mişcare măruntaiele, apoi i-a îndepărtat ciocul dur. Jocul mâinilor tatei era aproape ritmic. Caracatița nu mai avea vintre, dar tentaculele continuau să i se încolăcească. Tata a dat animalul prin sos de soia şi oțet, l-a băgat întreg în gură şi s-a pus pe mestecat. Îl priveam pierdută cum a mai pus o caracatiță pe fundul de lemn şi a început să o toace. După ce a asezonat-o cu ulei şi semințe de susan, a aşezat farfuria în fața mea şi m-a îndemnat să mănânc. Tata, care îşi pierduse pofta de mâncare, a înfulecat caracatițele cu mare plăcere, întocmai cum spusese mama. Mânată de entuziasmul tatei, am vârât şi eu o bucată de caracatiță în gură, dar am scuipat-o imediat, cuprinsă de o îngrozitoare senzație că îmi muşca interiorul obrazului. Simțeam că mi se întoarce stomacul pe dos doar la gândul că tatăl meu avea asemenea gusturi ciudate. Văzându-mă că-mi curăț gura până şi de ultimele urme de sare şi de ulei de susan, tata m-a întrebat dacă nu-mi plăcea. Când i-am răspuns că mi se încolăcea în gură, tata a aruncat tentaculele în apă fiartă şi apoi mi le-a pus din nou în față. Aceea a fost ziua de vară în care tata a mâncat caracatiță crudă, iar eu caracatiță fiartă.

După aceea nu-mi amintesc să mai fi mâncat vreodată caracatiță împreună. Cum de a rămas tata cu convingerea că îmi place caracatița crudă? Totuşi, când l-am văzut plin de bucurie că am venit împreună la piață să-mi cumpere caracatiță, n-am avut inimă să-i spun că nu-mi plăcea, aşa că am privit absentă cum alege caracatițele şi plăteşte. La piața de peşte, caracatița nu mai e pusă vie într-o pungă de plastic ca mai demult. După ce e curățată şi tăiată în bucăți, e aşezată într-o cutie transparentă de plastic, aşa încât acasă doar o deschizi şi poți mânca. Ba mai mult, vine la pachet cu usturoi proaspăt şi pastă de ardei iute, ca la restaurant. Întoarsă acasă, am mutat caracatița într-o

farfurie, am spălat nişte frunze de salată, proaspăt culese din grădină, şi le-am aşezat pe un platou împreună cu usturoiul şi pasta de ardei iute. Am împins farfuriile în faţa tatei, spunându-i să încerce, chiar dacă nu poate mesteca. Tata mi-a zis: „Mănâncă tu. Pentru tine am luat-o.” Când i-o fi luat-o memoria razna? Chiar crede că-mi place. Dacă în mintea lui lucrurile sunt acum anapoda, mai pot să am încredere în ceea consider eu că e adevărat? Mă uitam absentă la bucăţile de caracatiţă care încă mai colcăiau în farfurie. Mi-am dat seama că o parte din viaţă e o sumă de neînţelegeri şi denaturări. Cu toţii am trecut printr-o serie de confuzii de tipul acesta. De teamă că tata, care privea intens caracatiţele zbătându-se în farfurie, ar putea izbucni iar în plâns, i-am zis: „Stai puţin. Le fierb imediat.” Şi m-am ridicat în grabă de la masă.

Am renunţat să mai dorm în patul mamei şi mi-am întins o saltea în sufragerie, lângă patul tatei.

Mă gândeam că trebuie să îl urmăresc tot timpul, de teamă să nu ajung să-l caut iar pe la miezul nopţii. La un moment dat s-a ridicat în capul oaselor şi a rămas aşa, privind în gol. Eu îl urmăream în întuneric de pe salteaua mea.

— Dormi?

— Da, tată. Dorm.

— Cum dormi dacă-mi răspunzi?

— Aşa, ca să ştii. Culcă-te şi dumneata la loc.

A mai rămas puţin aşa, apoi s-a întins în pat. Deasupra patului tatei, peretele e plin de fotografii ale fraţilor mei la ceremonia de absolvire a facultăţii, începând cu fratele cel mai mare. Probabil că tata le trece în revistă, pe întuneric, începând cu poza fratelui mai mare şi terminând cu cea a mezinului. Încerc şi eu să desluşesc, în spatele tatei, fotografia fratelui mai mare. Lângă poza lui se găseşte cea a

celui de-al doilea frate, urmată de poza celui de-al treilea frate, după care ar trebui să fie poza mea, dar locul ei e gol. Urmează fotografia surorii mele, apoi cea a fratelui mai mic. În ’94 sau ’95, când a ridicat casa asta, tata a intrat primul în încăpere şi a atârnat pe peretele acela toate fotografiile copiilor lui de la ceremoniile de absolvire. Între timp au mai apărut o mulțime de fotografii de la diverse evenimente, dar tata le-a pus pe perete doar pe acelea. Privind fotografiile, te poți amăgi cu gândul că nici unul dintre copii n-a îmbătrânit şi că au rămas aşa cum erau atunci. Între timp, fratele meu mai mare s-a pensionat de la firma la care lucra. Tot nu pot să pricep de ce-o fi atârnat tata taman fotografiile acelea într-un loc atât de vizibil. Când a agățat pe perete prima dată fotografia fratelui mai mare, în casa care acum nu mai există, probabil că tata era extrem de mândru de fiul lui, dar la interval de câțiva ani, au început să apară una câte una şi fotografiile celorlalți copii, toți cu robele de ceremonie. Locul al patrulea pe peretele tatei era al meu. Când mi-a venit rândul, am refuzat să-i fac pe plac. Detestam fotografiile. Am făcut o poză purtând toca de absolventă a Şcolii de Arte pentru albumul promoției noastre, dar am refuzat să o măresc, să o înrămez şi să i-o trimit tatei. Ce-i asta, să atârni pe perete pozele de la ceremonia de absolvire? Îmi displăcea profund, şi faptul că primul lucru pe care îl vedeau musafirii era peretele acela cu litania de fotografii. Bineînțeles că găseau câte ceva de spus despre fiecare. Se minunau ce bine au fost crescuți copiii aceştia de țăran sau dezbăteau cine cu cine seamănă şi alte asemenea comentarii. După ce am terminat facultatea, de câte ori tata îmi cerea fotografia de la ceremonia de absolvire, mă prefăceam că am uitat sau îi spuneam de-a dreptul enervată: „Ce să mai atârni poze pe pereți? Nu se mai poartă.” Mă gândeam că la un moment dat avea să uite, dar tata nu s-a dat bătut cu una cu două. El nu spunea

multe. Şi acum mă amuz amintindu-mi o întâmplare din anul în care a venit să-şi petreacă o lună la noi, în vacanța de iarnă, un văr de-al meu. Când a ajuns împreună cu unchiul meu, tata a zis doar: „Ați venit?" Iar când a fost să se întoarcă acasă l-a întrebat „Pleci?", şi asta a fost tot.

Extrem de scump la vorbă de felul lui, tata putea să turuie întruna ca să mă convingă să-i trimit fotografia de la ceremonia de absolvire ori de câte ori mă prefăceam că uitasem. În felul acesta am aflat ceva ce nu ştiam. Fotografia din albumul de absolvire a şcolii gimnaziale a fost a doua din viața mea, prima fiind poza de familie de când am împlinit o sută de zile[16]. În fotografia aceea, tata îl ține pe cel de-al treilea frate al meu ca şi cum tocmai l-ar fi prins când acesta apăruse deodată cine ştie de pe unde, iar alături de ei mama, purtând o jachetă tradițională şi cu părul tapat cu pieptenul cu dinți mărunți, mă ține pe mine în brațe. Primul născut şi cel de-al doilea frate stau în picioare, foarte serioşi, de o parte şi de alta a părinților. Dacă nu ne-am fi fotografiat atunci, poza din albumul de la sfârşitul şcolii gimnaziale ar fi fost prima mea fotografie. Tata povestea ca şi cum mai ieri ne-am dus cu toții la fotograful din oraş, căci atunci nu era deloc uşor să faci fotografii, să facem poza aceea, când am împlinit eu o sută de zile. Fotografia e neobişnuită. Asta şi pentru că e singura de felul ei. Frații mei nu au fotografii de la aniversarea de o sută de zile. Tata mi-a spus că îi părea rău că atunci nu putuse să-mi facă o poză doar mie. Fotografiile costau mult şi nu şi-a permis decât o poză de familie, nu şi una individuală pentru mine. Ca şi cum mi-ar fi divulgat un mare secret, mi-a spus că după ce m-am născut eu, s-a gândit că nu mai avea să facă alți copii. „Trei ficiori şi o fată.

---

16 În Coreea, prima aniversare a unui copil este în cea de-a o suta zi de viață de la naştere.

Am zis că-i bugăt." „Tată! Atunci Ibi şi mezinul familiei sunt accidente?" am întrebat eu, râzând în hohote. Ibi e numele de alint al surorii mele. „Nu mai vorbi aşa de tare!" a zis tata, privind nelinişţit în jur, ca şi cum Ibi şi fratele meu mai mic ar putea să ne audă. În orice caz, dacă e să mă iau după el, fotografia aceea de la aniversarea mea, prima noastră fotografie de familie, a fost făcută pentru că tata era foarte mulţumit de familia lui cu trei băieţi şi o fată. „Acum, că aveam o fată, nu-mi mai trebuia nimic." Nu era prima dată când auzeam asta. Mama obişnuia şi ea să-mi spună că tata a fost cel mai fericit om când am venit pe lume. După ce a născut mama, când îl întreba vreun vecin dacă are fată sau băiat, tatei i se lumina faţa şi spunea mândru: „Fată!" Tocmai de aceea când am împlinit o sută de zile, i-a îmbrăcat pe fraţii mei în haine noi, mama şi-a înfoiat părul în faţa oglinzii şi ne-am dus cu toţii la fotograf, în oraş, să ne pozăm.

Tata s-a străduit în fel şi chip să mă convingă să-i dau fotografia de absolvire, dar eu am rămas neînduplecată. La un moment dat chiar i-am spus că nici măcar nu eram cu adevărat absolventă, dat fiind că făcusem doar un colegiu de doi ani, şi că mă îndemna să fac o faptă necinstită punându-mă să-i trimit fotografia aceea de la absolvire. Tata a rămas tăcut pentru o vreme apoi mi-a spus: „Atunci pune mâna şi transferă-ţi creditele şi fă şcoala aia de patru ani." Am rămas cu gura căscată când l-am auzit pe tata, care trăise toată viaţa la ţară, vorbindu-mi de transferul creditelor. Deci ştia aşa ceva... cu toate acestea, m-am folosit de orice scuză pentru a nu-i trimite fotografia de la absolvire, iar între timp, au terminat şcoala sora şi fratele meu mai mic. Tata tot nu s-a dat bătut nici după ce a primit fotografiile lor şi a păstrat în continuare locul gol pentru fotografia mea. Timp de zece ani după ce am terminat şcoala tata a ţinut minte şi a continuat să-mi ceară fotografia de la

absolvire de câte ori avea drum la Seul sau când se întâmpla să ajung eu pe-acasă. Nemaiputând suporta, fratele meu mai mare mi-a zis la un moment dat: „Dacă tata te roagă, nici măcar atât nu poți să faci pentru el? Doar eşti fata lui!” Apoi, incapabil să mai închidă ochii, prefăcându-se că nu ştie ce se întâmplă, s-a răstit din nou: „E vorba de viața lui! Cum de tocmai tu, care eşti scriitoare, nu înțelegi deloc oamenii? Cum eşti în stare să scrii, dacă nici măcar nu-ți cunoşti propriul părinte?”

Viața lui? Fotografiile de la absolvire?

Abia atunci am început să bănuiesc de ce tata şi-a dorit să atârne fotografiile copiilor în robe de absolvenți într-un loc în care să le poată vedea oricând. La câțiva ani după ce am terminat şcoala, m-am dus la fotograf, mi-am aranjat cu grijă părul, mi-am pus o tocă de absolvent împrumutată şi am făcut o fotografie, dar nu i-am mai trimis-o tatei şi în cele din urmă a sfârşit uitată într-un colț. Ăsta era motiv de stres? După ce mi-am pierdut fiica, au dispărut toate constrângerile. Râsul, cearta, promisiunea, toate şi-au pierdut sensul. Azi, mâine, ieri treceau în devălmăşie. Pe unde o fi fotografia aceea? Nu cred că am aruncat-o. Probabil că e într-un colț al casei, plină de praf. M-am uitat din nou, în întuneric, la locul gol de pe perete, unde ar fi trebuit să fie fotografia mea. Am simțit cu amărăciune că mă încăpățânasem să nu-i dau tatei fotografia cu aceeaşi înverşunare cu care şi-o dorea el. Poate că refuzasem rugămintea tatei fiindcă voiam să mă rup de toate lucrurile învechite adunate în casa şi satul acesta.

M-am întins pe podeaua sufrageriei, aşa cum era tata întins pe patul lui. Lungită pe o parte, cu privirea spre spinarea tatei, care priveşte spre perete, pare că între mine, aflată pe podea, şi tata, întins pe pat, se ridică o scară. Oare

de-acum nici nu mai îndrăzneşte să-mi ceară fotografia? În întuneric am văzut cum spinarea tatei se mişcă.

— Culcă-te! mi-a spus tata, parcă auzindu-mă oftând.

— Şi dumneata, tată.

— Heon... mi-a rostit tata numele cu blândeţe.

— Da?

— Te pricepi bine la ceea ce ţi-ai dorit să faci?

Am debutat cu un volum de proză scurtă scris, capitol cu capitol, în sala de lectură. În ultima zi în care îl puteam depune[17], m-am dus cu manuscrisul de trei sute şi ceva de pagini la poştă, i-am făcut găuri cu perforatorul şi l-am legat cu sfoară neagră. Nu mă putusem hotărî asupra titlului, aşa că abia în clipa în care i-am întins plicul funcţionarului de la poştă, am scris pe el *Poveşti de iarnă*. Aveam douăzeci şi doi de ani. Când am trimis manuscrisul, cum nu voiam să las numărul de telefon din redacţie, am scris numărul de telefon fix al fratelui meu. Aşa că în fiecare după-amiază, pe la ora patru, o întrebam pe cumnata mea dacă m-a căutat cineva. Cumnata mea mă întreba mereu dacă s-a întâmplat ceva, până într-o zi, când mi-a răspuns altceva. Mi-a spus că a sunat cineva de la nu ştiu ce societate literară. A zis să dau un telefon acolo şi mi-a dictat un număr de contact, pe care, în grabă, l-am notat în palmă.

Când i-am spus tatei, aflat în satul lui, despre debutul meu literar, m-a întrebat dacă era ceva de bine, căci nu ştia ce înseamnă. Era de bine? Nu puteam să-i răspund tatei cu certitudine. Pe-atunci nu era uşor să vorbesc cu el la telefon. În sat era un singur aparat, în casa primarului. Dacă vreunul dintre cei plecaţi la oraş avea o urgenţă, dădea telefon acasă la primar, iar acesta lua microfonul şi îl anunţa prin difuzor să vină la telefon. Tot satul ştia cine

---

[17] În Coreea, în ultimele patru-cinci decenii, scriitorii debutează adesea înscriindu-se la concursuri organizate de edituri şi asociaţii literare.

sunase, pentru care familie. Când îl sunam, tata, care îşi hrănea găinile sau, dacă era octombrie, aduna roadele de pe câmp ori era la grajdul vacilor, alerga degrabă la telefon. Am rămas fără cuvinte auzind vocea tatei, care, respirând sacadat şi neştiind ce este un debut literar, mă întreba dacă era de bine. Trebuia să îi răspund repede. Auzindu-i respirația în telefon am avut senzația că era îngrijorat că aveam să plătim mult pentru apelurile telefonice. Eu eram în cabina telefonică de la oraş. Am mutat receptorul în mâna cealaltă şi i-am zis tatei răspicat: „Nu ştiu dacă e de bine, tată, dar e ceea ce mi-am dorit să fac."

Nu cred că după aceea i-am mai vorbit vreodată tatei despre ce îmi doream.

— Nu merge bine? a întrebat din nou tata, văzând că nu răspund, de data aceasta vorbind desluşit.

Nici urmă de tatăl care se trezea brusc din somn şi dispărea sau pe care îl apuca din senin plânsul.

— Mă bucur să văd că îți trăieşti viața făcând ceea ce-ți place.

A oftat adânc, pregătindu-se să spună ce avea de zis. Voia să vorbim despre fiica mea. Era o vreme în care ridicam un scut de protecție aşa încât nici tata, nici altcineva din familie nu putea aduce vorba despre fiica mea. Scutul însă nu mă proteja. Chiar dacă fiica mea nu mai era, eu tot îi aşezam tacâmul la masă, îi cumpăram câte o cămaşă şi o puneam pe umeraş în dulap. La orice m-aş fi uitat eram împreună cu ea. Atât de mult aş fi vrut să fiu cu ea acolo, să îi împletesc părul, încât am simțit furnicături în degete şi am închis şi am deschis pumnii de mai multe ori.

— Acum simți că mori în fiecare zi, dar or veni şi alte vremuri.

— ...

— Primăvara, când presari semințele de orez în răsadnițe, te gândeşti când or creşte să le răsădeşti şi când s-or face spicele bune de cules, dar zilele trec cu repeziciune şi vine vara, apoi toamna...

Nu ştiu când am adormit. Rumegam vorbele rostite de tata şi mă străduiam să-i ascult vocea scăzută când, la un moment dat, mi s-a părut că aud un sforăit uşor. Când am deschis ochii, nu mai era în pat. Luată prin surprindere, am aprins toate luminile din casă, am ieşit la poartă şi strigând „Tată! Tată!" am deschis uşa şopronului, m-am uitat printre chiupuri, l-am căutat şi la fântână, dar nu era nicăieri. Înainte să adorm, atârnasem telefonul mobil, legat cu o sfoară lunguță, de gâtul tatei, aşa că am intrat în fugă în casă şi l-am sunat. De fiecare dată când tata dispărea din patul lui şi nu-l găseam prin casă mă străfulgera gândul că s-a pierdut şi dădeam buzna la poartă, dar acum telefonul se auzea din încăperea cea mică. Am deschis uşa cămăruței, luându-mă după țârâitul telefonului. Tata era întins pe podea, în dreptul rafturilor cu cărți. Pe piept ținea eseul pe care-l scrisesem despre el, decupat şi înrămat. Nu se mişca, deşi telefonul de la gâtul lui continua să sune. Chiar şi după ce a ridicat casa nouă, camera aceasta s-a numit tot „încăperea cea mică". Iarna, cămăruța era folosită şi pentru a pune sosul de soia la păstrat sau pentru a lăsa la fermentat calupurile de pastă de soia, care erau atârnate de cuie bătute în pereți sau de câte o creangă mare de copac, cu multe ramificații şi apoi acoperite cu pânză curată. Casa copilăriei mele nu mai exista, dar de fiecare dată când tata reconstruise casa, o amplasase pe cea nouă la fel şi păstrase structura casei vechi. Dacă te aflai în încăperea cea mică, privind de la fereastră spre uşa casei, nu aveai nici o clipă senzația că eşti într-o casă nouă. Cum amplasarea ferestrelor şi mărimea lor a rămas aceeaşi, când le văd, îmi amintesc de zilele copilăriei când îmi vâram picioarele în

aşternutul cald din încăperea în care se aflau vasele cu sos de soia, după ce înfulecasem nişte cartofi dulci fierţi, şi mă cufundam subit în somnul de amiază. Când mă trezeam din picoteală, mă străduiam din răsputeri să îmi curăţ părul de cartoful strivit şi încâlcit în el, dar uneori nu aveam încotro şi trebuia să tai câte o şuviţă cu foarfeca. Cel mai adesea mă refugiam acolo să citesc. De ce oare când îmi aduc aminte de casa cea veche mă gândesc cum stăteam întinsă şi citeam în cămăruţă, că doar în casă nu aveam prea multe cărţi. Uneori, când îmi ridicam ochii din carte, afară ningea. Ninge... Mă repezeam la geam să privesc neaua care se aşternea în curte. Fulgii mi se păreau litere care cădeau din cer, şi aveam sentimentul că în momentul în care se lăsau plutind pe pământ, se legau unele de altele formând propoziţii, care se adunau într-o carte. Aşa să fi fost oare? Când prindea să ningă, o ţinea tot aşa câte trei-patru zile, dar troienele mari nu mi se păreau reci sau primejdioase, ci, dimpotrivă, păreau calde şi primitoare. Când vedeam căţeii care ieşeau cu toţii de sub prispă, lăsând urme adâncite în zăpadă, mă avântam şi eu în mijlocul troienelor, mă trânteam în zăpadă şi făceam fotografii. După ninsori venea un vânt rece, şi temperaturile scădeau, iar zăpada adunată pe acoperişul casei îngheţa. Ţurţurii de gheaţă de sub streaşină se mai şi topeau, dar ningea din nou şi îngheţau iar, mărindu-se şi acoperind întreaga casă cu stalactite de gheaţă. Cum stalactitele acestea semănau cu nişte lame mari, li se mai spunea şi „săbii de gheaţă". Băieţii din toate casele din sat rupeau adesea ţurţurii mari, se împărţeau în cete şi începeau luptele. Indiferent cine câştiga, la final rămâneau doar urmele bezmetice imprimate în zăpadă şi apa adunată în căuşul palmelor după ce se topeau săbiile de gheaţă, dar luptele erau însufleţite. Topirea zăpezii de pe acoperiş şi a ţurţurilor de la streşini erau semnele venirii primăverii. Din încăperea cea mică ascultam cum se

prelingeau picăturile de la streaşină, prin jgheaburi, până în curte. Pic, pic...

De câte ori veneam acasă, eu sau fraţii mei, în încăpere îl găseam pe tata, adormit după o zi istovitoare de muncă.

Când am închis telefonul, şi cel de la gâtul tatei a încetat să mai sune. M-am apropiat de tata, i-am luat rama de pe piept, am aşezat-o pe birou şi am rămas tăcută, privindu-i chipul. Plângea în somn. Avea dosul mâinii sprijinit de frunte. Lacrimile i se prelingeau pe obraji, peste urmele uscate ale altor lacrimi, alunecând pe lângă nas şi pe lângă colţul gurii. „De ce plângi?" am murmurat doar pentru mine. Cuvintele s-au risipit în cămăruţă. Cât de mult se micşorase trupul tatei! Dacă rămâne aşa când îl scutur să se trezească? Ce mă fac? L-am învelit şi i-am pus o pernă sub cap, apoi i-am privit îndelung umerii ascuţiţi, slăbiţi de lipsa hranei adecvate. Ce-o fi în sufletul lui de-l face să plângă astfel? Am dat să-i las în jos mâna de pe frunte, dar şi-a dus-o înapoi, în somn. M-am aşezat în linişte lângă el şi mi-am întins picioarele. Genunchii mi s-au atins de fluierul piciorului tatei. Picior ce fusese dintotdeauna descărnat. „Iartă-mă, tată!" Cuprinsă de un val de spaimă şi zădărnicie, mi-am dus mâna la frunte, întocmai ca tatăl meu.

2
Mergând prin noapte fără să mă opresc

De ce oare de fiecare dată când ajungeam la J. şi îmi deschideam imediat laptopul pe masa din bucătărie sau pe micul birou din cămăruță, aveam senzația că reveneam dintr-un loc foarte îndepărtat?

Tata abia îşi duce traiul discret, în viața lui învălmăşindu-se uneori şuierul vântului, alteori larma războiului, câteodată zborul unei păsări sau o ninsoare abundentă, iar altă dată voința de a trăi. Toate lucrurile neexprimate, pe care le ține în sine şi cărora nu le poate da glas.

Mă uit la însemnările de ieri-seară şi le şterg. Tot ce pot să fac de când am rămas singură e să iau astfel de notițe fragmentare. Dar chiar şi pe acestea le şterg. De regulă, scot din vatră jarul pe cale să se stingă şi suflu de câteva ori peste el, apoi mă întorc la laptopul meu. Ieri, seară însă, cuprinsă deodată de nelinişte, căci nu mai înțelegeam dacă venisem aici ca să am grijă de tata sau ca să aibă cineva grijă de mine, m-am îndreptat spre raftul meu cu cărți din încăperea cea mică. Pe unele cărți notasem ziua în care le-am cumpărat, librăria, chiar şi numele prietenilor cu care eram atunci. Nume de prieteni cu care am pierdut legătura şi despre care nu mai ştiu unde sunt sau ce fac. În urmă cu câteva zile, ca să scot o carte subțire căzută după rafturi, m-am folosit de o mătură, de bastonul tatei, ba chiar şi de o umbrelă. Cartea pe care am tras-o de după rafturi, cu tot cu praful de acolo, era *Dantelăreasa*, de Pascal Lainé. Povestea e destul de întunecată, dar țin minte foarte clar că eroinei i se spunea Pomme. Îmi mai amintesc şi că „pomme” înseamnă „măr”. Pomme, măr roşu, pomme, măr roşu... Ştearsă de timp, ba chiar uitată acum, cartea îmi fusese foarte dragă cândva. Cred că m-a şi influențat la un moment

dat. Mi-a rămas în minte imaginea fetei afectate de afazie, abătută şi tristă, care mergea înainte absentă, privind spre cerul în amurg. Am şters praful de pe carte, i-am îndreptat paginile îndoite şi am aşezat-o pe raft. Vorbele pe care Pomme, care nu mai ştia să vorbească, ar fi vrut să le spună, dispăreau înainte de a fi rostite.

Am de mult timp un obicei la care nu renunț de câte ori mă întorc la J., şi anume să deschid în zori portița din spate şi să o iau pe lângă şanț ca să mă plimb pe câmp sau să ies pe poarta mare şi, la capătul aleii noastre, să o iau pe drumul cel nou până în oraş. Trecând într-o zi pe lângă sâmbovină şi întrebându-mă dacă s-au făcut deja fructele rotunde, am ridicat privirea spre coroana masivă când am auzit un uruit de maşinărie. M-am îndreptat spre locul din care venea zgomotul. În lumina palidă a dimineții, cineva îşi ara ogorul cu tractorul. Curioasă să aflu cine se pusese pe treabă de cu zori, m-am întors privind spre tractor şi am văzut un stol de egrete albe, care a aterizat în şanțul din partea opusă. De unde sunt atât de multe egrete? Era prima dată când vedeam egretele coborând în stol pe câmp, aşa că am uitat pe loc de cel care ara ogorul şi am rămas privind fascinată păsările. Câmpul de orez era plin de apă înainte de plantare. Umbrele egretelor se reflectau în apă aşa încât în loc de o pasăre, se vedeau două. Şi ce harnice erau! Porniseră de cum se crăpase de ziuă să caute de mâncare. După ce o pasăre se lăsa pe apă, în clipa în care se ridica, stropii tulburau luciul său liniştit. Şi de fiecare dată strălucirea apei se îmbina cu cea a egretelor. În timp ce mă uitam fascinată, neputându-mi dezlipi privirea de păsări, cel care ieşise la arat s-a apropiat zicând:

— Am văzut bine. Eşti chiar tu, verişoară!

Era Isac.

— Cum de-ai venit? m-a întrebat el cu bucurie.

M-am mulțumit să zâmbesc stingherită, văzându-l îmbătrânit.

— De ce râzi?

— Că nu te-am recunoscut.

Isac a mijit ochii rotunzi.

— Toți țăranii sunt la fel.

Şi când mi-a zis că eu nu m-am schimbat deloc, m-am mulțumit doar să zâmbesc. E Isac, cel de-o vârstă cu mezinul familiei noastre. Isac, cel din copilărie, cu ochii neobişnuit de rotunzi. Mătuşa se dusese după unchiul nostru pe ogor, la sfârşitul recoltării, şi îl născuse pe Isac în câmp.

Multe întâmplări au început să se şteargă din memorie, dar îmi amintesc perfect agitația zilei aceleia de toamnă târzie în care s-a născut Isac. Mătuşa n-a mai apucat să ajungă acasă când au luat-o durerile facerii, aşa că Isac s-a născut pe nişte baloturi de paie, scoase din stiva înaltă clădită la sfârşitul recoltei. Chiar şi după ce şi-a primit numele, ales după tradiția clanului, oamenii tot Isac îi spuneau copilului născut pe ogor. În copilărie, ochii lui negri străluceau sfredelitori. Ochii aceia strălucitori, din cauza cărora nimeni nu putea trece pe lângă Isac fără să-l ciupească de obraji, făcându-l să plângă, erau acum înconjurați de riduri fine.

— Ce-i cu atâtea egrete pe câmp? m-am lansat eu în discuția despre păsări, neştiind cum ar trebui să mă port cu Isac, pe care-l întâlnisem întâmplător pe câmp, la ivirea zorilor.

Pentru mine era impresionant să văd atâtea egrete pe câmp, dar Isac s-a plâns că era greu să-şi cultive ogorul din pricina sălbăticiunilor. Mi-a explicat că problema era una extrem de gravă, căci pământul cultivabil era limitat, oamenii erau tot mai puțini, dar animalele sălbatice, tot mai multe. Până şi egretele, atât de elegante şi frumoase, se

înmulțiseră peste măsură, aşa încât copacii dintr-un crâng în care îşi făcuseră cuiburile se uscaseră din pricina găinaţului. Isac mi-a zis că nici nu mai ştia câți pini care protejau dealul de ani de zile se uscaseră din cauza lor şi fuseseră tăiați.

— Aici erau câteva duzini de păsări, dar acum sunt cu sutele.

Ca şi cum l-ar fi auzit, egretele s-au ridicat deodată toate în zbor şi s-au mutat pe un alt câmp. În copilărie, întreg satul prețuia elegantele păsări. Se zicea că dacă egretele se lasă pe câmp în mai, avea să fie un an îmbelşugat. Tata era în stare să se întoarcă din drum dacă vedea egretele aşezate pe ogorul proaspăt grăpat, de teamă să nu le sperie şi să le facă să-şi ia zborul. Ziua, egretele căutau mâncare pe ogoare şi se zbenguiau, iar la căderea serii, se îndreptau spre crângul de pini de pe deal, îşi întindeau picioarele lungi, îşi strângeau aripile albe şi adormeau. În crângul acela dorm egretele, mă gândeam, şi fără să vreau mă simțeam cuprinsă de bucurie. Chiar şi după ce plecau din sat, tot mă uitam într-acolo de câte ori treceam prin zonă.

— Şi nu-s numai egrete, a mai zis Isac şi, privind spre arborele de sâmbovină, mi-a arătat nişte păsări.

— Uite! Sunt atât de multe păsări, încât satul ăsta al nostru a devenit gălăgios. Nu se mai aud glasurile oamenilor, căci e plin de păsări.

L-am urmat pe Isac în solarul ridicat pe câmp. Solarul nu era doar rezistent la furtuni, dar era şi foarte spațios, deşi privindu-l de pe drum nu ți-ai fi putut imagina. Într-o parte a lui încăpeau până şi vreo douăzeci de cotețe pentru găini, în care, printre găini pestrițe era şi una cu pene negre. Simțind o prezență străină, păsările, ocupate cu ciugulitul, au început să capete glas, iar dintr-o cuşcă aflată în afara cotețelor, a ieşit un câine, care a dat din coadă bucuros la vederea lui Isac şi s-a pus pe lătrat când m-a văzut pe mine.

Văzându-mă că mă opresc când a început câinele să latre, Isac a izbucnit în râs, făcându-mă fricoasă, şi m-a asigurat că fiind cu el, câinele nu mă muşcă.

În seră erau aşezate unele lângă altele tot soiul de maşinării, ale căror denumiri nici nu le cunosc.

— Ăsta ce mai e?

— Un plug.

M-am uitat spre obiectul pe care Isac îl numise plug şi am şters cu o mână noroiul de pe el. Nu avea deloc forma plugului pe care îl folosea tata la arat, ajutându-se de forţa unei vaci. Privind la discurile sale rotitoare, l-am întrebat pe Isac dacă era greu să are. Mi-a răspuns că ce avea el de făcut nu era greu.

— Acum aproape totul se face cu maşini. Pun plugul la tractor şi imediat ar ogoare şi grădini fără să fac cine ştie ce efort. Oricât de multă treabă ar fi, într-o zi, două, pot să o termin, a zis Isac şi, gândindu-se la ceva, pe chip i s-a aşternut o umbră de amărăciune. Anul trecut am prins plugul de motocultivator cu gândul că scot cartofii dulci, dar i-am strivit pe toţi şi a trebuit să-i arunc.

— Nu sunt şi unelte care să scoată roadele din pământ?

— De bună seamă că sunt. Li se zice utilaje de recoltat. Cum n-am putut să închiriez aşa ceva, m-am gândit să încerc cu plugul, dar n-a mers. Dacă n-ai aşa ceva, durează mult şi e muncă grea să aduni cartofii dulci, căci trebuie să-i scoţi cu furca sau cu mâna.

— Dar poţi să-i scoţi după ploaie.

Isac mi-a dat dreptate, dar a zis că atunci trebuia să ai grijă să ieşi la recoltat după ploaie. Pentru mine, să ies cu fraţii mei a doua zi după ploaie să scoatem cartofii dulci din grădina de pe coastă era o treabă la fel de interesantă ca adunatul fructelor de kaki. Când tata smulgea câte o plantă, la rădăcină atârnau cartofii dulci în ciorchini. Eram de-a dreptul vrăjită când, săpând pământul cu o săpăligă, se ivea

un cartof roşiatic. Când însă foloseam greşit unealta şi tăiam un cartof, mă supăram de zici că-mi tăiasem laba piciorului.

— Acolo e un tractor, dincolo o semănătoare, aceea e o prăşitoare...

De câte ori întrebam cum se numea un utilaj, Isac îmi spunea şi îmi explica la ce folosea: aceea e o semănătoare, care pune seminţele în pământ, iar acolo e un uscător pe care îl folosim la deshidratat ardeii iuţi. Când l-am întrebat cum arată un jug, Isac mi-a spus că nu se mai folosea. Plugul pe care îl trăgeau mai demult vacile era acum ataşat la tractor. Cine să mai aibă nevoie de jug? Tractoarele sunt mult mai puternice, pot să tragă cu uşurinţă plugul şi peste rădăcini groase. Ascultându-l pe Isac, mi-am dat seama că jugul care atârna pe peretele şopronului tatei era de mult uitat acolo, la fel ca boul care trăsese plugul înhămat la el. Sape, cazmale, furci şi alte unelte care atârnau pe pereţi în şopronul tatei se găseau şi în sera lui Isac. L-am întrebat dacă mai avea nevoie de furci cu atâtea maşini în jur, şi mi-a răspuns că furca era o unealtă de bază. Am privit îndelung uneltele acestea pe care Isac le numise „de bază". Solarul era, de fapt, ca o curte mare. Pe lângă cotețele găinilor şi cuşca câinelui, într-o parte erau întinse usturoiul şi ceapa la uscat, iar în partea în care se găsea furtunul de apă erau straturile pentru răsaduri. Acolo ieşiseră plăntuţe dese, ca nişte ace de pin. M-am îndepărtat de maşini şi m-am oprit să mă uit la plante. Isac mi-a spus că urma să le transplanteze peste două săptămâni.

M-am despărţit de Isac şi m-am întors acasă. Tata m-a întrebat de cum am intrat dacă a venit mătuşa.

— Cine, tată?

— Mătuşă-ta. Soră-mea.

Am rămas fără cuvinte şi am privit pe furiş spre tata, care era aşezat pe pat.

— Îi bolnavă. Azi-dimineaţă n-o scos o vorbă.

Sora tatei, mătuşa mea, trecea în zori pe la noi şi a făcut-o până cu două zile înainte să moară. Chiar şi atunci când se oprea ploaia, când se ofileau florile, sau cădeau fructele de kaki, sau se topea zăpada... Chiar şi după ce s-a mutat din casa părintească, mătuşa venea la fratele ei în fiecare dimineaţă, de cum se trezea. Înfrunta furtuna şi viscolul, se uda până la piele când ploua în zori, însoţită doar de trilul păsărilor. Pentru mătuşa, tata a lăsat toată viaţa lui uşa casei deschisă. Îşi dregea glasul ca să-şi anunţe prezenţa, arunca o privire prin curte, închidea uşa şopronului deschisă de vânt peste noapte, umplea găleata de la fântână cu apă, dădea o tură prin curtea din spate şi inspecta vasele cu sos de soia şi murături, pipăia dovlecii de pe gard să vadă dacă au mai crescut, verifica frunzele de podbal de lângă gard să vadă dacă sunt suficient de mari, îşi mai dregea o dată glasul pe prispa din spatele casei, apoi ieşea iar la şosea şi pleca acasă. Inspecţia ei matinală se desfăşura indiferent dacă tata era acasă sau nu. Până să plec din sat, în fiecare dimineaţă îmi ziceam mai mult în somn că a venit mătuşa şi adormeam la loc. Probabil că toţi din familie o simţeau pe mătuşa când venea în inspecţie, căci dacă se întâmpla să lipsească vreodată şi mama, şi tata, şi fraţii mei ştiau.

Mătuşa s-a dus liniştită dintre noi în urmă cu opt ani.

Când unul dintre veri, şi el de-acum în vârstă, a deschis uşa dormitorului mătuşii, a găsit într-un colţ al scrumierei o ţigară pe jumătate fumată. Probabil că trăsese câteva fumuri înainte să moară. Când a intrat, mătuşa era sprijinită de perete, cu spinarea dreaptă, de zici că se trezise şi era cufundată în gânduri. Mi-am amintit cum se ţinea ea

bățoasă cu orice preț şi mi-am dat seama că rămăsese până la sfârşit aşa cum era. Părăsise lumea asta fără să regrete şi ştiind că nu avea să se mai întoarcă. Mătuşa mea fusese corectă şi hotărâtă. De fapt, nu ezita să-ți spună verde-n față ce credea. După ce devenisem scriitoare, dintre toți membrii familiei, pe mătuşa evitam cel mai adesea să o văd. Aveam senzația că privirea ei mă însoțea ori de câte ori scriam ceva despre familie. Dacă nu-i convenea, când mergeam acasă, se proțăpea în fața mea, îşi încrucişa picioarele şi legănându-se uşor înainte şi înapoi mă întreba, cu ochii migdalați abia întredeschişi: „Care-i treaba unui scriitor?" Doar că nu era o întrebare, ci un reproş. Care era treaba mea?... Mustrarea mătuşii avea un gust amar. Scriind acum „când trăia mătuşa mea", m-a cuprins dorul, chiar dacă mă simțeam cenzurată de ea de câte ori vizitam orăşelul J. Ca parte a mişcării de înnoire a satelor[18], casele cu acoperiş de paie au fost dărâmate şi în locul lor s-au construit case cu acoperişul din plăci de ardezie. Atunci a dărâmat şi tata casa cu acoperiş de paie şi a ridicat una nouă în locul ei. Cred că eu eram în clasa a treia sau a patra. În ziua în care a fost pusă la pământ casa în care ne-am născut eu şi frații mei, un nor de praf s-a ridicat în aer, iar păsările care îşi făcuseră cuiburile sub acoperiş, unde îşi depuseseră ouăle şi îşi creşteau puii abia ieşiți din ou, şi-au luat zborul înspăimântate. Când au căzut pereții din chirpici, din ei a ieşit un şarpe care s-a ascuns imediat în pădure. Gândacii mari şi mici care colcăiau pe sub acoperiş s-au repezit să se ascundă în moloz. Şi nu era vorba doar de

---

[18] Mişcarea *Semaeul* sau Satul Nou era o inițiativă din programul de guvernare al preşedintelui sud-coreean Park Chung-hee, lansat în 1970, prin care se dorea reducerea discrepanței economice şi de nivel de trai dintre zonele rurale şi cele urbane, industrializate, pornind de la o serie de măsuri, cea dintâi fiind dezvoltarea infrastructurii rurale.

o casă, două, ci de mai multe. Îmi amintesc şi acum strigătele păsărilor care îşi pierdeau cuiburile şi cum gândacii care ieşiseră din ascunzători ne pişcau întruna de braţe, de picioare şi de obraji. Lângă fântână fusese ridicat un cort, care abia ne proteja de ploaie. Până când a fost gata casa cea nouă, mama a gătit la o vatră improvizată în afara cortului, deasupra căreia a atârnat un ceaun. Seara, sora mea şi cu mine mergeam să dormim la mătuşa. Vocea ei avea mai multe tonalităţi. Parcă venise pe lume cu misiunea de a spune poveşti. Aşa strictă cum era, mătuşii, care o iubea mult pe sora mea, îi plăcea să ne citească din diverse cărţi, aşa se face că ascultam tot felul de poveşti stranii, care nu se mai terminau. „...s-a dus cu bunicul ei să culeagă plante medicinale, şi pe munte au întâlnit un om care trăia de o sută de ani şi care le-a spus că prânzise împreună cu Buddha-cu-zece-braţe după ce cerbii le-au făcut focul în vatră, iar şerpii le-au dat puii să îi fiarbă."

— Chiar avea zece braţe?

— De bună seamă. Dacă aşa zice povestea...

Văzându-ne ochii mari, deschişi a uimire, mătuşa râdea zgomotos. Era o povestitoare înnăscută. În povestea ei, casa în care trăia moşneagul care aduna plante medicinale era una mare, acoperită cu ţigle şi semăna foarte bine cu casa noastră cu acoperiş de paie, dinaintea acesteia cu plăci albastre de ardezie, casa în care veneau diverşi să înveţe despre plantele medicinale. „Atunci pământurile noastre erau de la hotarul acela până la celălalt." Povestea mătuşii mi-a rămas întipărită în minte şi când m-am întors pe meleagurile natale, m-am oprit în locul pe care îl indicase mătuşa ca fiind hotarul familiei noastre şi am privit de jur împrejur nevenindu-mi să cred.

— Şi acum de ce stăm într-o casă de chirpici? am întrebat-o eu cu îndoială.

Mătuşa mi-a răspuns că de vină era Cha Cheon-ja[19]. „În vremea ocupației era un om pe nume Kang Il-sun, care putea să cheme vântul şi ploaia...” Acesta a deschis un cabinet de medicină tradițională pe Muntele Moak. Bunicul mătuşii îl admira foarte tare, aşa se face că tatăl ei, adică bunicul meu, a ajuns să aibă şi el un cabinet de medicină tradițională. Cha Cheon-ja din povestea mătuşii, născut în Gochang, a devenit discipolul lui Kang Il-sun. După moartea maestrului, discipolii au luat-o care încotro, iar Cha Cheon-ja a ajuns la J., unde a înființat în zona Daeheung cultul religios Bocheon şi a început să adune adepți. „Din toată țara veneau cete după cete de oameni”, povestea mătuşa, de parcă ar fi văzut cu ochii ei. Oamenii nu mai aveau nici un ajutor după ce mişcarea populară a fost strivită şi cotropitorii ne-au luat țara, aşa că l-au urmat pe Cha Cheon-ja, crezând că acesta putea să-i călăuzească să iasă din hăul în care se aflau. Şi nu erau numai la Daeheung, ci în toată țara. Aveau vreo şaizeci de centre şi erau milioane de adepți. „Uite-acolo era”, ne-a mai spus mătuşa, întinzând un braț şi arătându-ne în întunericul nopții un loc în care părea că se putea ajunge pe jos. „Lumea îi zicea Fiul Cerului. Ba erau şi unii care îi spuneau Maiestate. Visau la o lume nouă, fără greutăți şi asuprire. Era singura lor speranță...”, a zis mătuşa rulând o țigară şi vârând-o în gură. Năzuința spre o lume nouă... „Şi când li se părea că

[19] Personalitate locală, Cha Cheon-ja, pe numele său adevărat Cha Gyeong-seok, a fost întemeietorul cultului religios Bocheon (Nemărginirea Cerului) în perioada ocupației japoneze. Cha, care şi-a luat apoi numele de Cheon-ja (Fiul Cerului), a participat împreună cu tatăl său la revoltele populare inițiate de Mişcarea Donghak (Învățătura tradițională), şi mai apoi a făcut parte din cultul Cheondo (Calea Cerului), varianta religioasă a Mişcării Donghak, cult religios care a supraviețuit până în zilele noastre.

lumea asta nouă li se desfăşura dinaintea ochilor, poliția japoneză o dat ordin să-i aresteze, şi ei s-or dus pe Muntele Deognyu. Or adus lemne de pe Muntele Baekdu şi şi-or ridicat un lăcaş. Şi-am să vă spun mai multe şi despre căpetenia lor." Mătuşa, care era capabilă să lungească o poveste la nesfârşit, s-a oprit exact după ce a spus „Cheon-ja n-o urcat pe nici un tron", a suflat fumul de țigară şi şi-a îndreptat spinarea. Apoi, mângâind-o pe sora mea pe cap a zis: „Nici Mişcarea Dongkah, nici visul întemeierii unei lumi noi n-or dat roade, căci aşa ne-o fost nouă sortit. Cha Cheon-ja o început să adune o mare congregație în Daeheung, lângă J., şi adepților lui le-o dat plăcuțe de identificare. Ce vrea să însemne asta?" Mătuşa şi-a dres glasul, şi-a îndreptat picioarele şi s-a aşezat mai bine. „Ca să capete plăcuțele oferite de Cha, oamenii, veniți din toată țara, îşi vindeau pământurile şi se adunau aici ca praful." În timp ce mătuşa ne spunea povestea, îmi imaginam un nor de praf crescând în fața ochilor. „Oamenii credeau că plăcuțele acelea erau însemnele intrării în lumea cea nouă. Cu ce-ar fi putut să-i ajute asta? Cu nimic, da' cum nu mai aveau nimic, oamenii alegeau să creadă în orice." Şi acum mă mai întreb dacă aceea a fost doar o înşelătorie. Sau ce-o fi fost? „De atunci o început să se subție averea noastră care, după ce-o murit bunicul, s-o micşorat şi mai mult prin împărțire, apoi în timpul războiului iar o scăzut, de-o rămas numa' casa cu acoperiş de paie." Povestea mătuşii a continuat până când casa din chirpici a fost dărâmată, şi în locul ei s-a ridicat o casă nouă, acoperită cu plăci de ardezie.

Mătuşa avea un dulăpior pe prispă.

Odată ne-a povestit că, într-o zi, găinile s-au ouat două ouă imense, pe care le-a pus în dulap. Dintr-unul a ieşit un tigru, care şi acum mai trăieşte în dulap. Dacă mai izbucnea

o dată războiul sau dacă asupra noastră se abătea vreo nenorocire, tigrul ar fi ieşit din dulap să ne apere. De ce ne-o fi spus mătuşa povestea cu tigrul? În povestea ei, tigrul stătea ascuns în dulap ca să ne poată proteja, cu toate acestea de câte ori treceam pe lângă dulap, mi se făcea atât de frică să nu sară să mă muşte, încât mă scăpam pe mine. După ce asculta câte o poveste, sora mea adormea, dar eu rămâneam cu urechile ciulite, mai ales după ce se culca şi mătuşa. Asta pentru că îmi rămâneau în minte imaginile din poveştile ei. Îmi doream cu ardoare ca poveştile ei lungi şi pline de mister să nu se sfârşească niciodată. Îmi doream să se facă mai repede seară şi aşteptam cu nerăbdare să merg la mătuşa să mai ascult o poveste. Înainte să încep să citesc singură, eram de-a dreptul fascinată de poveştile ei ciudate. Mătuşa mea, cea cu harul povestirii, în relația cu noi nu putea să fie nepărtinitoare, aşa cum nu era nici în relația ei cu tata. O găsea pe sora mea mai frumoasă, căci în copilărie, aceasta semăna cu tata. Mătuşa a alintat-o cu numele de Ibi[20] şi tot ea a început să îi spună doar aşa. Şi acum îi spun surorii mele Ibi, dar în copilărie o invidiam pentru porecla ei şi sufeream cumplit că mătuşa o găsea mai frumoasă. În ceea ce-l priveşte pe tata, mătuşa a fost de partea lui în orice chestiune, mai mare sau mai mică, până în ziua în care a murit.

[20] Joc de cuvinte în limba coreeană. *Ibi* poate fi o variație a rădăcinii verbale *ieb*-, a verbului descriptiv *iebbeuda*, care înseamnă „a fi frumos/-oasă”.

Tata le-a ținut piept tuturor rubedeniilor care susțineau că o femeie măritată nu avea ce să caute în cavoul familiei[21], a mai pregătit un loc şi a înmormântat-o pe mătuşa acolo.

După ce ieri-dimineață o căuta pe mătuşa, aseară tata m-a întrebat unde plecase Franc. Când tata m-a întrebat de mătuşa moartă, m-a surprins, dar am trecut peste momentul acela, ştiind că nu mai judeca bine. Când m-a întrebat de Franc, i-am împins în față farfuria cu supă de găină pe care o pregătisem pentru cină. Hotărâtă să nu mă mai las năucită de purtarea tatei, i-am răspuns cu calm:

— Franc a murit.

— O murit? Când?

— Ştii foarte bine când, tată. Ia gândeşte-te.

Tata a lăsat la o parte farfuria cu supă şi a căzut pe gânduri.

— O murit pe 16 aprilie.

— Vezi că ştii?

— Parcă mai ieri era aici...

— Unde l-ai îngropat?

— În curte.

— Vezi? Ştii totul, i-am zis, dar mă durea sufletul.

— Ştiu, cum să nu ştiu? Când trăia, lui Franc îi plăcea grozav asta, a mai spus tata, arătând spre supa de găină.

A hrănit papagalul cu supă de găină? Am privit cu neîncredere spre farfurie.

Când i-am povestit surorii mele despre starea tatei, i-am spus că e posibil să delireze din pricina tratamentului

---

[21] În cultura coreeană tradițională, o femeie măritată este numită *chulga oein* – „cea care s-a înstrăinat de casă”, căci, de regulă, mireasa îşi părăseşte părinții, mutându-se la familia mirelui. Prin urmare nu mai face parte din propriul clan.

dentar şi a somniferelor. Sora mea m-a îndemnat să îl duc pe tata la spital, oferindu-se să-i facă ea programare, prin telefon. După cum bănuise chiar ea, medicul ne-a zis relaxat că aşa erau toate persoanele în vârstă. Când tata s-a dus să se spele pe mâini, i-am spus medicului că plângea adesea şi că noaptea se ridica din pat şi o pornea ca somnambulii să caute oameni care nu mai trăiau. Doctorul m-a întrebat cu grijă ce vârstă avea.

— Pierderea memoriei e un lucru firesc, dar...

Medicul s-a întrerupt şi l-a întrebat pe tata, care se întorsese de la baie, cum se numea. Tata a răspuns, apoi l-a întrebat pe medic de ce îi cerea să-şi spună numele. Doctorul l-a întrebat câți copii avea. „Patru băieți, două fete. Dar de ce mă întrebați?" Tata răspundea la fiecare întrebare, dar întreba, la rândul lui, neobosit, de ce era întrebat. Medicul l-a întrebat zâmbind ce făcuse cu o zi înainte. Tata, care se străduia să-şi stăpânească enervarea, i-a răspuns că s-a dus la mormântul familiei, căci părea că avea să plouă zdravăn. Tata a fost ieri la mormânt? L-am privit uimită. A continuat, spunându-i medicului că seara uitase să-şi ia medicamentele după cină, aşa că s-a trezit din somn să le ia. A spus cu claritate adresa casei şi numărul de telefon, iar când a fost întrebat cât făcea şapte ori şapte, a zis pe loc „49". După ce a identificat corect data şi ziua săptămânii, a spus că vrea să plece acasă fiindcă a obosit. Medicul a zis că abilitățile cognitive nu păreau să fie afectate şi că, dacă consideram că plânsul era o problemă, putea să-i facă tatei o programare la neurologie. La neurologie? După ce am terminat eu de vorbit, tata, care până atunci rămăsese tăcut, a spus că avea să se consulte cu familia şi să revină. Spunându-i că dacă doarme la prânz, nu mai putea să se odihnească noaptea, medicul i-a recomandat tatei să fie activ ziua, să se plimbe şi să discute cât mai mult, iar pentru că plânsul poate fi asociat unei depresii, l-a

îndemnat să vorbească dacă avea ceva pe suflet. Am fotografiat rețeta şi i-am trimis o copie surorii mele, întrebând-o dacă medicamentele erau în regulă pentru tata. Sora mea mi-a scris că medicamentele pe care le lua tata în mod obişnuit se băteau cap în cap cu cele prescrise de dentist şi că avea să caute ea nişte medicamente care să-l ajute să doarmă, aşa că să nu le ia pe cele din rețetă.

Când am plecat de la spital, tata părea epuizat fizic şi psihic. Nu s-a mai putut duce la dentist. În drum spre casă, în taxi, m-a întrebat:

— Am greşit cu ceva?

M-am repezit să îi răspund:

— Tată, şi tinerii se duc la spital când îi doare ceva. Şi eu merg la spital când sunt bolnavă.

— Dar să mă pui să fac testul de demență?!

Prinsă asupra faptului, m-am înroşit ca un rac.

— L-am mai făcut o dată. N-or putut să confirme diagnosticu', da' mi-o rămas lipită eticheta şi asta îmi face rău. Îi drept că se mai întâmplă câteodată să nu ştiu ce fac, da-mi văd de viața mea.

M-am întristat auzind că tata făcuse din proprie inițiativă testul de demență. N-am auzit pe nimeni în familie să spună că tata se testase pentru demență. S-a dus singur la spital, fără să spună nimănui.

— Viața nu înseamnă să mergi numa' înainte. Poți să te uiți şi înapoi, şi dacă ți-o fost mai bine altcândva, să te întorci în vremea aceea.

Mie îmi spunea asta? Obosit, tata încerca să-şi sprijine trupul fragil de spătarul banchetei. L-am proptit de mine. Ținea ochii închişi şi parcă vorbea în sinea lui.

— Or trecut deja şase ani... Dacă nu-i dai drumul, nu-şi poate urma calea şi bântuie mereu... Odată, un vițel de lapte o alunecat când sugea şi şi-o rupt piciorul. O căzut la

pământ şi o uitat mersul în picioare, rămânând schilod pentru tot restul vieții. Dă-i drumul să plutească fără oprelişti. Când mi-oi pierde mințile, am să uit că ți-am spus asta...

Am închis strâns ochii, ca să nu mi se umple de lacrimi, şi mi-am masat fruntea la baza nasului. Tata, care părea vlăguit de putere, îşi adunase forțele ca să-mi spună cu glas abia şoptit că în viață nu era obligatoriu să mergi numai înainte, că poți să priveşti în urmă, şi dacă ți-a fost mai bine cândva în trecut, poți să te întorci acolo. Şi mi-a mai spus să-i dau drumul.

După ce am devenit scriitoare, lucrul pe care îl făceam cel mai des era să revizuiesc ceea ce scrisesem. Deşi nu fuseseră traduse de mai multe persoane, manuscrisele mele erau pline de goluri, şi de câte ori le reciteam, găseam câte ceva de corectat sau de reformulat. Numai că de multe ori, după ce corectam ceva, sensul nu mai era acelaşi. Făceam corecturi chiar şi după ce cartea era publicată. Când tata mă întrebase dacă merge bine ceea ce mi-am dorit să fac, a fost cât pe ce să îi spun că, după toate aparențele, nu mă cunoşteam deloc pe mine însămi. Nu scriam pentru că îmi doream, ci ca să supraviețuiesc. *Durerea nestăvilită care răzbate din mine fiindcă am continuat să merg. Vina celorlalți că nu s-au îndurat să mă abandoneze. Frustrarea izolării.* Am creat nişte fişiere separate, care să nu poată fi şterse, cu notițe scoase din context. Am creat documente în care nu am şters şi nu am corectat nimic şi le-am salvat, ca să nu o mai pot lua de la început. Reciteam zi de zi fragmente disparate, pe care le scoteam din fişierele acelea salvate. Poate că încercam să mă conving în felul acesta că trebuia să renunț la toate şi să încep să scriu de la început. Aşa îmi trecea tot timpul, recitind fragmentele acelea salvate şi făcând mici modificări. Nu puteam face modificări mari, aşa

că înlocuiam „spre” cu „către”, „al ei” cu „al său” sau „ogor” cu „câmp”. Dar asta nu mă făcea decât să fiu şi mai conştientă. Dacă nu poți renunța la toate resturile acelea de lucruri făcute bucăți, salvate şi păstrate, n-ai cum să o iei de la capăt. Pleoapele au prins a mi se zbate la gândul că nici măcar opțiunea de a o lua de la capăt nu-mi mai rămăsese. Tată, sunt distrusă. Sunt în bucăți. Aşa cum spui tu, sunt o scriitoare de fleacuri, care nu înseamnă nimic. Dar eu trebuie să trăiesc cu nimicurile acestea.

Tatăl meu a pus în practică vorbele părintelui său, care îi spusese că cine ştie să are ştie totul despre cultivarea pământului.

Rămas cel mai mare dintre copii după ce îşi pierduse din pricina molimei frații mai mari, la paisprezece ani, când şi-a pierdut şi părinții, tata a învățat să are. Ar fi vrut să învețe să are cu plugul tras de două vite, dar n-avea decât una. În vara aceea, la două zile după moartea părinților, cei din familia mamei, cărora li s-a făcut milă de tata, care rămăsese orfan, l-au chemat şi i-au dat un viței. Bunicul lui i-a zis să facă cum o şti şi să se îngrijească de viței, să-l hrănească şi să-l crească. Tata scotea vițelul la păscut pe răzorul de lângă râu în fiecare zi, dis-de-dimineață. Acolo avea şi iarbă, şi apă de băut. Nu-l lăsa singur nici o clipă şi îl măsura zilnic să vadă dacă i s-a mai lățit pieptul ori dacă i-au mai crescut picioarele. Ca să crească mai repede, uneori îi fierbea furaje pe la miezul nopții şi i le turna în covată, apoi dormea alături de el. Rumegatul vițelului şi respirația lui zgomotoasă răsunau ca un cântec de leagăn în urechile tatei.

Tata era convins că cel pe care îl văzuse în ziua aceea pe câmp era chiar tatăl lui, nu o arătare. Credea cu tărie că, înainte să moară, acesta venise la el să-l învețe să are cum

trebuie, fiindcă avea să rămână singur să aibă grijă de familie.

— Şi nici măcar purtători de sicriu nu i-am pus...

Ori de câte ori îşi pomenea părintele, tata lăsa să-i scape vorba asta. În timpul molimei, când murea cineva, de frică să nu se îmbolnăvească şi alţii, înmormântarea nu se putea ţine după datină. Ba mai mult, erau vremurile acelea grele când mortul trebuia îngropat noaptea, să nu-l vadă nimeni.

— Unchiaşu' din Yongsan, fratele mai mic al tatei, încă mai trăia pe atunci. În mijlocul nopţii, împreună cu unchiaşu' din Jeonju, or înfăşurat trupul tatei într-o rogojină, l-or pus pe umeri şi or pornit spre cimitir, să-l îngroape. Eu mergeam în urma lor. Mi-or zis să nu merg, da' nu m-am lăsat de ei...

Ajuns în punctul acesta al poveştii, tata se oprea mereu şi ofta adânc.

— Ce să vezi? Deodată o apărut o flacără mare pe cer, care s-o-ntins în faţa mea. Nu puteam înainta. Focul îmi bloca drumul. Cum dădeam să o iau pe urma unchilor mei, focul mă împingea şi mă alunga, ca să nu mă lase să-i urmez. Parcă tata mi-ar fi dat de înţeles că trebuia să mă despart de el şi să plec. Pentru asta s-o prefăcut într-o flacără care mi-o ieşit în cale şi mă înspăimânta, ca să nu-mi mai fie dor şi să nu cad pradă tristeţii.

Băiatului de paisprezece ani, cât avea tatăl meu atunci, i s-a făcut atât de frică de foc, încât nu i-a mai putut urma pe unchii lui. A rămas în întunericul nopţii, plângând amar până i-au secat lacrimile. „Tată! Tată!" După două zile, când a murit şi mama lui, nu mai avea puterea să plângă. Părinţii îi muriseră unul după altul în doar câteva zile, iar acum casa era cufundată în tăcere şi dimineaţa, şi seara. Şi atunci au venit unchii lui şi au înfăşurat trupul mamei într-o rogojină, apoi au ieşit pe poarta din faţă, dar de data aceea

tata s-a mulțumit să privească de pe prispa casei umbrele lor îndepărtându-se.

— Am rămas pierdut...

Tata mi-a povestit despre sfoara de uscat rufe din curte. În timp ce tata stătea absent pe prispă, au început să mijească zorile şi de undeva s-a auzit un ciripit. Cât fusese noaptea de lungă, rămăsese țintuit pe prispă, privind când înspre poarta mare, când spre sfoara de uscat rufe din curte.

Ascultând povestea rândunicilor, mi-am data seama că tata s-a bizuit toată viața lui pe o serie de vorbe care l-au ajutat să treacă de momentele de cumpănă. „Nu contează ce-o fost ieri-seară, ziua de azi începe să se lumineze... Fără îndoială." Şi alte astfel de vorbe spunea tata cu vocea lui joasă şi domoală.

— Rândunele care şi-or făcut cuiburile şi îşi creşteau puii sub acoperişul casei noastre, or ieşit în noaptea aceea, pe la ivirea zorilor, şi, aşezate una lângă alta pe frânghia de rufe, ciripeau fără încetare. Am stat şi m-am uitat o vreme la ele şi-am văzut că rândunica-mamă se tot întorcea la cuib să-şi învețe puii să zboare. Erau vreo patru, cinci pui, şi mama lor zbura ciripind zgomotos de la cuib în curte şi înapoi, cu gândul să-i facă să zboare şi pe ei până la sfoara de întins rufe. Mai târziu am văzut cum puii ieşeau unul câte unul şi zburau puțin, apoi se întorceau în cuib. Iar ieşeau şi mai zburau un pic, şi iar se întorceau... Eu stăteam pierdut pe prispă şi mă uitam la păsări. Pe la răsărit, pe sfoara de rufe, rândunelele erau înşirate una lângă alta, mame, pui, fără deosebire, şi ciripeau şi făceau o larmă grozavă... La un moment dat, puii or început s-o urmeze pe mama lor în zbor, numa' că ei nu puteau zbura prea mult şi se întorceau obosiți pe sfoară. Mama lor venea şi ea, se aşeza lângă ei şi ciripea de zici că le vorbea. Păsările se tot porneau aşa, tot zburau şi, la un moment dat, am văzut sfoara de rufe goală.

Atunci mi-am pierdut puterea de-a mai plânge şi am rămas aşa, privind în gol, la sfoara de întins rufe, de care n-am mai uitat niciodată. M-am gândit de multe ori la asta, şi mai târziu mi-am data seama că în dimineaţa aceea mama o fost lângă mine...

Mereu am crezut că tata nu se pricepea la agricultură, dar, contrar celor gândite de mine, tata creştea viţelul la paisprezece ani, iar la cincisprezece stăpânea foarte bine meşteşugul de a ara ogorul şi câmpul de orez cu plugul tras de o singură vită. Când avea cincisprezece ani, a decis că de acum viţelul se făcuse mare şi i-a pus belciug. Tata îşi aminteşte toate detaliile momentului. Viţelul crescuse şi era mult mai puternic, aşa că mereu scăpa de lângă tata, care-l ţinea doar cu braţele. Deja dura mult să îl ducă la păscut, căci animalul, în loc să o ia spre răzorul de pe malul râului, ba intra în curţile vecine, ba o lua în direcţia opusă, spre calea ferată. Când a început să nu mai asculte şi să o ia la goană de capul lui, tata n-a mai avut destulă putere să ţină pasul cu el. Din pricina nătângiei animalului, duse erau zilele liniştite în care se plimba fără grijă pe malul râului, mângâind viţelul pe cap sau bătându-l uşor pe spinare. Văzând asta, bunicul lui l-a chemat iar la el şi i-a arătat un belciug de lemn, învăţându-l cum se prinde. Tata s-a întors acasă cu inelul din lemn primit de la bunicul lui şi s-a uitat la viţel. Acesta, care era deja mare, l-a privit cu ochii lui imenşi şi umezi. Lemnul era foarte ascuţit la un capăt. Tata a mângâiat botul vitei, prin care trebuia să treacă belciugul. Era tare moale în spaţiul dintre nări. A simţit deodată o apăsare în piept. Dacă-i împungea botul şi-i punea belciug, viţelul nu mai avea încotro şi avea să-l urmeze. Aşa cum nici el n-avea încotro şi trebuia să-şi urmeze soarta. Gândindu-se că erau la fel, el şi viţelul, tata a întins mâna şi l-a mângâiat pe bot. Pentru o bună bucată de vreme a lăsat

belciugul de lemn atârnat de uşa grajdului. Într-o zi, viţelul, care se făcea tot mai zdravăn, a zărit o raţă sălbatică ce se bălăcea în apă şi deodată a plecat de pe răzor şi s-a repezit în hâlboană. Tata, care nu ştia că vacile pot să înoate, s-a aruncat în apă după el. Viţelul înota mai bine decât tata şi în loc ca acesta să-l scoată la mal, animalul l-a tras după el spre mijlocul apei. Când apa i-a trecut de umeri şi era deja primejdios, tata a lăsat viţelul şi s-a întors singur înot până la mal. Ce-i venise să se repeadă după raţă? Pasărea a prins a bate cu putere din aripi, s-a ridicat în zbor şi s-a îndepărtat în grabă, dar viţelul s-a luat după ea. Tata şi-a luat şi el picioarele la spinare, alergând în urma vitei, pe malul râului. Văzând situaţia, câţiva săteni care lucrau la câmp au sărit în apă şi au scos viţelul. A doua zi, tata a luat belciugul din cui. În timp ce unchiul lui lega viţelul ca să nu se mişte, tata s-a mai uitat o dată la belciugul pe care îl ţinea în mână. După ce i-au pus belciugul, tata a rămas tăcut, privind la prăjinile înfipte în pământ, de o parte şi de alta a viţelului, şi la frânghia cu care îi fusese imobilizat capul şi care acum era pe jos. Şi la grămada albă de sare din covată. Îi rămăsese în minte imaginea lemnului tare străpungând botul moale al animalului şi picăturile de sânge care se prelingeau pic, pic... Tata mutase prăjina mai aproape de gâtul vitei, trecuse frânghia prin belciug şi o legase de prăjină. Priponit, viţelul îl privise cu ochii lui mari. Razele soarelui, tocmai suit pe cer, se oglindeau jucăuşe în ochii lui. Când tata a dat să se apropie de el, viţelul a început să fornăie cu mânie. Tata s-a întors şi le-a poruncit surorii lui mai mari şi fratelui mai mic, care îl priveau curioşi, să intre în casă. Nu voia ca aceştia să vadă cum pune belciugul în botul vitei. Se gândea că pentru a scuti viţelul de durere, trebuia să îi fixeze belciugul bine din prima încercare. După ce a ars în foc şi a dezinfectat capătul ascuţit, văzându-l că ezită, unchiul lui i-a propus să pună el

belciugul, dar tata nu a renunțat. Era vițelul lui, așa că și-a luat inima în dinți. A deschis bine ochii, și-a înfipt tălpile în pământ, proptindu-se cu putere, și a apăsat cu toată forța partea ascuțită a belciugului în nara vițelului priponit. Când inelul a străpuns botul vitei, mâinile au început să-i tremure și, fără să vrea, tata a închis ochii. În răsuflarea fierbinte a vițelului se simțea mirosul sângelui. Când a deschis ochii, tata a văzut picăturile care se prelingeau una câte una. Zbătându-se vițelul, picăturile de sânge au țâșnit până pe fața tatei. Acesta a luat o mână de sare din covata lăsată de sora lui și a frecat botul vițelului, după cum îl învățase bunicul lui. Când sarea a ajuns la rana dureroasă, vițelul a izbit pământul cu copitele, încercând să scape, și a scos un muget prelung. Tata a trecut frânghia prin belciug, apoi pe după urechile vițelului, și a legat-o strâns de una din prăjini. Tatei i se înecă glasul când povestește episodul cu belciugul. „Asta i-am făcut bietului animal, care n-avea glas să se plângă."

După aceea, vițelul a făcut mereu cum i-a poruncit tata.

Pe la cincisprezece ani, muncea singur pe câmpurile cu grâu și orez, arându-le în schimbul unei simbrii, pe care i-o ducea surorii lui. Îmi spunea că nici nu mai trebuia să fie chemat, mergea singur la arat unde era nevoie. „Fără să ceri voie?" îl întrebam eu, iar el îmi răspundea că oricum pământul trebuia arat pentru ca oamenii să poată semăna sau planta. „Și dacă nu te plăteau?" insistam eu. „Nu exista așa ceva", îmi răspundea tata. Dacă nu puteau să-l plătească pe loc, oamenii îl plăteau după recoltat. După expresia întipărită pe chipul lui, ai fi zis că se întâmplase totuși să nu fie plătit. L-am întrebat cine nu-i plătise munca, dar mi-a răspuns că nu-și mai amintea. Părea să țină minte, dar nu voia să vorbească despre asta. „Toată lumea știa că mi-am pierdut părinții unul după altul... Când

mă vedeau cu plugul pe câmp, oamenii îmi urau să ar cu bine, nu mă întreba nimeni cine m-a pus să ar. Pe-atunci lumea nu era mânată doar de profit. Dacă nu mă plătea vreunul, asta era. Ce puteam să fac?”

Mătuşa, care trebuia să se mărite şi să plece la Julpo, i-a promis tatei, care îşi jelea amar părinții, că avea să fie mereu alături de el. Şi-a ținut promisiunea şi a rămas lângă tata. A făcut nunta, dar a plecat la Julpo abia un an mai târziu.

Cu mult timp în urmă, mătuşa, foarte tânără pe-atunci, gătea pentru cei doi frați ai ei, îngropa semințele de dovleac pe lângă gard şi întindea rufele la uscat pe sfoară. În zilele friguroase de iarnă, se trezea dis-de-dimineață, scotea apă din fântână, o punea la încălzit într-o oală mare, apoi o turna în ligheanul de spălat, amestecând-o cu apă rece şi verificând temperatura cu cotul. Pentru că era iarnă şi era frig, punea toate încălțările lângă foc, să se încălzească. Seara, cei trei frați se distrau făcând pe perete umbre de animale cu mâinile. Făceau câte un câine care începea să latre, un vultur care-şi curăța penele sau un cal care galopa pe câmpie. Noaptea, dormeau toți trei împreună, cu mătuşa în mijloc, iar tata şi unchiul pe margini, întorşi cu spatele la ea. La paisprezece ani, cu privirea ațintită spre peretele întunecat, tata a înțeles că nu avea să plece niciodată din casa aceea. Pentru că părinții muriseră, tata era, la paisprezece ani, cel mai în vârstă urmaş al familiei din fruntea clanului. În zilele de sărbătoare sau în cele cu comemorări, unchii tatei şi verii lor veneau împreună cu soțiile, încărcați cu saci de orez, pe care îi aşezau unii lângă alții într-un colț al casei. Pregăteau fiertură de orez, făceau tofu, prăjeau turtițe de legume, fierbeau câte o găină cu picioarele legate, apoi aşezau totul pe masa cu ofrande. Tata

scotea plăcuțele ancestrale[22] moştenite de la părinții săi şi conducea ceremonia de comemorare. La fiecare ceremonie îşi amintea cum îi pusese belciug vițelului şi cum acesta mugise spre cer, cu ochii în lacrimi. Casa părintească îi pusese lui un belciug în nas, şi de-acum avea să-şi ducă traiul priponit de ea. Când l-am întrebat dacă vițelul chiar plânsese, tata mi-a spus că din ochi i se prelinseseră lacrimi mari.

Sora tatei, mătuşa mea, n-a avut inimă să-i lase pe cei doi frați ai ei singuri şi să plece, aşa că mirele ei din Julpo, pe care eu nu l-am văzut niciodată, a venit în satul ei. Când am venit prima dată cu maşina la J., după ce învățasem să conduc, l-am luat pe tata pe bancheta din spate la o tură cu maşina. Ieşind pe şosea, la un moment dat, am citit pe borna de piatră de la marginea drumului denumirea „Julpo." Acum se numeşte golful Gomso, dar atunci îi zicea Julpo. Zona aceasta e una în care din toate părțile se ridică abrupt câte un munte. Marea e adâncă la poalele munților, aşa că era plin de debarcadere pescăreşti. Pescarii ieşeau la prins de peşti şi creveți, iar când captura era îmbelşugată, aveau să pună şi la marinat. În timp ce ne plimbam cu maşina, l-am întrebat pe tata dacă localitatea aceasta era chiar Julpo de care auzisem eu. Aşa suntem noi, în familia asta, uneori restabilim legăturile printr-o întrebare prostească, care sare peste toate straturile adunate ale unei poveşti. Tata mi-a răspuns: „Aşa-i. Julpo ăsta-i chiar Julpo."

Mă liniştesc când mă gândesc la el.

---

[22] Plăci mici de piatră, dreptunghiulare, pe care sunt trecute numele strămoşilor şi care se păstrează într-un altar din care sunt scoase doar pentru ceremoniile comemorative.

Soțul mătușii, cel din Julpo, pe care nu l-am văzut niciodată, era pe jumătate pescar, şi pe jumătate țăran.

Era odată un om. Şi omul acesta plecase din Julpo, ale cărui mlaştini erau pline de stuf, şi papură, şi de curcani sălbatici, şi venise la J. să se însoare, căci mireasa lui nu putea să-şi lase singuri frații rămaşi orfani şi să plece din satul natal. Julpo e un sat de pescari, iar J. e o aşezare de agricultori. Şi el, care în Julpo ridica diguri în calea apei, venise la J., unde nu erau nici mare, nici peşte marinat, nici barbuni, nici țipari de mare şi nici sărării, să le fie cumnat celor doi frați ai nevestei sale. La vreo doi ani după ce s-au mutat în casa pe care a ridicat-o acolo, a izbucnit un incendiu. Şi el, strigând „Arde! Arde!" s-a repezit în foc. Şi-a salvat soția şi pe cei doi copii ai lor, dar el n-a mai reuşit să iasă.

Uneori, realitatea e atât de neverosimilă, încât e greu de crezut, şi nici măcar timpul nu o poate face mai convingătoare. Mereu rămâne o urmă de îndoială care te face să te întrebi dacă până la urmă a fost adevărat. Te întrebi cum e posibil aşa ceva când adevărul arată a întâmplare sau a fabulație, schițată în aşa fel încât să se potrivească în anumite tipare, iar lucrurile imaginate să pară aievea.

Dacă ar fi avut două vite, tata ar fi putut să are cu mai mult spor. Pământul acela de munte, amestecat cu pietriş şi bolovănos, trebuia arat. Pentru o bună bucată de vreme tata şi-a câştigat traiul cu plugul. Mătuşa, căreia tata îi dădea toți banii, nu se simțea în largul ei. Când spăla rufele sau scotea apă cu ciutura din fântână, tata se apropia de ea, scotea bancnotele mototolite, le punea jos, o bătea uşor pe spate şi îi zicea: „Surioară, ți-or căzut banii!" Apoi o zbughea. În casa tăcută, în care nu mai era nici un om mare, frații râdeau în gura mare jucându-şi feste unii altora

în jurul sforii de întins rufe din curte, alergându-se şi prinzându-se printre hainele întinse la uscat. Uneori, mătuşa îl apuca pe tata de nădragi, iar el se trântea la pământ când simţea că elasticul cedează şi pantalonii o iau la vale. Când mătuşa dădea să se aşeze şi ea, tata se ridica şi o tulea la sănătoasa. Mătuşa, care nici nu apucase să se aşeze, se îndrepta şi o pornea pe urmele tatei strigând după el: „Mă! Mă!" Când fraţii se agăţau unul de spinarea celuilalt încercând să-l prindă, găinile începeau să bată din aripi, câinele se ridica de lângă gard şi se muta lângă şopron, dovlecii se rostogoleau de pe viţa lor întinsă pe zidul de chirpici, iar porcul, închis în cocina lui, urmărea cu ochii lui negri vacarmul din curte, ciulind urechile.

Înainte de război erau multe zile de felul acesta acasă.

Am scris „Tata avea şaptesprezece ani când a izbucnit războiul", şi m-a cuprins un sentiment ciudat. „Când a izbucnit războiul..." Am crescut auzind fraza aceasta ca pe ceva firesc. Aşezarea aceasta n-avea cum să fie ocolită de război. Oamenii din sat erau liniştiţi, dar când izbucnea vreo ceartă între ei, inevitabil reveneau în discuţie întâmplările din timpul războiului. „Dacă nu te ascundeam eu în dulap, poate că nu mai erai. Ţi-am salvat viaţa, dar acum te porţi fără pic de recunoştinţă." „Atunci erai cu banderola de informator pe braţ şi ai turnat o grămadă de oameni care au fost prinşi. Nici până în ziua de azi nu ţi-ai cerut iertare şi mai ai şi îndrăzneala să ieşi ţanţoş pe drum." Tata folosea cuvântul „nenorocire" când vorbea despre molima care îi răpise părinţii sau despre război.

Satul nostru e la patru kilometri de oraşul J. Spre deosebire de oraş, unde locuiau angajaţi la firme, funcţionari publici sau comercianţi, în sat se adunaseră oameni care lucrau pe ogoare, în grădini sau pe plantaţiile de orez. Atunci agricultura se făcea altfel şi doar lucrând

împreună puteau să cultive câmpurile şi să le recolteze, aşa încât locuitorii satului ştiau bine terenurile celorlalţi şi ce era de făcut. „Şi când a izbucnit războiul...” am scris, apoi m-am oprit. Până acum nu mi s-a părut în neregulă să scriu „Când a izbucnit războiul...” sau „A izbucnit războiul...” Acum însă, dând să scriu „Când a izbucnit războiul...”, mi-am pus brusc întrebarea dacă verbul „a izbucni” poate fi asociat războiului. La gândul că pe tata, viaţa de după război l-a făcut să perceapă conflagraţia ca pe o mare nenorocire, mă încearcă o senzaţie de necunoscut în faţa unor expresii precum „a izbucni în plâns” sau „a izbucni cu disperare”.

Totuşi, cum nu am de ales, continui. „Când a izbucnit războiul...”

Chiar şi după ce a izbucnit războiul, sătenii au continuat să-şi cultive ogoarele. Au transplantat orezul, au pregătit grădinile de pe dealuri, au semănat susanul, au grăpat pământul şi au răsădit ardeii iuţi. „La început nu ne-am dat seama că s-o pornit războiul”, a povestit tata. „E drept că nici la doisprezece ani nu mi-am dat seama că ne-am eliberat[23]. Şi după eliberare, o apărut graniţa pe la paralela 38, şi am auzit doar că nu mai puteam merge în nord. După aceea nu s-o mai putut lua legătura cu ceilalţi şi nici nu mai putea trece nimeni graniţa. Ce fel de eliberare mai era şi asta dacă nu ne puteam mişca liberi? În copilărie, când ne adunam mai mulţi prieteni, ne îndemnam să mergem pe muntele Baekdu să prindem un tigru.” „Cu nenea Marele Înţelept şi nenea Muntele-de-la-Miazănoapte?” îl întrebam eu. „Da. Se zice că aici e grânarul câmpiei Honam, dar eu n-

[23] E vorba de eliberarea Coreei de sub ocupaţie japoneză, în 1945, în urma capitulării Japoniei la sfârşitul celui de-Al Doilea Război Mondial.

am pământuri întinse, şi în afara roadelor pământului, n-am nimic. În copilărie visam să merg în nord, unde ştiam că-s şi mulţi urşi, şi dacă nu prind un tigru, să prind măcar un urs, să-i scot fierea şi să o vând şi cu averea obţinută pe ea să merg la Seul...", povestea tata şi izbucnea în râs. Râdeam şi eu. „Aşa eram noi, ficiorii, pe-atunci. Credeam că dacă nu putem prinde un tigru, aveam să prindem un urs, să-i luăm fierea." „Dar văzuserăţi vreodată un tigru sau un urs? Şi ştiaţi măcar cum arată fierea?" „Păi ce mai conta?" zicea tata cu privirea pierdută. „Oricum nu puteam să mergem în nord... De necaz, prefer să cred că am visat. Să mă duc altundeva şi să fac cine ştie ce... Numai gândul la asta mă făcea să mă sufoc... Într-o zi, nici nu s-or crăpat bine zorile că armata din nord o şi intrat peste noi, şi până să ne dezmeticim, în nici trei zile or ocupat Seulul. La noi aici, în sud, s-or auzit doar zvonuri şi, la început, n-am ştiut că s-o abătut năpasta, şi nici ce se întâmpla. Credeam că-i doar un conflict la graniţă, aşa că ne-am văzut de treburile noastre, cum făceam de obicei... Numai că nu era vorba de graniţă, ci chiar de Seul, doar că şi acesta, cum era departe, şi nu-l văzusem niciodată, aveam senzaţia că era un loc străin. În fiecare zi cerul era străpuns de avioane, care luptau să apere Seulul, se auzea că preşedintele o fost scos din capitală şi că oamenii şi-or strâns lucrurile şi se refugiau venind încoace, dar tot nu pricepeam ce se întâmpla."

La mai puţin de o lună după izbucnirea războiului, şi oraşul J. a fost ocupat de Armata Poporului din nord.

Când vorbim despre război, tata le spune „oamenii diviziei a şasea", fără să-i numească din Armata Poporului. În iulie, când soldaţii diviziei a şasea au intrat în J., oamenii din urbe au trecut prin schimbări drastice. Soldaţii nord-coreeni au călcat oraşul în picioare, în drumul lor spre Gwangju. Mi

se părea ciudat că tata ştia cu exactitate că era vorba de „divizia a şasea”, aşa că l-am întrebat cum de ştia ce divizie era aceea. Mi-a răspuns că n-avea cum să uite aşa ceva. „Or murit o grămadă de oameni de mâna lor. Şi-apoi aveam un unchi poliţist...” „Bunul de la Jeonju?” „Nu, celălalt.” Adică tot un unchi de-al lui. „Era la secţia de poliţie din Sunchang, şi noi eram singuri acasă, da’ cineva ne-o pârât şi, când am ieşit să mă uit prin curte, am văzut câţiva din divizia a şasea care-l căutau pe unchiul nostru. Când or intrat ei în curte, unchiul, pe care eu nici nu-l văzusem, o ieşit pe portiţa din spate, o trecut râul şi s-o ascuns pe lângă un cenuşar din crângul din apropiere.” „Şi apoi?” l-am întrebat eu pe tata, care se oprise ezitând. „Cumva or aflat că se ascundea acolo, şi-or scos pistoalele şi-or început să tragă. Pac! Pac! Pac! Şi l-am auzit pe unchiul târându-se printre straturile cu susan şi ascunzându-se pe malul râului... Toţi unchii mei erau poliţişti, de aceea ni se zicea «familia poliţiştilor»... Când mă gândesc la ziua aceea, mi se pare ciudat că se ascundea. Oamenii-s capabili de orice ca să rămână în viaţă... Într-o noapte, ne-or dus pe mai mulţi din sat în câmpul cu orez. Printre ei eram şi eu, şi unchiul meu din Yongsan, şi ne-or zis că până numără ei la zece să o luăm la fugă pe câmp. Şi când am luat-o la fugă, or început să tragă... Când s-o auzit pocnetul armelor, am căzut pe pământul mâlos, iar când am deschis ochii, era deja dimineaţă, şi toţi erau morţi, numa’ io mai eram în viaţă. Mi-o rămas în minte cum m-am târât de pe câmpul mâlos, smulgându-mi lipitorile de pe trup... Când o dat nenorocirea peste noi, aşa mi-or pierit toţi unchii, mai puţin unchiul de la Jeonju... După aceea se pare că n-or mai vrut să-şi irosească gloanţele. Aşezau oamenii în jurul sâmbovinei de lângă şanţ şi... Îi împungeau cu suliţe din bambus până mureau... După aceea... Ei stăteau nemişcaţi şi îi puneau pe oameni să se sfâşie între ei... Satul se

umpluse de urlete şi de miros de sânge... Ochi scoşi, burți sfârtecate..."

„Chiar şi atunci, cine o avut zile o scăpat." Mai târziu am aflat că cicatricea lungă de pe gâtul mătuşii, care obişnuia ca la comemorări să rupă în bucăți, ca să fie mai gustoasă, pisica de mare fiartă la aburi şi să îi umple farfuria tatei, era urma unei împunsături cu sulița de bambus. Cicatricea aceea devenea vizibilă, şerpuind roşiatică la baza cefei ei zvelte, când mătuşa savura un pahar de *makkeolli*.

Când războiul s-a întețit, tata a primit ordin de recrutare. Unchiul tatei, cel căruia eu îi spuneam „bunul de la Jeonju" s-a opus cu disperare încorporării tatei. Era cel mai tânăr unchi al lui şi era detectiv la poliție. Nu ştiu ce tertip a folosit, dar când l-au chemat pe tata la recrutare, unchiul l-a trimis înapoi acasă. A argumentat că tineri recruți erau considerați „cei care împlineau nouăsprezece ani până la data de 31 august a anului curent", iar tata încă nu împlinise nici şaisprezece ani, deci nu putea fi considerat dezertor. În plus, fiind cel mai mare fiu al principalei familii a clanului, trebuia să păzească bine casa.

Îmi notez vorbele simple ale tatei. Scriu toate cuvintele cărora le dă glas vocea lui, care într-o bună zi are să dispară fără urmă. „De parcă ar mai fi rămas ceva de păzit... „ Tata se amuza copios de fiecare dată când îşi amintea de vorbele bunului de la Jeonju. „Numa' vițelu' mai era de păzit... „

Când tata a primit a doua oară ordinul de recrutare şi a fost chemat la poliție, bunul de la Jeonju i-a zis să meargă la templul din Iseureoji şi să asculte de Matahală. La templul acela se aflau mormintele familiei şi tot acolo trăia şi Matahală. Mi-l amintesc şi eu ca pe un individ cu capul mare, care n-auzea şi nu vorbea. N-avea nici nume, aşa că cineva i-a zis la un moment dat Matahală, din pricina

capului său imens. Adevărul e că avea o căpățână atât de mare, încât era inutil să mai întrebi de ce i se spunea astfel. Când se afla alături de tata, care are fața suplă, capul lui părea şi mai mare. Matahală, care n-avea casă şi hălăduia aiurea, la un moment dat s-a pripăşit pe lângă mormintele clanului, unde creştea câteva găini. Uneori avea şi câte o capră, două, dar sarcina lui cea mai importantă era să curețe mormintele de buruieni primăvara sau înaintea sărbătorilor comemorative. Când tata s-a dus să-l caute pe Matahală, întocmai cum îi poruncise bunul de la Jeonju, acesta l-a dus în tăcere în şopronul templului şi a încuiat uşa pe dinăuntru. Apoi a împăturit un ştergar şi l-a legat pe tata la ochi. L-a pus să întindă o mână, i-a întins arătătorul şi l-a aşezat pe ceva. Tata a tresărit când a simțit ceva rece pe la încheieturile degetului şi o înțepătură l-a străfulgerat prin mână, apoi a trecut. Chiar dacă l-ar fi întrebat pe Matahală ce avea de gând să facă, acesta nu i-ar fi putut răspunde. Omul aşezase pe tăietor degetul arătător de la mâna dreaptă a tatei, care era speriat neştiind ce se întâmpla, şi coborâse lama cu repeziciune. Totul s-a petrecut într-o clipă. Luat prin surprindere, tata nici n-a mai apucat să țipe. Când a dat jos ştergarul care-i acoperea ochii, Matahală tocmai strivea degetul tăiat. Tata era atât de înspăimântat de Matahală, neputând înțelege de ce îi făcea aşa ceva, încât nici nu putea să deschidă gura. Când a ieşit în fugă de la templu, cu degetul tăiat şi strivit, înfăşurat într-un prosop, din rana proaspătă nici măcar nu i-a curs sânge. Mătuşa, care învățase meşteşugul leacurilor tradiționale de la tatăl ei, a pus pe rana de pe mâna tatei, care între timp se umpluse de sânge, un amestec de plante medicinale. Abia apoi i s-a uşurat inima cuprinsă de groază şi l-a mângâiat pe spinare pe tata, care vărsa lacrimi amare. Acum că nu mai putea să apese pe trăgaci, nu mai avea să fie chemat la încorporare. Matahală îi strivise degetul tăiat

ca să se asigure că nu mai putea fi cusut la loc. „Dă-l încolo de deget...” i-a zis mătuşa şi a îngropat resturile arătătorului lângă fântână.

Când am aflat eu de povestea asta? Cine mi-o fi spus-o? Mi-am amintit de momentul în care tatei i-a fost tăiat degetul în timpul războiului când am auzit că nu putea dormi noaptea. Mi se părea că amintirea aceea nu-l lăsa să doarmă.

De câte ori vedeam arătătorul bont al tatei, mă cuprindea o tristeţe stranie. După ce am aflat de povestea asta, a fost o vreme când îl uram pe bunul de la Jeonju. Iarna, la sărbătoare[24], când bunul de la Jeonju venea cu o lădiţă de mandarine, toţi se duceau că îl salute, doar eu rămâneam undeva în spate şi îl priveam cu ură. Nu mă apropiam nici măcar să primesc mandarine roşii, de care la noi în sat nu erau, când începea să le împartă. În felul acesta protestam eu faţă de prezenţa bunului de la Jeonju. Din clipa în care mătuşa mea îmi arunca o privire mustrătoare, prin care îmi semnala că mă purtam lipsită de bună-creştere, nu aveam încotro şi întindeam mâinile să primesc mandarine. Le primeam politicoasă şi le aruncam în zăpada din grădină. Mandarinele sângerii se rostogoleau pe omătul alb. Tristeţea stranie care mă cuprindea la vederea degetului bont al tatei... „Straniu” e singurul cuvânt care poate descrie tristeţea aceea nevindecată. Când mă simţeam cuprinsă de ea, îl luam pe tata de mână, trecându-mi degetele printre ale sale. „Tată!” ziceam, legănând în aer mâinile noastre cu

---

[24] *Seolnal* (în coreeană), Sărbătoarea Primăverii, care marchează începutul noului an conform calendarului chinezesc şi care, de regulă, este în luna ianuarie sau februarie, fiind stabilită după calendarul lunar.

degetele întrepătrunse deşi mâna lui era mare, iar a mea era mică şi nu se potriveau. Odată l-am întrebat dacă nu îl deranja degetul retezat. Tata şi-a privit pentru o clipă degetul bont, lipsit de unghie, apoi mi-a răspuns că asta nu era nimic. „Nu-i nimic”, aşa mi-a zis... Cine ştie prin câte o mai fi trecut din clipa în care, legat la ochi şi fără să bănuiască nimic, şi-a pierdut degetul, până când a ajuns să spună că nu era nimic?

Cu cât aflu mai multe despre ce a pătimit tata în război, cu atât ceea ce ştiu despre el devine un mister şi mai mare.

Pentru mult timp, tata obişnuia să privească insistent pe oricine spunea că venea din Jangseong sau că locuise acolo şi, după o vreme, să întrebe dacă, după nenorocire, se întâmplase cumva să-l întâlnească pe Pak Mureung. Cine mai era şi ăsta? Mi-am notat numele pe care îl auzisem adesea de la tata, încă din copilărie. M-am gândit că ar trebui să-i dau de urmă, căci mi-am amintit de înnegurarea ce persista pe chipul tatei când întreba pe cineva venit din Jangseong dacă se întâmplase să-l întâlnească pe Pak Mureung după război. Cine putea fi acest individ, al cărui nume aducea mereu o umbră de posomorâre pe chipul tatei? Tata nu mi-a spus niciodată. De câte ori îl întrebam dacă aflase ceva despre Pak Mureung, puteam doar să ghicesc după expresia tatei că îşi dorea din tot sufletul ca acesta să fi supraviețuit.

Districtul Jangseong se află în provincia Jeolla de Sud, la granița cu provincia Jeolla de Nord, de care aparține oraşul J. Până să ajung eu la gimnaziu, în J. era un autobuz care pleca din autogara noastră şi mergea până la Jangseong pe şoseaua cea nouă. O mai fi existând? Trecea prin oraşul nostru o dată dimineața şi o dată seara, având în față o plăcuță pe care scria Ibam-Cheonan-Jangseon. Dintre

aşezările acestea, Ibam şi Cheonan sunt în provincia Jeolla de Nord, iar Jangseong se află în districtul cu acelaşi nume din provincia Jeolla de Sud, lângă munții Noryeong. Din satele districtului, atât de pe calea ferată, cât şi de pe câmpii, oriunde te-ai uita, în apropiere, în depărtare, peste tot, vezi piscurile masive ale munților. Dacă mergi cu bicicleta, una dintre culmile pe care ți se pare că poți ajunge într-o clipă este Galjae. Tata zicea că nu era tocmai uşor de urcat. Ai impresia că e drept în fața ta, dar când vrei să te apropii, mergi şi tot mergi şi nu mai ajungi. În plus, pantele sunt abrupte, şi puțini se încumetă pe ele, aşa că e dificil şi periculos să le urci prin buruienile mari, crescute fără oprelişti, care le acoperă. Mai sunt şi locuri mlăştinoase în care, dacă ți-a scăpat piciorul, te afunzi şi nu mai poți ieşi fără ajutor. Dacă reuşeai cumva să te salvezi, riscai să nu mai găseşti drumul şi să nu ştii pe unde să o iei, iar dacă îți ieşea în cale vreun şarpe veninos, nu mai aveai nici o scăpare. Tata vorbea foarte precis despre colina Galjae, ca unul care fusese pe ea, amintindu-şi cu exactitate toate detaliile, până şi despre fazanii care se ridicau deodată în zbor dintre ierburile înalte ce creşteau pe coastă. Când l-am întrebat cum de ştia atâtea despre colina Galjae, tata mi-a răspuns că n-avea cum să uite locul acela.

După debarcarea de la Incheon[25] a mai durat încă trei luni până când a fost recucerit Seulul. Armata coreeană şi aliații ONU au continuat să elibereze teritoriile, înaintând

[25] Pe 15 septembrie 1950 forțele navale americane au organizat o operațiune de debarcare surpriză în portul Incheon. Armata americană şi aliații din ONU au reuşit apoi să întrerupă liniile de aprovizionare ale armatei nord-coreene şi să recucerească Seulul.

până la fluviul Yalu[26], dar în zona J. din sudul peninsulei, nenorocirea s-a abătut cu şi mai multă putere decât la începutul războiului. Zi şi noapte în sat erau staționați ba soldații armatei sud-coreene, ba cei ai Armatei Poporului din nord. Ziua unii, noaptea ceilalți. Tata spunea că asta se întâmpla din cauză că satul nostru se afla în apropiere de colina Galjae, din districtul Jangseong. Când am auzit prima dată de colina Galjae de la tata, am căutat într-o broşură să văd unde mai văzusem numele acesta. Într-o broşură din perioada ocupației japoneze scria că piscul Galjae[27] din munții Noryeong era acoperit de stufăriş. Era mult stuf? Probabil că era vorba de iarba de pampas, mi-am zis eu. Numele acesta al munților Noryeong apăruse în timpul procesului de transcriere a numelor coreene în caractere chinezeşti, în perioada colonială. Mi se părea aiurea că numele acelui pisc făcea referire la stuf, dar mai departe în broşură venea şi explicația că, de fapt, vegetația aceea nu era stuf, ci iarbă de pampas. Indiferent că era vorba de stuf sau de iarbă luxuriantă, asta nu schimba cu nimic povestea colinei Galjae. Şi, oricum, nici eu nu sunt tocmai expertă să pot face bine diferența între stuf şi iarba de pampas. Ştiu doar, din ce am învățat la şcoală, că stuful creşte la mare sau pe lângă ape, iar iarba de pampas pe platouri înalte. Dacă am fi ştiut că acela nu e stuf (*galdae*), ci iarbă de pampas (*eoksae*), probabil că locul acela s-ar fi numit culmea Eoksae. E foarte probabil că eu şi acum când văd iarbă luxuriantă înflorită pe culmi să o numesc stuf, iar când văd stuful unduindu-se în vânt pe malul unei ape, să cred că e iarbă de pampas. Cine ştie? Poate şi pe colina

---

[26] Numit fluviul Amnok în coreeană, se află la granița dintre Coreea de Nord şi China.

[27] În traducere, Piscul-cu-stuf.

Galjae la început o fi crescut şi stuf, şi iarbă, dar la un moment dat a rămas doar iarba. Văzusem undeva scris că denumirea Galjae se referea şi la „drumul care făcea legătura între satul Moknan din districtul Jangseong, în provincia Jeolla de Sud, şi satul Gunnyeong, din comuna Ibam, de lângă oraşul J.” Tata îşi amintea perfect. Mi-a spus că şi în trecut, încă din vremea Regatului Joseon[28], singurul drum care făcea legătura între provinciile Jeolla şi capitala Hanyang era cel peste colina Galjae. Ca să mergi la Hanyang, era obligatoriul să treci pe acolo. După ce traversai înălțimea, trebuia să treci pe un pod ca să o iei pe drumul spre capitală. Podul acela, care se numeşte Gwagyo, încă dăinuie. E un pod frumos, care îți iese în cale la intrarea în sat, pe drumul spre şcoală. Când plouă, apa se repede învolburată pe sub pod. În copilărie, obişnuiam să mă opresc pe pod, în drum spre şcoală, să privesc apa. După victoria armatei noastre în bătălia de pe râul Nakdong, ultima linie de apărare a oraşului Busan, Armata Poporului, împinsă într-un cotlon al râului, s-a retras spre munții Jiri şi Deongnyu şi a început luptele de gherilă. Soldații nord-coreeni şi partizanii lor au început să se ascundă şi în satul nostru, aflat la poalele colinei Galjae. De cum au intrat pe drumul spre Galjae, aceştia i-au masacrat pe toți cei pe care îi bănuiau a face parte din familiile soldaților sud-coreeni sau ale polițiştilor.

Când se lăsa noaptea, soldații Armatei Poporului coborau în sat din ascunzişurile lor de pe colina Galjae. Pentru a supraviețui în munți, cel mai important lucru pentru ei era să găsească de-ale gurii, aşa încât umblau din casă în casă şi goleau hambarele de grânele bine ascunse, prindeau găinile şi le frângeau gâturile, luau până şi ştiuleții de

[28] Denumire a perioadei istorice cuprinse între1392 şi 1897.

porumb atârnați de grinzi, puşi la păstrare pentru a avea boabe de semănat în anul următor.

Tata îşi pusese în cap să-şi păzească boul. Când se însera, lua vita, care ziua trăgea la plug pe ogor, şi o ducea peste podul Gwagyo, traversau lunca şi se îndreptau spre secția de poliție de la capătul podului Daeheungni. Punea boul să se întindă pe pământ lângă poliție şi se culca cu capul pe burta lui. Când se iveau zorile, se întorcea cu boul în sat, îi punea jugul de gât şi pornea să caute de lucru.

— Nenorocirea cea mare a venit cu necazurile ei...

De cum au început să apară soldații noştri ziua, şi ceilalți noaptea, oamenii din sat, până mai ieri buni vecini, au început să se divizeze. Ziua, cei din armata națională verificau dacă între săteni era vreunul care colaborase cu nord-coreenii, iar noaptea, soldații Armatei Poporului îi urmăreau şi îi executau pe cei bănuiți că au fraternizat cu inamicul. „Trebuia să ne vedem de viețile noastre, fără să judecăm. Asta nu-i uşor de priceput.” Tata se înfiora amintindu-şi de vremurile acelea. Umerii i se lăsau în jos, iar spinarea i se încovoia. Spunea că atunci i s-a făcut pentru prima dată frică de oameni. N-avea cum să ştie ce era în sufletul lor. Asta îl înspăimânta cel mai tare.

Noaptea, soldații nord-coreeni care se ascundeau pe colina Galjae coborau în sat şi luau cu forța bărbații pe care îi vedeau mai în putere. Tata, care scăpase de încorporare după ce Matahală îi tăiase degetul, a fost nevoit din nou să plece de acasă, de teamă să nu fie luat cu forța de Armata Poporului. Nici nu era greu de dibuit când el pleca în fiecare seară cu boul lui să caute un ascunziş. Într-o bună zi, numai ce legase boul în fața secției de poliție şi se întorsese acasă să caute de lucru, când au dat năvală soldații. „Mătuşă-ta m-o pus să mă ascund între sacii cu sare din încăperea cealaltă, peste care o aruncat la repezeală tot felul

de zdrențe. Uşa o fost trântită la perete şi sulițele din bambus or prins să străpungă sacii de sare. Una dintre sulițele acelea, care străpungeau de zor pe unde credeau soldații că s-ar putea ascunde cineva, mi-o trecut pe lângă ureche. Până la urmă m-or prins şi m-or luat cu tot cu bou. Unul dintre partizanii cu banderolă pe braţ, din Sangun, s-o uitat printre cei prinşi, o arătat spre mine şi le-o zis să mă elibereze. O spus că eram un copil amărât, orfan de ambii părinți, că aveam singur grijă de casă şi le-o cerut să-mi dea înapoi boul." Tata a povestit că datorită acelui om a fost lăsat să plece, cu tot cu boul lui, şi că astfel a rămas în viață. Mai târziu a aflat că omul acela venise odată la tatăl său, fără vreun ban în buzunar, cărându-şi mama bolnavă în spinare şi, când s-a prăbuşit cu răsuflarea tăiată, tatăl său l-a aşezat pe un pat şi i-a dat şi leacuri. Sangun e numele satului de la deal de noi, de unde începe şanțul. După ce s-a încheiat războiul, tata s-a dus să-l caute pe omul acela la Sangun, dar nimeni nu mai ştia nimic despre el după ce se alăturase celor de pe colina Galjae.

O fotografie cu chipul tânăr al mătuşii.

În fotografie, mătuşa are părul prins într-un coc la spate, fixat cu un ac de păr mare, şi poartă o cămaşă tradițională albă, prinsă în față cu un ac de siguranță. Cu o mână îşi ține marginea fustei negre. De sub fustă i se văd balerinii de cauciuc, cărora li se spunea pantofi-cu-nas. Nu poartă nici şosete de bumbac, nici din cele tradiționale din pânză. Mătuşa stă în picioare, ținându-l strâns pe tata şi părând că priveşte lumea drept în față prin ochii ei înguşti, lipsiți de pleoape bine conturate. În ce an să fi fost? Fotografia fusese făcută într-o vară, când tata se întorsese în sat, ca să se ocupe, o dată la două zile, de ritualurile de comemorare ale părinților. Era prima fotografie din viața mătuşii. Vocea ei, pe care am auzit-o prima dată în copilărie, mi-a rămas şi

acum în minte. Mama stătea într-o parte a prispei, iar mătuşa în mijloc, cu o ţigară de foi între buze. Mătuşa era matroana casei. Ori de câte ori veneam acasă, o găseam tronând în mijlocul prispei, iar la masă, şedea în capul mesei, în faţa tatei, ca un frate mai mare. Oricând şi oriunde, era de partea tatei. Când tata a plecat de acasă într-o primăvară şi nu s-a întors la începutul verii, mama a dat să se plângă. Mătuşa i-a aruncat atunci o privire, aşa ca în fotografie. „Nu-i sătul de casă frăţiorul meu. În război n-o fost vina lui. Ştii doară că l-or chemat la încorporare, şi unchiaşu' l-o trimis îndărăt, că el era capul familiei, da' tot trebuia să stea ascuns într-un loc." Şi, dregându-şi glasul zgomotos, mătuşa a măturat curtea cu privirea şi-a mai rulat o ţigară de foi, a potrivit-o între buze şi a tras cu nesaţ. „Apoi o prins să cutreiere peste tot, ca să nu-l prindă 'ăi din Armata Poporului. Nu putea sta acasă, lua boul şi pornea cu roua-n picioare. Dup-aia o rămas cu dusul. Nu-i urât de tine, tu, femeie, îi luat de boala preumblării." „Am mai auzit vorba asta de o mie de ori!" s-a răstit mama la ea, dar mătuşa n-a băgat-o în seamă. Aceea a fost singura dată când mama a ridicat vocea la mătuşa. „Cine l-o pus să lucreze pământul pe la oameni? Doar câştig şi eu câte ceva. Şi numa' pe câmpuri îndepărtate... Copiii cresc aici, şi cum el mai mereu îi dus de-acasă, cu cine să semene pruncii ăştia?" Mătuşa a lăsat să-i iasă un vălătuc gros de fum. „Îndată-i vremea de pomenire. A veni atunci", a mai spus ea, adăugând că tata se întorcea negreşit acasă în ziua de comemorare a strămoşilor, indiferent unde s-ar fi aflat.

Mătuşa a avut mereu dreptate.

Oriunde s-ar fi aflat, tata se întorcea în ziua comemorării, prindea o găină de pus pe masa cu ofrande, aducea nişte castane şi confecţiona plăcuţe comemorative din hârtie, cu numele strămoşilor, căci cele din piatră se pierduseră în

război. La miezul nopții, bunul de la Jeonju, cu verii tatei şi cu fratele lui mai tânăr ne împărțeau ofrandele celor care rămâneam treji până atunci. Îmi plăceau grozav ouăle fierte, tăiate în două. Dacă rămâneam uitându-mă la ouăle acelea, tata îmi dădea un fruct de kaki uscat, iar apoi îmi punea în palmă o jumătate de ou, cu gălbenuşul ca mijlocul unei margarete.

Curierul a intrat grăbit pe poartă.

S-a întâmplat taman când trăgeam perdelele de la fereastra cămăruței. Curierul se pregătea să lase pachetul pe treptele din fața uşii când a dat cu ochii de mine la fereastră, m-a salutat înclinând din cap şi m-a întrebat:

— Domnul în vârstă nu e acasă?

Am înțeles că domnul în vârstă era tatăl meu. După ce s-a întors de la spital, tata s-a prefăcut că nu ştia nimic. Părea binedispus. Dimineață, la micul dejun, când i-am servit tofu moale cu icre în loc de sos de soia şi cu o picătură de ulei de susan, a decretat că era foarte gustos. A fost pentru prima dată de când sunt la J. când l-am auzit pe tata pronunțându-se asupra mâncării. După micul dejun, s-a uitat pe calendar şi a sunat-o pe mama la spital. A întrebat-o dacă ea ştia de ce încercuise cu roşu data de azi. Datele din calendarul oferit de Asociația Agricultorilor sunt scrise atât de mare, încât le poți vedea şi de la o sută de metri. Cum să ştie mama de ce încercuise el cu roşu data aceea? Spre surprinderea mea, mama i-a spus că era ziua întrunirii pentru prânz a celor de la Şcoala Populară de Arte, că domnul Baek decisese să meargă împreună cu tata şi că avea să vină să-l ia pe la unsprezece şi jumătate, prin urmare, tata nu avea decât să-l aştepte acasă. Apoi mama l-a întrebat: „Îi musai să te duci?", iar tata, care până atunci nu-şi amintise nimic, a răspuns: „Musai dară." „Şi ce-i face acolo?" a mai întrebat mama, la care tata i-a zis: „N-are a

face. Nu m-am dus nici data trecută. De nu mă duc nici amu, or crede că-s mort.” Deşi domnul Baek îi spusese că vine să-l ia la unsprezece şi jumătate, tata a început să se agite ca să iasă în drum cu o jumătate de oră mai înainte. Deodată a început să plouă torenţial. I-am spus tatei să nu iasă afară, dar mi-a răspuns că era doar o ploaie trecătoare. Parcă pentru a-i ține isonul, ploaia a umplut pentru câteva clipe aerul cu miros de lemn şi de pământ reavăn, după care s-a oprit şi a ieşit iar soarele. Nici n-am apucat să-i întind bine crema de protecție solară pe față, că tata a şi şters-o, spunând că era lipicioasă. I-am explicat că era o cremă specială, deloc lipicioasă. A rămas nemişcat, cu o mină morocănoasă, ca să-mi fie clar că îl enerva să fie dat cu cremă. A rămas nemişcat şi când i-am potrivit pălăria pe cap. I-am dat şi bastonul, dar l-a lăsat la uşă şi a ieşit pe ulița din fața casei. Avea trupul împuținat, iar jacheta pe care o pusese peste cămaşă şi pantalonii îi fluturau, de parcă îl bătea vântul. Curierul intrase pe poarta pe care tata nu o închisese.

Când am deschis fereastra şi i-am spus că putea să lase pachetul pe scări, curierul mi-a răspuns că tata îşi primea mereu pachetele în mână. Ba chiar că îl rugase, dacă se putea, să i le aducă fără ştirea soției. Înțelegând din felul în care îl priveam buimăcită că nu aveam habar despre ce vorbea, curierul a lăsat pachetul pe trepte, cum îi cerusem, şi s-a îndreptat spre poartă. S-a întors să mai privească o dată în urmă, cu neîncredere. Neînțelegând ce mai era şi asta, am ieşit pe trepte şi m-am uitat în urma lui. Când am dus coletul în casă, mi-am dat seama că era destul de voluminos. L-am întors pe toate părțile şi am constatat că era o tigaie comandată prin programul de teleshopping. S-o fi comandat mama? După ce am desfăcut ambalajul, sâcâită de un gând care nu-mi dădea pace, am lăsat pachetul pe banca din şopron şi m-am uitat spre locul în care, cu câteva

zile mai înainte, îl găsisem pe tata aşezat pe vine în creierii nopţii. Uneltele atârnate pe perete erau tot acolo. M-am ridicat şi am împins uşa laterală a şopronului.

Într-o iarnă, acoperişul de plăci de ardezie al casei construite în locul celei cu acoperiş de paie s-a lăsat în jos sub greutatea zăpezii. Când a venit primăvara, tata l-a reparat. În iarna următoare, acoperişul iar s-a lăsat. Tata a aşteptat să se facă primăvară şi l-a reparat din nou. În anul următor, acoperişul nu s-a mai lăsat doar într-o parte, ci a căzut cu totul pe-o rână, încât casa părea răsucită. Tata ridicase casa cea nouă în anul în care începusem eu să public primul meu roman-foileton. Pusese şi uşă la camera de zi. Îşi făcuse diverse calcule şi instalase un generator de curent şi un boiler cu păcură. În camera de zi adusese o canapea, iar în dormitoare pusese paturi[29]. Arăta, într-adevăr, ca o casă nouă, dar amplasamentul şi forma încăperilor erau aceleaşi ca ale casei vechi, era construită tot cu faţa spre vest, ca mai înainte, iar poziţia camerelor şi a uşii de la intrare erau identice. Doar şopronul de lângă bucătărie se lărgise, căci nu mai era nevoie să fie depozitate acolo lăzile în care se aduna cenuşa din vatra casei. În şopronul care dădea spre curte tata adusese o motocicletă. Tot acolo adăpostea iarna şi băncuţa de lemn, pe care vara o ţinea afară. În timp, băncuţa şi-a păstrat locul din şopron şi peste vară şi au început să fie aşezate pe ea tot felul de lucruri pe care tata voia să le aibă la îndemână. Măciulii de usturoi, care aşteptau să fie descojite, cizmele lungi de cauciuc, pe care tata le folosea pe ogor, băţul de bambus cu care dădea jos din copac fructele de kaki şi alte asemenea

[29] În casele tradiţionale coreene, care au podeaua încălzită, camera de zi e un hol mare, deschis, fără uşă, în care se stă pe jos, iar în dormitoare se doarme pe saltele subţiri, întinse tot pe jos, pe podeaua încălzită.

lucruri... Uneori, oamenii din sat care veneau să-i vadă pe mama sau pe tata, se aşezau pe băncuţa din şopron şi se întindeau la vorbă. Mai târziu, la cererea mamei, tata a montat o uşă în şopron, separând locul în care cândva fuseseră lăzile cu cenuşă, şi a făcut acolo un spaţiu în care mama să poată ţine de-ale casei. Aceasta avea să fie cămara mamei, în care şi-a aşezat un frigider şi unde, într-un chiup mare, ţinea varza murată, iar în unul mai mic, pasta de ardei iute. Când veneau copiii de la Seul, mama le împărţea tuturor din ce avea. Cum mie îmi plăceau mult frunzele de susan, avea mereu vase în care ţinea diverse specialităţi pe bază de frunze de susan. *Kimchi*[30] cu frunze de susan, frunze de susan în sos picant, frunze de susan marinate în sos de soia... Când intram acolo şi deschideam frigiderul, îl găseam plin de cutii şi cutiuţe cu pastă de ardei iute sau pastă de soia. Într-un colţ era chiupul mare, plin ochi cu varză murată.

Chiupul cel mare.

De cum am dat cu privirea de chiupul cel mare, mi-am amintit de o ceartă a surorii mele cu mama. După ce picioarele nu i-au mai permis mamei să se mişte în voie, sora mea s-a întors la J. ducându-i o supă de vită. Mama n-a fost deloc încântată. „Ce-mi trebuie mie asta?" a zis, dar probabil că îi era ruşine. Până atunci ea era cea care gătea pentru ceilalţi, iar acum venise fata ei să-i aducă de mâncare. Pentru mama era, fără îndoială, o situaţie neobişnuită. În plus, a spus că nici nu-i plăcea supa de vită. Aşa că a înghiţit din ea o dată, de două ori, după cum o

[30] Specialitate coreeană de murături picante, care se face de obicei din varză chinezească, dar are multe variaţii pe bază de castraveţi, vinete, ridichi, frunze de susan etc.

sfătuise sora mea, dar apoi a preferat să mănânce orezul gol, doar cu varză murată. Când sora mea a protestat: „Mamă! Zău aşa...”, mama doar a privit-o cu sprâncenele ridicate întrebător.

— Serios? Aşa ai de gând să faci?

Sora mea avea lacrimi în ochi, întristată că mama nu mânca.

— Cum să mănânci doar varză murată?

Mama i-a răspuns că varza murată era răcoritoare şi gustoasă. Atunci sora mea a izbucnit în lacrimi şi s-a lăsat moale pe podeaua bucătăriei.

— Cum să mănânci doar varza asta deloc hrănitoare? Ia de mănâncă şi carne de vită! Am stat ore întregi în picioare în faţa aragazului ca să facă supa asta, şi tu mănânci doar varză murată!

Mama a privit-o cu uimire la început, apoi i-a spus:

— Vrei să zici că nu mai am voie să mănânc ce vreau?

În clipa aceea, sora mea şi-a întins picioarele şi, cu lacrimile şiroindu-i pe obraji, a ţipat la mama:

— O să iau chiupul ăla nenorocit cu varză şi am să-l vărs în grădină!

Când s-a întors de la părinţi sora mea şi mi-a povestit de cearta cu mama, am întrebat-o dacă a vărsat chiupul cu varză în grădină. Mi-a răspuns: „Ei, doar am zis. Cum să fac aşa ceva?” şi nu i-a venit deloc să râdă. Ştiam că era încă dezamăgită că mama refuzase să mănânce mâncarea pregătită de ea. Probabil că acasă trecuse pe lângă mama şi se dusese să stea singură în încăperea cea mică.

— Cum de-ai ghicit? m-a întrebat sora mea.

N-am ghicit, trecusem şi eu prin aşa ceva. Cu un an înainte, mama nu se mai putuse ridica după ce pregătise la bucătărie nişte pârjoale cu alge marine. Atunci am urcat-o în maşina unuia dintre fraţi şi am dus-o la o clinică din

Gangnam[31], unde a fost operată la coloana lombară, dar cum nici după operație nu se putea mişca bine, a stat vreo două luni într-o clinică de recuperare. Şi acum mama se mişcă foarte încet, cu ajutorul unui cadru metalic. Cu siguranță se sprijinise de cadru şi când s-a dus la sora mea, care plângea, aşezată la biroul din încăperea cea mică. Probabil că a îmbunat-o pe îmbufnata de soră-mea spunându-i că a luat câteva înghițituri din supa ei de vită, care a încălzit-o pe loc şi a făcut-o să se simtă mult mai bine. După ce sora mea s-a mai liniştit, mama i-a mărturisit că, de fapt, mânca doar varză murată de teamă să nu se îngraşe acum, că nu mai putea merge bine, şi nici mişcare nu mai putea să facă.

— Vai de mine, exact cum mă aşteptam. Şi tu ce i-ai zis?

— Sigur că m-am rățoit iar la ea. Să nu te îngraşi?! Ce tot spui acolo? De-asta mănânci doar murături? Păi astea sunt pline de sare, te îngraşă şi mai tare! Te pomeneşti că ți-am adus să mănânci ceva ce-ți face rău. Normal, că doar nu mă pricep la nimic...

Sora mea îmi povestea toate acestea cu glasul înecat în lacrimi şi mă întreba cum de putuse să-i vorbească astfel mamei, cum de se purtase cu atâta lipsă de cuviință. „Doar ştii că nu sunt aşa.” Avea dreptate. În ceea ce mă priveşte, nu ştiu ce să spun, dar ea sigur nu e aşa. Am fost odată pe la farmacia din Gildong, de care se ocupa ea. Când am ajuns acolo, în farmacie erau mai mulți oameni care veniseră după medicamente. Lângă farmacia propriu-zisă mai era o încăpere, mai mică. Părea că avea să mai dureze până se elibera sora mea de treabă, aşa că am decis să aştept acolo. Discuțiile din farmacie se auzeau şi în încăperea de alături. La început mi-am imaginat că vorbea

[31] Cartier scump din sudul oraşului Seul, renumit pentru clinicile private.

doar despre medicamente. Mai apoi am ciulit urechile, curioasă să aflu ce avea de discutat cu atâta însufleţire. Sora mea le explica oamenilor că medicamentele erau doar o soluţie de criză, că nu trebuia să se bizuie doar pe ele şi îi sfătuia să facă mişcare în mod regulat pentru ca trupul să-şi recapete puterea de regenerare. Celor care aveau probleme cu stomacul insista să le explice ce fel de complicaţii neurologice putea să le provoace stresul. La un moment dat am auzit cum un bărbat cu o voce groasă îi mulţumea pentru data trecută şi, spunându-i că se ocupa cu confecţionarea ştampilelor, i-a oferit în dar surorii mele o ştampilă făcută din lemnul unui jujub lovit de trăsnet. Am mai auzit şi cum o bătrânică, care venise cu soţul la farmacie, i-a spus surorii mele că în tinereţe nici nu-l prindea pe-acasă, iar acum abia se ţinea pâş-pâş după ea, în timp ce moşul plescăia dezaprobator din limbă. Sora mea i-a dat bătrânei un sirop şi i-a zis să-l convingă pe moş să-l bea. Aşteptând-o să ia o pauză şi tot ascultând la sporovăiala ei cu oamenii veniţi după medicamente, la un moment dat am adormit cu capul sprijinit de perete.

Aş fi vrut să-i spun surorii mele că aşa erau mamele, dar m-a cuprins totuşi îndoiala. E normal să te porţi aşa cu mama ta? În schimb, am întrebat-o dacă voia să-i citesc o poezie.

— O poezie?

— Da.

— Ce poezie?

— Una de Brecht.

Când a murit, au pus-o în pământ.
Florile au crescut, fluturii au zburat deasupra ei.
Era atât de uşoară, că nu lăsa nici o urmă.

Cât îndurase oare până să ajungă uşoară ca o pană?[32]

Era poezia pe care mi-o recitase fiica mea.

— Cum se numeşte? m-a întrebat sora mea după ce a ascultat-o.

— *Mama*.

Auzind asta, a suspinat adânc.

— O fi adevărat că te îngraşi dacă mănânci supă de văcuță?

— E posibil.

— Până şi tu gândeşti aşa! mi-a reproşat sora mea, dar fără să ridice vocea.

Când am întrebat-o dacă tata mâncase, mi-a răspuns cu voce stinsă că tata înfulecase mai multe porții una după alta, şi apoi îl apucase diareea. Parcă o aud şi acum pe sora mea cum îmi spunea că mama şi tata sunt tot mai slăbiți, nu mai au masă musculară şi trebuie să asimileze o cantitate potrivită de proteine...

Am şters chiupul pentru murături cu mâna şi am închis uşa frigiderului. Ce însemna casa aceasta pentru mine? Ce mă lega de ea într-un anumit fel, indiferent ce s-ar fi întâmplat? E cât se poate de adevărat că poveştile satului şi ale casei mă îndeamnă să-mi doresc să le păstrez, trecând peste certuri mărunte. Într-o primăvară, dis-de-dimineață, văzând că bujorii de munte se înălțaseră şi înmuguriseră, am decis să încetez să mai merg la fiica mea, am împins poarta cea mare şi m-am avântat spre munte. În timp ce mâncam mi-am dat seama că bujorii de munte înfloriseră şi fiica mea nu mai era aici să-i vadă, iar asta mi s-a părut insuportabil. Primăvara venise până şi pe cărările înghețate ale muntelui, iar pământul îmi plescăia jilav sub tălpi. Am urcat şi am tot urcat, iar la un moment dat m-am abătut de

---

[32] Versuri din poezia *„Meiner Mutter”* de Bertolt Brecht (trad. noastră).

pe cărare şi, aşezată pe o stâncă, am aşteptat ivirea zorilor. Casa aceasta bătrână din orăşelul J. şi părinţii mei în vârstă care încă locuiesc în ea mă ţin priponită aici. Închid uşa frigiderului şi întorcându-mă, am descoperit într-o parte a şopronului o bicicletă. Era nouă, încă învelită în folia de plastic. Ce caută bicicleta asta nouă aici? M-am apropiat să o văd mai bine şi am atins ceva în partea din faţă, căci s-a auzit un clinchet. Un sunet cristalin. Am mai apăsat o dată. Cling! Cling! În lipsa mamei, clinchetul acesta răsuna a pustiu.

Am ieşit din şopron şi m-am îndreptat spre poarta cea mică. Tata o fi ajuns cu bine la Şcoala Populară? I-am propus să-l însoţesc, dar nici n-a vrut să audă. Chiar şi aşa, am dat să merg cu el, dar s-a împotrivit cu înverşunare spunându-mi că era în siguranţă cu domnul Baek şi că prezenţa mea îl făcea să se simtă inconfortabil, ceea ce era trist. Când am dat să ies pe portiţa din lateral, care dădea spre pârâu, mi-am izbit piciorul de bordura de ciment a aleii. Acum locul e acoperit cu ciment, dar mai demult aici era o fântână. Ca să ajungi la poartă, trebuia să treci pe lângă ea, pe o cărăruie îngustă. Noi aveam fântâna noastră în curte, cu apă bună de băut, dar cele câteva case care n-aveau fântână împărţeau fântâna aceasta din drum. Pe-atunci nu aveam nici poarta din lateral. Aici era un zid. După ce acesta a fost dărâmat, şi în locul lui a apărut poarta, când veneam de pe-afară cu încălţările pline de noroi, ori cu feţele leoarcă de sudoare, înainte să intrăm în casă, ne opream pe la fântâna din drum şi aruncam cu apă pe încălţări ori ne spălam feţele stropindu-le cu apă din belşug.

De ce-or fi acoperit fântâna din drum?

Am privit cu atenţie la poartă şi la gard. După gard e casa noastră. Dincolo de el e casa vecinilor. Dacă priveşti de la

vecini, lucrurile stau invers. Mi-am plimbat privirea de-a lungul gardului până mi s-a oprit undeva. Acolo o fi locul în care gardurile gospodăriilor nu se întâlnesc şi e o breşă? N-aveam cum să ştiu cu exactitate unde era, cu atât mai puțin cu cât nici casa din vecini nu mai e aceeaşi ca mai demult. Amintiri care nu sunt de nici un folos... Poarta din lateral n-a fost de la bun început acolo. În casa de alături locuia unchiul meu, fratele mai mic al tatei. Mătuşa mi-a povestit că după ce s-a căsătorit cu unchiul, au locuit la noi o vreme până şi-au construit casa pe o parcelă care înainte fusese cultivată, şi abia apoi s-au mutat. Tot atunci au făcut şi zidul de piatră, acoperit cu țigle, iar pentru ca gospodăria noastră să comunice cu cea a unchiului, au dărâmat o bucată din zidul de trei metri care mărginea grădina cu cei patru arbori de kaki de lângă casa noastră şi au montat acolo o poartă nouă. Cât ne mai fâțâiam pe poarta aceea în copilărie! Toamna, ne cățăram pe zid, de o parte şi de cealaltă a porții, pentru a aduna fructele coapte de kaki. Spațiile acestea mai există doar în amintiri. Prin poarta aceea se vedea bucătăria unchiului. Imaginea mătuşii care aprindea focul din vatră cu paie, scotea cu polonicul din oală supă din pastă de soia cu nalbă creață sau punea cartofii la fiert în apa în care spălase orezul... Mătuşa făcea o supă din pastă de soia deosebit de gustoasă. Când o întrebam pe mama de ce supa ei din pastă de soia nu era aşa ca a mătuşii, ea îmi spunea să merg să stau cu mătuşa dacă îmi plăcea aşa de mult supa ei. Pentru supa ei delicioasă mătuşa avea o metodă secretă foarte simplă. Adăuga o lingură de făină. În felul acesta supa se îngroşa şi căpăta un gust mai intens.

Unele amintiri rămân gravate în memorie. Când nu am poftă de mâncare, ori de câte ori îmi amintesc de supa mătuşii, aşez oala pe aragaz, torn în ea fiertura de alge şi

pasta de soia, iar în timp ce tai un dovlecel în felii, îmi amintesc să pun şi o lingură de făină.

Şi serile de vară.

Tata nici în ziua de azi nu pune gura pe nimic făcut cu făină, în afară de tăieţei. Cel mai mult detestă găluşte. În timpul războiului, dar şi după război, a mâncat găluşte de făină aproape în fiecare zi. Într-o zi, s-a înecat şi bucăţile de găluşcă mestecată i s-au întors în gură. Când i-a venit înapoi mâncarea regurgitată, gustul acela de făină i-a rămas pe limbă toată ziua. Nici făina nu se găsea uşor, aşa că adesea mâncarea era o fiertură de pelin cules de pe deal şi de coajă de pin şi ulm, prin care plutea câte o găluşcă de făină. Tata povesteşte că pe vremea aceea, mânca orice găsea pentru a supravieţui. Cum nu voia să se atingă de făină, fireşte că mama nu făcea găluşte ori tăieţei. În schimb, mătuşa fierbea adesea găluşte în serile de vară. La tăieţeii groşi din făină de grâu e mult de muncă, dar găluştele se fac imediat, căci sunt o mâncare simplă. Mătuşa turna făina într-un castron mare, apoi adăuga apă, puţin câte puţin, şi din clipa în care începea să frământe aluatul, deja nu mai aveam stare şi mă duceam la ea acasă, amestecându-mă printre verii mei. Nu mergeam la masă când mă striga mama, rămâneam proţăpită acolo şi aşteptam cu nerăbdare să fiarbă găluştele. Pe când ridica mătuşa capacul oalei şi începea să picure aluatul în apa clocotită, deja salivam de poftă. Eram atât de nerăbdătoare să mănânc, încât mă apucam să întind masa şi să aşez lingurile fără să-mi ceară cineva. Cred că eram singurul copil care aştepta în bucătărie până era gata mâncarea. „Iar găluşte?” se plângeau mereu verii mei când era pusă masa. E adevărat că în afară de supa cu găluşte nu era nimic altceva. Poate că de aceea o şi pregătea adesea mătuşa, fiindcă se putea mânca goală, fără garnituri sau murături.

Cum mama nu făcea niciodată, eu eram mereu dornică să mai mănânc supa cu găluşte a mătuşii şi apreciam gustul acela simplu, de supă limpede, fără zarzavat. Mâncam cu zgârcenie, de teamă să nu dispară găluştele prea repede. Când vreun văr lăsa jumătate din supă în farfurie, o turnam repede în bolul meu, căci îmi părea rău să o risipim. „Îți place?" mă întreba mătuşa şi îmi mai turna un polonic în farfurie, iar eu mâncam tot, chiar dacă îi spuneam că m-am săturat. Găluştele sățioase, fierte în apă doar cu sare şi usturoi tocat, erau gustoase chiar şi după ce se răceau. Copiii mătuşii, alături de care sorbeam zgomotos supa cu găluşte aşezați pe o rogojină din paie întinsă în curtea casei lor, erau verişoara mea mai mare, Hyeongi, vărul meu mai mare, Jeongsik, verişoarele mai mici, Jeonga şi Minja, şi vărul Wansik. După ce se lua măsuța pe care trona oala cu supă de găluşte, ne întindeam cu toții pe rogojină, cu burțile pline îndreptate spre cerul serii de vară, şi începeam hârjoana. Unul se punea pe gâdilat, altul pe împins cu picioarele, câte unul nu se putea abține şi pufnea în râs zicând „Încetați!", în timp ce dinspre rogojină se revărsau tot soiul de zgomote. Când în sat se lua curentul, se făcea întuneric beznă şi atunci stelele străluceau parcă mai abitir ca oricând.

Poarta din lateral a dispărut numai şi numai din pricina mea.

Era în perioada în care fratele meu cel mai mic nu se dezlipea de mine. Eu trebuie să fi avut vreo opt ani pe-atunci, iar cel mic era lăsat în grija mea. Nu pare să mai țină minte nimic, dar, când era mic, plângea şi râdea odată cu mine, de parcă era o dublură a mea. E foarte posibil ca după ce a spus primul lui cuvânt, mama, să fi spus

nuuna[33], strigându-mă pe mine. Îmi amintesc şi acum foarte bine ce surprinsă am fost când l-am auzit strigându-mă *nuuna*. Bucuria de a auzi copilul, care până atunci doar bâiguise în legea lui, adresându-mi unul dintre primele lui cuvinte m-a cuprins ca o ploaie neaşteptată, aşa cum avea să se întâmple mai târziu în momentul în care am scris prima frază a primului meu roman. Chiar şi după ce am plecat din orăşelul J., pe când avea el opt ani, mi-am amintit de multe ori momentul acela în care mezinul familiei mi-a spus primul cuvânt. Şi atunci mă relaxam, indiferent din ce pricină eram încordată. După ce am plecat de acasă, de câte ori eram cuprinsă de anxietate şi de singurătate în oraşul cel mare, mă refugiam în momentul acela în care frăţiorul meu îmi spusese pentru prima dată *nuuna*, şi atunci dorul şi emoţia care păreau să se estompeze se reaprindeau. Odată m-am forţat să-mi amintesc clipa aceea pentru a mă smulge din mlaştina în care mă afunda deprimarea. Şi, în întunecimea care îmi cuprinsese mintea, a străfulgerat o luminiţă, care a început să crească.

— Hai, mai zi o dată! l-am îndemnat eu pe frăţiorul meu, dându-l jos din spinare şi luându-l în braţe.

Cel mic a clipit o dată şi a zis: „*Nuuna*...” Şi când dormea cu faţa îngropată în spinarea mea, îl luam în braţe şi îl puneam să-mi mai spună o dată „*nuuna*”. Trezit din somn, micuţul izbucnea în plâns, dar chiar şi aşa, supărat şi plângând, tot îmi spunea: „*Nuuna*...”

Era în miezul verii. Probabil că eram în vacanţă, de vreme ce mă aflam acasă. Era în perioada în care tata era plecat. Aveam opt ani. Planul meu de soră mai mare, *nuuna*, era să

---

33 Varianta stâlcită a cuvântului coreean *nuna*, apelativ folosit doar de băieţi pentru surorile mai mari.

trag sacul cu paie, pe care îl aşezasem pe cel mic, care plângea din pricina căldurii, dincolo de poarta cea nouă, să traversez curtea mătuşii, şi să-l aşez la umbra sâmbovinei de lângă pârâu. Tocmai traversam curtea casei, când unchiul meu, care dormea pe prispă, s-a trezit şi a ţipat furios la mine că răscoleam praful. Auzindu-l pe unchiul meu, m-am întors să văd despre ce era vorba. Sacul pe care îl târam, cu fratele meu călare pe el, râcâise pământul ridicând un nor de praf. În mijlocul lui, frăţiorul meu era întors spre mine. Speriată de vocea unchiului, am rămas ţintuită locului şi am început să plâng în hohote. Cel mic, care mă copia în toate cele, a început să urle şi mai abitir. Mama a ieşit în fugă, cu un prosop pe cap, să vadă de ce plângeam. De frica unchiului, nu eram în stare să vorbesc şi plângeam în continuare. Luându-se după mine, cel mic plângea încă şi mai zgomotos, aşa încât în după-amiaza aceea de vară toridă, curtea mătuşii se umpluse de urletele şi suspinele noastre. Mama şi-a îndreptat privirea spre prispa unde era unchiul.

— Ce au pruncii de plâng?

Unchiul părea încurcat. Mama a repetat întrebarea, ridicând vocea.

— Numa' ce le-am zis o ţâră că stârnesc colbul şi s-or pus pe bocit, cumnată.

— Păi cum? Heoni o dat să-l ducă pe 'ăl mic la pârâu, că-i cald şi tu, în loc să vezi de ei, îi faci de ţâpuresc?

— Păi ce-i asta? Să tragi pruncu' pe sac, prin colb, în miezu' verii?

— Dacă te-ai uita la spinarea ei, n-ai mai grăi aşa. Copila îi numa' sudoare de cât îl cară în spate pe 'ăl mic pe căldurile astea.

Mama l-a luat de îndată în braţe pe cel mic şi, aruncându-i o privire mânioasă unchiului, s-a îndreptat spre casă. Am lăsat sacul plin de praf în mijlocul curţii şi

am urmat-o pe mama cu paşi mărunţi, fără să mă opresc din plâns. După aceea, pentru o bună bucată de timp, nici verii noştri n-au mai trecut gardul la noi, nici noi n-am mai putut merge la ei. Asta pentru că mamei nu-i trecuse supărarea. Mătuşa, sora tatei, s-a perindat de la mama la unchiul şi înapoi, încercând să-i împace, dar degeaba. Unchiul, care la început nu dăduse prea mare importanţă incidentului, când a văzut că mama continua să fie mânioasă, s-a pus pe treabă într-o dimineaţă şi a zidit locul prin care treceam dintr-o curte în alta.

Când s-a întors tata şi a văzut zidul, a surâs amar.

— Se vede treaba că o ducem mai bine, dacă ne sfădim din nimica şi una, două ridicăm un zid între noi.

Când l-a auzit unchiul, care era fratele lui mai mic, a dărâmat o bucată de zid înspre fântâna din drum şi a zis că de-acum copiii puteau să iasă la pârâu pe acolo. Aşa a apărut portiţa cea mică, în locul zidului dărâmat. Până la urmă nici n-a fost un lucru rău. Pe portiţa aceea intrau cei care locuiau spre pârâu şi traversau curtea noastră pentru a ieşi la drumul cel nou. Nu mult după aceea, unchiul a vândut casa şi s-a mutat la Eubnae să deschidă o prăvălie cu orez, iar alături s-au mutat nişte oameni din sat. Dacă unchiul n-ar fi locuit alături, era firesc să existe zidul acela între case de la bun început, aşa că de-acum spărtura din zid prin care comunicau cele două curţi a fost uitată, ca şi cum zidul ar fi fost întreg de la bun început.

Puţul din drum a fost umplut cu pământ, aşa încât dacă poarta e larg deschisă, să se poată intra cu maşina până în curtea de alături. Oare de asta acoperise tata fântâna? Nu era singura fântână din sat pe care oamenii o foloseau împreună. Mai erau săpate puţuri şi prin alte locuri. Acestea şi-au pierdut primele utilitatea după ce s-a făcut reţeaua de alimentare cu apă. Chiar şi după ce lumea n-a mai ieşit pe

la fântâni să clătească orezul, să curețe ridichile sau să spele cartofii de pământ ori să stea de vorbă, acestea încă erau pline de apă. De câte ori veneam acasă, pentru a ajunge din drumul principal până în capătul aleii unde se afla casa noastră, treceam pe lângă două fântâni. După apariția rețelei de apă, fără să-mi dau seama, de câte ori treceam pe lângă fântânile rămase pustii, mă opream şi mă uitam în adâncul lor. Erau căzute acolo şi frunze de copaci şi alte lucruri, pline de noroi şi imposibil de recunoscut. Totul era nemişcat. Dacă aruncam o pietricică în fântână, sigur ar fi stârnit mici unde. Mai târziu, fântânile au fost acoperite cu capace, iar mai apoi au fost umplute cu pământ. În orăşelul J. sunt atât de multe fântâni, că până şi în numele lui se regăseşte caracterul chinezesc pentru puț[34]. Acestea sunt peste tot în zonă şi au apa limpede. Uneori mă întreb unde s-o fi scurs apa din fântânile astupate? Oare şi fântânile din curțile caselor au fost umplute? A noastră e acoperită cu un capac. Tata a montat o pompă în fântână şi un robinet pe marginea ei, de care a ataşat un furtun, pentru ca mama să poată folosi apa la treburile casei. Când învârți de robinet, apa iese prin furtun cu un icnet. Putem folosi apa să udăm trandafirii din grădină ori să ne curățăm încălțările când venim de pe-afară. Când vin acasă la J., ca şi cum mi-aş aminti subit, mă îndrept spre fântână, ridic capacul şi mă uit înăuntru fascinată să descopăr că încă mai are apă.

---

[34] 井 (*Jeong*, în coreeană). Inițiala J. provine de la Jeongeup (井邑), oraş din provincia Jeolla de Nord.

Stăteam deasupra fântânii astupate şi izbeam pământul cu piciorul.

Oare pe sub placa de ciment mai era încă ochiul acela de apă? După ce fusese astupată fântâna, de câte ori treceam pe aici, dacă se întâmpla să mai fie cineva, îmi şopteam în barbă că acolo fusese cândva un puţ. În timp, cei care pricepeau ce mormăi eu acolo s-au tot împuţinat. E limpede că în curând nu mai va mai fi nimeni care să-mi poată răspunde: „Aşa e, da. Era un puţ." Stând acolo, pe locul fântânii, mi-am amintit cum odată, în copilărie, m-am aplecat să privesc înăuntru, ţinându-mă bine de margine. Fântâna aceasta era mult mai adâncă decât cea din curte. Înăuntru era beznă, apa nici nu se vedea. Un hău întunecat, fără fund. Dacă se întâmpla să cazi, nu mai aveai cum să ieşi de acolo. Probabil că întunericul acela mă înspăimântase, căci n-aş fi îndrăznit să scot singură apă cu găleata din fântâna aceea. Eram convinsă că lanţul găleţii avea să mă tragă în adâncul ei. Cu toate acestea, dădeam târcoale fântânii ori de câte ori treceam pe-acolo, căci mi-aş fi dorit să scot apă din ea. Odată, tata, care m-a văzut la fântână când se întorcea de la câmp, m-a întrebat ce căutam acolo. I-am spus „Apă, tată!", arătându-i găleata.

— S-o ducem acasă? m-a întrebat el şi a coborât găleata în fântână, făcându-mi pe plac.

Am ciulit urechile să aud plescăitul apei când ajungea găleata la ea. De fapt, eu nu-mi doream să beau apă, ci să aud sunetul acela. Cum puţul era întunecat şi nu i se vedea fundul, plescăitul acela era pentru mine dovada că în fântână era apă. În găleata ridicată iar la suprafaţă apa limpede clipocea domol, alungându-mi teama de întunericul de nepătruns al fântânii. După ce a umplut găleata, tata a luat-o agale spre poarta casei, ca şi cum n-ar fi fost mare lucru.

Cu ce or fi umplut puțul acela adânc? Apa din el o fi dispărut cu totul? Am mai rămas câteva clipe în dreptul fostei fântâni, apoi am pornit spre şosea. Aerul dimineții mirosea a ploaie, aşa că mi-am ridicat privirea spre cer. Începeau să se adune norii. Oare va ploua? Tata a plecat fără umbrelă. Mi-am întors instinctiv privirea către curtea casei. Grajdul gol, în care tata ținuse mai demult vitele, părea părăsit. Gardul de lemn se dărâma doar dacă îl atingeai puțin cu mâna. Era ancorat cu nişte cârlige, de o parte şi de alta, dar mai mult de formă. Grădina din fața grajdului era plină de salată, nalbe şi pelin. Pe lângă pereții grajdului se întindeau frunze de podbal, iar într-un loc ieşise şi nişte usturoi sălbatic. Probabil că semănase câte ceva. Până la urmă, acesta era spațiul mamei, iar ea nu renunțase la grădina ei, chiar dacă abia se mai mişca. Împingea căruciorul şi arunca semințele în grădină orice s-ar fi întâmplat.

Am intrat în grădină şi am aruncat o privire în grajd.

Pe vremea când tata avea vite, grajdul era plin. Făcuse un împrumut, urmând politicile guvernamentale, şi îşi mărise treptat şeptelul. Mama nu era deloc convinsă că puteau returna banii, dar tata îi răspundea că totul avea să fie bine, doar ideea fusese promovată de guvern, şi dacă n-avea să meargă bine, guvernul îşi asuma răspunderea. Deşi se îndatorase, tata era foarte mândru să vadă grajdul plin de vite. Simțea o eliberare de perioada copilăriei marcate de sărăcie, în care îşi pierduse părinții, şi bunicul matern îi dăruise un vițel. Se ducea în grajd încă înainte de ivirea zorilor şi trezea vacile. Acestea, aşezate pe paie, cu picioarele din spate trase sub ele, îl recunoşteau după glas. De cum intra tata în grajd, încălțat cu cizmele lui negre de cauciuc, vacile începeau să mugească şi scoteau limbile rozalii de-un cot, de parcă s-ar fi bucurat să-l vadă. Răsuflarea vacilor

încălzea grajdul. Îmi amintesc agitația tatei, preocupat să hrănească animalele, şi căldura degajată de respirația vacilor care rumegau de zor nutrețul. Izbeau fără stare cu copitele puternice, tac, toc, tac, toc, şi staulul răsuna ritmat. Vacile nu înghit nutrețul sau furajele până nu le rumegă îndelung, de aceea gurile lor sunt într-o perpetuă mişcare. În fiecare dimineață, tata deschidea un sac cu nutreț şi îl împărțea în iesle, amestecându-l cu fân, punea apă proaspătă în adăpători, apoi curăța balega uscată de pe picioarele dinapoi ale vacilor şi o făcea grămadă într-o parte. În fiecare dimineață tata mirosea a balegă.

A fost o vreme când mirosul acela de balegă din hainele tatei devenise sinonim cu plata taxelor şcolare pentru noi toți. Devenise o obişnuință ca la sfârşitul vacanței de vară sau de iarnă, tata să vândă o vacă la târgul de vite ca să ne plătească taxele şcolare. Aşezat pe podea, cu mâinile mirosind a balegă, tata împărțea banii de şcoală... pentru al treilea ficior, pentru Heoni... De frică să nu pierd banii până ajung la Seul, tata îi lega strâns într-o batistă şi mi-i prindea cu o sfoară la brâu. La sfârşitul vacanței, când mă suiam în tren cu banii legați la brâu, porneam cu atâta hotărâre la drum, de ziceai că plecam la luptă.

Tata ne spunea pe nume doar mie şi fratelui meu cel mai mare. Celorlalți frați le spunea „al doilea", „al treilea". Mie, care eram a patra născută, îmi spunea pe nume şi nu „a patra", pentru sora mea folosea porecla ei, iar celui mai mic îi zicea pur şi simplu „mezinul". Orice s-ar zice, dintre noi toți, tata se bizuia cel mai mult pe fratele cel mai mare. Ştiam cu toții asta. Când îl striga, nici nu părea că-şi strigă unul dintre copii. Se simțea un soi de prietenie între ei, de parcă tata ar fi chemat la el un prieten. Cuvintele pe care i le spunea cel mai adesea erau: „Îmi pare rău. Data viitoare am să mă ocup eu..." De câte ori mă chema tata pe nume,

săream în picioare şi îmi îndreptam pe dată spinarea. Îmi ridicam şosetele, îmi puneam tenişii în picioare şi, printr-un gest involuntar, îmi dădeam după urechi părul răvăşit. Şi toate astea pentru că eu nu eram „a patra", ci eram deosebită, eram Heoni. Nu mai ştiu cu exactitate când a început tata să-mi spună pe nume, dar cred că s-a întâmplat după ce am plecat de acasă. Spunea mereu: „Heoni nu-şi face griji." „Heoni se ţine mereu de cuvânt." „Dacă Heoni spune că-i aşa înseamnă că aşa-i." Aprecierile tatei n-au rămas fără urmări. M-am străduit din răsputeri să fiu lipsită de griji, aşa cum spunea el, şi să-mi ţin promisiunea, oricât de greu mi-ar fi fost. Şi, pentru că aşa mă învăţase tata, am încercat mereu să le spun celorlalţi doar adevărul, atât cât mă pricepeam.

În grajdul gol, jgheabul adăpătorii şi găleata de lângă el îmi par ca nişte relicve, exponate de muzeu. Văzând găleţile pentru nutreţ sau apă, noroiul uscat, fânul şi bucăţile din sacii de nailon împrăştiate peste tot, mi se pare că aud rumegatul vacilor, care se înfruptau de zor din fân şi din nutreţ, şi pleoscăitul limbilor mari, pe care le întindeau ca să se adape. Din loc în loc, din tavanul înalt atârnă pânze de păianjen, ca nişte tunele împletite, care reflectă culorile curcubeului şi care se prind lipicioase de faţă şi de braţe. De rama de lemn a ferestrelor de sub acoperişul înalt, prin care pătrunde vântul, spânzură bucăţi mari de pânză. Fuseseră atârnate pentru a proteja vitele, căci în miezul iernii vântul tăios bate cu putere.

Ieşind din grajd, am aruncat o privire spre căsuţa părăsită de lângă gard. Când tata creştea vite şi grajdul era plin, acolo locuiseră Ung şi nenea Nakcheon, care îl ajutau la treabă. Căsuţa, cu o singură încăpere şi o bucătărie, şi care, în vremea în care locuiseră pe rând în ea cele două ajutoare ale tatei era plină de fum, acum stătea să se

dărâme. Prin uşa spartă a bucătăriei se vedea înăuntru şi chiar mai departe, până la zidul casei din vecini. Ung obişnuia să fiarbă pe vatra aceea baraboi şi cartofi dulci şi să-i mănânce cu o vrabie friptă, prinsă chiar de el de pe sub streşini, în vreme ce nenea Nakcheon fierbea pe vatră nutreţul pentru vite. Aveau un singur lucru în comun. Amândoi ascultau cu sfinţenie de tata. Doar de tata. Nici Ung, un tânăr solid, cam tare de urechi şi care nu ştia nici măcar să numere, nici nenea Nakcheon, un individ mărunţel, cu un păr bogat şi uşor aplecat de spinare, nu ascultau de mama. În special Ung. Dacă nu-i spunea tata ce avea de făcut, Ung se tolănea cine ştie pe unde şi trăgea la aghioase. Cum dormea pe unde apuca, în câmp, în grădină, ba chiar o dată pe acoperiş, îl bătea mereu soarele şi era roşu la faţă. Am pufnit uşor amintindu-mi de chipul de mult uitat al lui Ung. Mi-a revenit în minte ziua în care a apărut la poartă. Era de vârsta celui de-al treilea frate. Şi mi-am mai amintit şi uimirea mamei când Ung i-a spus că venise să stea la noi. Mama l-a întrebat atunci pe tata dacă era chiar Ung acela şi dacă venea într-adevăr la noi. Când tata i-a confirmat că era chiar Ung pe care îl ştia ea, mama a lăsat să-i scape un suspin adânc.

— Să mor, nu alta! Tu nu ştii cum e Ung ăsta?

Mama se înroşise toată de furie şi se împotrivea cu vehemenţă venirii lui Ung, dar tata a rămas tăcut.

— Nu-i în stare că priceapă nimic. Ce-ai să faci cu el?

Văzând că tata tăcea în continuare, mama s-a răstit la el:

— Bărbate!

Doar atunci tata a bâiguit ceva, ca pentru sine:

— Ce are a face dacă nu aude bine? Are nevoie numa' de putere.

— ...

— Nu zice nimic, că am rămas dator faţă de-ai lui din vremea războiului.

— Şi-acuma îți scot ochii cu asta?

— Nu-i vorba de asta. Bună-sa l-o trimis să ne caute. Acuma dacă m-o rugat să-l iau, nu pot să zic nu.

— Da' tu nu poți uita nimic? Chiar îi musai să-ți aminteşti de toți şi de toate şi să le tot întorci binele?

— Nu-i vorba de întors nimic.

— ...

— Fac numai ce cred că se cuvine.

Când bunica lui Ung l-a adus prima dată la noi, ținându-l de mână, acesta se ținea în spatele ei, privind în gol. Crescuse destul de mult aşa încât se vedea peste capul bunicii, care îi spunea: „Copile, tu numa' ascultă de omu' ăsta." Ung se uita la tata fără prea mult interes şi nu părea că avea de gând să-l asculte. Când acesta l-a bătut prieteneşte pe spate, Ung doar s-a scărpinat pe cap.

— Vi-l las pe Ung în grijă. Tot ce vreau e să poată trăi şi el ca oamenii după ce n-oi mai fi. De-asta nici nu-mi pot vedea eu de somnul cel de veci, că nu ştiu ce s-a face dacă numa' stă acasă şi trântoreşte. Nu aude şi se poate să nu fie de nici un folos. Nu l-am adus să vă fac năcaz, da' țineți-l o vreme să învețe şi el ceva.

Întrebându-se ce ar putea Ung să învețe de la el, tata l-a dus la grajd. Probabil pentru că bunica lui Ung i-a zis să asculte „de omu' ăsta", până când a plecat de la noi ca să lucreze într-un magazin de ştampile, Ung n-a ieşit niciodată din cuvântul tatei. Îl urma conştiincios peste tot, ducea fân pentru vite, pregătea nutrețul, le adăpa şi rânea balega cot la cot cu tata. Câteodată, se dedica curățatului pomilor şi se străduia să repete, cum putea, numele celor din jur. Când mama l-a întrebat pe tata cum îl făcuse pe Ung să-l asculte, tata i-a răspuns că n-a făcut nimic, doar i-a zis că un vițel era al lui. Am împins de clanța uşii casei abandonate şi am aruncat o privire înăuntru.

Începerea aceea.

Era începerea în care tata îl pusese pe Ung să scrie „viţelul lui Ung” de mai multe ori, deşi Ung nu ştia să scrie. Ar fi putut foarte bine să-i scrie el pe o foaie, dar nu. Tata a deschis un caiet de notiţe, l-a aşezat pe Ung în faţa lui şi l-a pus să scrie de mai multe ori „viţelul lui Ung”. Apoi l-a pus să citească. Bietul Ung a început să repete „viţelul lui Ung” cu atâta râvnă, de parcă învăţa pe de rost clasica *O mie de caractere*[35]. În cele din urmă, a reuşit să scrie pe o pagină goală „Viţelul lui Ung”. Tata a tăiat o bucată de lemn, a rindeluit-o, i-a dat-o lui Ung, şi l-a pus să cioplească în ea cuvintele acelea. Când au dat cu tuş chinezesc doar locul în care cioplise Ung, „Viţelul lui Ung” a ieşit în evidenţă, ca numele de pe plăcuţele de la intrarea în case. Tata l-a pus pe Ung să dea el singur două găuri în plăcuţa aceea, de care au legat o sfoară albastră şi apoi au agăţat-o de gâtul unui viţel. Nu am uitat niciodată expresia de pe chipul lui Ung atunci când tata a arătat spre plăcuţa de la gâtul viţelului şi l-a pus să o citească. Şi-a umflat pieptul şi a strigat din răsputeri: „Viţelul lui Ung!” Aşa s-a ales unul dintre viţeii din grajd cu o plăcuţă la gât. Ung a găsit că era interesant să cioplească litere în plăcuţa din lemn. Adesea, acelaşi Ung care îl urma harnic pe tata şi ducea fân la vite, le pregătea nutreţul, le adăpa şi căra cu furca grămezile de balegă pe care le produceau vacile de-a lungul nopţii, rindeluia câte o

---

35 Poem chinezesc despre care se crede că a fost compus între anii 507 şi 521 d.Hr. de către cărturarul Zhou Xingsi şi care a devenit cel mai vechi manual pentru învăţarea scrierii chineze. Textul ritmat, ce conţine o mie de caractere chineze şti, scrise o singură dată, organizate tematic în două sute cincizeci de versuri a câte patru caractere fiecare, era recitat de copiii din China pentru memorarea caracterelor şi învăţarea scrierii. A fost folosit pentru mult timp şi în Coreea.

bucată de lemn şi cioplea în ea diverse nume. Tata îi scria pe hârtie în alfabet coreean şi în caractere chinezeşti numele cunoscuților lui. Ba chiar l-a învățat tot ce ştia să scrie şi el. Mai târziu, i-a pus în față *Cele patru cărți şi trei clasice*[36], pe care tata le învățase de la tatăl său, şi i le-a citit, spunându-i că pentru a putea răzbi în viață trebuia să plece din sat la oraş, iar pentru asta trebuia să ştie să scrie şi să citească. La oraş se găsea de muncă şi avea cum să câştige banii cu care să-şi ridice o casă.

Când Ung a plecat şi în locul lui a venit nenea Nakcheon, mama din nou l-a luat la rost pe tata, întrebându-l dacă îl adusese să stea la noi.

— La ce se pricepe omu' ăsta?

— ...

— Doar n-o să-mi spui că l-ai adus să ne slujească?

Până şi copiii din sat îl necăjeau strigând după el Nakcheoni! Nakcheoni! Era mereu beat şi dormea pe unde se nimerea. Fireşte că mama a fost uimită şi s-a opus cu vehemență când tata l-a adus la noi acasă. Tata i-a spus mamei, care era extrem de nemulțumită, că nenea Nakcheon nu fusese aşa dintotdeauna. Când oamenii care locuiau sub podul de la intrarea în oraş au fost nevoiți să se împrăştie care încotro, căci s-a pus în aplicare planul de reorganizare zonală, Nakcheon a fost ultimul care a plecat de pe malul apei, parcă împins de vântul primăverii. A venit în sat şi a lucrat când la câmp, când pe la casele oamenilor, dar n-a rămas prea mult nicăieri. A stat un an la cutare, încă un an la cutare, mutându-se de colo-colo ca un

---

[36] În coreeană, respectiv caractere chinezeşti, *Saseo samgyeong* (四書三經), culegere de texte ale canonului confucianist, scrise în chineză clasică.

vagabond, şi la un moment dat, a dispărut pentru o vreme din sat. Nimeni n-a ştiut încotro o luase. Apoi n-a mai lucrat deloc, s-a dedat numai băuturii şi a devenit beţivul care dormea pe unde apuca. Şi nici măcar nu bea cine ştie cât de mult, dar era atât de slăbit, încât se cherchelea dintr-un pahar, două. Nimeni nu ştia dacă avea rude pe undeva sau când pleca şi când se întorcea în sat. Tata îl apăra mereu spunând că era un om împovărat. Cred că eram în şcoala gimnazială, căci, neştiind ce înseamnă să fii „împovărat", am căutat în dicţionar. Explicaţia era „copleşit de greutăţi". Degeaba îi reproşa mama că în loc să aducă un om zdravăn, apt de muncă, tata venea numai cu ciurucuri. Tata se mulţumea să privească spre curte sau spre poartă ori spre copacul de kaki şi apoi să se îndepărteze spunându-i că şi de-ar fi fost vorba de o găină, tot trebuia să o ia în grijă. Când mama s-a mai îmbunat, tata i-a promis că avea să-l determine el pe nenea Nakcheon să muncească. I-a mai spus şi că în vremea nenorocirii celei mari, când ducea viţelul noaptea pe păşunea de lângă secţia de poliţie, ca să-l ferească de soldaţi, Nakcheon, care locuia sub pod, stătuse adesea de veghe cu el.

— Iar vii cu o poveste din război? a întrebat mama şi, cum nu voia să mai asculte, şi-a luat prosopul şi s-a retras acceptând resemnată venirea lui Nakcheon.

Când acesta a venit în locul lui Ung, o plăcuţă pe care scria „Kim Nakcheon" a fost atârnată nu de gâtul unui viţel, ci al unui bou. Atât Ung, cât şi nenea Nakcheon obişnuiau ca atunci când hrăneau sau adăpau vitele, să rămână o vreme în faţa viţelului sau a boului la gâtul cărora atârnau plăcuţele cu numele lor. Uneori, când era gata mâncarea şi mergeam la grajd trimisă de mama să îi chem la masă, Ung spunea, zâmbind fericit şi arătând spre viţel: „Al meu." Nenea Nakcheon doar privea atent la boul lui.

La vreo doi ani după ce venise la noi să îngrijească vitele, Ung a plecat la oraş, trimis de tata la magazinul de ştampile. Judecând după cum stăteau lucrurile, creşterea vitelor era o treabă lipsită de speranţă. Era în perioada în care guvernul, care îi încurajase pe fermieri să ia credite şi să-şi facă ferme mari de bovine, a început să importe vite, şi preţul acestora a căzut drastic. Tata, care era tot un zâmbet când începuse să crească vaci, a îmbătrânit într-o clipă cât în zece ani. Unul dintre prietenii lui avea un magazin de confecţionat ştampile. Văzând că Ung era harnic la cioplit litere în tăbliţele de lemn, tata s-a gândit că i-ar fi fost de ajutor să înveţe să lucreze acolo pentru a-şi asigura traiul. Considera că era important ca Ung să poată fi de folos oriunde. Până la urmă, era pentru prima dată când tata, care nu fusese la şcoală, învăţase pe cineva să scrie.

În ziua în care a plecat de la noi, bunica lui Ung nu mai contenea cu mulţumirile la adresa tatei. Ung ţinea în mână hăţurile vitei la gâtul căreia încă atârna plăcuţa cu „Viţelul lui Ung". Tata i-a rugat să nu vândă vaca în perioada aceea.

— O vacă face acuma cât un câine, le-a zis şi i-a sfătuit să o vândă după ce se mai îndreptau vremurile.

Apoi i-a petrecut cu privirea până când Ung, care ducea vita de hăţuri, a trecut de poartă şi s-a pierdut pe uliţă. Ung, care odată mă făcuse să sar speriată în lături când mi-a pus în faţă o vrabie pe care o fripsese pe sobă, m-a zărit prin oraş într-o zi şi a strigat cât l-a ţinut gura: „Heoni!" Vrabia aceea cu care mă speriase era neagră de funingine, cu pielea arsă şi penele smulse. M-am îngrozit de mai multe ori de momentul acela, căci pasărea nu mai avea pene, dar îşi păstrase forma. Înspăimântată la gândul că putea să-mi arunce iar în faţă vreo pasăre carbonizată, când l-am auzit pe Ung strigându-mă, am grăbit pasul şi m-am îndepărtat de el.

Plăcuța de la gâtul boului, pe care scria „Kim Nakcheon”, n-a fost de mare folos pentru a-l ține pe nenea Nakcheon la noi. Acesta, care ne-a uimit pe toți când i-a adus surorii mele cadou de nuntă o plapumă subțire brodată cu ghiocei, într-o bună zi a dispărut subit din căsuța de lângă grajd. Nici măcar tatei nu-i spusese că avea de gând să plece. Pe când dispăruse el fără ca măcar să-şi ia rămas-bun, prețul vitelor scăzuse cu aproape optzeci de procente. Ca şi alți săteni care renunțaseră la plantațiile de orez pentru a creşte vite, şi tata s-a luptat să primească măcar compensații după scăderea prețurilor. Când tata s-a suit într-un tractor, împreună cu alți fermieri, să meargă la consiliul județean şi la primărie, nenea Nakcheon s-a dus cu el. Când tata s-a apucat să agațe de spinarea vitelor pancartele împărțite de fermierii protestatari din rândurile din față, pe care scria „Stop presiunii americane în favoarea importurilor de produse agricole şi animaliere!”, unchiul Nakcheon a prins şi el de pancarte să-l ajute. Când tata şi ceilalți au pornit din orăşelul J. spre reşedința de județ Jinan, nenea Nakcheon i-a urmat, ducând o pancartă pe care scria „Compensații pentru păgubiți”.

— Nu m-aş fi gândit că ajung acolo...

Pe tata experiența războiului îl făcuse să se teamă de mulțimi şi de acțiuni colective.

— Ştiam clar că trebuie musai să vorbesc, dar nu îndrăzneam să mă bag în față.

Chiar dacă scosese vitele la protest, tata ținea la ele, aşa că, la finalul demonstrației, a chemat un camion, a încărcat vitele în el şi le-a adus acasă, cu grijă să nu se agite. Cu toate acestea, n-a mai putut să facă față situației şi într-un final a vândut animalele cu o pierdere de şapte sute de mii de woni pe cap de vită. A păstrat doar şapte vaci şi boul care purta plăcuța cu „Kim Nakcheon” la gât. Atunci s-a gârbovit tata. El s-a ales cu spinarea cocârjată, dar unul dintre

sătenii care îi propusese să se apuce de creşterea animalelor, nemaiputând suporta nenorocirea cu prăbuşirea preţurilor, îşi luase viaţa. Grajdul s-a cufundat în tăcere după ce au fost vândute vacile. Nenea Nakcheon a continuat să hrănească cele câteva vite rămase şi să mătură cu privirea grajdul gol până într-o bună zi când s-a făcut nevăzut. Cum nu mai aveam decât opt vite, dispariţia lui Nakcheon nu-l încurca prea mult pe tata. Cu toate acestea, s-a dus să-l caute peste tot pe unde auzea de cineva care l-ar fi văzut, aşa cum a făcut şi când cel de-al treilea frate al meu a picat examenul de admitere la liceu şi a fugit de acasă. Nimeni nu ştia nimic despre nenea Nakcheon. „Să-şi fi luat măcar boul...” Când se întorcea din căutările lui, cu deznădejdea întipărită pe chip, tata privea cu amărăciune plăcuţa de la gâtul boului rămas în grajd.

Am apăsat clanţa şi am aruncat o privire în căsuţa părăsită.

Eram convinsă că e goală, dar pe rafturi şi pe podea era plin de lucruri. Şi aici era plin de pânze de păianjen, care deodată se umflau când aerul se mişca prin uşa deschisă. Un păianjen întinsese un fir lung şi părea că încearcă să-şi mute pânza în altă parte a tavanului. Câteva insecte zburătoare atârnau prinse în pânze. M-am apărat cu o mână, căci avem impresia că păienjenişul mi se lipea de faţă. Printre firele acelea fumurii se vedeau stive de cutii nedeschise. Am dat să intru, curioasă ce era în cutiile acelea, dar din nou am făcut un pas înapoi din pricina pânzelor de păianjen. Într-un colţ, zăceau, pline de praf, pelerina de ploaie şi cizmele de cauciuc, lungi până la genunchi, ale unchiaşului Nakcheon, care a locuit aici destul de mult timp după plecarea lui Ung. Până şi gura cizmelor era acoperită cu o pânză groasă, albă. Se pare că se pot face haine din pânză de păianjen, căci deşi firele sunt

mai subțiri decât cele de păr, sunt foarte puternice. Aveam senzația că praful începe să se ridice, aşa că am rămas în prag, strângând clanța în mână şi privind absentă. N-am îndrăznit să intru. În clipa în care am închis uşa, am auzit primele picături de ploaie. Nici n-am apucat să mă întorc, că o răpăială cu stropi mari a început să cadă pe sub streşinile casei abandonate şi mirosul de pământ reavăn a umplut aerul. Am deschis iar uşa pe care tocmai o închisesem şi am intrat, fugind de ploaie.

3
Comoara din ladă

Ce-o fi cu toate cutiile acestea stivuite aici?

De cum am intrat în casa părăsită ca să mă adăpostesc de ploaia pornită din senin, privirea mi-a picat iar pe cutiile aşezate într-un colț. M-am apropiat de colțul acela, îndepărtând pânzele de păianjen care mi se lipeau de față. Simțindu-mi mişcarea, insectele prinse în ele au început să se zbată. Apropiindu-mă, mi-am dat seama că toate acele cutii erau colete aduse prin curier. Erau cutii de toate dimensiunile, aruncate claie peste grămadă, fără să fi fost deschise.

De ce-or fi aruncate toate cutiile acestea aici, nedeschise?

Am ridicat mirată o cutie şi am studiat-o. Şampon. Mai cercetez una. Vitamina D. Asta ce-o mai fi? Pudră proteică. DÖHLER. Pe cutie scria că e pudră proteică din mazăre, făcută în Germania. De ce-o fi comandat tata aşa ceva? Ştie la ce foloseşte? Nici nu mi-am dat seama când m-am aşezat şi am început să studiez cutiile una câte una. Pantofi de sport, umeraşe, fier de călcat, suport pentru periuţa de dinţi... Mi-am amintit iar de curierul care a venit de dimineaţă, după ce a plecat tata la întrunirea de la Şcoala Populară de Arte şi de tigaia din colet, pe care o lăsasem pe băncuţa din şopron. Astea or fi toate lucruri comandate de tata? Şi, dacă se poate, fără ştirea mamei? Cum să nu afle mama de colete? Eram copleşită de numărul imens de cutii.

Nu puteam să cred că tata făcuse asta.

Încercam să mi-l imaginez pe tata comandând toate lucrurile acestea şi nu-mi puteam stăpâni uluirea. De ce a comandat tata toate astea dacă doar le-a aruncat aici, în încăperea împăienjenită, fără ca măcar să le deschidă? Nu pricepeam deloc. Cutiile acelea n-aveau nici o noimă. Am întins mâna să le ating şi m-am trezit spunând: „Dezinfectant...” Am deschis coletul şi am găsit în el o cutie, împachetată la rândul ei, în care se afla dezinfectant pentru mâini. Sigla mi se părea cunoscută. Era aceeaşi marcă pe care o folosesc şi eu la Seul. Am deschis cutia. În ea erau aranjate frumos două sticle mari, de câte un litru, şi mai multe recipiente mici cu dezinfectant. Am ridicat o sticluţă până în dreptul ochilor şi am citit cu atenţie eticheta. „Substanţă dezinfectantă pentru mâini, piele, etc. Dezinfectant pentru tastaturi, birouri, etc. 99.9% antibacterian. 62% etanol. Produsul poate fi schimbat sau returnat în conformitate cu măsurile Autorităţii Naţionale pentru Protecţia Consumatorilor.” Extrem de impersonal.

Mai demult, m-am trezit noaptea, spre dimineață, am dat drumul la televizor şi m-am uitat pe canalul de teleshopping la reclamele pentru dezinfectanți, urmărind cu atenție prezentatorii. Gazda emisiunii şi-a dat de nenumărate ori cu dezinfectant pe mâinile suple, explicând de ce acum avem nevoie de dezinfectanți şi ce fel de virusuri puteam lua pe mâini. Ce femeie! Cum explica ea conştiincioasă beneficiile dezinfectării mâinilor unui public invizibil, înainte de ivirea zorilor. De câte ori mă trezeam din somn şi auzeam vocea aceea, mă cuprindea o tristețe sfâşietoare. Cu vreo trei minute înainte de încheierea campaniei, am format numărul apărut pe ecran şi am comandat dezinfectant. După două zile am primit coletul. Iată că şi în orăşelul J. era la fel. Poate că şi tata se trezise devreme şi văzuse aceeaşi emisiune. Unde oi fi pus dezinfectantul comandat?

Nu mai țin minte dacă am citit într-o carte sau în vreun ziar, dar îmi amintesc de povestea unei bătrâne abandonate într-un sanatoriu de la malul mării, undeva în Statele Unite. Primea pensie şi avea şi nişte economii la bancă. La început, veneau să o viziteze rudele şi prietenii, dar pe măsură ce a trecut timpul, a rămas singură şi izolată în azil. Îşi petrecea orele privind pe fereastră, fără să scoată o vorbă. Într-o zi a primit un telefon din greşeală. Era un agent de vânzări. Deşi nu înțelegea prea bine ce spunea vânzătorul, bătrâna însingurată i-a ascultat vocea până la capăt. Îi părea rău de convorbirea îndelungată, aşa că, în ziua aceea, a cumpărat ceva. Fericit că făcuse prima lui vânzare, agentul a continuat să o sune pe bătrână de câte ori apărea un produs nou. Devenise deja o obişnuință. Femeia îl asculta încuviințând din cap şi spunând câte un „da” din când în când, iar până la finalul convorbirii, cumpăra produsul. Relația celor doi a durat câțiva ani, iar lucrurile comandate au început să se adune în camera bătrânei. Probabil că

telefonul ar fi continuat să sune dacă femeia nu murea. După moartea ei, din odaia în care locuise s-au revărsat cutiile nedesfăcute, primite în tot acest răstimp.

Mă deprimă gândul că tata se uită la canalul de teleshopping zi şi noapte şi, ascultând vocea prezentatorilor, formează numărul de pe ecran şi comandă diverse produse. Sunt dezorientată şi simt că mă sufoc. Ce-aş putea să-i spun? În ultimii ani nici măcar un telefon nu le-am dat părinților. Mai ales tatei... Mă simțeam mizerabil, aşa că nu i-am vrut prin preajmă. Le spuneam mereu: „Data viitoare... Ne vedem altă dată... O să facem altcândva...” Ştiam că aveam să regret toate lucrurile pe care le-aş fi putut face împreună cu tata sau pe care nu le-am făcut. Mai ales că ceea ce îşi dorea el să facă nu era deloc complicat. Tot ce voia era să stea cu mine, căci eram singură. Voia să mă vadă, să mâncăm împreună, să ne plimbăm pe sub copacul de kaki din curte, dar eu mereu îi spuneam: „Data viitoare.” Uneori, mergeam la J. şi urcam încetişor dealul din spatele casei împreună cu tata sau mergeam la oraş să cumpărăm crabi ori la Seonsan cu bicicletele, dar până şi asta încetasem să mai fac. Şi nici nu mai stăteam să-l ascult cum bate toba cea veche, de pe care a şters praful, povestind pe unde au mai înflorit copacii.

Aici era.

Când dau să mă aşez pe vine, năucită, îmi dau seama că între coletele care burduşeau rafturile se găsea şi lădița de lemn pe care o folosea tata la magazin cu mulți ani în urmă. Mă reped să dau cutiile la o parte şi să întind mâna spre raft ca să trag lădița şi mă lovesc cu capul de colțul raftului. Mă străfulgeră o durere neaşteptat de tăioasă. Țin cutia de lemn cu amândouă mâinile, să n-o scap, aşa că nu pot pipăi locul loviturii, dar simt că pielea capului s-a umflat pe loc. „Aici

era”, îmi zic şi închid ochii, aşteptând câteva clipe să-mi treacă durerea.

În lădiţa de lemn e ceva foarte greu.

Când îmi aminteam de tata, uneori îmi venea în minte şi lădiţa asta. După ce am plecat la oraş n-am mai văzut-o, dar cum credeam că tata a lăsat-o la magazin când a încheiat afacerea, nu l-am mai întrebat de ea. Încă mai există! M-am lovit la cap, m-am dezechilibrat şi era să cad, dar reuşesc să aşez cu bine cutia pe podea, şi în clipa aceea uşa dinspre grajd de crapă uşor, şi ploaia se aude răpăind afară. Picăturile lovesc cu atâta putere, încât ar putea să străpungă frunzele podbalului din grădină.

În lădiţa asta se adunau banii în vremea în care tata se ocupa de prăvălie. Câte o bancnotă sau două de cinci sute de woni, arareori vedeam vreuna de o mie, şi monede. Poate că n-am uitat lădiţa tocmai fiindcă îmi aminteşte cum îl înşelam pe tata. Îl mințeam spunându-i că aveam nevoie de nişte lucruri, ori de câte ori nu voiam ca el să afle ceva. Dar nu obiecte comune, pe care le ştie oricine, caiete, creioane, culori... Probabil că-mi luam o mină solemnă când traversam calea ferată să-i cer tatei bani pentru diverse lucruri fără să-i spun adevărul. Era suficient să spun răspicat că trebuia să cumpăr celofan sau să îi spun titlul greu de reţinut al unei cărţi pe care era musai să o cumpăr, şi tata deschidea cutia şi îmi dădea exact cât îi ceream. E foarte posibil ca eu să-mi fi luat gândul de la cufărul cel mic al tatei dacă el mi-ar fi cerut detalii despre ceea ce voiam să cumpăr, ori dacă mă îndemna să cheltuiesc banii cu grijă, sau îmi spunea să învăţ bine, ori făcea alte comentarii de genul acesta. Nu ştiu dacă tata îşi dădea seama că mințeam, dacă vedea că mă înroşeam ca un rac şi că inima îmi bătea mai să-mi sară din piept. Ştiu doar că se spăla pe mâini, se

ştergea de poalele hainei şi scotea din cutie suma pe care i-o ceream. Mă privea în ochi sau mă mângâia pe cap şi mă îndemna să plec degrabă, să nu întârzii la şcoală. Ce făceam cu banii pe care îi obţineam minţind? Mergeam la magazinul de benzi desenate? Îmi cumpăram zahăr ars pe care îl modelam la grătarul din faţa papetăriei? Nu-mi mai amintesc ce făceam cu banii, dar vina de a-l fi înşelat pe tata mi-a rămas intactă în suflet. Nu doar că n-am mai reuşit să-mi scot din minte minciunile acelea, dar m-am gândit adeseori la ele. Iar vina aceea a tot crescut şi a devenit tot mai grea pe măsură ce mi-am dat seama că nu erau simple minciuni, ci erau minciuni gândite special pentru tatăl meu, care nu avusese ocazia să meargă la şcoală şi căruia eu îi ceream lucruri de care aveam nevoie la cursuri sau pentru a-mi face temele. Când i-am povestit odată unei prietene ce-mi stătea pe suflet, aceasta mi-a spus că eram naivă. Văzându-mă surprinsă de reacţia ei, m-a întrebat ce mă făcea să cred că tata nu ştia că-l mint. Să-mi fi data tata banii cu bună ştiinţă? Nu-mi trecuse niciodată prin minte aşa ceva. Prietena mea era convinsă că tata se prefăcuse că se lăsa păcălit, aşa cum fac cei mai mulţi părinţi din lume. „Ce crezi că s-ar alege de lumea asta dacă taţii ar fi atât de uşor de înşelat?” Prietena mea a sfârşit prin a-mi spune că acesta era rolul taţilor, să se lase păcăliţi. Ciudat, dar m-am simţit oarecum uşurată la gândul că tata nu fusese cu adevărat păcălit, deşi asta nu schimba cu nimic faptul că îl minţisem.

Lădiţa era exact aşa cum o făcuse tata. Avea până şi balamalele intacte, şi spaţiul pentru lacăt. „Deci aici era”, mi-am zis din nou, deschizând capacul cufărului înnegrit de vreme. Deasupra e chiar lacătul, iar sub el, un mănunchi de scrisori. Iau lacătul care presează scrisorile şi-l aşez pe podea. Scrisorile sunt împărţite în două teancuri, prinse cu elastic. Scot scrisoarea de deasupra şi citesc ce scrie pe plic.

În locul destinatarului e trecut numele tatei, scris mare, în caractere chinezeşti, cu stiloul. Un scris vioi, pe care l-am mai văzut de atâtea ori. Cerneala e întinsă pe alocuri la adresă, iar unele litere sunt şterse. Mă uit la adresa expeditorului. Tripoli. Libia?! Sigur că-mi e cunoscut scrisul. E al fratelui meu cel mai mare. Sunt scrisorile pe care i le-a trimis tatei când a fost detaşat în Libia. Cântăresc din ochi teancul de scrisori. Ce multe scrisori i-a trimis fratele meu tatei! Nu ştiam. l-am recunoscut scrisul, căci în perioada aceea şi eu am corespondat mult cu el. Cât timp a fost detaşat fratele meu în Libia, mergeam o dată la două săptămâni la Gara Seul, unde era biroul pentru afaceri externe al firmei la care era angajat. Mai târziu cred că am început să merg săptămânal. Cumnata mea, care se ocupa de copii, nu putea să plece când voia de acasă, aşa că mergeam eu în locul ei să duc pachetele şi scrisorile adresate fratelui meu şi să ridic pentru ea şi să-i duc acasă cele trimise de fratele meu la Seul. Pentru cei din provincie firma trimitea prin poştă scrisorile şi pachetele până acasă. Familiile angajaților care locuiau în provincie trimiteau scrisori şi pachete la sediul firmei, iar biroul pentru relații externe se ocupa să fie trimise în străinătate. Privind scrisorile, îmi amintesc cum mă duceam la J. şi puneam în geantă lucrurile pregătite de mama pentru fratele meu, iar marțea le duceam la sediul firmei. Mă uit la al doilea teanc de scrisori, de sub cele trimise de fratele meu. Sunt scrisorile trimise de tata fratelui meu. Se văd adresa firmei şi vechea noastră adresă, dar cam şters, căci plicurile sunt vechi. Ce de-a scrisori i-a trimis tata fratelui meu! De ce sunt toate aici? Le-o fi adunat fratele meu şi i le-o fi dat tatei înapoi? Sau poate că le-a adus tata de la fratele meu de acasă. Mai sunt şi alte scrisori în cutie, în afară de cele două teancuri. Intrigată, întorc scrisorile pe toate părțile şi îmi amintesc că, după ce s-a întors din detaşare, fratele meu

mi-a dat înapoi scrisorile trimise de minte, tot aşa legate într-un teanc.

— De ce mi le dai înapoi?...

În mod bizar, scrisorile acelea se întorseseră la mine... Fratele meu mi-a spus atunci că le adunase fiindcă îi părea rău să le arunce. „Eşti scriitoare. Poate îți vor fi de folos...” Era în perioada în care îmi făcusem debutul, dar după un an abia publicasem un roman şi nu primisem nici o ofertă pentru un al doilea. Sigur că nu mă aşteptam ca după debut să mi se deschidă o lume nouă, dar nici nu vedeam vreo diferență între înainte de debut şi după, dat fiind că nu aveam nici o ofertă. Totuşi, când m-am înscris pentru o slujbă la o editură din Seolleung, care tipărea revista *Timpul liceencelor*, am putut să-mi trec anul debutului în CV. Nu ştiu dacă mi-a folosit la ceva. Unde-oi fi pus scrisorile pe care mi le-a înapoiat fratele meu? Avusese dreptate. Mai târziu, făcând curat într-un sertar, am recitit scrisorile trimise fratelui meu şi am scris o povestire, intitulată „Muntele care se îndepărtează”. Era o povestire inspirată de vizita fratelui meu pe şantierul aerodromului din Waw al Kabir, în perioada în care lucra la Tripoli. Fratele meu îmi scrisese că a luat avionul de la Tripoli la Sabhā, apoi a avut de mers încă vreo cinci sute de kilometri cu maşina până la Waw. Şoferul era thailandez, iar fratele meu şedea pe locul din dreapta. Drumul trecea prin deşert, aşa să peisajul era neschimbat. Razele soarelui se refractau la atingerea nisipului, creând miraje. Peisajul repetitiv l-a făcut să aţipească. Deodată, a simțit o pală de vânt şi nici n-a apucat să se dezmeticească bine, că maşina s-a rostogolit de trei ori în afara drumului. Totul s-a întâmplat într-o clipă. Fratele meu şi şoferul maşinii şi-au pierdut cunoştința. Nu ştim ce s-a întâmplat după ce s-a răsturnat maşina, dar când fratele meu a deschis ochii, a fost orbit de lumina soarelui din deşert. Îşi aducea bine aminte marca maşinii: Daewoo

Prince 3.0. A reuşit într-un final să se ridice şi a privit deznădăjduit întinderea nesfârşită de nisip. Când s-a dezmeticit şi s-a uitat în jur, şi-a dat seama că maşina, care se rostogolise de două-trei ori, era prea distrusă pentru a putea fi repornită, iar peisajul deşertic era acelaşi în toate zările, aşa încât nici nu-şi mai dădea seama de unde venise şi încotro se îndrepta. Deşi biata maşină Prince 3.0 era în bucăţi, şoferul thailandez şi fratele meu scăpaseră nevătămaţi, ca prin miracol.

— Atunci am început să cred în divinitate, obişnuia să spună fratele meu când îşi amintea momentul acela, luându-şi o mină pioasă.

El, care duminica o urma pe cumnata mea la biserică fără tragere de inimă şi moţăia cât ţinea predica, după ce s-a întors din Libia, a început să stea drept la slujbă.

În povestirea mea, am înlocuit şoferul thailandez cu un beduin din deşert, iar fratele meu a devenit personajul pe nume Yun. Am scris textul pornind de la scrisoarea fratelui meu, în care îmi povestea că înainte cu puţin timp ca maşina să se răstoarne, şoferul îi spusese că mai erau doar vreo zece kilometri până la Wow, dar că după furtuna de nisip şi accident, peisajul devenise peste tot la fel, aşa încât îşi pierduseră simţul direcţiei şi nu-şi mai dădeau seama dincotro veniseră şi încotro ar fi trebuit să se îndrepte. Când maşina s-a răsturnat, au pierdut şi radioul, singurul mijloc de comunicare, care zăcea cine ştie pe unde, scufundat în nisip. În deşert, după apusul soarelui, îşi fac apariţia hienele, dar cel mai primejdios lucru e scăderea temperaturii. În scrisoarea lui, fratele meu spunea că în momentul acela, în care maşina era dezmembrată, liniile de comunicare tăiate şi soarele apunea cu repeziciune, s-a întâmplat un miracol. Oricât de neverosimil ar fi fost, în depărtare a apărut o căruţă, mânată de un ţăran. În glumă, fratele meu scrisese că pe măsură ce căruţa, care la început

fusese doar un punct la orizont, se apropia, avea senzația că vizitiul era însuşi Isus Cristos. S-a suit în căruța localnicului împreună cu şoferul thailandez şi au reuşit să ajungă până la secția de poliție din Wow, dar în povestea mea n-a fost aşa. Cei doi au reuşit să repună maşina pe roți şi, pentru că nu ştiau încotro să o ia, au decis să dea cu banul. Cap însemna că o vor lua într-o parte, pajură, în cealaltă. Zis şi făcut, au pornit la drum, dar mergeau fără să ajungă nicăieri. Aşa se face că în loc să ajungă la destinație, s-au întors în locul din care porniseră.

Scot una dintre scrisorile trimise de fratele meu tatei. Ploaia se întețeşte. Ce-i cu rafalele astea neaşteptate? Privesc afară. Ploaia răpăie asurzitor, ca o cădere de apă. Mă cuprinde îngrijorarea pentru tata, care a plecat fără umbrelă, aşa că îl sun. Las telefonul să sune îndelung, dar tata nu răspunde. Închid telefonul, privesc absentă ploaia torențială şi deschid scrisoarea.

9 aprilie 1989

Preaiubitului nostru tată,

Rămân cu privirea fixată la cuvintele acestea din capul paginii, întinse pe două rânduri ale hârtiei de scris liniată cu dungi negre. Preaiubit... N-am mai văzut de mult cuvântul acesta. M-a cuprins melancolia. Aici se ascundeau cuvintele dispărute! Parcă îl şi văd pe fratele meu, aplecat peste scrisoare, aşternând cuvintele acestea demult, într-un oraş care se numeşte Tripoli. Deşi scrisese mare, pe două rânduri, avusese grijă ca la finalul fiecărui paragraf să lase două rânduri libere.

Toate bune acasă?

Am ajuns cu bine alaltăieri.

Călătoria cu avionul a durat douăzeci de ore. De la Aeroportul Gimpo am zburat până în Alaska, unde am aşteptat trei ore, apoi am zburat la Frankfurt, unde am mai aşteptat încă şase ore şi abia apoi am aterizat aici, pe aeroportul din Tripoli. Fără să pun la socoteală orele de aşteptare, am zburat douăzeci de ore în total.

A fost un mare eveniment pentru mine. Eu, care nici măcar până în Jeju[37] nu zburasem, dintr-odată am plecat într-o călătorie de douăzeci de ore cu avionul până în nordul Africii.

Sunt în Libia, iar oraşul în care se află sediul firmei noastre se numeşte Tripoli. Numele acestea nu sunt uşor de pronunţat, nu-i aşa? E o ţară cu peisaje complet diferite de ale noastre. Totul e acoperit de nisipul din deşert, în care nu se poate cultiva nimic. Imaginează-ţi, tată, că aproape tot teritoriul ţării e nisip, în care nu creşte nimic. Am înţeles că pământul arabil reprezintă doar 0.19%. E un loc pe care nici nu mi l-aş fi putut imagina când eram acasă. Totuşi, să ştii şi dumneata, tată, în adâncul deşertului se găseşte petrol.

E şi mai greu de imaginat, nu-i aşa?

M-am gândit că ai vrea să ştii unde mă aflu şi aş fi vrut să-ţi explic câte ceva despre locul în care am ajuns, dar adevărul este că încă nu ştiu mare lucru despre ţara aceasta. Acum, că am ajuns aici, am să încep să descopăr mai multe şi am să-ţi povestesc şi dumitale. Gândeşte-te că există şi astfel de locuri sub soare. Tripoli aici e ca Seulul la noi, e capitala ţării.

Viaţa aici e simplă, nici munca nu e complicată, aşa că sper să am mai mult timp liber decât aveam la Seul. Am să-ţi scriu cât mai des. Nu te gândi că sunt departe, doar şi în

---

[37] Insulă din sudul Coreei de Sud.

Coreea eu eram la Seul, şi dumneata la J. Gândeşte-te că nu e o diferenţă atât de mare, doar locul meu de muncă e ceva mai îndepărtat.

Sau, tată, ce-ar fi să te gândeşti că fiul tău e plecat într-o călătorie în ţara numită Libia, în oraşul Tripoli, şi când are să-şi încheie periplul, se întoarce acasă? Nu s-a schimbat nimic doar pentru că nu mă aflu la Seul.

Soţia mea e tot acolo, ca de obicei, împreună cu Heoni şi cu al treilea. Mi-am făcut ceva griji că, în lipsa mea, soţia rămânea doar cu Heoni şi al treilea, dar am discutat cu ea. I-am propus să închiriem casa şi să se mute la părinţii ei dacă vrea, dar, după ce s-a gândit câteva zile, a spus că prefera să rămână acolo şi că nu era nevoie să se mute la părinţii ei, căci a trecut mult de când ne-am căsătorit şi s-a mutat la casa ei. Mi-a mai spus şi că s-ar simţi extrem de singură în lipsa mea dacă ar pleca şi Heoni, şi fratele nostru şi casa ar rămâne goală. Şi copiii ar simţi un gol imens dacă, pe lângă tatăl lor, ar mai şi pleca din casa în care locuiesc împreună cu unchiul şi mătuşa. Dar poate că motivul principal e că nu-şi permite să le ceară să plece acum. Când am cumpărat casa, am cheltuit toţi banii pe care i-am putut împrumuta. Îţi explic acum toate acestea în caz că ai putea să crezi că nu m-am consultat cu soţia mea. În orice caz, te rog să nu-ţi faci griji.

Tot ce îmi doresc este ca voi să fiţi liniştiţi, chiar dacă sunt plecat. Mă aflu departe, dar pentru o vreme, aici e locul meu. Am să muncesc cu spor şi, atât timp cât ştiu că părinţii mei sunt bine, sănătoşi, ca mai înainte, nici nu-mi doresc altceva.

Am mult mai multe de scris, dar azi am să mă opresc aici.

Trebuie să duc acum scrisoarea la biroul de transporturi ca să poată fi trimisă mâine cu avionul. Am să vă scriu în fiecare

săptămână. Dumneata nu eşti obligat să-mi răspunzi. Sunt mulţumit să ştiu că scrisorile acestea mă aduc mai aproape de voi.

Cu bine,

Fiul vostru

P.S. Ţi-am scris că ţara aceasta se numeşte Libia. Un coleg pe care l-am întâlnit alaltăieri mi-a spus că înseamnă „Tărâmul-dintre-mări". Mă aflu pe Tărâmul-dintre-mări! Nu-i aşa că e fantastic, tată?

Chiar asta să însemne Libia? Rămân cu privirea îndelung ţintită asupra ultimei fraze scrise de fratele meu. L-am auzit eu pe fratele meu vreodată folosind cuvântul „fantastic"? Nu e stilul lui. Nu-i plăceau deloc volutele în vestimentaţie, în vorbă şi în viaţă, în general. În cei aproape patruzeci de ani de muncă la o mare firmă sau ca funcţionar public, nu l-am văzut nici măcar o dată să poarte un banal ac de cravată. În unele locuri, cuvintele s-au şters pe muchiile hârtiei de scris împăturite, în altele, hârtia s-a îngălbenit şi cerneala s-a întins, de parcă ar fi căzut pe scrisoare picături de apă care au fost şterse în grabă cu dosul palmei, lăsând în urmă dâre albăstrii.

Picături de apă?

Simt că mi se înmoaie genunchii. Îmi dau seama că petele de pe scrisoare apăruseră când tata ştersese lacrimile căzute pe ea. Îmi trec palma peste petele acelea. Am senzaţia că scrutez emoţii. M-a impresionat mult imaginea tânărului plecat mai demult într-o ţară necunoscută, care, aşezat la birou sau poate întins pe burtă în pat, îşi luase hârtia de scris în faţă şi, folosind un stilou cu peniţă groasă, îi scrisese o scrisoare tatălui rămas în ţara natală. Sufletul meu, uscat ca fânul, îşi ia zborul deodată şi se opreşte

deasupra tânărului de departe privindu-i mâna puternică, care scrie cu stiloul: *Nu-i aşa că e fantastic, tată?*

Mă aşez pe podeaua plină de praf, de pânze de păianjen şi de cutii a casei părăsite. Desfac al doilea teanc de scrisori şi caut prima scrisoare pe care tata i-a trimis-o fratelui meu la Tripoli. Nici nu trebuie să mă străduiesc prea mult. Spre surprinderea mea, scrisorile sunt aranjate în ordinea în care au fost trimise şi primite.

18 aprilie 1989

Dragă Seung-yop

Eşti bine sănătos

Mă bucur că ai ajuns cu bine
Trăbă că ai fost obosât după atâta drum cu avionu
Nu te teme suntem bine şi mamăta şi eu
Azi mam dus întâia dată la Eubne la magazin să iau hârtie săţ scriu
Nam mai cumpărat niciodată aşa ceva şi nam ştiut ce să iau aşa că am cerut sămi deie foi la fel cu hârtia pe care ai scris tu

Dând cu ochii de scrisul tatei, care redă totul fonetic, scriind cum se aude, mă simt de parcă m-a prins o ploaie torențială. Îmi amintesc de listele lui de la prăvălie.

Țigări – 9 pachete.
Chifle – 7 buc.
Makkeolli – 2 chiupuri.

Tata scrisese doar ca să țină socoteala. În afară de listele acelea, a scris doar când am plecat eu de acasă şi am locuit o vreme la fratele meu. Obişnuia să expedieze o telegramă când ne trimitea câte un sac de orez, în care scria o singură propoziție, fără să pună vreo dată sau semne de punctuație.

Trimis orez

Până când s-a căsătorit fratele meu şi m-am mutat, şi până să apară telefoanele, am tot primit telegrame de la tata. Toate cu o singură propoziție.

Trimis kimchi
Capeți frunze de susan
Trimis cartofi dulci

Tata cumpărase cerneală de aceeaşi culoare cu cea folosită de fratele meu, alesese hârtie de scris la fel şi se apucase să înşire cuvintele, aşa cum le auzea, atent să lase distanță de două rânduri, întocmai ca fratele meu.

Tu eşti vrednic
Ios tatăto da nu țis de mare folos mai rău te apăs de umeri în jos
Eşti puternic
Numa că locu tău acuma îi acolo
Ştiu că îi face treaba cum să cuvine aşa ca întotdeauna

Mă doare sufletu de nora noastră care îi rămasă singură să crească pruncii numa cu Heoni şi al treilea
Am ştiut că eşti vrednic
Mulțămim că şi departe tăt cuminte şi harnic şi cinstit eşti

Atâta am avut de zis

Tata

Fratele meu a mers în vizită la J. împreună cu familia, înainte de plecarea în Libia, ca să-şi ia rămas-bun de la părinți. Eram şi eu cu ei. De cum a ajuns în orăşel, fratele meu s-a dus la măcelăria la care mergea tata de obicei şi a luat trei hălci de carne, împachetate separat. Şi soția lui s-a

născut în orăşelul J., aşa că, de câte ori merge acolo, mai întâi se duce să-i vadă pe părinţii mei, socrii ei, iar apoi se duce la ai ei, unde rămâne la cină sau chiar peste noapte şi se întoarce a doua zi dimineaţa. În seara aceea, cum era petrecerea de rămas-bun a fratelui meu, a luat cina cu noi şi, înainte să se întunece de tot, s-a dus cu copiii la părinţii ei. Prin părţile acestea se întâmplă să mai ningă şi în aprilie, când florile de păr timpuriu tocmai se deschid. Noaptea aceea era una din cele în care a pornit un vânt de început de aprilie, care bate doar aici. Cred că, în curte, copacul de kaki înmugurise deja. În timp ce cumnata mea şi mama pregăteau cina, tata hrănea vitele împreună cu nenea Nakcheon. Era în perioada în care scăzuse mult preţul vitelor, şi tata le vânduse aproape pe toate, cu excepţia boului care purta plăcuţa cu numele lui Nakcheon şi a celor şapte vaci. Deşi nenea Nakcheon putea să facă singur toată treaba, tata şi fratele meu s-au oferit să îl ajute. Fratele meu a ajustat furtunul la robinet, căci apa picura pe lângă el, a împrăştiat în iesle fânul adus de nenea Nakcheon şi a împins într-un colţ al grajdului gunoiul pe care îl adunase tata grămadă. Eu îl urmăream în tăcere. Ai fi zis că era cineva care trăia la ţară şi se ocupa de vite mai degrabă decât cineva care tocmai venise în ziua aceea din capitală. Imaginea lui în mişcare continuă se proiecta ca o umbră în lumina tot mai slabă dinaintea înserării. Când se împrietenise cu vacile? Păreau să-l cunoască. Dacă mă apropiam eu de ele, vacile începeau să mugească şi să izbească cu copitele, dar pe lângă fratele meu îşi rumegau liniştite fânul pe care li-l dădea, îşi înmuiau limbile rozalii în apa curată turnată de el şi, clipind din ochii adumbriţi de gene lungi, îl acceptau în preajma lor. El se îndrepta câteodată de spate şi le bătea cu palma pe spinare.

De cum a plecat cumnata la părinţii ei, fratele meu a luat cele trei hălci de carne învelite în ziar, cumpărate de la

măcelărie, şi s-a dus să le ducă la mătuşa, sora tatei, la unchiul nostru şi la vărul tatei, iar când s-a întors, a aţipit în sufragerie. În timp ce eu spălam vasele, mama a scos o plapumă din dulap şi l-a învelit. După ce mi-am şters mâinile de apă, m-am dus în încăperea cea mică, am mai stat o vreme, apoi am adormit şi eu dusă. Nu ştiu cât am dormit. La un moment dat am auzit un şuşotit. Aş fi vrut să-mi deschid ochii, dar nu reuşeam, căci eram extenuată. Auzeam vocile când mai aproape, când mai departe, aşa încât nu-mi dădeam seama dacă visam. Oare venise cineva la noi? Vocile acelea iar se apropiau, apoi se îndepărtau şi se duceau undeva departe de tot, şi iar veneau aproape. Parcă era un cântec de leagăn, care mă adormea când vocile se îndepărtau, dar când se apropiau, deveneam curioasă. Din când în când, se auzeau şi chicoteli. Obosită şi incapabilă să-mi deschid ochii, la un moment dat mi-am zis că trebuie să fie tata. Râsul era al fratelui meu. În jurul casei noastre era spaţiu pe toate laturile, aşa încât nu trebuia să treci de nici o poartă, uşă sau perete ca să ajungi din curtea din faţă în grădina din spate ori în lateral. Tata şi fratele meu discutau de zor învârtindu-se în jurul casei. Când treceau prin dreptul încăperii celei mici, unde dormeam eu, vocile lor se auzeau tare, când treceau spre latura casei, se auzeau mai încet, când ajungeau în spate nu se mai auzeau, dar apoi se auzeau din nou de pe o latură şi creşteau pe măsură ce se îndreptau spre partea din faţă a casei şi ajungeau iar sub fereastra încăperii celei mici. Trezită din somn, am desluşit vocea tatei. Îl întreba pe fratele meu dacă nu era posibil să nu plece. Surprinsă de întrebarea tatei, m-am ridicat şi m-am apropiat de fereastră, ciulind urechile la ce ziceau.

— De ce, tată?

— Mă înspăimânt la gândul că nu-i mai fi aici.

— Oricum nu stau aici cu voi. De ce spui asta?

— Nu-i acelaşi lucru.

Vocea tatei era înecată în deznădejde.

— Pleci din țară.

— ...

— Nu pot nici să dorm.

— Plec doar pentru câțiva ani, şi mă întorc.

— Îmi pare rău...

— Pentru ce, tată?

— Să fi fost eu mai priceput, nu trebuia să pleci tu aşa departe...

— Sunt detaşat de la muncă. Aşa s-a nimerit, să fiu numit. N-are nici o legătură cu priceperea dumitale. Şi doar nu mă duc să fac muncă de salahor pentru banii ăia.

Asta aşa era. Plecând în Libia, fratelui meu i se dubla salariul. Planul lui era să economisească şi să-şi cumpere o casă în oraş. Era convins că viața era mai frumoasă dacă avea propria lui casă. Vocile li s-au pierdut din nou în spatele casei. Am rămas lângă fereastră, aşteptând să înconjoare casa şi ciulind urechile de câte ori ajungeau în dreptul meu. Tata părea nelinişţit că fratele meu pleca din țară. Pe măsură ce îi auzeam vorbind, mi se părea tot mai mult că rolurile lor se inversaseră. Fratele meu îl liniştea pe tata, iar acesta repeta întruna: „Ce mă fac fără tine?" Aşa a trecut noaptea aceea.

Probabil că fratele meu, altfel destul de reținut, se apucase să-i scrie cu hărnicie tatei tocmai pentru a-l linişti. Alegerea lui de a-i scrie i-a adus acestuia o mare alinare.

Scrisorile lui încep toate cu formula *Preaiubitului nostru tată* şi continuă cu *Sper că sunteți bine, sănătoşi*. Până în punctul acela, toate sunt identice, zici că e aceeaşi scrisoare. Şi scrisorile tatei încep invariabil cu *Dragă Seung-yop* şi continuă cu *Eşti bine, sănătos?*

Scrisorile tatei sunt scurte şi la obiect.

24 aprilie 1989

Dragă Seung-yop

Eşti bine sănătos

Azi am fost la librărie
În viaţa mea n-am avut treabă să intru la librărie da acuma am intrat şi cărţile miros frumos
Am zis să văd cum îi ţara asta Libia şi de aia mam dus la librărie da nu era nicio carte cu Libia
Tu zici că Libia îi ţara dintre mări da miemi pare mai mult ca un nume de floare salvia roşie
Iam cerut lui Heoni să-mi trimită o carte despre Libia
Vreau să ştiu cum îi ţara aia în care eşti tu

Mamăta plânge des
Poate că i dor de tine
Vorbeşte nedesluşit
Zice că după ce să cântă i să limpezesc ochii

Tu nu te îngrijora
Tata

6 mai 1989

Preaiubitului nostru tată

Sper că sunteţi bine, sănătoşi.

Sunt tot mai ocupat să mă acomodez cu viaţa de aici. De aceea săptămâna trecută n-am mai apucat să vă scriu. Seara nici nu ştiu când mă fură somnul.

Mă tot gândesc la ce mi-ai spus dumneata, că te-ai dus la librărie din pricina mea. Librăria la care mergeam eu adesea în J. e cea din faţa Liceului Honam. Acolo te-ai dus şi dumneata? Încerc să-mi imaginez.

Nici eu n-am mai prea ajuns prin librării după ce am trecut de treizeci de ani.

Mă mustră conştiinţa că mama plânge. Sunt bine, nu vă faceţi griji.

Vă doresc multă sănătate amândurora.

Cu bine,

Al vostru fiu, Seung-yop

Am găsit şi o scrisoare de-a tatei cu un singur rând.

29 aprilie 1990

Dragă Seung-yop

Eşti bine sănătos

Azi e ziua de răsădit

Tata

2 mai 1990

Dragă Seung-yop

Eşti bine sănătos

Am săţi spun ceva
Mă duc la şcoală să învăţ să scriu ca săţi pot scrie carte ca oamenii
Acuma îs atent la ce scriu
Merg deja de câteva luni
La liceul agricol so făcut o şcoală unde vin studenţi să ţină lecţii la seral cursurile de scriere sunt de trei ori pe săptămână
Mam mirat

Sunt acolo oameni mult mai tineri ca mine care nu ştiu nici a scrie nici a citi şi învaţă acuma de la capăt

Dreaptăi vorba că unii bieţii îs proşti ca noaptea

Când mo văzut studentul care ne învaţă cum ştiu a scrie caractere chinezeşti m-o întrebat la ce am mai venit aici

O zâs că nu mai are ce să mă înveţe da io iam povestit de tine şi iam zâs că vreau săţ scriu carte cum să cade fără să greşesc

Mo luat la o parte şi mio arătat cum se scrie corect şi mio adus o carte din care mo pus să citesc

Mio zâs că ştiu bine a citi şi iam zâs că de la tata ştiu

Am învăţat cu bunicu tău şi am silabisit mult clasicele chinezeşti

Îi fain

Am zâs să vină şi mamăta la şcoală să învăţăm laolaltă da o zâs că la cei mai trebe acuma să înveţe a scrie

Dapăi şi deacuma mai avem de trăit

Iam zâs că dacă învaţă să scrie îţi poate trimite carte şi mi so părut că se lasă lămurită da nu mio răspuns

Îi mai zâc io

Mamăta zice că de când aţi învăţat să scrieţi nu mai are ce să vă zică şi ce să vă înveţe

Deacuma la ce a mai învăţa să scrie dacă nu mai are copii de crescut la ce ia mai folosi să scrie

Atâta am avut de zis

Tata

5 iunie 1990

Dragă Seung-yop

Eşti bine sănătos

Mamă-ta o auzit de la cineva că Libia îi un loc aşa de cald că poți să prăjeşti ouă pe pietre
Oare acolo este făină de orez
Pe căldură mare îi bună făina de orez
Zice mamă-ta să te întreb dacă poți căpăta făina dacă ți-om trimite noi

Atâta am avut de zis
Doamne ajută să fii sănătos

Tata

12 iunie 1990

Preaiubitului nostru tată,

Sper că sunteți bine, sănătoşi.

Nu ştiu când a trecut o săptămână. Am mai mult timp liber decât aveam la Seul, dar cu toate astea, nu ştiu când trece câte o săptămână şi mă trezesc că iar e ziua în care se trimite corespondența. Săptămâna trecută m-am luat cu una, cu alta şi n-am mai apucat să-ți scriu, dar acum m-am pus pe treabă lăsând lenea la o parte. Iartă-mă că nu m-am ținut de promisiunea de a-ți scrie în fiecare săptămână.

Ați încheiat cu răsăditul?

Îmi imaginez că mama a fost ocupată peste poate cu pregătitul merindelor de dus la câmp, şi dumneata, cu fața plină de colb, ai ridicat brazdele.
Încă de când eram copil îmi plăcea perioada în care se pun răsadurile. Mi se părea grozav cum câmpul gol înverzea după ce plantam firele de orez. Îmi amintesc cum, plecând spre şcoală dimineața, vedeam oamenii în şiruri înfigând plăntuțele firave una câte una în pământ şi mă gândeam când au să termine de acoperit tot câmpul acela. Dar pe când

mă întorceam de la şcoală, tot câmpul era plin de şiruri de orez. Văzând lucrurile acelea mi-am dat seama ce lucruri minunate pot face oamenii împreună. Cât de mulţumitor ar fi dacă oamenii ar putea vedea atât de limpede rezultatul muncii lor comune neobosite! Mă simţeam însufleţit văzând câmpurile acelea cu orez, de o parte şi de alta a apei, chiar dacă nu era numai terenul nostru.

După cum ţi-am mai scris şi data trecută, aici 98% din pământ e deşert, aşa că am avut dreptate să cred că nu există teren arabil pentru a cultiva orezul, aşa ca la noi acasă.

Te rog să îi spui mamei că nu e nevoie să-mi trimită făină de orez.

Nu vă faceţi griji pentru mâncare.

Sunt mulţi angajaţi coreeni aici.

Stăm cu toţii împreună, ca studenţii în căminele studenţeşti. Avem şi bucătari coreeni, care ne gătesc toate mesele zilei ca acasă. Mănânc mereu mâncare coreeană, ca şi cum aş fi la Seul. Câteodată mă simt şi ca în armată, căci dimineaţa ni se dă deşteptarea, iar seara stingerea. Cu asta încă nu m-am obişnuit şi seara, când se dă stingerea, rămân încă multă vreme cu ochii larg deschişi şi nu pot să adorm, dar o să mă adaptez. Mă simt parcă mai sănătos de când am rutina aceasta strictă.

Tată, chiar dacă sunt departe, te rog să-mi scrii dacă se întâmplă ceva acasă.

Nu duce singur povara.

Atât pentru azi.

Cu drag,
Seung-yop

Citind scrisoarea fratelui meu îmi revin şi mie în minte câmpurile de orez pe care le vedeam în drum spre şcoală de o parte şi de alta a drumului. Pe când eu mă uitam distrată după zorele încărcate de roua dimineții sau căutam să văd dacă s-au copt fragii ascunşi pe sub frunzele căzute din copaci, fratele meu admira verdele câmpurilor de orez, care-i insuflau un soi de putere. Vedeam acelaşi peisaj în moduri diferite. Tata a început să se intereseze de Libia, țara aceea aflată în nordul continentului african, având o poziție centrală, pentru că acolo se afla fiul lui cel mai mare. Uneori ne dăm seama târziu de noima unor lucruri. Deci aşa, de-asta îmi ceruse atunci să-i trimit o carte despre Libia. Când am cumpărat cartea de la librărie şi i-am trimis-o tatei, acesta a început să frecventeze cursurile de alfabetizare la seral, ca să poată citi cărți cu care nu era obişnuit şi să poată să scrie corect. Asta să-l fi determinat oare? Scrisorile lui, inițial compuse din propoziții scurte, au început să devină tot mai lungi, cu fraze complexe şi, uneori, cu semne de punctuație.

4 septembrie 1990

Dragă Seung-yop,

Eşti bine, sănătos?

Am să-ți dau o veste mare.
Ieri o vacă a fătat.
Trei viței.
Nu pot crede ochilor aşa ceva nu s-a mai pomenit.
Îi prima dată când se întâmplă asta de când țin io vaci.
Câte doi viței au mai fost.
M-am gândit io că poate îs doi viței după cum se vedea vaca
Da nu mi-am putut imagina că pot fi trei.
M-am grăbit să-ți scriu şi ție.

Viţeii or ieşit unul după altul cam la zece minute.

Îs mai micuţi da îs sănătoşi şi cum îi prima dată m-am mirat.

Am zis să-ţi spun şi ţie că îs bucuros din cale afară.

De cum or ieşit din pântecele vacii or şi mers în picioare.

Tustrei.

Ca nişte pui de căprioară.

Nici nu erau bine curăţaţi că erau deja în picioare.

Se clătinau da stăteau drepţi.

Când am văzut cum să ridică unu câte unu am râs de bucurie.

Seung-yop

Nu pot să uit ce mi-ai zis când te-ai însurat.

Ai zis că îmi cumperi astea şapte vaci să le cresc ca să putem trăi liniştiţi şi să pot plăti taxele la şcoală pentru tine şi fraţii tăi.

Ai zis că erau bani care să te ajute să mergi la muncă în administraţie ziua şi la cursuri seara până când îi ajunge să lucrezi la o firmă mare.

Am rămas pe gânduri citind scrisoarea tatei. Fratele meu luase vacile pentru tata? Auzind un sunet ca un ecou, îmi ridic privirea din scrisoare şi privesc afară prin uşa deschisă. Tunetele se amestecă acum cu ropotul ploii, care pare să se înteţească şi mai tare, punând la pământ legumele din grădină. Sunt o mulţime de lucruri pe care nu le ştiam. Într-adevăr, după ce s-a însurat fratele meu, tata a început să crească iar vaci, dar nu m-am întrebat niciodată de unde avea cele şapte vaci. Mă simt ca o frunzuliţă de podbal de pe sub garduri, bătută de vânt şi ploaie. Deci aşa a rămas tata cu cele şapte vaci, în ciuda crizei produselor animaliere... Acum înţeleg de ce tata se simţea dator faţă de fratele meu.

Nu eram io împăcat.

Cum tatăl tău era sărac ai plecat de acasă devreme şi te-ai dus să trăieşti singur printre străini dinainte să te însori şi de asta îmi părea tare rău.

Ce puteam io face era să nu las numărul vacilor să scadă nicecum.

M-am străduit să nu pierd nici o vacă din cele şapte de la tine.

De aia m-am dus şi la protest cu Nakcheon.

Am zis că trebuie cum oi putea să păstrez toate vacile.

Şi de nu oi putea să le înmulţesc măcar să nu se împuţineze.

Numa gândeşte la asta când ţi-i greu acolo şi nu mai poţi.

Ai aici şapte vaci.

Te aşteaptă acasă cu ochii lor mari şi blânzi larg deschişi.

Poate asta îţi dă un dram de putere.

Ca de obicei nu am nevoie de nimic.

Numa să fii tu sănătos oriunde eşti.

Tata

8 septembrie 1990

Preaiubitului nostru tată,

Sper că sunteţi bine, sănătoşi.

M-a uimit nespus vestea că o vacă a fătat trei viţei odată. Nu-mi imaginam că se poate aşa ceva. După ce am citit scrisoarea dumitale, m-am interesat şi am aflat că nici măcar prin transfer embrionar aşa ceva nu e uşor de obţinut. Dumneata, care dintotdeauna ai dus vacile la inseminare naturală, cum ai reuşit să obţii trei viţei? Mă bucur imaginându-mi cum s-au ridicat pe rând viţeii şi au mers

împleticit. Sunt cu atât mai fericit să ştiu că şi dumneata eşti bucuros.

Tată, sunt foarte mândru de dumneata. E atât de greu să obții un viţel, darămite trei odată.

Tată, vacile din grajd nu sunt ale mele, ci ale dumitale.

Să ştii că şi eu capăt putere la gândul că acasă numărul vitelor din grajd creşte. Şi eu am făcut o promisiune când dumneata ai vândut terenul de pe deal ca să-mi plăteşti taxele şcolare. Am jurat să fac tot ce îmi stă în putință pentru ca dumneata să-ți îndeplineşti visul.

Ai dreptate, tată. Sunt cel dintâi născut al unei familii de la țară, cu încă cinci copii. După cum ştii şi dumneata, banul e altfel văzut la Seul decât în provincie, de aceea nu i-am putut abandona pe Heoni şi pe cel de-al treilea frate nici după ce m-am însurat. Din fericire, şi soția mea e întâia născută în familia ei numeroasă, tot la țară, aşa că a avut înțelegere şi mi-a permis să stau cu frații mei şi după ce ne-am căsătorit.

Nu trebuie să îți pară rău pentru mine, tată.

Ajutându-te pe dumneata cu vacile, am fost scutit de povara de a-i ajuta pe frații mei să-şi plătească taxele şcolare. E vorba doar de câteva vaci. Dumneata n-aveai de unde să ştii ce aveam eu în minte.

Am putut să fac toate aste pentru că te am pe dumneata ca tată. Când eram la J., se mai întâmpla să mă oprească cineva să mă întrebe al cui eram şi când le ziceam numele dumitale, toți răspundeau: „Ah... Om de omenie, da." Mă simțeam grozav de fiecare dată când îți rosteam numele, şi oamenii deveneau imediat buni şi prietenoşi. Am putut să-mi pun planul în aplicare fiindcă eram încrezător că dumneata poți să te descurci cu vitele. În felul acesta eu m-am eliberat. Nu mi-a fost uşor nici mie, după ce ai construit grajdul şi ai

cumpărat vacile, împrumutându-te de la stat, la gândul că îți făceai griji pentru mine când dumneata stăteai zi de zi cu cizmele de cauciuc în picioare şi cu furca în mână, aplecat de spate, cu răsuflarea caldă a vitelor în ceafă sau în mijlocul grămezilor de balegă. Ştiu cu câtă îndârjire ai muncit. Uneori, trebuia să plăteşti trei taxe şcolare deodată. Atunci admiram felul în care reuşeai să o faci negreşit. Cum să fie ale mele vitele pe care dumneata le-ai crescut pentru asta?

Eu nu lucrez pe şantierul nostru de aici, ci la biroul firmei, în Tripoli. Cea mai mare parte a muncii presupune să țin legătura cu biroul din Seul, ceea ce nu e deloc greu, aşa că mi-e bine şi mă adaptez din mers. Deci nu vă faceți griji pentru mine.

Cu drag,
Seung-yop

12 septembrie 1990

Dragă Seung-yop,

Eşti bine, sănătos?

Mai sunt doar câteva zile până la Chuseok[38]
Dimineața bate un vânt rece aşa că am scos plăpumile
Păsările care au stat aici peste vară se pregătesc de plecare spre alte locuri

Orice ai zice îs vacile tale
Din păcate un viței îi orb

---

[38] Sărbătoare națională coreeană, care are loc în jurul echinocțiului de toamnă şi cu ocazia căreia familiile se reunesc, de obicei în casa patriarhului familiei. O parte importantă a acestei sărbători este ritualul de comemorare a strămoşilor.

Numa ce am văzut că nu poate ieşi din grajd şi se tot dă cu capul de pereți şi am înțeles că nu vede

Nu vede să prindă țâța şi nu suge bine şi cu toate că îi fătat deodată cu ceilalți doi deja se vede diferența dintre ei

M-am năcăjit că vițelul nu vede da mamă-sa îl îndeamnă şi îl netezeşte cu limba şi mi-o mai venit inima la loc că are să crească şi el

Cum ați crescut şi voi

Io nu am nevoie de nimic

Numa să fii tu sănătos şi să te întorci cu bine.

Mamă-ta mă pune să te întreb dacă ai songpyeon[39] *de Chuseok*

Şi zice să nu-ți faci griji pentru noi să fii pe pace.

Tata

16 septembrie 1990

Preaiubitului nostru tată,

Azi am să vă transmit o veste îmbucurătoare.

Preşedintele companiei ne-a spus că a reuşit să aranjeze o cursă săptămânală cu avionul de aici la Seul şi înapoi. Până acum nu erau curse regulate. Şeful nostru a cerut un zbor pe săptămână companiei aeriene, amenințând că în caz contrar avea să aranjeze el un zbor charter. Acum ajunge aici săptămânal un avion de la Seul, lucru care mulțumeşte pe toată lumea, căci, pe de o parte, se asigură logistica şantierului, pe de altă parte, de la sediul central sunt trimise ingrediente ca să putem găti mâncare coreeană. Chiar dacă nu se pot trimite cantități mari, toată lumea e fericită că măcar în felul acesta se înmulțesc zilele în care avem la masă

---

[39] Prăjiturele din făină de orez, umplute cu pastă de fasole dulce, care se mănâncă de sărbători.

mâncare de-a noastră. Azi am vorbit cu cineva de la biroul pentru afaceri externe al firmei şi mi-a spus că anul acesta, de Chuseok, ne trimit songpyeon*. Asta se poate doar pentru că de-acum avem un zbor pe săptămână. Colegii mei spun că sunt norocos că o să am* songpyeon *de sărbători. N-o să ajungă fix de Chuseok, dar în perioada aceea. Vin înghețați, dar bucătarii de aici au să-i dezghețe şi să îi servească încălziți. Aşa că spune-i mamei să nu se îngrijoreze, că şi aici se găsesc* songpyeon *de Chuseok.*

Tată, dacă tot a venit vorba despre mâncare, am să-ți spun ceva. Luna viitoare, luni, mi-am propus să pregătesc bibimbap[40] *pentru colegii mei. Bucătarul nostru e aici de doi ani, dar n-a reuşit să iasă niciodată să viziteze oraşul. I-am spus să meargă în ziua aceea, că ne ocupăm noi de masă. Ba mai mult, mi-am asumat răspunderea de a face eu, un nou-venit, mâncarea pentru prânz. Adevărul e că sunt îngrijorat, dar nu las să se vadă asta. Când m-am oferit să pregătesc eu* bibimbap*, am făcut-o la gândul că mie îmi plăcea la nebunie felul în care îl pregăteai dumneata, dar gândindu-mă mai bine, mi-am dat seama că eu doar mâncasem,* bibimbap*, de gătit nu am gătit niciodată. N-am luat în considerare nici faptul că aici e foarte cald şi nici nu sunt atât de multe feluri de legume şi verdeață ca acasă. Şi acum, când scriu, îmi plouă în gură amintindu-mi de* bibimbap*-ul dumitale cu frunze de ridiche. Am senzația că m-am aruncat cu capul înainte fără să mă gândesc prea bine.*

E vreun secret în pregătitul bibimbap*-ului?*
Mă pufneşte râsul când îți scriu.
Te întreb toate cele.

---

[40] Mâncare de orez simplu, cu legume, sos picant şi ou.

Îmi e bine aici, nu vă faceți griji.
Să fiți mereu pe pace.

Cu drag,
Seung-yop

Dragă Seung-yop,

Ce om cu putere îi preşedintele firmei
Cum o făcut el să vie avionu la voi
Suntem mai liniştiți şi noi să ştim că este câte un zbor pe săptămână până la tine şi că puteți căpăta şi songpyeon *cu avionul*

Clar că este un secret când faci bibimbap
Mamă-ta scotea sticla cu ulei de susan numai când făceam bibimbap
Că îi scump da îi deajuns o picătură să dea gust mâncării
Uleiul de susan de azi nu mai e la fel
Poate că nu se mai face ca altă dată
Când îi face bibimbap *îți trebuie ulei de susan. Da oare îi găsi acolo?*

Las scrisoarea la o parte.

Aşa era. Tata gătea adesea când eram copii. Ne făcea şi tăieței cu sos de soia şi friptură din carne de porc marinată. Ne adunam cu toții la masă şi, câteodată, când nu aveam murături sau garnitură, mama îl punea pe tata să facă orez cu legume. Şi ea zicea la fel ca fratele meu, că tata făcea cel mai bun *bibimbap*. Mama îi punea în față cel mai mare lighean de metal pe care îl aveam, îl umplea cu orez şi cu legume tăiate: primăvara, salată verde, vara, frunze de ridiche albă, toamna, *kimchi* din lujeri de cartof dulce, iarna, *kimchi* din varză chinezească. Tata amesteca bine orezul cu legumele. Adăuga câteva linguri de pastă de ardei iute, ardei

iute proaspăt, tăiat în felii, dacă aveam pastă de soia, adăuga puțină pentru gust şi amesteca totul doar cu beţişoarele, ca să nu strivească frunzele fragede de ridiche. Aşa era. Când tata amesteca orezul cu legume, acesta ieşea deosebit de delicios, şi toți din familie, aşezați în cerc, se grăbeau să-şi pună în farfurii până nu se termina, şi asta doar pentru că numai atunci scotea mama prețiosul ulei de susan.

Să fi visat? Îmi aduc bine aminte că în urmă cu câteva zile, când m-am uitat la orologiul de pe perete, era ora două dimineața. M-am ridicat din patul mamei, în care adormisem, şi m-am mutat pe saltea în sufragerie, lângă patul tatei, m-am ridicat şi de acolo şi m-am dus în încăperea cea mică, unde m-am aşezat la birou, apoi m-am îndreptat spre bucătărie, am deschis uşa frigiderului şi am scos un vas mare cu gelatină de ghinde. Aşa cum se întâmplase şi în prima zi, îi pregătisem tatei, care nu mânca mai nimic, o piftie din făină de ghinde, dar cum nu se atinsese de ea, o pusesem într-un vas cu capac în frigider. Am aşezat vasul pe masă şi m-am uitat spre tata, care era întins în patul lui din sufragerie. Tata arăta liniştit în lumina lămpii de veghe. Am lovit uşor cu lingura în piftia din pudră de ghinde. Rece, era tare ca piatra. Nu-mi amintesc decât că am încercat să vâr lingura în ea. Tata a apărut în fața mea tocmai pe când aruncasem lingura pe masă şi luând gelatina direct cu mâna o îndesam cu furie în gură. Era plin de pete de gelatină pe masă şi pe mâneca puloverului meu. Tata a întins mâna cu arătătorul ciunt şi mi-a şters colțurile gurii, a aşezat vasul cu piftia întărită şi lingura în chiuvetă, a şters masa de două ori cu o cârpă şi s-a aşezat în tăcere lângă mine. Când a vrut să mă ia de mână, mi-am tras repede brațul sub masă. Degetele îmi erau maronii de la pasta de ghinde lipită de ele. Tata a rămas aşezat lângă mine, uşor aplecat de spinare, până

când mi-am venit în fire şi i-am zis: „Gata, tată. Hai, la culcare.”

Îmi amintesc de serile de iarnă.

Iarna, în orăşelul J. ningea şi câte patru zile la rând. Am scris mii de fraze asemănătoare de când am debutat ca scriitoare. Vântul viscolea de pe câmp, trecând peste calea ferată şi peste pârâu, prin grădină şi prin curte, până pe prispă. Mă trezeam adesea în creierii nopții de zgomotul ferestrelor zgâlțâite de vânt. În serile de iarnă, priveam pierdută de sub plapuma mea pestriță umbrele fulgilor mari de nea, purtați de vânt. Era una dintre serile acelea în care bolul cu orez pentru tata, care încă nu se întorsese acasă, era aşezat în partea cea mai caldă a încăperii, învelit într-un ştergar, iar în partea mai răcoroasă era aşezată masa. Mama nu scotea uleiul de susan doar când pregătea tata orezul cu legume. În serile în care vântul viscolea zăpada ce nu contenea să cadă, în aşteptarea tatei, mama pregătea alge prăjite şi le punea pe masa din tindă, în jurul căreia se adunau uneori şi vecinii. Tata era tânăr. După ce bea câteva păhărele în sat şi era într-o dispoziție bună, intra pe poarta cea mare, îşi arunca sub prispă încălțările jerpelite, pline de omăt, se apleca şi mătura cu dosul palmei zăpada adunată pe prispă şi intra în casă, aducând cu el aerul rece de afară. Deşi îl lua la rost – „Pe unde-ai umblat până acum?” –, mama întindea iar fața de masă, aducea bolul de orez pe care îl ținuse la cald şi aşeza alături de el o farfurie cu foi de alge prăjite, unse cu ulei de susan. Când aroma algelor prăjite se răspândea în toată casa, noi apăream unul câte unul şi ne aşezam în jurul mesei, de parcă ne-ar fi chemat cineva. Doar fratele nostru cel mai mare, care dintotdeauna fusese tratat ca un adult, nu putea veni şi rămânea la biroul din odaia cea mică. Tata înfăşura câte o lingură de orez într-o foiță de alge şi ne-o vâra fiecăruia în gură, pe rând. Când

mama ne certa că nu-l lăsam să mănânce, el îi răspundea că mâncase deja. Probabil că şi mama ştia că tata nu rămânea nemâncat când se întorcea atât de târziu, dar tot îi pregătea un bol aburind de orez în serile acelea târzii de iarnă.

Am scris de mai multe ori despre serile acelea de iarnă în care tata ne hrănea din bolul lui, pregătit cu grijă de mama. Probabil că am mai folosit şi alte comparaţii în alte dăţi, dar chiar eram ca nişte pui de ciocănitoare, într-un cuib aflat într-o scorbură din pădure, care îşi întindeau ciocurile flămânde. Încă simţind gustul de alge prăjite după ce înghiţeam partea mea, aşteptam cuminte să îmi vină iar rândul. De câte ori am fost întrebată, mai apoi, la vreun interviu dacă îmi amintesc momente fericite din viaţa mea, am răspuns că momentele acelea, când tata ne împărţea orezul lui învelit în alge, erau pentru mine clipe de maximă fericire. Fratele meu decupase interviurile acelea din ziare şi făcuse un colaj, pe care mi-l trimisese şi mie, dar îl adusese şi acasă, aşezându-l pe birou. Tata l-a citit şi m-a întrebat dacă atunci fusesem cu adevărat fericită.

— Da, tată.

— Ha! Ha! Ha!

Tata a râs zgomotos, spunând că atunci când eu eram fericită, el era înspăimântat văzându-şi puii cum mănâncă.

— De ce erai înspăimântat? l-am întrebat eu contrariată.

Zâmbetul a dispărut subit de pe chipul tatei şi a părut încurcat.

— Nici nu ştiu cum să-ţi explic.

L-a ajutat mama.

— Voi, copiii, eraţi mari mâncăcioşi, da' n-aveaţi grijă de bucate. Numa' că noi ne frământam ce-om mai mânca şi mâine. Câteodată, când mă duceam să aduc orez de fiert, vedeam fundul sacului şi mi se rupea inima de durere. Cum

să nu te înspăimânți când vezi cum se duce orezul şi pruncii, şase de toți, aşteaptă piscuind?

Şi, scăpând de greutatea vorbelor pe care le rostise în locul tatei, mama parcă îşi recăpăta vitalitatea.

— D'apăi nu poți trăi numa' cu spaimă în suflet. Ne-am văzut de viață cum am putut...

Când mama a căutat să obțină şi confirmarea tatei, acesta a spus doar: „Io ce să mai zic?" M-am uitat spre el cu atenție. Aşa o fi fost? Tata nu era doar speriat de apetitul nostru, ca mama, dar îşi regăsea şi puterea văzându-ne? Spre deosebire de mama, care se înviorase, eu am simțit o mare apăsare. Eram uluită să aflu că tata, în tinerețe, era înspăimântat de cât mâncam. Mi-am amintit de copilărie. Ce-o fi simțit tata când şi-a pierdut părinții, când a trecut prin război, când s-a căsătorit cu mama, pe care o văzuse o singură dată, ori când s-a născut fratele meu? Nici nu-mi puteam imagina. Încercam să mă gândesc cum a fost pentru tata după ce şi-a pierdut frații mai mari şi a rămas el capul familiei, dar nu reuşeam. Doar el putea să mai spună cum fusese atunci, căci nu rămăsese nici măcar o fotografie din vremurile copilăriei sale. Tot ce ştiu e din poveştile mătuşii mele şi din ce mi-a mai povestit mama despre cele aflate de la tata.

Abia atunci am înțeles că niciodată nu-l văzusem pe tata ca pe un om, un individ. Eram obişnuită să văd în tata doar fermierul, cel din generația trecută prin război, crescătorul de vite, şi să nu mă gândesc la el ca la o persoană, nici să nu mă preocupe să aflu ceva despre persoana lui. Îmi amintesc iar cum tata îşi jurase să ne trimită pe toți la şcoală, supărat că pe el tatăl său nu-l lăsase. Ce-o fi gândit tata când a văzut că propriii lui copii încep să meargă la şcoală, unul câte unul, apoi intră la liceu şi, în cele din urmă, pleacă de acasă, la facultate?

O fi avut vreo zi în care să nu fi fost înspăimântat?

Citind scrisorile găsite în cutia de lemn, acoperită de pânze de păianjen, din casa părăsită, am o nouă revelație. E drept că nu am simțit niciodată apăsarea patriarhatului care defineşte, de regulă, tații, dar ceea ce făcuse ca eu să mă apropii mai mult de tata decât de mama a fost frica lui intrinsecă de lume. Şi faptul că tata, cuprins de toate fricile lui, se confrunta cu lumea în puține cuvinte. Şi între acestea, cele mai des folosite erau: „Io ce să mai zic?" Tata spunea asta şi atunci când avea un motiv de bucurie, şi atunci când se întâmpla ceva dureros. În timp, a devenit tot mai puțin vorbăreț, până la un moment dat, când vorbele acestea erau singurele pe care le mai rostea. „Io ce să mai zic?" Şi când nici asta nu mai spunea, răspundea mama pentru el, de parcă ea era conştiința lui, zicând: „Chiar aşa. Ştii ce vreau să zic?..."

Dragă Seung-yop,

La noi a venit iarna.

Unde eşti tu acolo îi vară întruna şi nu îi putea vedea omătu.

În țara aceea îi şi Deşertul Libiei ori Deşertul Morții cum i se mai spune. Mă gândesc că nu degeaba îi zice aşa.

Azi am aflat.

Am aflat că în Sahara s-o găsit un lac mare sub pământ şi îs mulți coreeni care lucrează acolo la un canal mare prin care să tragă apa.

Nici nu te-ai fi putut gândi că în Sahara era apă de mii şi mii de ani. Mare minune. Nu reuşesc să îmi imaginez lacul de sub pământ da cred că îi ceva nemaipomenit. Dacă trageți apă de acolo puteți să faceți câmpuri de arat în deşert? Țara îi toată numa deşert da dacă reuşiți cu canalul vostru atunci tot pământul ăla îi bun de lucrat?

Îi mare lucru că pe lumea asta este un loc unde se face aşa ceva.

Io m-am născut în satul ăsta şi aici am trăit toată viaţa.

În tinereţe m-am mai dus încoace şi încolo, da n-am avut de ce să-mi caut alt loc. De aceea nici nu-mi amintesc bine pe unde am umblat.

Îmi amintesc totuşi de prima dată când m-am dus la Seul. Asta nu uit.

Acasă eraţi deja mai mulţi copii şi m-am gândit că nu vă pot purta la şcoală până la capăt. Aşa m-am hotărât să merg la Seul. După ce ai copii nu mai îi de ajuns să ai ce mânca de la o zi la alta. Copiii trebuie purtaţi la şcoală. Io asta mi-am pus în gând. Da pentru asta trebuie să câştigi bine. Banii îs acolo unde-s mulţi oameni laolaltă. Aşa îi rânduiala. În orice caz am luat trenul într-o noapte şi m-am dus cât că nu aveam pe nimeni acolo. Trebuia să găsesc ceva de făcut. Şi n-aveam cum să fie mai greu decât lucrul la câmp.

Era în 1960. În aprilie s-o născut al treilea cu ochii mari şi limpezi. Aşa o fost de când s-o născut. Când pruncul acela de nici trei zile o deschis ochii negri ca tăciunele şi limpezi şi s-o uitat drept la mine mi s-o tulburat sufletu. Io m-am însurat mai repede ca alţii din sat. Când mă gândesc acuma aveam deja trei ficiori înainte să împlinesc treizeci de ani. Înainte să se nască Heoni eram înspăimântat că oi rămâne numa cu ficiori. Cum oi putea să îi cresc când nici n-am şcoală? Gândul ăsta îmi dădea fiori şi mă trezeam în miezul nopţii cu inima bătând în piept mai să îl spargă.

Trebuia să câştig ceva bani. Aşa m-am gândit să merg unde se adunau banii. Aveam să fac cum oi şti şi să mă întorc acasă cu bani. Am reparat acoperişul, am golit gunoiul din hazna şi am reparat podeaua prispei la gândul că n-oi mai fi acasă o vreme.

Tu cred că ai înțeles ce aveam de gând că te țineai întruna după mine. Tată! Tată! Aşa ziceai. Îmi amintesc şi acum. Veneai de la şcoală, pe lângă câmpurile cu iarbă înaltă dinspre calea ferată, cu ghiozdanul în spate, şi te aruncai în brațele mele strigând Tată! şi eu te întrebam Care-i baiu? şi tu cu răsuflarea tăiată ziceai Ce bine că eşti aici! şi zâmbeai larg. Şi după ce îți trăgeai sufletu te aşezai pe iarba proaspăt cosită şi îmi ziceai să nu plec nicăieri.

Mă cunoşteai bine. Ziceai că dacă stau cu tine îi învăța bine la şcoală şi îi putea să îl înveți şi pe al doilea să socotească. La şcoală nu înveți mare lucru, aşa ziceai, că stai numa cu ochii pe fereastră de spaimă că io m-oi duce de acasă. Şi nici noaptea nu poți dormi dacă io nu-s acasă. Am stat atunci cu tine pe câmp şi ne-am uitat cum trec trenurile. Ai zis că tu când îi fi mare te faci funcționar. Şi cu mamă-ta ai făcut prinsoare.

Tu aşa ai fost de la început.

Şi când erai mai mic când mă întorceam de pe undeva nu te mai dezlipeai de mine. Îmi vine în minte acum prima dată când mi-ai spus ta-ta... Pe atunci nici unul dintre tovarăşii mei nu era însurat. Numa io m-am însurat devreme şi am auzit primul ta-ta. Întâi nu mi-o fost la îndemână. Ceilalți toți se duceau unde şi când voiau da io n-am mai putut să fac la fel după ce te-ai născut tu. Când dădeam să plec cu tovarăşii mei tu te agățai cu degețelele de poala hainei şi ziceai taaa-ta şi te puneai pe plâns. De cum te trezeai din somn mă chemai şi te țineai întruna după mine. Şi când nu mergeai în picioare dacă io mă aşezam pe prispă, veneai în patru labe până lângă mine. După ce ai început a umbla în picioare, veneai cătinel către mine şi iară ziceai tata! Şi când te jucai aşezat pe podele mă strigai când îți aminteai de mine. Cum îmi auzeai paşii, că erai în casă ori altundeva, te ridicai şi veneai după mine. Tată! Tată! Când mă aşteptau tovarăşii la poartă,

lângă pârâu, tu te agăţai de poala hainei şi de braţele şi de picioarele mele şi plângeai să te iau cu mine. Te dădeam la o parte ca să mă duc să mă întâlnesc cu oamenii la pod şi să mergem în oraş. Mă enervam că te ţineai aşa după mine da' mă şi bucuram. Când te lăsam acasă şi plecam auzeam din depărtare cum mă strigai. Tată! Tată! Mi se rupea inima. Îi lăsam baltă pe tovarăşi şi veneam înapoi acasă la tine.

Tata avea douăzeci de ani când s-a căsătorit cu mama.

Cei care se ascundeau în munţi de armata naţională coborau noaptea în sat şi nu luau doar alimente, uneori răpeau şi tinere femei. Mama s-a născut la Nongme, un sat de munte din apropiere de înălţimile Galjae. Când fetele nemăritate din sat au început să dispară din pricina soldaţilor din munţi, fratele mai mare al mamei a pus ochii pe tata şi a propus de îndată ca cei doi să se căsătorească. De cum a împlinit optsprezece ani, mama, venită din satul de munte aflat la capătul drumului ce şerpuia prin spatele casei noastre înspre Jinsan, s-a măritat cu tata şi s-a mutat în satul acesta.

— Nici măcar nu l-am văzut, suspina mama câteodată, nevenindu-i să creadă cum se aruncase într-o căsnicie fără măcar să îl fi întâlnit pe tata înainte.

Şi mie mi-a venit greu să cred auzind povestea lor. Cum era posibil aşa ceva? Unchiul meu i-l prezentase pe tata bunicii materne ca pe un om simplu, care îşi pierduse de tânăr părinţii şi îşi câştiga traiul cu hărnicie, muncind cu boul lui la plug. Tot ce îşi dorea bunica era să-şi ascundă fiica înăltuţă şi zveltă într-un loc sigur, unde n-o puteau găsi oamenii din munţi, aşa că s-a grăbit cu nunta.

Tata şi unchiul meu erau prieteni şi parteneri de afaceri. Încărcau împreună într-un car trunchiurile doborâte de tăietorii de lemne şi le duceau la joagăr, iar banii primiţi îi împărţeau pe din două. Se descurcau împreună fiindcă tata

avea boul care trăgea la jug, iar unchiul meu îi ştia pe tăietorii de lemne. Ziua, tata înhăma boul la jug şi ara ogoarele, iar seara, îl înhăma la car şi căra buşteni. Nu era permisă tăierea copacilor, aşa că se câştiga bine, căci dacă erai prins, primeai o amendă mare ori erai trimis direct la închisoare.

— Căram la lemne până cădea boul lat, povestea tata cu tristeţe în glas, de parcă boul era în faţa lui. Am o grămadă de păcate. Ziua abia apuca să îmbuce, seara nu-l lăsam să se hodine...

Într-o seară, când se întorceau de la căratul lemnelor, unchiul i-a vorbit tatei despre sora lui şi i-a propus să facă o nuntă simplă, dat fiind că situaţia era complicată. Mătuşa a fost chiar mai atentă decât tata la cele propuse de fratele mamei. Primul ei gând a fost că dacă tata îşi lua nevastă, aceasta avea să îl ajute să se ocupe de casă, şi tata ar fi crescut în ochii celorlalţi. Unchiul i-a spus tatei că mama era foarte tânără, dar că avea inimă bună şi că avea să facă treabă bună oriunde s-ar mărita. Unchiul, care se temea ca sora lui să nu fie răpită de cei care se ascundeau în munţi, s-a învoit chiar să îi permită tatei să o vadă pe mama înainte de nuntă. Aşa s-a făcut că tata a apucat să o vadă pe mama o dată înainte de a se căsători cu ea.

Tata, care abia făcuse şi el douăzeci de ani, s-a ascuns în crângul de bambus din spatele bordeiului părinţilor mamei şi a observat-o pe aceasta. Neştiind nimic, mama a deschis capacul chiupului din spatele casei, să scoată nişte sos de soia, şi a văzut un nor alb reflectându-se în lichidul cafeniu. Şi-a ridicat privirea spre cer, să vadă norul. Era superb. Mama s-a pus pe cântat *Tânără primăvară, pune-ţi haina ta de iarbă...* Când nu-şi mai amintea versurile fluiera şi relua cântecul de unde ştia cuvintele. *Cu marama ta de nori şi cu perlele de rouă...* Tata asculta în tăcere din pădurice cântecul mamei, fata cu faţa bronzată de soare. Copacii

foşneau de câte ori bătea o pală de vânt. Tata se ruga să nu mai bată vântul până termină mama de cântat. Când mama a tăcut, tata s-a mutat să o vadă mai bine. Mama rămăsese cu privirea ațintită spre norii albi de pe cer, cărora părea să le spună ceva. În jur era o linişte de mormânt. Tata a ciulit urechile să audă ce spunea. „Mamă!" spunea mama privind spre cer, „Mamă, nu vreau să mă mărit." Auzindu-i lamentația, tata a fost cuprins de încordare. Îi venea să iasă din ascunzătoare şi s-o ia pe mama cu el să-i arate boul lui şi câmpurile pe care avea să le cumpere el mai târziu, după ce aduna nişte bani. Voia să-i povestească şi cum pusese singur belciugul în nasul viţelului şi cum acesta îl urma cuminte peste tot. Se îmbujorase imaginându-şi cum i-ar fi spus el mamei ce recolte mari de orez şi orz ar fi putut obține de pe terenul pe care pusese ochii, dacă îl cumpăra.

Simt o mâncărime pe mână. Când mă uit, zona dintre arătător şi degetul mare e umflată şi roşie. Văzusem o insectă mică după ce am luat teancul de scrisori din cutie. Se pare că mă pişcase. Odată ce văd pişcătura, mâncărimea devine insuportabilă. Fără să îmi dau seama ce fac, dau cu limba peste umflătură şi întind saliva pe mână. Asta e mişcarea tatei. Dacă pe tata îl pişca o lipitoare pe câmp ori îl înțepa vreo albină rătăcită prin grajd sau dacă se urzica pe când tundea buruienile din jurul mormintelor, el dădea cu salivă. Era un obicei dobândit din copilărie. Dacă se lovea, punea salivă în loc de unguent, iar de obiceiul acesta nu i-a fost uşor să scape nici atunci când a fost nevoit să meargă la spital ca să dezinfecteze vreo rană şi să o trateze.

Scutur bine scrisorile, să mă asigur că nu se mai ascunde nimic printre ele, şi mă pun din nou pe citit.

Preaiubitului nostru tată,

Sunteți bine, sănătoşi?

De-acum vine iarna la voi. Îmi imaginez că mama e ocupată cu pregătirile. Trebuie să schimbe hârtia de la paravanele uşilor, dar mai ales, trebuie să pregătească kimchi-*ul. Şi anul ăsta are de gând să pună la murat două sute de căpăţâni de varză? Îmi amintesc de varza recoltată în perioada aceasta şi întinsă pe câmp pentru a fi încărcată în remorci şi dusă acasă unde e curăţată... De câte ori pregătim* kimchi *zici că deschidem un mare şantier. Îmi mai amintesc şi acum ce faţă a făcut soţia mea când a văzut cât* kimchi *ne-a trimis mama în prima iarnă după ce ne-am căsătorit. Mama spunea mereu că celui de-al treilea îi plăcea nespus de mult* kimchi-*ul. Acasă aveam* kimchi *până târziu, în vară, şi puteam face câte o supă picantă din el oricând.*

Aşa după cum ai spus şi dumneata, tată, aici nu vine iarna, aşa că n-am cum să văd zăpadă. Noi, care avem toate cele patru anotimpuri, nu ne putem imagina o ţară fără iarnă, dar oamenii de aici nu-şi pot închipui un loc în care ninge.

Sunt totuşi rare locurile în care ninge atât de mult ca în J. Apropo de zăpadă, iar îmi amintesc de iernile din copilărie. Când începe să ningă acasă, o ţine aşa câteva zile în şir. Mai ştii cum rămâneau până primăvara mormanele de zăpadă adunate de dumneata din curte în spatele zidului de lângă fântână? Mulţumită dumitale, nu-mi făceam niciodată griji, oricât de mult ar fi nins, căci ieşeai să dai zăpada la o parte dis-de-dimineaţă, înainte să ne trezim noi. Când cădea deodată atât de mult omăt încât nu mai aveai unde să-l mături pe tot, aruncai o privire peste curtea albă şi începeai să faci cărări. Una până la fântână, alta până la hazna şi a treia până la poartă. Curtea era atunci brăzdată de trei braţe, săpate în pătura albă care o acoperea. Dacă se pornea iar ninsoarea şi acoperea cărările, ieşeai din nou să dai zăpada la o parte. Într-o iarnă, m-am trezit mai devreme şi te-am văzut cum măturai singur zăpada din curte. Am ieşit să te

ajut, dar m-ai trimis înapoi în casă, să nu răcesc. Mi-ai zis: „Du-te, că-i frig."

Amintirile acestea mă fac să simt cum mă cuprinde răcoarea aici, în țara asta canicular㠄.

Cele trei cărări prin zăpadă, pe care le făceai dumneata iarna, mi-au rămas întipărite în minte ca o ilustrată de Crăciun. Noi, copiii, care ne trezeam mai târziu, mergeam pe ele până la hazna, apoi ne spălam pe fețe şi plecam la şcoală. În zilele acelea, când ningea atât de mult, ieşeai şi în fața porții şi croiai o potecuță, cât să poată trece un om, pe drum, spre şosea.

De cum dădea iarna, tata se îngrijea de curățatul zăpezii. Şi în timp ce împingea zăpada prin curte, pe cap i se aşeza o căciulă albă de nea. La fel şi pe sprâncene. N-avea timp să o scuture, căci trudea de zor să deschidă iar cărările care peste noapte se acoperiseră de nici nu mai puteai bănui pe unde au fost. Şi toate astea ca noi să putem ieşi în curte după ce ne trezeam. Când făceam ochi, oricât de mult ar fi nins peste noapte, în curte se deschideau trei cărări proaspete. Amintindu-mi de cele trei cărări, de care uitasem cu totul, simt cum scrisul lăbărțat al tatei se preface în fulgi de nea şi îşi ia zborul.

O singură dată l-am văzut pe tata punând mâna pe joardă. Parcă da, o dată. Când îmi amintesc de tata şi de episodul acela, cuvintele încep să-mi joace în fața ochilor. Adesea.

Când al treilea frate a fugit de acasă după ce a ratat examenul de intrare la liceu, tata a lăsat baltă tot ce făcea şi s-a dus să-l caute. Cum îi spunea cineva că l-a văzut pe băiat, tata o lua într-acolo, oriunde ar fi fost. Când se apropia sesiunea de toamnă, şi tata tot nu îl găsise, a căzut

beteag. Nu ştiu cum a reuşit atunci fratele meu să ajungă tocmai până la Muju, departe de casă. Cineva a spus la un moment dat că îl văzuse pe băiat în Muju, într-un grup de golani, iar tata, aşa bolnav cum era, s-a ridicat din pat şi s-a dus drept la Muju. Era tot într-o seară de iarnă când s-a întors acasă împreună cu fratele meu, pe care îl găsise într-un grup de derbedei mai mari decât el. Avea părul crescut până pe umeri, purta nişte pantaloni înfoiaţi, care nici măcar nu-i veneau bine, şi ţinea mâinile îndesate în buzunare, ca şmecherii.

— La masă!

Fratele meu, care lipsise destul de mult de acasă, s-a aşezat la masă în faţa tatei şi au mâncat împreună supă cu orez. Tata îl îndemna să mănânce de câte ori fratele meu, vizibil nelinişţit, dădea să lase lingura jos. Aşa a continuat să înghită cu noduri în faţa tatei, care mânca în tăcere, fără să-l fi certat măcar. Fratele cel mai mare stătea nemişcat la biroul din încăperea cea mică. După ce au terminat de mâncat, tata a luat un sul de ziare de pe dulap şi i-a zis fratelui meu să-l urmeze, fără să spună unde mergeau. Mama s-a ridicat şi ea îngrijorată, iar eu am apucat-o de mână şi m-am luat după ea. Zăpada, care prinsese a cădea de cu seară, se aşternuse în troiene mari. Tata călca pe omătul proaspăt, în urma lui mergea fratele meu, apoi mama, şi eu în urma ei. Uneori, se întâmplă lucruri la care nici nu te gândeşti. În sulul de ziare era o joardă. Tata l-a dus pe fratele meu în casa părăsită şi a încuiat uşa. Mama nu şi-ar fi putut imagina niciodată că tata, care până atunci nu ridicase vocea la noi şi nici gând să ne lovească, avea să rupă bâtul de spinarea fratelui meu. Probabil că nici tata nu şi-a putut imagina că era posibil ca fratele meu să nu intre la liceu. Tocmai el, care era atât de bun la toate încât tata nici nu ştia înspre ce să-l îndrume în viitor. Toţi profesorii trăgeau de el. Profesorul de muzică ar fi vrut să continue să

studieze muzică, fiindcă era foarte bun la tobe. Profesorul de sport ar fi vrut să-l vadă voleibalist. În plus, era foarte bun şi la carte, niciodată nu ratase premiul întâi. Probabil că cel mai surprins de ratare a fost chiar el. Era primul până şi la alergare. Şi atunci cum s-a făcut că alţi colegi de-ai lui, care aveau note mult mai mici, au reuşit să intre la liceu? Poate că plecase de acasă de ruşine, neputând să accepte realitatea aceea de negândit. Mama apucase de clanţa uşii închise şi o scutura strigând îngrozită la tata că nu putea să snopească în bătaie copilul înainte de examene, iar eu, uluită, căci nu-l mai văzusem niciodată pe tata în halul acela, m-am trântit în zăpadă şi am început să plâng.

— De-asta ai fugit de acasă, că ai picat examenele?

Fratele meu încasa încă o joardă pe spinare şi plângea cu suspine.

— Şi de-acum înainte îi pleca de-acasă de câte ori greşeşti cu ceva?

— ...

— Spune! Mai pleci de-acasă?

A nins abundent şi în ziua în care al treilea s-a dus şontâc, şontâc să dea din nou examenul. Tata s-a trezit chiar mai devreme decât în alte dăţi să curețe zăpada şi nu doar din curte, ci şi de pe uliţa care dădea în şosea. Apoi i-a dat fratelui meu să încalțe bocancii încălziţi pe cuptor, i-a înfăşurat un fular de lână în jurul gâtului şi i-a dat mănuşi. I-a spus aproape în şoaptă că nu era grav dacă avea să pice examenul, că putea să-l dea din nou în anul următor, aşa că să se întoarcă acasă de cum termină. Fratele meu s-a suit şchiopătând în autobuz, s-a aşezat la fereastră şi i-a făcut un semn din cap tatei, care rămăsese la marginea şoselei.

Ascultând răpăitul ploii, care se înteţise şi părea că dă să intre în casă, despăturesc iar scrisoarea tatei şi mătur cu

mâna insectele ascunse printre îndoituri. Nu m-a pişcat nimic, dar tot simt o mâncărime pe piele.

Scrisorile simple şi scurte ale tatei către fiul lui plecat la muncă într-o țară îndepărtată încep să se lungească tot mai mult. Scrisoarea aceasta se întinde pe mai multe pagini, față-verso.

Cât ai fost plecat la şcoală am ieşit şi eu din casă.
Când erai acasă şi te puteam vedea, nu m-am dus nicăieri.

Am luat un tren de noapte şi am coborât în gara Seul. Am pornit pe la nouă seara şi pe când am ajuns la Seul deja se crăpa de ziuă. Când am fost la ceremonia de absolvire a facultății, m-ai întrebat dacă era prima dată când veneam la Seul şi ți-am spus că am mai fost o dată în tinerețe, când nu ştiam prea multe. N-am mai povestit nimănui ce-o fost atunci.

În gară la Seul, când m-am dus la toaletă, tare m-am mai mirat. Cerşetorii dormeau acolo, întinşi pe ziare. Mi-am întors pe dată capul. Duhoarea stătută îmi umplea nările. Io credeam că Seulul îi altfel, dar în gară era plin de oameni care nu se deosebeau cu nimic de cei care trăiau la noi sub pod. Şi în sala de aşteptare era plin de lume. Unii dormeau pe scaune, acoperiți cu ziare. M-am uşurat abia stăpânindu-mi scârba şi am dat să ies din gară când am văzut un soldat fără un picior, care cerşea încă de la ora aceea timpurie. Seulul m-a dezamăgit foarte tare. Eu m-am dus acolo să scap de sărăcie şi am găsit şi mai multă sărăcie şi neorânduială. Cum stăteam eu năucit în piața din fața gării, s-a luminat de zi. În lumina slabă a zorilor am putut să văd ceasul de pe fațada gării, de care auzisem. În spatele gării se distingea bine silueta muntelui Namsan. M-am tot dus fără să-mi desprind privirea de Namsan până am obosit. Am văzut cărăuşi care împingeau cărucioare pline cu roți de maşină ori

cu bagaje. Trebuia să-mi găsesc şi eu de lucru. Unele cărucioare erau pline vârf cu legume şi aveau partea din spate lăsată în jos, aşa că în faţă era nevoie de un om în putere ca să apese în jos ori de doi care să tragă la căruţ împreună. Am văzut şi oameni care treceau în viteză pe bicicletă prin piaţa din faţa gării şi atunci m-am gândit că nu era mare lucru nici Seulul. Am văzut şi cărăuşi care încărcau pe cadrul purtat în spinare bagajele călătorilor tocmai coborâţi din tren. Pe aceştia i-am privit cu atenţie. Poate că asta aveam să fac şi eu.

Mai târziu am văzut că firma la care te-ai angajat e într-o clădire înaltă, ridicată în piaţa Gării Seul, care acoperă Namsanul. Ce îţi povestesc eu s-a întâmplat înainte să fie construită clădirea aceea.

O femeie şi un bărbat, care păreau să fie soţ şi soţie, şi-or parcat căruţul pe stradă şi vindeau felii de pâine prăjită cu ou, de formă pătrată. Aerul mirosea a putreziciune. Eram curios cât puteau să câştige cei doi vânzând pâine prăjită. Eram lihnit de foame, dar am răbdat. Plecasem cu ceva bani la mine, dar eram hotărât să nu cheltui nimic până nu începeam să câştig câte ceva. Credeam că numai aşa aveam să reuşesc.

Ştiam că unde-s mulţi oameni este şi de lucru şi eram sigur că puteam să fac orice mi s-ar fi cerut, dar eram într-un loc în care nu cunoşteam pe nimeni, aşa că nu mă simţeam în largul meu nici măcar să fac un pas.

În prima zi m-am tot învârtit încoace şi încolo. Am traversat drumul din faţa gării şi am luat-o la vale. Mai târziu am aflat că într-acolo era zona comercială Myeongdong şi piaţa Namdaemun. Acolo erau mai mulţi oameni decât clădiri. Erau mulţi vânzători de toate cele, dar tot acolo se adunau şi mulţi

copii care cerşeau şi era plin de veterani de război aşezaţi care pe unde. În special aceştia mi-au atras atenţia. După ce m-am învârtit o zi întreagă prin mulţime, m-am dus să mănânc într-un mic restaurant unde se vindea supă de soia în care pluteau cuburi de gelatină şi m-am gândit să mănânc un bol, să comand ceva, chiar dacă asta însemna că aveam să rămân fără bani. Orice ar fi, trebuia să-mi fac nişte cunoştinţe. Asta era cel mai greu pentru mine. Proprietarul s-a uitat la mine şi m-a întrebat dacă veneam de la ţară. I-am spus că da şi că mi-am dus traiul în linişte acolo, dar că acum lumea era cu susul în jos şi nu mai aveam de lucru acasă, aşa că am venit aici şi pot să faci orice e nevoie. Atunci mi-a zis să merg să văd ce e de făcut la o cantină din mijlocul pieţei, unde se pregătea mâncare cu diverse garnituri. Pe plăcuţa de la intrarea în cantină era trecut numele oraşului nostru, J. Pesemne că era ora mesei, căci s-or adunat să mănânce toţi oamenii din piaţă şi cantina era plină până în cele mai îngrămădite colţuri ale ei. Nici n-am mai întrebat cine era proprietarul, m-am apucat direct să înşir farfuriile pe mese şi am muncit aşa întruna până la închidere. Abia atunci a venit omul şi m-a întrebat de unde eram. I-am zis că din J. şi s-o uitat spre plăcuţa de la intrare, apoi la mine şi, crezând că încercam să profit de situaţie, o dat să plece, dar l-am asigurat că îi spuneam adevărul, că veneam din Gedari. Din Gedari? m-o întrebat. Aşa i se zicea satului nostru. Numai cei de acolo ştiam asta. Abia atunci m-o crezut proprietarul negoţului.

Toţi cei care pleacă de acasă se simt singuri prin alte părţi.

Chiar dacă eu nu eram chiar din oraş, din J., proprietarul cantinei m-o primit ca pe un oaspete drag şi m-o întrebat dacă aveam unde locui. Mi-o spus că în tinereţe s-o dus după Cha Cheon-ja şi se stabilise în Ibam, unde îşi făcuse chiar şi o casă, dar după moartea lui Cha, când guvernul japonez de

ocupație i-o făcut să plece de acolo, o venit la Seul. Spre deosebire de momentul în care s-o mutat la Ibam, acuma o plecat cu mâna goală şi la început s-o înhăitat cu nişte neisprăviți, dar în cele din urmă o ajuns la Namdaemun. Mi-a spus că la început treaba nu i-o mers deloc, dar că şi-o amintit cum mânca la J. tocăniță picantă de țipar cu cartofi noi, aşa că o pus felul acela în meniu şi o reuşit. Omul o ajuns la J. urmându-l pe Cha Cheon-ja, dar acolo o învățat să gătească mâncarea aceea delicioasă, care l-o ajutat să-şi trimită fiica la universitate.

Ştii despre ce vorbesc, că şi ție îți place tocănița de țipar cu cartofi noi.

În mod normal se pune ridiche albă la felul acesta, dar, cum ridichile-s deja scumpe la vremea când apar cartofii noi, oamenii au înlocuit ridichile cu cartofi. Oamenii or început să vină din toate colțurile pieței să guste tocănița de țipar şi or început să-i aducă şi pe alții cu ei, aşa că până la urmă s-o făcut coadă la intrarea în restaurant.

La Seul este un loc numit Jongak şi acolo-i un templu budist mare, Jogyesa. Omul mi-o zis să merg să-l văd. Templul acesta o fost construit din materialele lăcaşului cultului Bocheon din Ibam, lăcaş dărâmat cu doar zece zile mai înainte. Omul m-o întrebat dacă ştiam că grinzile templului din Ibam or fost aduse de pe muntele Baekdu[41] *şi i-am răspuns că am auzit despre asta. M-o lăsat să dorm în cantină, pe câteva scaune puse unele lângă altele. Aşa mi-am petrecut prima noapte la Seul.*

M-am trezit cu aroma de tocăniță de țipar în nări. Cum se gătea tot timpul, fără pauză, mirosul mâncării adăsta peste

---

[41] Munte din nordul peninsulei coreene, de mare importanță simbolică în definirea identității culturale, în special în perioada ocupației japoneze (1910–1945).

tot în restaurant, chiar şi atunci când nu era deschis. N-am mai putut adormi la loc şi am ieşit să văd cum îi pe-afară. Era încă noapte, da' piaţa era luminată şi lumea trecea grăbită încoace şi încolo, aşa că am grăbit şi io pasul. Chiar şi la ora aceea, cei care adunau maculatură îşi aranjau hârtia, cizmarii îşi vedeau de pingelele lor, iar vânzătorii de ziare alergau neobosiţi. Cărăuşii aveau cadrele din spinare încărcate cu varză ori cu baloturi de bumbac, in ori mătase lucioasă. Văzându-i pe toţi atât de harnici şi preocupaţi, m-o cuprins şi pe mine dorinţa de a munci cu spor şi am căpătat încredere că dacă aveam să muncesc acolo cu seriozitate şi aveam să câştig bine, chiar dacă nu aveam să dau lovitura, măcar să-mi trimit copiii la şcoală tot aveam să reuşesc.

Tata, care îi scrisese fratelui meu cum căpătase el încredere, s-a dus la gară şi şi-a luat bilet de tren să se întoarcă la J. la nici două luni după ce ajunsese la Seul.

A regretat decizia de a se întoarce la J., dar asta s-a întâmplat mai târziu, după ce a plecat fratele meu singur la Seul, la facultate.

Aş fi putut să rabd orice, şi de-ar fi fost să văd din nou protestatarii cum dărâmă statuia preşedintelui[42] *ori de-ar fi fost să izbucnească iar războiul.* Aşa i-a scris tata fratelui meu. Aplec puţin capul şi privesc spaţiul dintre rânduri. Aş vrea să înţeleg ce l-a făcut pe tata să nu mai poată suporta Seulul, deşi scrisese că ar fi putut răbda chiar dacă ar fi izbucnit din nou războiul. Asta nu mai scrisese. Mai departe

---

[42] Referire la protestele din perioada 11–26 aprilie 1960, cunoscute sub denumirea de „Mişcarea din 19 aprilie" sau „Revoluţia din 19 aprilie", care au dus la căderea regimului dictatorial al preşedintelui Lee Seungman (Syngman Rhee).

îi spunea fratelui meu doar că ar fi vrut să fi rămas atunci şi să-şi fi făcut un rost în capitală, indiferent ce văzuse şi ce trăise acolo, doar pentru a-şi scuti fiul de greutăţile ulterioare.

Mă întorc la primul rând al scrisorii şi o recitesc. Sunt tot mai curioasă ce l-a făcut pe tata să se întoarcă, deşi era gata să înfrunte din nou războiul la nevoie.

La câteva zile după ce ajunsese la Seul, tata a văzut elevi de liceu, care nu aveau mai mult de paisprezece, cincisprezece ani, ucişi de gloanţe. Proprietarul restaurantului la care lucra avea o fiică studentă. Când ieşea de la cursuri, îşi sufleca mânecile şi ajuta la restaurant. La prânz, fata i-a lăsat tatălui ei pe tejgheaua unde aşteptau vasele cu fiertura de ţipar un bileţel scris în grabă.

Dacă ţi-aş spune că merg la protest, m-ai închide în casă, aşa că n-am de ales, îţi las un bilet. Dacă nu rezistăm acum, când îndrăznesc să mănânce voturile sub ochii noştri, vom continua să avem alegeri fraudate. Acesta e primul obstacol în calea democraţiei. Am să mă alătur prietenilor mei care protestează. Chiar dacă nu mă înţelegi, tată, te rog să mă ierţi. Ai grijă de dumneata.

Văzând biletul lăsat de fiica sa, omul a închis pe dată restaurantul şi a ieşit în grabă pe stradă, să-şi caute fiica. Înainte să plece, l-a apucat pe tata de un braţ şi i-a zis să meargă cu el. L-a rugat să îl ajute în caz că nu-şi recunoştea fata din pricina vederii lui precare şi a vârstei înaintate. Tata s-a ţinut după proprietarul restaurantului şi, fără măcar să ştie că se afla pe bulevardul Regele Sejong, s-a trezit în mijlocul mulţimii de protestatari. Nu toţi erau studenţi. Din mijlocul mulţimii au auzit proclamaţia citită de studenţi.

Aceştia au început să scandeze şi să înainteze, strângând rândurile. „Anularea alegerilor fraudate!” auzea tata, fără să priceapă despre ce era vorba. Văzând pentru prima dată atâția tineri laolaltă, tata avea senzația că i se dezvăluia o lume cu totul nouă. La un moment dat, protestatarii s-au încăierat cu polițiştii pe o străduță. Tata nu avea habar unde se aflau. Au fost aruncate câteva grenade lacrimogene. Tata s-a prins cu brațele de trunchiul gros al unui arbore de gingko şi s-a prăbuşit la rădăcina lui, asurzit de pocnetele gloanțelor oarbe. În jurul lui, oamenii se dispersau şi se regrupau şi, în agitația aceea haotică, tata s-a pierdut de proprietarul restaurantului. Când în locul gloanțelor oarbe au început să şuiere gloanțe ucigaşe, s-a instalat haosul în mulțime, şi cei doi s-au despărțit în încercarea de a se pune la adăpost. N-au mai reuşit să se găsească şi tata s-a trezit singur acolo. S-a gândit că se aflau în apropierea palatului prezidențial, de care auzise de atâtea ori vorbindu-se, altfel de ce să tragă poliția în mulțime? Studenții începuseră protestul, dar li s-au alăturat şi cetățeni care se aflau pe străzile oraşului, în vreme ce alții aplaudau şi îi încurajau de pe margine. Cum se afla căzut lângă trunchiul copacului, tata a văzut cum mulțimea se mărea pe măsură ce se auzea şuierul gloanțelor. Atunci şi-a spus că trebuia să se întoarcă. Trebuia să plece acasă. I-a venit în minte imaginea celui de-al treilea, nou-născut atunci şi înfăşat în hainele lui de sugar, şi chipul îngrijorat al întâiului născut, care îl rugase să nu plece. Al doilea, care asculta mereu de mama lui, probabil că se îngrijea de câine. Tata s-a ridicat şi a început să alerge în direcția opusă celei din care se auzeau gloanțele. Nu voia să moară astfel, după ce supraviețuise războiului. Trebuia să scape din tumultul acela şi să ajungă acasă.

Trebuie să mă întorc acasă!

Acesta era sloganul tatei în clipele acelea. Deşi gazul lacrimogen îl împiedica să deschidă ochii, continua să-şi facă loc cât mai departe de gloanţe. Înainta împotriva curentului. Oamenii înspăimântaţi încercau să scape împrăştiindu-se în toate direcţiile, dar poliţiştii continuau să tragă în ei, urmărindu-i. În stradă s-a revărsat un grup de indivizi dubioşi, înarmaţi cu lanţuri şi bâte, care a tăbărât asupra studenţilor. Tata a reuşit să intre pe o străduţă lăturalnică şi s-a oprit acolo. Într-o străfulgerare, i s-a părut că tânăra înconjurată de huligani cu bâte, pe care o vedea în stradă, era fiica proprietarului cantinei. Plecase să protesteze alături de prietenii ei, cum de se afla singură în mijlocul unor brute? Înspăimântată, fata a făcut câţiva paşi în spate, dar s-a împiedicat şi a căzut, ţinându-şi mâinile deasupra capului. Tata a luat-o la goană în direcţia ei, strigând la bătăuşi, dar era singur. Restul mulţimii continua să înainteze, nepăsătoare la soarta fetei. Tata s-a repezit spre tânăra întinsă pe caldarâm, ţipând cât îl ţineau puterile „Darae!", dar repetându-şi în gând că trebuia să se întoarcă acasă.

— Ce se întâmplă aici?

Huliganii şi-au întors privirile spre el.

— E sora mea, Darae. Ce aveţi cu ea?

Tata a ridicat-o pe tânără în picioare şi i-a tras o palmă.

— Ce cauţi aici? Ţi-am spus că-i necaz în oraş, să stai acasă. Eşti surdă? a urlat tata la fiica proprietarului cantinei şi, smucind-o cu putere de braţ, a împins-o pe o străduţă zicându-i: „Treci acasă!"

Surprinşi de apariţia tatei, care o târa pe fată spre străduţa pe care se afla un coafor, golanii şi-au luat bâtele şi au pornit mai departe pe bulevard înjurând printre dinţi.

Tata scrie că atunci i s-a părut că a coborât în iad.

4 decembrie 1991

Preaiubitului nostru tată,

Sunteți bine, sănătoşi?

Firma despre care mi-ai scris data trecută, care construieşte conductele acelea mari, nu e firma la care lucrez eu, ci o altă companie, care se numeşte Dong-A Construcții. E un proiect atât de mare, încât i s-a spus cel mai mare proiect de inginerie civilă din lume. Încă nu s-a încheiat.

E un proiect prin care se urmăreşte aducerea apei din lacurile subterane pentru a transforma deşertul în pământ roditor. La început, toți au spus că era imposibil, că era doar un vis. Preşedintele acestei țări, pe nume Gaddafi, a scos acest proiect nebunesc la concurs. Firma noastră a creat o echipă specială care să pregătească propunerea cu care am concurat, dar n-am reuşit. Adevărul e că nici nu aveam speranțe prea mari, dat fiind că era o competiție la care luau parte cele mai mari companii din lume, dar eşecul a fost resimțit cu atât mai mult cu cât o altă firmă coreeană a fost desemnată câştigătoare.

Tată, chiar dacă noi nu am reuşit să obținem proiectul, suntem mândri că o firmă de la noi construieşte primul astfel de sistem de transport al apei în deşertul Sahara. Şi acum mai circulă multe poveşti rămase de la cei care au participat la construcție. Costul total ar fi fost de 3.9 miliarde de dolari. Cei de la Dong-A Construcții s-au bucurat enorm că au câştigat un proiect atât de mare, dar când au ajuns pe şantier, au fost extrem de dezamăgiți de condițiile de muncă. Şantierul era în mijlocul deşertului Sahara, pe care dumneata l-ai numit pe bună dreptate tărâmul morții. În plus, singurele materiale pe care le poți găsi aici sunt nisipul, pietrişul şi apa, tot restul trebuie procurat. Imaginează-ți că doar în prima etapă a construcției a fost nevoie de 246.000 de conducte

mari de apă. Cum acestea nu puteau fi procurate în Libia, firma coreeană a sfârşit prin a construi o fabrică de ţevi aici.

Chiar dacă nu e făcut de firma noastră, sistemul de apeducte din Sahara a doborât multe recorduri.

Compania Dong-A a încheiat cu bine prima etapă a proiectului şi a început lucrul la etapa a doua. La finalul acestui proiect, terenul arabil de aici va fi de şase ori mai mare decât suprafaţa celui de la noi din ţară. E un proiect măreţ.

Tată, din scrisoarea dumitale am aflat pentru prima dată că te aflai la Seul în timpul evenimentelor din nouăsprezece aprilie. Eram mic atunci, ştiu ce s-a întâmplat doar din cărţi, nu am un sentiment al realităţii, de aceea m-a uimit peste poate că dumneata ai trăit evenimentele acelea.

Tată, pe fata proprietarului de restaurant chiar aşa o chema? Darae?

Nu-mi vine să cred că avea acelaşi nume ca mama.

Ai spus că te-ai întors înfrânt din Seul după ce ai văzut iadul pe pământ, dar eu m-am bucurat nespus când te-ai întors. Atunci ai lipsit cel mai mult de acasă. Acum aflu că ai fost la Seul. Habar n-aveam. În copilărie, când plecai de-acasă, nu puteam dormi. Mama părea extenuată, iar fraţii mei erau foarte mici. Când dumneata nu erai acasă, nu închideam un ochi noaptea şi ieşeam la poartă să o încui, căci mama o lăsa deschisă la gândul că ai putea veni pe neaşteptate.

Tată, în curând am să plec din Tripoli. Mă mut pe şantierul unei autostrăzi de cinci sute de kilometri, între Ajdabiya şi Tobruk. Se zice că e plin de mine la Tobruk, rămase din Al Doilea Război Mondial. Era atunci un general pe nume

Rommel. Primul film pe care l-am văzut la cinematograf a fost despre Rommel. Era unul din generalii devotați lui Hitler şi care câştigase toate bătăliile, ajungând până în deşertul de aici. Mai târziu soarta i s-a schimbat, fiind acuzat că ar fi conspirat la asasinarea lui Hitler şi supus unui proces special. Pentru a-şi salva familia, s-a sinucis într-o pădure din apropierea casei. E o poveste sinistră şi greu de uitat. Aici, la Tobruk, generalul Rommel a înregistrat o serie de victorii. Am să-ți povestesc mai multe într-o bună zi, când o să putem sta de vorbă în tihnă. Şi acum dacă mergi cu maşina la Tobruk, poți să dai peste o mină şi să-ți explodeze pneurile. Pe şantierul din Tobruk sunt o sută de coreeni, şase sute de thailandezi şi patru sute de cetățeni din Bangladesh. Treaba mea e să mă asigur că muncitorii de acolo sunt bine hrăniți, că se pot odihni în siguranță, că îşi primesc salariile şi că au unde să primească tratament medical. Cu alte cuvinte, mă ocup de managementul forței de muncă. Voi avea mult mai multe de făcut decât aici, în Tripoli, dar fiind un loc cu multă lume, sper că voi avea cât mai multe de învățat. Mai mult decât orice, sunt sigur că îmi voi umple tot timpul, căci îmi vor fi solicitate şi mintea, şi trupul.

Încă ceva, tată. Înainte să încep slujba cea nouă, o să am un concediu de douăzeci de zile la Seul. Am mai avut concedii şi aici, dar nu mai mult de o săptămână şi, cum timpul era scurt, am renunțat să mai călătoresc la Seul. De data asta am mă întorc negreşit. Sunt foarte emoționat la gândul că am să vă revăd după un an şi jumătate de absență. Acasă, cel mic a împlinit deja trei ani. Nici nu vorbea când am plecat. Sunt foarte curios să văd cât a crescut, cum vorbeşte. Din fotografiile pe care mi le-au trimis soția şi Heoni se vede că deja aleargă prin parc. L-am şi auzit vorbind, înregistrat pe o bandă de casetofon. Am rămas uluit când i-am auzit vocea, spunând: „Bună, tati!" Mi-a cântat chiar şi un cântec, deşi

ştiu că îl îndemnase mama lui. Cântecul începea cu versurile: „Bună ziua! Bine te-am regăsit!" M-a amuzat foarte tare. Soția mi-a scris că nu ştie unde a învățat cel mic cântecul, dar îl cântă mereu, oriunde s-ar afla. Mi-e tare dor. Când mă gândesc că am să mă întorc acasă, mă întreb dacă aşa simțeai şi dumneata cât timp ai fost plecat.

Tată, zilnic mă întreb ce cadou aş putea să-i duc celui mic când am să vin în concediu acasă. E prima dată când îi cumpăr ceva. Am înțeles că îi plac avioanele, aşa că mă gândesc să-i iau unul de jucărie, dar nu ştiu dacă am să găsesc. Nu cred că e ceva aici ce i-ar putea plăcea unui copil de trei ani. Îmi amintesc de o iarnă în care te-ai întors după una dintre plecările dumitale. Când nu erai acasă, mama îi lăsa pe toți copiii, cu excepția mea, să doarmă în încăperea cea mare. Mai ales iarna. În felul acesta încălzeam doar două încăperi. Dumneata ai plecat în anul acela după ce ai încheiat muncile de toamnă şi te-ai întors la începutul iernii cu o pungă de dulciuri din străinătate, cum nu mai văzusem până atunci. În seara aceea ne-am trezit cu toții la foşnetul ambalajelor şi ne-am îndopat cu dulciuri. Aveam napolitane crocante şi prăjituri pline cu cremă. Mama le-a pus pe ale mele pe o farfurie separată. Aşa făcea mereu. Când aveam un ciorchine de struguri, rupea o jumătate şi o punea deoparte şi le spunea celor mici să nu se atingă de ea, că era a fratelui mai mare... Acum că stau să mă gândesc îmi e ruşine, dar atunci probabil că mi se părea firesc, căci era ceva obişnuit. Frații mei o luau ca pe o dovadă de favoritism, căci şi acum mai aud câte un reproş din partea lor. Heoni mă mai întreabă câteodată dacă mi-e greu să fiu întâiul născut, şi apoi îmi aminteşte cum mama îmi dădea mie piersica cea mai mare, cum eu primeam primul porumbul fiert cu boabe zemoase, cum îmi umplea mai întâi mie farfuria cu supă... În orice caz,

atunci muream de curiozitate să aflu de unde ai cumpărat toate bunătățile acelea.

Aş vrea şi eu să le fac copiilor un cadou de care să-şi amintească mereu...

Poate nu ştii, dar mama mereu îți umplea bolul de orez, chiar şi atunci când erai plecat, şi îl ținea la cald lângă vatră. Noaptea, lăsa poarta deschisă şi, ca să n-o închidă vântul, în zilele furtunoase, o proptea cu o piatră. Eu ieşeam câteodată în miezul nopții şi o încuiam. Aşa erau nopțile acelea. Nopți în care mă îngrozeam la gândul că ai putea dispărea dintr-odată şi eu, ca cel dintâi născut, n-aş şti ce să fac.

Îmbrățişeaz-o pe mama din partea mea. Mă îngrijorează că munceşte întruna şi n-are grijă de dumneaei.
Am să vă mai scriu.

Al vostru fiu,
Seung-yop

Citesc scrisoarea şi îmi dau seama că nici fratele meu n-a uitat nimic.

După ce renunțase la prăvălia din capătul satului, tata obişnuia să dispară de cum se încheia sezonul agricol. Mătuşa îi spunea mamei că plecatul de acasă îi rămăsese tatei în sânge din vremea războiului, când fugise de înrolare şi când pleca să-şi ascundă vițelul, de teamă să nu i-l ia soldații din munți, dar mama ne zicea nouă că pleca pentru a câştiga un ban. Cred că mama avea dreptate, căci tata niciodată nu se întorsese cu mâna goală. De câte ori aducea o bicicletă nouă, îi era dată celui mai mare dintre frați. Bicicleta lui veche trecea la al doilea, bicicleta celui de-al doilea la următorul şi tot aşa, în ordine. Eu fiind al patrulea copil al familiei, până ajungea bicicleta la mine, era deja

rablă. Avea cauciucurile ferfeniță, dar bucuria de a avea propria mea bicicletă nu cunoştea margini. Într-o vreme, erau şapte biciclete în curtea casei noastre din J., dacă o punem la socoteală şi pe a tatei. Doar mama, singura din familie care nu ştia să se dea pe bicicletă, nu avea.

Pe mine m-a învățat să mă dau pe bicicletă al doilea frate. Îi poruncise tata să mă învețe, spunându-i să mă țină bine din spate şi să alerge în urma mea până reuşeam să-mi țin singură echilibrul. Fratele meu, care până atunci nu mai văzuse vreo fată de seama mea pe bicicletă, l-a întrebat cu uimire pe tata dacă era sigur că asta voia. Tata i-a răspuns că trebuia să învăț dacă voiam să merg la gimnaziu.

— Dar tată, uniforma e cu fustă!

La auzul acestora, tata a rămas pe gânduri pentru câteva clipe, apoi i-a răspuns că, în orice caz, trebuia să învăț să merg pe bicicletă.

Prima dată, m-am cățărat cu picioarele mele scurte pe bicicletă şi m-am aşezat în şa, iar fratele meu s-a proptit în spate, ținând roata între picioare şi apucând bine şaua, cu amândouă mâinile. Apoi mi-a dat semnalul: „Porneşte!" N-am reuşit să plec de pe loc şi m-am răsturnat. Şi acum îmi amintesc cu durere de câte ori am căzut. Când să mi se vindece rana de la genunchiul stâng, l-am julit pe dreptul şi mi-am scrântit glezna. La un moment dat, aveam ambii genunchi zdreliți şi plini de puroi. Cu toate acestea, nu progresam deloc. De cum lua fratele meu mâna de pe bicicletă, îmi pierdeam echilibrul şi cădeam. Fratele meu a renunțat să mai încerce zicând: „Tată, Heoni nu se poate ține pe bicicletă. N-are nici un dram de talent la sport."

Tata mi-a aruncat o privire scurtă şi mi-a explicat că odată ce învățam să merg pe bicicletă, aveam să ştiu toată viața. „Să vezi ce bine are să fie!" Tata mi-a spus să țin doar un picior pe pedală şi pe celălalt abia ridicat de la pământ,

aşa încât dacă simțeam că-mi pierd echilibrul, să pot pune piciorul jos înainte să cad. Mi-a mai spus şi că nu era mare lucru, dar trebuia să învăț balansul. Tata m-a ținut cu brațele, şi am data aşa o tură de curte. Am zâmbit, şi tata m-a întrebat dacă îmi plăcea. Am dat din cap că da şi tata mi-a spus că asta era tot. Dacă nu-mi mai era frică şi mă gândeam că îmi plăcea, aveam să învăț să merg pe bicicletă cât ai clipi. Şi să nu mă tem, că tata mă ținea bine din spate dacă aş fi dat să cad. Tata mi-a mai spus că atunci când simțeam că-mi pierd echilibrul, să mă înclin în partea spre care cădeam şi să pun piciorul pe pământ. În felul acesta bicicleta nu mai cădea, şi eu nu-mi zdrobeam genunchii. De câte ori cădeam, şi cădeam mai mereu, tata zicea că era din cauză că şaua bicicletei era prea sus, nicidecum că eram eu nepricepută. Mă încuraja zicându-mi că lumea progresează şi, la un moment dat, o să apară şi bicicleta cu şa ajustabilă, şi chiar dacă nu era aşa, nu conta, căci aveam să cresc şi să fiu pe măsura bicicletei. Liniştită că tata mă ținea din spate şi ascultându-i sfaturile, am pus picioarele pe pedale şi m-am avântat cu bicicleta, simțind o briză care îmi mângâia obrajii. Am dat ocol curții, fără să-mi dau seama că tata nu mă mai ținea. Când m-am întors, l-am găsit pe tata, care credeam că aleargă în urma mea, în locul din care pornisem. Îşi ridicase brațele şi le flutura în aer. Am izbucnit în râs. Am ieşit pe bicicletă, împreună cu tata, şi m-am îndreptat spre pod. M-am avântat spre pod, şi bicicleta a început să prindă viteză pe măsură ce dădeam mai abitir din pedale. Tata alerga pe lângă mine. În ziua aceea, tata a traversat în fugă podul de mai bine de douăzeci de ori. Aşa cum îmi spusese, n-am uitat niciodată mersul pe bicicletă. După ce am intrat la gimnaziu, mă duceam în fiecare zi cu bicicleta la şcoală. Şi acum, oriunde văd o bicicletă, mă urc pe ea şi pedalez fie şi pentru câteva clipe. Chiar dacă nu

merg cu bicicleta doi, trei ani, în momentul în care încep să pedalez, aceasta înaintează negreşit.

Noaptea prin somn, îi auzeam mereu pe părinții mei şuşotind afectuos după ce tata se întorcea târziu acasă. Când mama îl întreba pe unde umblase, el îi povestea cum se dusese cu barca de la Gunsan la Janghang, unde căutase de lucru la o turnătorie, căci şi Ha Cheol, vecinul mătuşii fusese pentru un sezon la muncă în Taebek, împreună cu un tânăr.

19 ianuarie 1992

Dragă Seung-yop,

Ce drum lung te-a aşteptat după concediul petrecut acasă! Nu cred că e uşor să te întorci la treabă.

La ce te-oi fi gândit când ți-ai lăsat copiii în urmă şi te-ai dus la aeroport?

Mi-am adus şi eu aminte de demult.

Într-un an, m-am dus să lucrez ca mijlocitor de vânzări în piața de vite din Gwangju. Când m-am întors acasă după câteva luni, te-am găsit în uniformă şi cu şapcă de licean. Te întorceai acasă pe bicicletă. Nu-mi mai încăpeam în piele de mândrie când te-am văzut.

Când o crescut atâta ficioru' nost?

Erai cât mine de înalt şi bine legat. Nu mai voiam să plec de acasă.

Îmi amintesc de ziua în care te-am dus pentru prima oară la baia publică din oraş. Am simțit că aveai putere în brațe când mă săpuneai pe spinare şi m-am convins că de atunci încolo aveai să fii cu băgare de seamă în viață. Mă uitam la tine şi eram linişstit.

Acuma ştiu şi io cum îi să ai ficior mare. Aşa mi-am zis.

Mă gândesc că ai inima grea că ai plecat departe şi ţi-ai lăsat copiii acasă. Iartă-mă că în clipele acestea nu te pot sprijini. Când te-am revăzut, mi-am dat seama ce dor îmi fusese de tine. După ce te-am văzut, iar mi-e dor de tine.

Nu-mi doresc nimic pe lumea asta. Numa' să fii tu sănătos.

A, Seung-yop! M-ai întrebat data trecută dacă pe fata proprietarului cantinei o chema Darae, şi n-am apucat să-ţi răspund. Atunci nu ştiam cum o cheamă, aşa că în grabă am folosit numele mamei tale. Nu ştiu dacă am mai scris vreodată numele ei pe undeva. Darae. Pe fratele ei, unchiul tău, îl chema Moru. Am aflat mai târziu că pe fata omului o chema Sunok. Kim Sunok. Şi ea m-o întrebat mai apoi cine e Darae.

Toate astea-s de mult trecute.

Nu-mi doresc nimic pe lumea asta. Numa' să fii tu sănătos.

Tata

Între scrisorile scrise de tata, cea mai scurtă e despre mine. Părea să se fi grăbit foarte tare, căci nici măcar nu l-a întrebat de sănătate.

Dragă Seung-yop,

Am să te întreb ceva.

Heoni fumează?

Am găsit-o fumând ziua, în amiaza mare, în spatele casei, lângă straturile cu taro. Mi-o sărit inima din piept de uluială. Şi acum îmi mai bate tare. Poate n-am văzut bine.
Nu ştiu ce să fac. Deocamdată mă prefac că n-am văzut.

Tu ce ştii? Când s-o apucat Heoni de fumat?

Într-o zi de vară, mi-am luat câteva cărţi şi m-am întors în orăşelul nostru, fiindcă n-aveam nimic de făcut în capitală. Am terminat repede de citit toate cărţile pe care le aveam în geantă. Era miezul unei zile toride, în care soarele toropea petuniile şi celelalte flori de prin curte. Tata, care fusese plecat să-şi vadă de lucru, s-a întors, şi-a aruncat jacheta de vară pe prispă şi a ieşit iar. Din buzunarul interior al hainei a căzut un pachet de ţigări. M-am aşezat pe prispă şi am privit lung pachetul, apoi am scos o ţigară din el. Am găsit chibriturile, le-am ascuns în palmă şi, aruncând o privire spre curte, m-am strecurat în spatele casei. Tata era un om simplu, de la ţară. Nu cred că şi-ar fi putut imagina măcar vreodată că fata lui ar putea duhăni. Şi atunci, ca şi acum, curtea înconjura casa pe toate laturile, aşa încât îi puteai da ocol nestingherit. Pe lângă zidul din fundul grădinii, frunzele plantelor de taro se deschiseseră ca nişte umbrele verzi, ceva mai mari de o palmă. N-am vrut să stau pe prispa din spate a casei, ci m-am aşezat pe vine în faţa straturilor de taro şi am vârât ţigara în gură. Am mai ciulit o dată urechile, atentă la zgomotele din casă, şi am aprins chibritul. Mirosul sulfuros s-a ridicat în aerul umed al amiezii. Nu se poate spune că eram fascinată de ţigări. Când fumau prietenii mei din Seul, chiar mă enerva mirosul de fum care-mi pătrundea în haine. Mă întrebam şi eu ce mă împingea să fumez aşa, fără nici un gând. Să fi fost plictiseala zilei aceleia de vară? Într-un an, după ce am terminat de scris un roman, am căzut într-o depresie cumplită. Mintea mi-a fost luată cu asalt de o mulţime de gânduri lipsite de substanţă. Asta înseamnă să-ţi trăieşti viaţa? Asta e tot? Zile şi ani la rând m-am tot gândit la ziua aceea. Dacă nu mi-aş fi amintit deloc că era ziua fiicei mele, dacă nu aş fi procedat ca de obicei şi nu m-

aş fi dus cu maşina până în faţa şcolii, dacă n-aş fi parcat pe partea cealaltă a străzii, lângă trecerea de pietoni, şi n-aş fi aşteptat-o, dacă n-aş fi descoperit-o pe fata mea printre copii, dacă n-aş fi aprins instinctiv luminile în maşină, dacă n-aş fi coborât geamul şi n-aş fi strigat-o, dacă n-aş fi făcut toate acestea, poată că fiica mea nu s-ar fi repezit spre mine fără să se uite în stânga şi în dreapta. De câte ori îmi amintesc de clipa aceea şi îmi reproşez toate gesturile, sângele îmi îngheaţă în întreg corpul, pentru ca imediat după aceea să înceapă să clocotească, şi retrăiesc pe viu totul. Lumea se umple de scrâşnetul frânei bruşte a unui camion, pentru ca apoi să se cufunde într-un vid abisal. Îmi amintesc că din această cauză m-am întrebat într-o bună zi dacă asta era tot, găsind că lumea era insignifiantă. În clipa în care îmi amintesc, am senzaţia că mă sfărâm în bucăţi de disperare. Aceasta e pedeapsa pentru neglijenţa mea din ziua aceea.

Acum mult timp, pe când mă pregăteam să aprind o ţigară, privirea mi s-a încrucişat cu a tatei, care, nu ştiu din ce motiv, se întorcea de pe câmpul din dreapta casei. Aveam ţigara între buze şi ţineam între degete un chibrit aprins. Tata a încetinit. Am crezut că m-a văzut, dar s-a întors şi a luat-o înapoi de unde venise. Am rămas cu ţigara în gură şi chibritul în mână, surprinsă că nu fusesem descoperită. Am aruncat ţigara şi chibritul în straturile de taro şi am rămas acolo cu capul plecat, lac de sudoare. Preferam să las totul în urmă şi să mă întorc la Seul decât să mai dau cu ochii de tata. La cină, m-am aşezat la masă aşteptându-mă să fiu certată de tata, dar el nu mi-a spus nimic atunci. Nici a doua zi, nici în ziua următoare, niciodată. În schimb, în seara zilei aceleia, îi scrisese uluit fratelui meu, aflat într-o ţară îndepărtată. Cine ştie? Poate că dacă tata m-ar fi certat în ziua aceea, m-aş fi apucat serios de fumat. Poate că aş fi devenit chiar o fumătoare înrăită.

Cum tata nu mi-a zis nimic atunci, nu m-am mai atins niciodată de ţigări.

Ploaia nu dă semne că s-ar potoli. Am căpătat deja de mult timp obiceiul de a verifica starea vremii pe telefon. Când m-am trezit în zori, m-am uitat pe site-ul buletinului meteo, dar nu era anunţat nici un strop de ploaie. Şi uite cât de tare plouă! Mă uit la ceas. E trecut de ora prânzului. E aproape trei după-amiază. Tata s-o fi întâlnit cu bine cu amicii lui? O fi luat masa în linişte cu ei? Mă gândesc să-i dau un telefon, dar pentru asta trebuie mai întâi să ies din casa părăsită. Pun scrisorile înapoi în cutia de lemn şi mă opresc ezitând. Să pun cutia înapoi pe raft? Ce să fac cu toate cutiile acestea cu obiecte, aruncate claie peste grămadă? Mă uit în jur şi simt o apăsare în suflet. Cutiile acestea îmi spun cum îşi duce tata viaţa în ultimul timp, în casa lui de la ţară. Prin răpăitul ploii mi se pare că aud cum se deschide uşa grajdului, aşa că îmi fac loc printre pânzele de păianjen să mă apropii de uşă şi să privesc afară. Cât timp am citit eu scrisorile, păianjenii au muncit din greu, căci între cutii şi uşă pare să se întindă o pânză nouă. Deja? În ciuda faptului că mi se pare imposibil, în pânza aceea sunt prinse deja două insecte zburătoare, care îşi dau ultima suflare. Cineva s-a adăpostit în grabă de ploaie, deschizând uşa grajdului şi rămânând în picioare în faţa uşii deschise a casei părăsite.

E tata. Poartă aceleaşi haine cu care a plecat îmbrăcat dimineaţă de acasă. Privirile ni s-au întâlnit înainte să apuc să fac vreo mişcare. Rămân aşa, ţinând în mâini cutia cu scrisori şi privind în gol, ca atunci, demult, când am rămas cu ţigara în gură şi chibritul aprins în faţa straturilor de taro. Tata mă priveşte întrebător, apoi ia coletul lăsat de mine pe băncuţa de lemn şi îl ridică la piept. Cutia e deja udă de la ploaie. Când vede că ţin în braţe cutia cu scrisori,

pe chip i se aşterne o umbră de resemnare. Nu ştiu cum se face că scap cutia din braţe şi, în aceeaşi clipă, tata scapă coletul. Scrisorile se împrăştie prin încăpere aterizând pe podeaua prăfuită. Unele iau în zborul lor şi câte o pânză de păianjen. Unele ajung pe cutiile înşirate prin casă. De pe cutia scăpată de tata sar picături de apă. Era limpede că întorcându-se acasă, tata văzuse coletul primit şi se grăbise să-l aducă aici. N-avusese nici măcar o umbrelă, aşa că are pălăria udă leoarcă şi lăsată în jos pe mijloc, de la atâta apă.

— Aici erai? mă întreabă, vorbind greoi.

— Eu... Din întâmplare...

Dau să bâigui ceva, ca omul prins că scotoceşte printre secrete, dar tot ce pot să spun sunt câteva cuvinte fără noimă.

— Am să fac ordine aici, tăticule.

Mi-e atât de ruşine, că fără să-mi da seama scap un „tăticule”.

— Tu du-te în casă. Fac eu ordine aici.

Mă trezesc la miezul nopții simțind un vag miros de fum.

Mă uit spre patul tatei, ca de obicei. E gol. Mă ridic şi-l strig. Tată! Îl caut în dormitor, în baie, în bucătărie, în debaraua din spatele bucătăriei, mă întorc din nou în sufragerie, deschid uşa încăperii celei mici. Nici urmă de tata, doar miros de fum. Mă apropii de fereastră, dau perdelele la o parte şi privesc în curte. Copacii se unduiesc sub greutatea ploii. Poarta e închisă.

Tată?

Îl strig iar, uitându-mă prin curtea udă de ploaie, dar sunetul vocii mele se întoarce ca un ecou surd. Îngrijorată de mirosul de fum, deschid uşa casei şi ies în curte. Mirosul se simte chiar şi pe ploaie. Vine dinspre şopron. Din uşă, unde mă aflu, văd flăcări roşietice. Când ploaia dă să stingă focul, tata îl înteţeşte cu un evantai, apoi aruncă ceva în

flăcări. Mă întind să văd mai bine ce pune tata pe foc şi fac ochii mari. Scrisorile! Sunt scrisorile fratelui meu? Tată! îl strig uluită, apoi mă opresc ezitând. Nu e urmă de grabă în gesturile tatei. Despătureşte pagină cu pagină şi ține scrisoarea deasupra focului până se aprinde. Oare nu-l arde la degete? După-amiază, când mi-a spus să intru în casă, am simțit o hotărâre în vocea lui pe care n-o mai simțisem niciodată. Când tata a apărut pe neaşteptate în casa părăsită de lângă grajd, m-am strecurat afară şi, întorcându-mă să las înăuntru coletul pentru el, care era ud leoarcă, am văzut cum acesta adună scrisorile, dar pe unele nu le pune înapoi în cutia din lemn. A dat să le pună în buzunar, dar, simțind că eram încă acolo, s-a întors şi m-a grăbit să intru în casă. Par să fie tocmai scrisorile acelea.

Închid uşa casei, îmi sprijin spinarea de ea şi îl privesc în tăcere pe tata, care arde scrisorile pe întuneric. Simt prezența fiicei mele. „Mamă, ce aruncă bunicul în foc?" Stăm una lângă alta, cu spinările lipite de uşă, uitându-ne la flăcările din fața tatei. Ploaia continuă să răpăie. Preocupat să ardă scrisorile, tata nu-şi dă seama că îl privesc. Nu e din cauza ploii. Nu pare să fi auzit nici când am trântit uşa casei, ca s-o închid. E pur şi simplu absorbit de ceea ce face.

Ce scrisori or fi acelea, de le-a pus deoparte şi le dă foc în miezul nopții, ca să nu aflu eu?

Senzația că nu-mi cunosc deloc tatăl mă copleşeşte şi simt cum uşa de care mă sprijin e tot mai rece. Mă cuprinde un inexplicabil sentiment de singurătate. De cum se luminează de ziuă, mă duc să mă uit în şopron, unde arsese tata scrisorile. E plin de funingine. Oare ce scrisori a ars? Răscolesc cenuşa cu piciorul şi mă las pe vine. În grămada ce cenuşă e şi un plic ars doar pe jumătate. Întind mâna,

pescuiesc plicul înnegrit şi îl întorc pe toate părţile. Adresa expeditorului e imposibil de descifrat, căci plicul e ars, şi scrisul e pătat. Mijesc ochii cât de mult pot şi reuşesc să descifrez un cuvânt. Sun-ok. Cum? Fata proprietarului restaurantului din Seul? I-a trimis scrisori tatei? Rămân chircită în faţa mormanului de cenuşă, cu restul acela de plic în mână.

4
Despre el

Al doilea

Mi-ai cerut să-ţi vorbesc despre tata, aşa că de câteva zile mă tot gândesc la el, dar nu-i deloc uşor. Mi-am dat seama dintr-odată că eu nu vorbesc aproape deloc despre el. Ciudat... Am multe de spus despre mama şi vreau să vorbesc despre ea, dar când e vorba de tata, mă simt neajutorat. Mă întreb şi eu de ce. Nu-mi găsesc deloc cuvintele. Mă tot uit la cele şapte întrebări trimise de tine prin telefon, de câte ori am un moment de răgaz. Mai ales la

ultima, care m-a surprins. Ce mi-ar plăcea să fac împreună cu tata? Eram convins că nici nu trebuie să mă gândesc ca să răspund. Când colo, nu mi-a venit nimic în minte. Apropo, în ultimii ani n-am făcut nimic împreună cu tata. Cred că asta e de când am început să mergem pe rând în weekend la țară. Dacă situația părinților ar fi fost mai bună, am mai fi stabilit regula aceasta? M-am gândit mult. De când am început să mergem pe-acolo, tata s-a mulțumit să facă ce îi spunem noi, n-a spus niciodată să facem ceva ce îşi dorea el. Ah, ba da. E ceva. Treaba cu mersul la mormintele familiei. Tata voia să meargă adesea acolo, chiar dacă nu era nici o sărbătoare, să le curețe de buruieni şi să inspecteze pietrele funerare. Uneori, mergea zilnic, de parcă ar fi ieşit să facă mişcare. E nedespărțit de locul acela. Ştim cu toții că după ce am devenit independenți, tata şi-a umplut timpul întreținând mormintele familiei. Când avea motocicleta se ducea cu ea, când nu, se ducea cu bicicleta. Ştii că atunci când nu răspunde la telefon, primul gând al tuturor era că s-a dus iar la morminte. Mai ții minte când ne-a cerut voie să folosească o parte din banii strânşi la nunta noastră pentru întreținerea mormintelor? Cum nu-l mai auzisem niciodată pe tata vorbind astfel despre bani, am bâiguit perplex un „da”, cu toate că mama insista să punem totul laolaltă ca să ne luăm o casă aproape de ei. Cu banii aceia tata a refăcut mormintele, a plantat flori şi iarbă şi a aşezat pietrele funerare, una câte una, la locul lor. Inițial am crezut că ținea mult la mormintele acelea de pe deal, dar văzând că a continuat să le îngrijească până după nunta celei mici, am înțeles că era un fel de ritual pentru el. După ce am plecat cu toții din casa părintească, dacă veneau ploile ori taifunul, tata mergea mai întâi la morminte, şi abia apoi pe câmp.

Uite că deodată m-a apucat tristețea. Tata nici la morminte nu mai poate să meargă singur. Mi-e groază de ziua în care o să merg la J., şi tata o să mă întrebe dacă pot să ajung la morminte când am puțin timp liber, iar eu nici n-o să-l mai aud. E tot mai rău. Tata mi-a propus de mai multe ori să vizităm mormintele, şi n-am putut să-i fac pe plac de fiecare dată. Aşa e în viață. Uitându-mă în urmă îmi dau seama că nu de puține ori i-am spus tatei că am să-l însoțesc data viitoare, căci atunci aveam de făcut o treabă de care nici nu-mi mai amintesc. Am tot amânat mersul la morminte, deşi acum e drum până acolo, ajungi imediat, nu e ca mai demult, când îți lua o groază de timp, căci puteai ajunge doar pe jos. Acum îmi pare foarte rău, mai ales când îmi amintesc de ziua în care am văzut dezamăgirea de pe chipul tatei. Când se pregătea să meargă la morminte, tata, care nu părea să-şi mai dorească nimic pe lume, scotea din dulap mai multe haine, le studia cu grijă şi alegea să se îmbrace cu cea mai bună dintre ele. Chiar şi vara îşi punea şosete şi pălărie, iar când urca în maşină, i se lumina fața de zici că mergea la picnic. În maşină turuia întruna despre cum era mai demult. Ne spunea cum, în copilărie, mergeam cu toții la mormintele strămoşilor de Chuseok. Pe-atunci avea memoria ascuțită ca un brici. Îl şi întrebam de mai multe ori cum de îşi amintea de toate cele. Şi atunci, ca şi acum, îi simțeam entuziasmul în zilele în care vizitam mormintele. Tata ieşea primul în curte şi aştepta până apăream şi noi, iar ca să nu-i vină vreunuia ideea să rămână acasă, ne striga pe toți pe nume. O striga până şi pe mama, care ar fi vrut să rămână acasă şi să facă ordine în bucătărie şi în sufragerie, după masa mare de sărbătoare. Îmi amintesc cum ne încolonam cu toții, inclusiv verişorii din partea tatei, şi porneam cu tata în urma noastră, ca şi cum ar fi mânat de la spate o procesiune. Înaintam pălăvrăgind cu verii noştri şi când aruncam o privire în

spate, îl vedeam pe tata uşor rămas în urmă, pierdut în gânduri. Am început să divaghez. În orice caz, m-a surprins şi totodată m-a întristat faptul că, înainte să mă întrebi tu, nu m-am gândit niciodată serios ce mi-ar plăcea să fac împreună cu tata. Adevărul e că atunci când ajungeam pe-acasă, îi luam pe amândoi cu maşina şi mergeam la mare, la Gyeokpo, şi la templul Naesosa, dar de la un moment dat, au început să stea tăcuţi în maşină, mulţumindu-se să privească pe geam. Mama mai spunea câte ceva. „Uite că s-au deschis florile!" sau „Drumul e neschimbat". Tata doar privea tăcut pe geam afară, deşi nu părea să îl preocupe deloc pe unde eram. Iniţial m-am gândit să înregistrez răspunsul pentru tine, aşa că am apăsat butonul de înregistrare de la telefon, dar după ce m-am bâlbâit de câteva ori „Ă, ă..." m-a apucat muţeala şi am decis să scriu, dar nici asta nu-i uşor. O fi mai bine totuşi să vorbesc?

Mi s-a povestit că am făcut vărsat-de-vânt înainte să împlinesc o lună. Era o boală extrem de contagioasă, aşa că a trebuit să fiu izolat. Or mai fi şi acum copii bolnavi de vărsat? Nu pare ceva obişnuit, nu-i aşa? Am înţeles că pe atunci copiii care se îmbolnăveau de varicelă arareori supravieţuiau. Mai ales cei foarte mici, care nu împliniseră trei luni, nu rezistau mai mult de două zile după ce se îmbolnăveau. Corpul mi s-a umplut de zgrăbunţe roşii şi plângeam cuprins de febră mare. Mătuşa m-a luat din braţele mamei, care mă ţinea strâns, neştiind ce trebuie să facă, şi m-a dus în încăperea cea mică, în colţul cel mai răcoros, cât mai departe de vatră. Ăsta era un semn că mă vedeau deja mort.

„Trebuie să ne gândim la întâiul născut!" a zis mătuşa şi, înfăşându-mă într-o păturică, m-a lăsat în partea răcoroasă a cămăruţei şi s-a pus de pază la uşă, să nu intre careva. Mă lăsaseră în altă încăpere ca să nu se apropie fratele

nostru mai mare de mine. După două zile, când mama a ridicat păturica, am deschis ochii şi am ridicat privirea spre ea. Bănuiesc că era în miezul verii, căci eu m-am născut în iulie. Mi s-a spus că tata a fost cel care m-a dus la spital când ardeam, cuprins de febră. Când s-a întors tata acasă, căci se apropia vremea ceremoniilor de comemorare a strămoşilor, şi a văzut scena, a dat-o pe mătuşa la o parte întrebând „Ce-i asta, femeie?", m-a luat în braţe şi m-a dus la spital, parcurgând tot drumul pe jos. Eu nici măcar nu-mi puteam ţine singur capul sus.

Îţi dai seama că eu nu-mi amintesc nimic, căci toate astea se întâmplau înainte să împlinesc un an. Cum n-am amintiri de atunci, încerc mereu să-mi imaginez cum a fost. Mă simt singur şi acum la gândul că eu eram copilul acela mic, abandonat în cămăruţa în care nu-i era nimănui permis să intre. Câteodată parcă îmi amintesc de o umbră mare, care se legăna alergând cu mine în braţe. Eu eram febril, plin de bubiţe şi nu mai aveam putere nici măcar să plâng. Ajuns la spital, tata a început să izbească în uşă cu pumnii şi picioarele, ca să-i trezească pe cei de gardă. Mătuşa mi-a spus adesea că am rămas în viaţă pentru că mă salvase tata şi că, dacă n-ar fi fost el, sigur muream. La drept vorbind, mă simţeam cam ciudat de câte ori îmi spunea asta. Cum să laşi un copil bolnav timp de două zile singur, în frig? În copilărie, când auzeam povestea asta, mă înspăimântam, dar mă cuprindea şi furia, şi îmi venea să-i urlu: „Ce-ai fi vrut? Să mă vezi mort?" „Nu sunt eu al doilea născut, după un frate mai mare zdravăn şi înaintea unuia mai mic?" Încă din copilărie am realizat că e mai bine să priveşti de pe margine, fără să te amesteci în anumite situaţii, pentru a nu turna gaz pe foc. Fiind al doilea fiu, în clipa în care aş fi zis ceva, aş fi creat o ruptură. Şi-apoi, nici nu voiam să îi creez dificultăţi mamei în cazul în care fratele mai mare ar fi făcut febră din cine ştie ce motiv. Aşadar, mi-

am înghiţit mereu vorbele şi m-am mulţumit să urmăresc stările fratelui mai mare şi dispoziţia celui de-al treilea frate. Cu toate acestea, când mătuşa a adus odată vorba de episodul în care tata a alergat cu mine în braţe la spital în toiul nopţii, am întrebat-o cum de nu s-au gândit să mă ducă la spital înainte să vină tata. Îmi făcusem curaj să o întreb, dar răspunsul ei a fost cât se poate de banal. Mi-a spus că pe vremea aceea, copiii nu erau duşi la spital, chiar dacă aveau febră, că cei bolnavi de vărsat-de-vânt erau lăsaţi, de obicei, într-o încăpere separată, ca să nu îi îmbolnăvească şi pe ceilalţi copii. Ba mai mult, la uşa casei se punea o frânghie, să alerteze lumea să stea deoparte, căci în casă intraseră spiritele rele. Tu nu ştii că atunci pojarul ne înspăimânta mai tare decât *Hohwan mama*? mi-a mai spus mătuşa. Nu ştiam ce vrea să zică, dar mai târziu am căutat în dicţionar şi am aflat că *hohwan* se referea la atacul unui tigru, iar *mama* însemna varicelă. Se pare că oamenii se temeau mai tare de boala aceea cumplită decât de mânia unui tigru, o chestie pe care eu tot nu reuşesc să o înţeleg.

Cum să reziste un copil bolnav două zile astfel? Dacă se îmbolnăveşte de varicelă sau de orice altceva, îl duci la spital, nu-l laşi într-o încăpere neîncălzită, doar învelit în păturica lui. Poate că era mai bine să nu fi aflat poveştile astea. Poate că de-asta şi acum îndur atât de greu frigul şi am uneori senzaţia că sunt singur în camera aceea răcoroasă. De câte ori îmi amintesc de tata, primul gând care-mi vine în minte e ce s-ar fi ales de mine dacă nu ajungea atunci acasă. E prima amintire pe care o am despre tata, reconstituită din poveştile mamei şi ale mătuşii, căci eu nu-mi amintesc nimic de atunci, dat fiind că aveam abia o lună.

De câte ori mă gândesc la tata, sunt cuprins de sentimente pe care nici nu le bănuiam. Nu ştiu dacă se cade

să zic asta, căci într-un fel nu e tocmai adevărat, dar cum mă simt de parcă aş da un interviu, am decis să vorbesc deschis. Mă cuprinde tristeţea când mă gândesc la tata. Îmi pare rău dacă asta te-a luat prin surprindere. Gândeşte-te că prima mea amintire cu el e cum alerga cu mine în braţe spre spital, în toiul nopţii. Am spus că simt tristeţe când mă gândesc la tata fiindcă n-am găsit un cuvânt mai bun. Şi, desigur, nu sunt trist din pricina lui. Încă din copilărie totul în casă gravita în jurul fratelui nostru mai mare. Acum nu se mai face deosebire între întâiul născut şi al doilea, dar nu trebuie să uităm că în tinereţea tatei, familiile aveau mari aşteptări de la întâiul născut, căci de el depindeau mai apoi părinţii. Poate că tu nu-ţi mai aminteşti, dar tata îl lua cu el pe cel mare oriunde mergea. Parcă ilustra istoria mijloacelor de transport din Coreea. La început l-a dus pe fratele nostru cu căruţa, apoi, când tata a început să meargă cu bicicleta, l-a suit pe bicicletă, iar când şi-a luat motocicletă, l-a luat cu motocicleta. Ce ciudat! Deşi între noi sunt doar trei ani, îmi amintesc doar cum tata îl lăsa doar pe fratele mai mare cu bicicleta. Când ne zicea „la şi dă-te!”, fratele nostru mai mare se suia cu naturalețe pe bicicletă. Tata nu trebuia să rostească nici un nume, era clar că la el se referea. Când tata se întorcea de undeva, arunca o privire prin casă, şi ştiam cu toţii că îl căuta pe fratele mai mare. De cele mai multe ori, dacă mă întreba ceva, era despre fratele nostru. A venit de la şcoală? Pe unde e? S-a dus la şcoală? Fratele tău ştie? Şi tot aşa. Cum am crescut tot auzind vorbele astea, la un moment dat am început şi eu să-i vorbesc tatei numai despre fratele mai mare: a luat premiul întâi, are nevoie de o şapcă, a făcut pană la bicicletă, nu prea e bun la alergare... Adevărul e că era surprinzător de slab la alergare. Chiar dacă luam startul din acelaşi loc, după cincizeci de metri rămânea mult în urmă. Când aveam vreo competiţie sportivă anunţam dinainte că fratele nostru mai mare avea

să fie ultimul. Eram convins că e bine să spun asta ca să nu fie dezamăgirea cruntă la sfârşit. Nu-mi plăcea gândul că tata ar fi putut suferi din cauza eşecului fratelui nostru.

Tocmai am scos o doză de bere din frigider. Dintr-odată mi se făcuse o sete cumplită. Recitesc ce am scris până acum şi mă umflă râsul. Ce-oi fi vrut să zic?

Când am spus că sufletul mi-e cuprins de tristeţe vizavi de tata, probabil că sunt în asentimentul tuturor celor care nu sunt primii născuţi. Acum, când oamenii au câte un singur copil sau cel mult doi, probabil că e extrem de rar să găseşti pe cineva care se simte astfel pentru că e al doilea născut. Aşa cum se zice că doar unul care e întâiul născut al unei familii poate înţelege ce e în sufletul celui mai mare dintre fraţi, aşa e şi cu cel de-al doilea născut. Doar unul la fel îl poate înţelege. Dar cu cât vorbesc mai mult despre asta, cu atât mi se pare că devin mai jalnic. Aşa cum am spus şi mai înainte, undeva, în străfundul sufletului, persistă o senzaţie de amărăciune. E limpede că tata mereu s-a gândit mai întâi la fiul cel mai mare. Şi mama la fel. De aceea, în mod firesc, şi eu m-am gândit mai întâi la el mai târziu, când am mai crescut. Probabil că nici lui nu i-a fost uşor. Oare nu simţea o apăsare ştiind că nu avea voie să greşească? Probabil că după naşterea mea a început să audă mereu că îndatorirea fratelui mai mare e să fie un bun exemplu pentru fraţii mai mici. Acum îmi dau seama că bietul de el o fi auzit mereu că dacă el o apucă greşit, aşa vor face şi fraţii lui, de când s-a născut primul dintre noi şi până a împlinit mezinul douăzeci de ani. Şi asta nu e tot. Eu am intrat la Academia Militară şi n-a trebuit să stau în Seul la fratele nostru, dar tu şi al treilea aţi stat la el acasă o vreme, şi îmi amintesc că l-am auzit de multe ori pe tata zicându-vă să-l consideraţi pe fratele nostru mai mare ca pe un tată. Atunci mi-a trecut pe la urechi fără vreo

însemnătate anume, dar acum îmi dau seama că răspunderea aceea trebuie să fi apăsat greu pe umerii fratelui nostru. Nici el nu avea mai mult de douăzeci şi ceva de ani. Deşi e doar cu trei ani mai mare decât mine, cred că atitudinea tatei faţă de el l-a făcut să se simtă mult mai matur. Când a venit vremea să merg la şcoală, tata l-a chemat şi i-a spus să mă înveţe să citesc, să socotesc şi să scriu. Şi din clipa aceea mi-a spus că orice nedumerire aveam la şcoală, să-l întreb pe fratele meu şi să ascult de el întocmai. Ce putea şti fratele meu, care era doar cu trei ani mai mare? La început eram sceptic, dar cum nu aveam pe nimeni altcineva, l-am întrebat pe el cum să-mi fac temele, cum să mă pregătesc de test şi tot lui i-am arătat şi carnetul de note mai târziu. El îi spunea tatei că n-am învăţat prea bine şi de aceea aveam carnetul plin de note mici. Tata se mulţumea să spună că era de ajuns atâta timp cât nu aveam doar note de patru. Când era vorba de şcoală, el, care nu era vorbăreţ de felul lui, era şi mai puţin dispus să-şi dea cu părerea şi nu mergea niciodată la şedinţele cu părinţii. În locul lui mergea mereu mama. Ce-o fi gândit el despre şcoală? Ştiu că a apărut la şcoală într-o toamnă, la un concurs sportiv. Pe terenul de sport s-au scos nişte bănci, pe care erau aşezaţi părinţii veniţi să-şi vadă copiii concurând. Doar atunci a venit tata la şcoală. De aceea i-am spus din timp că fratele nostru mai mare nu era bun la alergare. Mi-era teamă ca tata, care venise pentru prima dată la şcoală, să nu fie dezamăgit. În acelaşi timp, în suflet îmi încolţise dorinţa de a-i spune că eu eram bun.

Să nu înţelegi că eram nemulţumit de tata sau de fratele nostru mai mare ori de faptul că tata mă pusese să-l întreb pe el despre şcoală. Orice îl întrebam, fratele meu mă lămurea. Mai târziu, am început să-l întreb pe el chiar dacă nu mă trimitea tata. Pe nesimţite, am început să depind tot

mai mult de el. Ajunsesem să nu mai decid nimic de unul singur, doar aveau un frate mai mare care să facă asta pentru mine. De multe ori făceam un pas în spate, ştiind că avea să se ocupe el de toate. Şi acum fac la fel. E o trăsătură a fraţilor mai mici. Totuşi, uneori mă simt dat la o parte. Când tu şi al treilea, împreună cu Ibi, discutaţi câte ceva cu cel mare, simt că e o legătură între voi, că sunteţi uniţi. Când îl auzeam pe al treilea sau pe tine şi pe Ibi vorbindu-i fratelui mai mare cu respect, rămâneam şi eu, ca tata, fără cuvinte. Voi petreceaţi împreună un timp din care eu nu făceam parte. Vă invidiam când vă auzeam vorbind, chiar dacă amintirile pe care le evocaţi nu erau nici frumoase, nici fericite, şi cel mai adesea vorbeaţi despre neajunsuri şi despre lucruri care vă nelinişteau sau vă provocau anxietate. Doar eu eram singur, departe şi, neputând fi cu voi, n-aveam nimic de zis.

Astfel de amintiri rămân în minţile noastre în stare latentă. Ciudaţi mai sunt oamenii! Poate că tu nu-ţi mai aminteşti, dar mai demult mi-ai spus că v-am vizitat odată când locuiaţi împreună în cartierul Garibong din Seul. În faţa staţiei de metrou se găsea un chioşc unde se vindeau turte umplute cu pastă dulce, *hoddeok*. Mi-ai spus că mi-am cumpărat câteva şi vi le-am lăsat vouă. Uitasem cu totul de momentul acela, dar a fost de ajuns un cuvânt rostit de tine şi m-am trezit năpădit de amintiri. Eram cadet la Academia Militară atunci. Când am prins o zi de permisie, în loc să merg acasă, la J., am vrut să vin să vă văd pe voi. Gândul că mergeam la Seul mă copleşea, făcându-mă să-mi lustruiesc nasturii uniformei cu atâta înverşunare, încât peisajul care se vedea de la fereastra vagonului se reflecta cu claritate în ei. Era grozav că aveam unde să merg la Seul, şi mă simţeam foarte mândru că acolo trăiau nu doar nişte rude oarecare, ci fratele şi sora mea. Inima îmi bătea cu putere

când mi-am cumpărat biletul de metrou la gara din Seul şi am luat Linia 1 ca să ajung până unde locuiați voi. Am cumpărat turte proaspăt coapte din fața stației de metrou şi am găsit aleea pe care se găsea casa voastră, dar uşa casei era încuiată. N-a venit nimeni, nici măcar când a început să se întunece. Tot aşteptând să apară cineva, tu sau fratele mai mare, oricine, nu m-am gândit să arunc o privire în jur decât la căderea serii. Poarta părea să rămână deschisă mereu. Lumea intra şi ieşea din curte într-un du-te-vino continuu. Atunci am observat că toate încăperile care aveau uşile pe coridorul acela, aveau cheia în uşă. Ce era dincolo de uşi? Era pentru prima dată când vedeam un astfel de loc, aşa că îmi era greu să-mi imaginez cum funcționa. Îmi amintesc că mă întrebam unde erau toți oamenii de acolo şi dacă uşile se încuiau pe dinafară. De cum intrai pe poartă, în stânga era magazia de cărbuni, iar în dreapta baia comună. Am luat-o pe scara dintre baie şi camere, ce urca spre acoperiş. Am dat de câteva vase ceramice pentru pastă de soia şi rufe uitate la uscat pe o sfoară. Ocolindu-le, am urcat până sus şi deodată în fața ochilor mi-au apărut coşurile fabricii şi, dincolo de ele, cerul nopții. Ăsta e Seulul în care locuiesc frații mei? Când am urcat în tren să vin la Seul, n-aveam stare de atâta entuziasm şi mă foiam uitându-mă în toate direcțiile. După ce am văzut în câteva rânduri oamenii ieşind de la stația de metrou unde coborâsem şi eu, m-am întors la casa aceea, dar uşa voastră era tot încuiată. Am pipăit punguța cu *hoddeok*. Se răciseră. Am scotocit în buzunarul hainei cu nasturii lustruiți şi am scos un pix cu care am scris pe punga cu turte: *Al doilea, Hong, a fost pe la voi.* Am mai aşteptat o vreme, apoi am ieşit de pe alee, am luat metroul înapoi la gara din Seul şi mi-am cumpărat bilet pentru J.

Deja se crăpa de ziuă când am ajuns la J.

Tata m-a întrebat cum îi mergea fratelui mai mare la Seul, de vreme ce fusesem acolo. Mi-a spus că ar fi vrut să meargă şi el, dar cel mare îi zisese să nu se ducă. Atunci i-am zis şi eu să nu meargă, să aştepte până îl cheamă fiu-său. Pe când înghiţeam cu poftă mâncarea pregătită de mama, mi-am amintit de punguţa cu *hoddeok* pe care cineva avea să o găsească agăţată de clanţa uşii încuiate. Umplutura dulce avea să fie rece şi întărită, iar aluatul crocant se va fi înmuiat. Turtele şi-au făcut apariţia subit într-una din discuţiile noastre, mulţi ani mai târziu. Probabil că erau reci de-a binelea, căci se apropia de miezul nopţii când am plecat, dar mi-ai spus că au fost delicioase.

Aşa o fi fost.

Când tu, cel mare, al treilea şi Ibi vă amintiţi de vremurile acelea şi începeaţi să discutaţi, eu rămâneam tăcut, gândindu-mă doar la faptul că nimeni nu venise atunci să descuie uşa, deşi era aproape de miezul nopţii, şi la turtele reci pe care vi le lăsasem la uşă. Dacă îţi spun că atunci vă invidiam pentru felul în care voi patru pricepeaţi imediat totul dintr-un singur cuvânt, mă poţi înţelege? Mi-ar fi plăcut să fiu şi eu ca voi. Uite, iar vorbesc ca un frate cadet.

Situaţia fratelui mai mare nu s-a îmbunătăţit deloc. După ce a intrat al treilea la facultate, şi el a fost cazat tot în camera închiriată a fratelui mai mare, ceea ce a îngreunat şi mai mult lucrurile. Tata încă nu văzuse spaţiul acela, căci fratele mai mare îi interzisese cu desăvârşire să-l viziteze. Îţi aminteşti când tata, după câţiva ani, şi-a luat bilet să meargă la Seul fără să-i spună? A stat puţin în cămăruţa voastră fără să scoată o vorbă, apoi s-a dus să-l caute pe un văr de-al lui care locuia în cartierul Heukseok. Era hotărât să-i ceară banii pe care îi împrumutase cu zece ani mai înainte şi să-i dea celui mare. Tata s-a avântat prin oraşul

pe care nu-l cunoştea şi a ajuns la vărul lui, dar n-a putut să ceară banii împrumutaţi înapoi şi s-a întors acasă, la J. A ajuns la locuinţa vărului şi a găsit şapte suflete într-o singură încăpere. Vărul lui nu era acolo. A găsit-o acasă doar pe mama lui bolnavă, care s-a ridicat din pat să-l primească. Încăperea era neîncălzită, şi n-aveau nimic de-ale gurii, aşa că tata s-a dus la cărbunarul din cartierul acela în care nu mai pusese piciorul niciodată şi a comandat nişte brichete pentru vărul lui, apoi a trecut pe la o alimentară şi le-a cumpărat până şi orezul pentru mâncare înainte să se întoarcă acasă. Eu eram atunci acasă, la J. Tata s-a întors devastat şi a căzut la pat, bolnav, spunându-mi trist şi extenuat să-l ajut pe fratele meu, dacă pot. Când l-am auzit pe tata, care mereu îmi spusese să-l întreb pe cel mare, să ascult de cel mare, că-mi spune să-l ajut pe frate-meu, mi s-au înmuiat genunchii.

Îmi amintesc şi acum uimirea de pe chipul tatei când i-am spus că mă duc la Universitatea Maritimă. M-a întrebat şi atunci dacă vorbisem cu cel mare. Când i-am spus că nu-i cerusem părerea, tata s-a simţit foarte încurcat, iar când m-a întrebat „Şi ce ieşi de-acolo?”, a fost rândul meu să dau din colţ în colţ. Habar n-aveam ce puteam deveni. Ca să nu mă las încolţit de tata, m-am repezit să-i spun că mă făceam marinar.

— Marinar? Ca să mergi cu barca?

Doar atât m-a întrebat tata. De ce? De ce voiam să navighez.

— Nu doar marinar, tată. Dacă termin facultatea, pot să devin căpitan de vas.

Nici acum nu ştiu dacă e adevărat că absolvenţii Universităţii Maritime devin căpitani. Era pentru prima dată când tata mă împiedica să fac ceea ce îmi propusesem. Şi alegerea asta era determinată de faptul că eram al doilea

născut. Eram convins că trebuie să găsesc o şcoală unde taxele erau mici şi îmi puteam găsi o slujbă de îndată ce o absolveam. Profesorul meu îmi recomandase Universitatea Maritimă. Fiind o şcoală de stat, taxele şcolare erau aproape inexistente, iar faptul că avea cămin studenţesc în campus era un avantaj. Abia după ce mi-a vorbit profesorul de şcoala aceasta m-am uitat şi eu să văd unde era şi am descoperit că se afla în Busan. Iniţial fusese Liceul de Marină Comercială Jinhae, aflat în subordinea Ministerului Transporturilor, dar după ce a trecut în administrarea Ministerului Apărării, şcoala şi-a schimbat numele în Universitatea Maritimă Naţională, iar mai târziu a devenit Universitatea Maritimă a Coreei.

La un moment dat, la finalul unei discuţii, am rămas foarte surprins când Ibi a întrebat când am fost noi săraci. Eu sunt cu şase ani mai mare decât tine şi cu nouă mai mare decât Ibi. Probabil că ea a trăit altfel vremurile acelea, căci e o diferenţă de aproape zece ani între noi, dar am senzaţia că nu s-a gândit nici o clipă că am fost vreodată săraci. Asta li se datorează părinţilor. Gândeşte-te doar la tata. Îţi aminteşti primul lucru pe care îl făcea la începutul iernii? Venea cu bicicleta încărcată de ghete îmblănite şi lenjerie groasă, pe măsura fiecăruia, şi descărca pachetele pe prispă. Punea câte o pereche de ghete şi un set de lenjerie pentru fiecare, şi noi ni le luam singuri de pe prispă. Nu era puţin lucru. Erau vremuri în care unii copii se hrăneau doar cu apă de la robinet, căci n-aveau ce să-şi ia la şcoală în sufertaş, dar noi mărşăluiam cât era iarna de lungă în ghetele noastre îmblănite şi în izmene noi. Când ieşeam afară în zilele însorite de iarnă şi ne plimbam pe lângă zidurile şcolii cu alţi copii din cartier, noi eram singurii cu ghete de iarnă noi. Când plecam de la şcoală şi îmi luam ghetele din rafturile pentru încălţări, între cele

şaizeci şi ceva de perechi doar ghetele mele străluceau noi-nouțe. De aceea se mai întâmpla câteodată ca cineva să-mi ia ghetele cele noi şi să-mi lase încălțările lui vechi.

Indiferent cum i se părea lui Ibi că stăteau lucrurile, în realitate, familia noastră era săracă. Cum să nu fim săraci când tata, care era țăran, visa să-şi trimită toți cei şase copii la facultate? Fratele nostru cel mare se chinuia la Seul muncind ziua şi urmând cursurile universitare la seral. Cum aş fi putut eu să cer să merg la o universitate obişnuită? Nu puteam să mă gândesc doar la mine, aşa că şovăiam şi eu nelămurit.

Încă mă mai las purtat de mentalitatea fratelui cadet. La un moment dat, părinții au venit la Seul, la un eveniment de familie. Când părinții veneau la Seul, rămâneau întotdeauna acasă la cel mare. Era de aşteptat să fie aşa, nici nu încăpea vorbă. Nici el, nici părinții nu-şi puneau problema că ar putea fi altfel. Mai ales tata. Iar asta nu s-a schimbat nici după ce fiecare dintre noi ne-am căsătorit şi am devenit independenți. Şi pentru noi ceilalți era firesc să ne întâlnim cu toții la casa celui mare când veneau părinții în oraş. Ba mai mult, tata ne-a şi spus că i se părea de negândit să stea la vreun alt copil. Dacă vreunul dintre noi anunța că s-a mutat, părinții mergeau să vadă unde stă, dar se întorceau să înnopteze tot la cel mare acasă. Dacă fratele nostru mai mare nu venea după ei, începeau să se simtă inconfortabil şi ne rugau să îi ducem noi la el. Când s-a mutat cel mare, prima întrebare a tatei a fost dacă locuința e aproape de gara din Seul. Pentru el, gara însemna oraşul. De aceea era extrem de important dacă fratele nostru locuia aproape sau departe de gară. Odată, când locuiam în zona Hwagok, erau veniți în vizită la cel mare părinții cumnatei şi ai noştri au venit la mine, dar tata n-a dormit deloc în noaptea aceea. N-a zis nimic, dar fiindcă nu era acasă la cel mare, s-a tot foit

de colo până colo, de parcă era într-o casă străină. M-am simțit jignit şi îmi venea să-l întreb cu ce e diferită casa fratelui mai mare de a mea, să-i explic tatei că mă puteam ocupa şi eu de ei...

M-am înscris la Universitatea Maritimă, dar n-am intrat. Eram devastat. Nu mă gândisem nici o clipă că aş putea pica examenul, aşa că n-aveam habar ce să fac mai departe. Mai târziu mi s-a ivit ocazia să mă înscriu la Academia Militară, dar înainte de asta m-am apucat de pregătiri pentru o excursie fără fonduri, doar cu bicicleta. De cum i-am zis tatei ce aveam de gând, el mi-a zis neliniştit să nu merg, căci bicicleta era veche şi era periculos. Probabil că se ruşina la gândul că fiul lui, care picase examenul de admitere, pleca singur într-o călătorie. Mă trezisem şi eu să-i vorbesc tatei de o călătorie cu bicicleta, când el până atunci auzise doar de excursii şcolare. Nici nu putea să mă întrebe dacă discutasem cu cel mare, căci acesta era la Seul. Eu eram neînduplecat. Adevărul e că noi, copiii, eram mai înalți decât tata încă de când intraserăm la liceu. Tata, care rămăsese tăcut, neştiind ce să facă, privindu-mă cum mă agitam să verific roțile bicicletei, să-mi găsesc o hartă, să-mi iau şi binoclul cu mine, părea în clipele acelea deosebit de mic. Când am ieşit pe poartă, tata m-a urmat şi mi-a strecurat un plic în buzunarul din spate al pantalonilor. Pe drumul care ducea din oraşul J. până la Sunchang, am făcut o pauză când am ajuns în vârful dealului şi am scos plicul din buzunar. În plic era un bilețel pe care scria: „Nu răbda de foame.” şi o bancnotă boțită. Îmi amintesc că în Sunchang am mâncat nişte tăieței cu soia şi mi-am făcut tot felul de calcule pornind de la bancnota aceea. Acum sunt piste pentru biciclete, dar atunci am fost nevoit să merg pe drumuri pietruite şi pe şosele, printre maşini. Mă simțeam şi puțin vinovat când oamenii care lucrau pe câmpuri şi pe

parcelele cu orez îşi îndreptau spinările urmărindu-mă cu privirea până treceam. Toţi se speteau muncind, numai eu mă distram. E adevărat că la deal, când am dat să trec munţii, mai mult am împins bicicleta decât am pedalat, dar când m-am oprit sus pe culme şi am privit la drumul care şerpuia la vale, m-a cuprins o emoţie puternică. Păduri bogate, văi, triluri, şuierul vântului... Când eşti în mijlocul naturii, uiţi de tot şi de toate. Măcar nu mai porţi pică nimănui. Ce mai contează că lucrurile nu ies cum vreau eu? Asta îmi inspira peisajul şi mă îndemna la relaxare.

Din nefericire, marea mea evadare cu bicicleta s-a încheiat stupid după numai trei zile. Deşi eram doar un tânăr care pornise să vadă lumea, am fost acuzat în mod absurd de spionaj! Acum mi se pare amuzant, dar atunci situaţia era cât se poate de gravă. Era în '76, căci atunci terminasem liceul, şi îţi aminteşti şi tu ce s-a întâmplat în vara aceea. Se apropia ziua mea când doi ofiţeri americani, care curăţau un plop în zona demilitarizată Panmunjeom[43], au fost omorâţi cu un topor. Imediat au fost mobilizate portavioane şi bombardiere, plopul în chestiune a fost tăiat, şi lumea se pregătea de conflict. Tata, care se temea că avea să izbucnească din nou războiul, a cumpărat câteva cutii cu pachete de *ramyeon*[44], el, care nu înţelegea cum puteam să mâncăm aşa ceva, şi le-a îndesat în vasele pentru sosuri şi murături. Din fericire, cei din nord şi-au exprimat regretul pentru incident şi astfel conflictul a fost aplanat, dar atmosfera a devenit mult mai încordată. Mai ştii cum

---

[43] Panmunjeom se află pe graniţa dintre Coreea de Sud şi Coreea de Nord – stabilită în urma armistiţiului de încetare a focului din 1953 –, în apropierea JSA (*Joint Security Area*), singurul loc de pe graniţă prin care cele două ţări comunică.

[44] Supă instant cu tăiţei, de regulă, picantă.

făceam la şcoală exerciţii de prindere a spionilor? Peste tot era plin de lozinci de promovare a contraspionajului anticomunist. Pentru a cultiva sentimentele anticomuniste, în sate se organizau campanii prin care locuitorii erau încurajaţi să-şi imagineze că descopereau spioni şi le raportau prezenţa. Peste tot era plin de afişe în care oamenilor li se spunea să raporteze de îndată ce vedeau pe cineva care cobora dimineaţa de pe munte cu încălţările pline de noroi, dacă întâlneau oameni cu căciulile trase pe ochi şi care se uitau neliniştiţi în toate direcţiile sau dacă cineva nu ştia preţurile produselor la magazin. Dacă denunţai un spion, primeai un premiu. Îmi amintesc că împreună cu prietenii mei ne reuneam forţele pentru a prinde şi denunţa „spionii” în timpul unor astfel de exerciţii. Majoritatea filmelor care se produceau atunci erau de propagandă anticomunistă. Toate urmau acelaşi conţinut plin de clişee: un spion trimis din nord încearcă să convingă o rudă din sud de măreţia nordului şi să o determine să plece împreună acolo, dar sfârşeşte prin a se preda, convins de rudele din sud.

Apariţia mea pe bicicletă a sugerat prezenţa unui spion. Cineva a sunat la poliţie să anunţe că eram suspect, căci trăgeam după mine o bicicletă veche, purtam o căciulă îndesată bine pe cap şi, din când în când, mă uitam prin binoclu spre munţi. Când m-au oprit, au găsit, în partea din spate a bicicletei, harta pe care marcasem cu roşu diverse puncte, deci nu încăpea îndoială că eram spion. Nici n-apucasem să mă îndepărtez prea mult de J. Am fost arestat de poliţie şi luat pe sus când, după ce trecusem de Damyang, mă uitam pe hartă să văd pe unde să o iau spre Gwangju. Mai târziu am auzit că de îndată ce am fost dus la secţia de poliţie, câţiva ofiţeri în civil s-au şi dus acasă la J. Deodată s-au repezit pe poartă, au intrat încălţaţi în casă şi

s-au apucat să scotocească peste tot. După standardele de azi e şocant, ridicol şi absurd, dar atunci era ceva obişnuit.

Mai târziu, tata a venit la sediul poliției din Damyang să mă ia. Venise cu brațele pline de fotografii de familie şi documente pentru a dovedi că eram fiul lui, proaspăt absolvent de liceu. Îmi adusese legitimația de student, caietele, până şi geanta de şcoală. Îmi amintesc şi acum cum a explicat tata că nu eram spion, eram al doilea lui fiu şi mă numeam Hong. „Îi copil cuminte şi bun. O crescut-o şi-o purtat-o în spinare pe soră-sa când îi era greu maică-sii. Îi mereu la mijloc între frate-său mai mare şi 'ăi mici şi lasă mereu după ei. N-o vrut să ne împovăreze cu taxele şcolare şi s-o înscris la Universitatea Maritimă, da' o picat examenul şi de necaz o pornit într-o călătorie cu bicicleta. Atâta tot. Cum să fie spion?" Era prima dată când îl auzeam pe tata turuind cu atâta viteză. Nu-mi venea să cred că ştia absolut totul. Ştia de ce alesesem Universitatea Maritimă şi că simțeam constrângerile celui de-al doilea născut, de aceea nu-mi permiteam să fac prea multe. Când am plecat de la poliție, văzându-mă posomorât şi cu capul plecat, tata a aruncat o privire spre bicicletă şi mi-a spus că nu puteam continua călătoria, aşa că mai bine să ne întoarcem acasă. Tata luase în grabă un taxi până la Damyang când a aflat că eram reținut la poliție. Cu bicicleta, din Damyang până la J., făceam o zi întreagă. Cum era deja seară când am plecat de la poliție, am fost nevoiți să rămânem acolo peste noapte. Ne-am cazat la un motel cu un bambus mare în mijlocul curții şi, la propunerea tatei, ne-am dus la baia comunală de alături. La intrare, am primit o cheie pentru dulăpiorul de haine şi un prosop. Spre surprinderea mea, în vestiar atârna pe perete portretul sobru al preşedintelui[45]. Ce

[45] Park Chung-hee (1917–1979).

gusturi avea proprietarul! Văzând privirea severă a preşedintelui aţintită asupra trupurilor goale din baie, m-a bufnit râsul şi am hohotit cu poftă la gândul că fusesem luat drept spion, ca în filmele de comedie. Tata avusese un motiv anume pentru care îmi propusese să venim la baie. Scufundându-mă în apa caldă din bazinul cel mare, m-am relaxat pe dată. În baia aburindă, tata m-a ajutat să mă spăl pe spinare. Şi eu l-am săpunit pe el. Tata nu era doar mai scund decât mine, era şi mai mărunt. De degetul tăiat de la mâna dreaptă ştiam de mult, dar atunci, la baia publică, am descoperit că mai avea şi o tăietură la cot, urmele unei cusături la baza gâtului şi cicatricea unei arsuri pe genunchi. L-am dat cu săpun şi peste răni, dar mi se părea ciudat. Atunci mi-am promis să nu-l mai supăr niciodată pe tata. Dacă mă gândesc bine, aceea a fost singura călătorie pe care am făcut-o doar noi doi. Înainte de culcare, am băut împreună o bere, aşezaţi pe banca din curtea motelului. Ne uitam în tăcere la stele când, nu ştiu ce mi-a venit, dar m-am oferit să-i cumpăr o bere. El a spus că berea era scumpă, mai bine să iau *soju*, dar eu m-am încăpăţânat să-i iau o bere. Mai ţii minte cum ţinea tata vara berea la rece în butoaie cu apă când avea prăvălia? Pe-atunci n-aveam frigider. Într-o vară toridă, când m-am dus la prăvălie, am văzut când a venit un om din sat împreună cu o cunoştinţă, şi au cerut bere. Tata a scos sticlele de bere din butoiul cu apă şi le-a pus celor doi în faţă câte un pahar. Cămaşa, leoarcă de transpiraţie i se lipise de spinare. Picături de sudoare i se prelingeau pe bărbie şi pe gât. Văzându-i pe cei doi cum îşi turnau bere în pahare, închinau şi beau cu nesaţ, m-am gândit că şi tatei i-ar fi prins bine o sticlă de bere, să se răcorească. Nici nu-mi mai amintesc de ce mă dusesem la prăvălie atunci, dar ştiu că m-am întristat văzându-i pe cei doi cum beau bere, tata doar privind de pe margine. Nu ştiu cât de reci puteau fi berile acelea ţinute în

apă, dar mi se părea că numai tata trebuia să îndure canicula. Mi-am zis că am să-i cumpăr negreşit o bere rece tatei când mai cresc şi mi-am amintit de promisiunea aceea atunci, în Damyang. Nu era în toiul verii, ci spre sfârşitul primăverii, iar tata nu ştia de povestea cu berea. Fiindcă insistam, n-a avut încotro şi a cerut o bere. Eram extrem de fericit când i-am turnat tatei în pahar. Tata a mai cerut un pahar şi mi-a turnat şi mie nişte bere. Lângă zidul motelului era un păr înflorit şi de câte ori bătea vântul, petalele florilor se scuturau pe pământ. Tata şi-a băut berea şi m-a întrebat:

— De ce eşti aşa de îngândurat, mă, Hong?

— Eu?

— Tu trebe să trăieşti cum vrei. Nu cum se cere.

— ...

— Io tare aş vrea să te ştiu trăind cum îți place ție.

— Dumneata ce-ai vrut să faci?

— ...

— Ce ți-ai dori să faci în viață, tată?

— Aş vrea să merg prin lume cu bicicleta aşa, ca tine.

Când l-am întrebat din nou, a evitat să răspundă, aşa cum faci şi tu, şi doar mi-a zâmbit. Eram uimit şi plin de admirație totodată că şi tata ar fi vrut să călătorească cu bicicleta. Mi-a mai spus şi că ar fi avut cu cine să plece într-o astfel de călătorie. Ceea ce mi-a povestit în seara aceea nu se potrivea deloc cu imaginea mea despre tata, şi nici în ruptul capului nu mi-aş fi putut imagina ce avea să urmeze. Niciodată nu m-am gândit că tata pleca în călătorie, nici măcar atunci când lipsea de acasă. Pleca să câştige bani. Ăsta era adevărul, chiar dacă sună puțin ciudat. Noi, de cum ne simțim uşor apăsați de viață, ne dorim să plecăm undeva, în călătorie, să ne revenim. Nu-mi pot imagina că tata şi-ar fi permis să facă asta vreodată.

În timp ce ne beam berile, m-a întrebat în ce dată eram.

— Suntem aproape în mai. Azi e 29 aprilie.

Tata a oftat adânc. Deşi băuse doar o bere, după aventurile şi oboseala zilei, se ameţise. A început să-mi spună că trebuia să studiez din greu ca să pot trăi ca lumea, că trebuia neapărat să intru la facultate. „Doară nu vrei să trăieşti ca mine?" mi-a zis, iar eu nu i-am răspuns, mutându-mi privirea spre pădurea deasă ce se întindea de-a lungul zidului motelului. Ăsta e regretul vieţii mele, că atunci am rămas tăcut în loc să-l întreb cum a trăit el. În schimb, tata mi-a spus că de sărăcia de la ţară se putea scăpa într-un singur mod: mergând să studiezi la universitate. Doar aşa puteam fugi de pustietatea de la sat. Probabil că baia caldă şi berea îi dezlegaseră limba, căci tot atunci tata mi-a povestit cum a plecat el la Seul. Atunci am auzit povestea pentru prima dată. Mi-a spus că a muncit într-un restaurant din piaţa Namdaemun şi că proprietarul, care era din Ibam, s-a purtat foarte bine cu el, dar că mai târziu, localul fusese pus la pământ sub bănuiala că adăpostea gherile roşii. „Gherile roşii?" am întrebat eu, iar tata mi-a spus că nici vorbă de aşa ceva. Fiica proprietarului, care era studentă atunci, se întâlnea câteodată cu amicii ei la restaurant. Se pare că s-a creat o confuzie, aşa cum păţisem şi eu. Plecasem cu bicicleta în excursie şi mă trezisem spion. Fata aceea era tare inimoasă. După ce termina cursurile, mergea la restaurantul tatălui ei, îşi sufleca mânecile şi dădea o mână de ajutor. Tata mi-a descris-o drept harnică şi studioasă. După ce încheia şi munca la restaurant, fata ieşea şi cu tata să îi arate oraşul. Tata îşi crea în minte harta împrejurimilor. Cât de lat era bulevardul Sejong... Şi ce abrupt era drumul care ducea spre vârful dealului Namsan... Se plimba cu tânăra cea studioasă prin Myeongdong, iar o dată a luat şi tramvaiul împreună cu ea. Tata mi-a mărturisit că atunci a fost dezamăgit de Seul. A fost uluit de cât de murdară era gara din Seul şi de cât de lungi erau cozile la cantinele săracilor

de prin piețe. Mi-a povestit că o dată, împreună cu fata aceea, a luat trenul până la capătul liniei, la Mapo[46]. De-a lungul căii ferate a văzut o mulțime de mahalale insalubre, în care copiii se jucau afară, în pielea goală. Altă dată s-a dus până la Miari[47]. Acolo era plin de chioşcuri ale ghicitoarelor. N-a reuşit să înțeleagă ce era atât de grozav în Seul. Când a văzut cocioabele îngrămădite pe malul pârâului Cheonggyecheon[48], cu apa lui murdară, tata s-a convins că şi în Seul domnea sărăcia. Cu toate acestea, s-a dus până şi la o cafea cu tânăra aceea. Tata? Cafea? Nu mai spusese asta nimănui până atunci, iar eu nu-mi puteam scoate din minte gândul că tata ieşise la o cafea cu o studentă. Tot împreună cu ea a văzut şi cum a fost dată jos de pe piedestal statuia preşedintelui demisionar. Într-o zi, a văzut-o pe dealul din fața clădirii teatrului, cu un grup de prieteni. Discutau şi râdeau. A trecut prin fața tatei fără să-l bage în seamă. Era clar că îl văzuse, dar a trecut mai departe, continuând discuția cu prietenii ei. Cu o seară mai înainte plecaseră împreună din piață, la sfârşitul zilei de muncă, iar acum, în fața prietenilor ei, ea îşi ferea privirea. „Şi io, ca prostu', nu pricepeam de ce. Îi era ruşine cu mine." Singurul lucru pe care îl putea învăța tânăra aceea de la tata era să se dea pe bicicletă. Seara, împingea bicicleta la deal, pe Namsan, şi o învăța să pedaleze. De îndată ce a

---

[46] Cartier din vestul Seulului.

[47] Zonă din nord-estul Seulului.

[48] Zonă din centrul oraşului Seul unde, până la mijlocul anilor '60, se întindea o mahala cu locuințe improvizate, din care toate deşeurile se vărsau în apa devenită insalubră şi toxică. În 1968, pârâul a fost acoperit de o şosea, pentru ca în anii 2000 zona să fie reabilitată şi transformată în spațiu verde, deschis publicului din 2005.

reuşit să se ţină pe bicicletă, fata i-a propus să plece împreună cu bicicletele, undeva, departe.

— Cum de nu te-ai dus?

— N-am putut.

— De ce?

— Trebuia să mă întorc acasă.

Tata a rămas cu privirea ţintită asupra spumei rămase pe marginea halbei de bere şi a zâmbit ca pentru sine. Uneori mă gândesc la asta. „De ce?" l-am întrebat, şi el mi-a răspuns că trebuia să se întoarcă acasă. La asta mă refer. Mi-e dor să-l mai văd pe tata avântându-se pe bicicletă, pedalând în viteză, chiar dacă mă căra şi pe mine în spate. Atâta doar că eu eram mai greu decât el. Când l-am lăsat pe el în spate, am obosit după o jumătate de oră şi i-am propus să oprim un camion, să ne ia. Atunci tata a schimbat iar locul cu mine. Mi-e greu să accept că tata, care atunci m-a cărat pe bicicletă până acasă la J., e acum bătrân şi atât de slăbit, încât are nevoie de baston când merge. Îţi mulţumesc. Datorită ţie, m-am gândit din nou la tata.

Mi-ar plăcea să plec într-o călătorie cu bicicleta împreună cu tata, dacă ar mai fi suficient de sănătos şi în putere. Fie doar şi pentru o zi. De hărţi nu mai avem nevoie, căci avem sistem de navigaţie în telefoanele mobile, dar un binoclu ar fi bine să luăm la noi. Cine ştie? Poate chiar acum pe muntele de lângă sat un străin se uită prin binoclu spre lume. Te pomeneşti că e spion... Îmi plăcea tare mult când tata scotea toba şi începea să bată în ea ritmul unui munte sau al altuia. Părea să îi facă o mare plăcere. Uneori, când îmi amintesc cum interpreta tata *Cântecul anotimpurilor* aşezat pe podeaua sufrageriei noastre goale, mă cuprinde o tristeţe dureroasă. Prin câte a trecut! După spusele mamei, tata a lipsit cel mai mult de acasă când a plecat la Seul şi de acolo s-a întors cu toba. Adusese ceva nou, nemaivăzut la

țară, dar în afară de toba aceea, n-a mai adus nimic. Aş putea oare să iau şi toba tatei pe bicicletă dacă ar fi să pornim spre Damyang? Ar trebui să aflu dacă mai există motelul acela. Dacă încă mai e acolo pădurea de lângă motel, mi-ar plăcea să aşez o bancă lată de lemn printre copaci şi să-l filmez pe tata bătând la tobă şi cântând *Cântecul anotimpurilor*, să-i ascult vocea aducând la viață florile de pe muntele de colo, de pe cel de dincolo, semn că primăvara e aproape.

Oare vom putea face asta vreodată?

Jeong Darae

Nu ştiu ce să-ți zic. N-am ştiut că va fi musai să vin la Seul şi să-l las pe tată-tău singur acasă atâta amar de vreme. Nici când vorbim la telefon nu-mi vine a crede că te-ai dus tu la el. Mulțam. De veneai acasă când eram acolo, ți-aş fi făcut tot ce-ți place: fiertură de fasole roşie cu ouă fierte şi *kimchi* cu fâşii de cartof dulce. Io zic că m-am făcut bine, da' al treilea, de cum mi-or dat drumu' de la spital, m-o luat la el şi nu mă lasă să plec acasă. Toți frații tăi or hotărât să nu mă lase încă să mă întorc acasă. Acuma, dacă-s aici, văd că toți din familie vin încoace. Când le zic să mă ducă acasă, îmi zic toți că încă nu-i vremea, de parcă s-ar fi vorbit între ei. Oricum peste două săptămâni iar trebuia să vin la control, şi unul dintre ei să mă aducă la oraş cu maşina. Le era mai îndemână să stau aici. Când m-am dus la control, mi-or zis să mă mai duc şi peste o lună şi iar n-am putut pleca acasă. După încă o lună, mi-or zis că m-or programat la un control complet. După asta tot nu m-or lăsat acasă, că ceva nu o ieşit cum trebuie. Altfel, stau în tihnă aici. Nu mă mai trezeşte nimeni în toiul nopții, da' mi-i dor de grădină şi de oamenii de acasă. Aici mănânc numa' ce pregăteşte nora,

şi când al treilea pleacă la serviciu şi nora are treabă în oraş, stau singură în casă şi mă foiesc întruna.

Cred că până acum ţi-ai dat seama ce se întâmplă. Tată-tău dispare noaptea din casă. Asta nu ţi-am spus. Nu ştiu dacă face asta din cauză că îl chinuiesc amintirile, da' să ştii că-i aşa de ceva vreme încoace. Cred că de atunci, de la comoţia cerebrală. Când o intrat cea mică la facultate, tată-tău o leşinat de cinci ori. Am crezut atunci că se duce... După aceea, când credeai că doarme liniştit, poate că visa ceva, îl vedeai deodată că dă din mâini şi suspină, sare din pat şi fuge să se ascundă pe undeva. Când îşi venea în simţire, nu-şi mai amintea nimic. La început, îmi zicea că mi s-o părut. M-o rugat să nu vă zic nimic... Până atunci nici n-am auzit de boala asta de care suferă tată-tău. Mai demult, s-o întâmplat că l-am văzut că începe să tremure, că deodată capătă o putere cum nu avea înainte şi ne împinge la o parte. Mătuşă-ta o crezut că are epilepsie şi ne-o spus să nu zicem nimic, ca să nu ne vorbească lumea. Auzind-o pe mătuşă-ta, n-am vrut să înţelegeţi greşit, voi, copiii, aşa că n-am suflat o vorbă despre cum se ascunde tată-tău noaptea. Slavă Domnului că după ce o început să ia medicamente, nu şi-o mai pierdut cunoştinţa! Se mai scula noaptea şi se ascundea te miri pe unde, dar cu asta m-am obişnuit. Acuma ai aflat şi tu. Bănuiesc că te-ai mirat. Şi eu am făcut la fel. M-am trezit noaptea, şi tată-tău nu era în casă. Am zis că poate s-o dus la haznaua din grădină. L-am aşteptat, da' nimic. Nu-i a bună, am zis. Am ieşit afară şi l-am strigat. Era ascuns sub prispă. Când m-o văzut, mi-o făcut semn să tac şi să plec de-acolo. Atunci o fost prima dată, şi îmi amintesc şi acuma cât de tare m-am speriat. Dimineaţă, nu şi-o mai amintit că s-o ascuns sub prispă. Când s-o ascuns o dată în butoiul cel mare pentru murături, şi nu l-am găsit nicicum, m-am tot învârtit prin casă, da' nu era nicăieri şi m-am împiedicat de mi-am zdrelit

genunchiul, şi îmi curgea sânge, şi el o apărut şi s-o răstit la mine să plec de-acolo, şi dacă nu m-am dat la o parte, s-o strecurat prin portița pentru animale şi o plecat. Atunci tare m-am mai înspăimântat. Când i-am zis să mergem la doctor, nici n-o vrut să audă, da' i-am zis că dacă nu merge îi musai să le spun copiilor, şi atunci s-o învoit şi m-am dus de mai multe ori cu el la spital. N-o fost de cine ştie ce ajutor. La spital ne-o spus că poate îi din cauza medicamentelor pentru fixarea calciului, pe care le-o luat tată-tău de când o avut comoție la creier, da' nu poate renunța la doctoriile acelea, că atunci îi posibil să intre iar în comă. Aşa am ajuns în situația asta. Nici nu v-am mai spus vouă câte radiografii la cap o făcut tată-tău. După ce depăşeam momentele acelea, era mai bine. Anii or trecut, şi crizele s-or mai rărit şi n-or mai fost aşa de puternice, şi ne-am obişnuit cu viața aşa cum era.... Şi până la urmă ai aflat şi tu. De-aia când veneam la Seul să vă văd, nu puteam sta mai mult de două-trei zile. Tu să nu te înspăimânți, numa' spune-i a doua zi că mergeți să facă o perfuzie. Când stă ascuns noaptea şi a doua zi zace în pat fără vlagă, du-te la dispensarul din Eubnae, că acolo îi pot pune perfuzie. Au perfuzii de treizeci de mii de woni, de cincizeci de mii şi de şaptezeci de mii de woni. Spune-le să îi dea din cele bune. Apoi pentru câteva zile îi iar în putere.

Zilele trec şi dacă nu faci nimic. Când eram mai tânără, nu mă săturam niciodată de somn şi adormeam de cum stingeam lumina, da' acuma, când pot să dorm cât vreau, îs mereu trează. Tată-tău mă întreba cum de pot dormi aşa. Mă putea lua cineva pe sus şi nu mi-aş fi dat seama. Acuma nu mai dorm adânc niciodată şi aud toate zgomotele. Aud uşa dimineața, când iese al treilea să facă sport, şi apa de la baie, când se spală cumnată-ta pe mâini. Ea îi neschimbată. Nu ştiu dacă o supără să țină o bătrână în casă, da' nu dă

nici un semn. De câte ori pleacă la biserică, mă întreabă ce-aş vrea să mănânc, că îmi aduce din oraş. Nu-mi trebuie nimic de mâncare, că nici nu fac nimic. Câteodată, deschid uşa apartamentului, mă uit afară şi pun un picior dincolo de prag, da' îmi pierd curajul şi o închid la loc. Nu mă pot obişnui să stau la bloc. Abia am început să pricep cât de greu se deschide uşa. Apoi, toate casele astea îs la fel, de nici nu ştii cum să le deosebeşti. Când deschid uşa, mă uit când la scări, când la lift. Mă tem să merg singură cu liftul, şi pe scări nu ştiu dacă aş putea să urc şi să cobor, că nu mă descurc fără cadru. După ce m-am gândit mai bine, am închis uşa, fără să ştiu dacă oi mai deschide-o. Cum nu pot face nimic, numa' stau în pat, mă ridic şi iar mă aşez. Nu-s bună de nimic. Nu mă simt bine deloc. Poate că am trăit prea mult. Vreau să mă întorc acasă. Mai ales acuma, că eşti şi tu acolo. Fata mea s-o întors acasă după atâta amar de vreme, şi io-s aici! De când erai copilă ai ținut mai mult la tată-tău decât la mine. De câte ori ți-am spus, ai făcut ochii mari. Cine, io? Nu ți-o spun cu supărare. Ce treabă am să mă supăr? Ăsta-i adevărul. Atâtea fete nu se înțeleg cu tații lor. Io-s norocoasă că tu eşti apropiată de tată-tău.

De iarna trecută o început să mă doară stomacul orice aş fi mâncat. M-am dus la farmacia din oraş şi am luat nişte doctorii, dar nu mi-o fost de ajutor. Am făcut nişte radiografii la policlinica de lângă bancă şi, la început, doctorul mi-o zis că nu-i mare lucru, că aşa-i când îmbătrâneşti, te doare ba aici, ba dincolo. De la o vreme încoace, doctorii nu-mi mai zic nimic nou: dacă mă doare burta, să mestec de treizeci de ori înainte să înghit, să nu mă întind în pat imediat ce am terminat de mâncat, să merg pe jos măcar zece minute pe zi, să râd tare ori să bat din palme şi câte altele. Le ştiu pe toate, da' nu le fac, că mai mult mă zăhăiesc. Am luat şi doctoriile pe care mi le-or dat

de la spital, şi pe cele pe care mi le-o trimis Ibi, care mi-o zis că-s mai bune, şi degeaba, nu mi-o trecut. M-am dus iar la spital şi mi-or făcut o radiografie. Mi-or zis să mă duc la un spital mare, că se vede ceva la stomac. La un spital mare? Nu-i aşa de simplu. Ba mi-or mai spus şi să vin cu însoţitor. Ce să mă fac? Tată-tău îi cu doi ani mai bătrân decât mine, nici n-are rost să-i spun. I-am spus celui de-al treilea, că el mă sună la telefon în fiecare dimineaţă. Nu degeaba i-am pus unul din nume Hyo[49]. Dimineaţa, de cum ajunge la serviciu, primul lucru pe care-l face îi să-l sune la telefon pe tată-său şi de n-are cine ştie ce mare lucru să-i spună. Îl aud şi io cum îl întreabă pe tată-său dacă o dormit bine, dacă io am nevoie de ceva şi ne zice să avem grijă să nu răcim. În câte-o dimineaţă când am avut de mers devreme undeva, am păţit de am întârziat, că n-am plecat de-acasă până nu m-o sunat al treilea. Mă mir şi acuma de el, cum l-o îmblânzit tată-tău ca pe un mieluşel. Şi acuma mă poartă şi pe mine pe la doctori... Când era el la liceu, tată-tău s-o sfădit cu un om din Soseong. Omu' ăla o băut peste măsură şi când o-nceput să vorbească de război, o zis că tată-tău şi-o tăiat degetul anume ca să nu meargă la război. S-or luat la bătaie şi ăla i-o spart lui tată-tău doi dinţi din faţă. Ştiind că al treilea era acasă şi că îi iute la mânie, tată-tău mi-o zis să nu suflu o vorbă că ficioru' s-a duce drept la omu' ăla să-i ceară socoteală. De-atunci încolo o rămas aşa, fără doi dinţi. Acuma-s vreo două zile i-am spus celui de-al treilea povestea asta, şi s-o mirat tare şi s-o supărat. Nu ţi-o zis nimic? Oare la slujba lui oamenii aceia ştiu că ne sună în fiecare zi? Io, dacă aş fi şeful lui, l-aş pune să plătească

[49] *Hyo* (în coreeană) înseamnă pietate filială, care se manifestă prin respect şi răspundere faţă de părinţi, şi reprezintă una dintre valorile morale fundamentale în relaţia dintre părinţi şi copii în societatea tradiţională coreeană.

singur factura la telefon. Acuma cum ne sună în fiecare dimineață, nu mai am cum să țin vreun secret. Aşa ați aflat voi de câte ori am fost în oraş la spital, io or tată-tău, de la al treilea.

Odată, tată-tău s-o dus la deal după păsări. Poate că îți aminteşti şi tu că am avut o vreme o puşcă în casă. Când l-am întrebat pe tată-tău ce căuta aşa ceva la noi acasă şi i-am zis să o ducă înapoi că-i primejdios pentru copii, el numa' se prefăcea că mă ascultă şi aducea puşca înapoi acasă. Zicea că i-or dat puşca de la primărie să meargă la vânătoare de mistreți când era slobod, că pe dealurile de lângă sat erau mulți mistreți. Da' tată-tău nu era vânător. Ce mistreți? Nici măcar un fazan n-o vânat vreodată. Umbla pe dealuri câte o jumătate de zi şi se întorcea acasă fără vânat. Când îl întrebam cum de o venit cu mâna goală şi n-o adus nici măcar o pasăre, îmi răspundea „La ce ți-i bună o pasăre?" Cum să spui aşa ceva? „Pentru ce te-ai dus, dacă nu să prinzi păsări?" Că aşa zicea, că pleacă să aducă păsări, da' se întorcea cu mâna goală. Odată, o pornit după păsări cu puşca în spate şi când o ajuns la şosea, s-o întâlnit cu un om din Geumsan, care i-o cerut puşca să se uite la ea şi numa' ce l-o întrebat dacă era cu gloanțe adevărate, că o şi apăsat pe trăgaci. Glonțul acela, care era pentru mistreți şi păsări de munte, s-o înfipt în coapsa tatălui tău. Şi acuma mi se face rău când îmi amintesc. Mătuşă-ta era să îl omoare pe omul ăla. Doară ştii cum era ea. Când pățea tată-tău ceva, zici că pica cerul pe ea. O strigat la omul acela că dacă fratele ei rămâne cu o rană şi nu mai poate umbla, are să-i rupă amândouă picioarele... Vai, cum era mătuşă-ta! După asta, mătuşă-ta n-o mai vorbit cât o trăit cu omul acela din Geumsan, chiar dacă tată-tău se înțelegea bine cu el. Omul acela nu i-o făcut deloc bine. Uită-te la piciorul lui drept că încă se vede urma

operației. Poate că de-aia n-are el acuma putere în picioare, de la accidentul de atunci.

Atunci, când s-o dus la spital să-i scoată glonțul din picior, tată-tău mi-o poruncit să nu care cumva să vă zic vouă, copiilor. Când aveam vreo veste proastă, nu voia să vă împovăreze cu ea, că voi erați toți ocupați cu treburile voastre, la Seul. Şi io gândeam la fel. Şi aşa, de la o vreme, asta era vorba pe care o ziceam noi cel mai des: „Să nu afle copiii." Am ascuns povestea câteva zile, da' al treilea, care ne dădea telefon în fiecare dimineață, când o văzut că răspund numa' io, mi l-o cerut şi pe tată-tău la telefon. M-o luat pe nepusă masă, şi i-am zis că nu-i acasă. Atunci el m-o întrebat unde era, şi nu mi-o venit nimic în minte pe loc, am început să mă bâlbâi şi până la urmă, cum tot stăruia cu întrebările, i-am spus tot. Ce s-o mai supărat! Şi m-o sfădit. „Cum să ascunzi aşa ceva? Mai sunt şi altele?" Nici io n-am mai pomenit să mă sfădească aşa copiii, da' pe de altă parte mi-o fost de ajutor. Al treilea o venit acasă, m-o dus în oraş la spital, o vorbit cu doctorul şi mi-o zis că nu-i grav, că mi-o găsit o umflătură la stomac, da' că nu-i mare lucru şi mi-or scoate-o cu endoscopul. Mi-o zis că vorbeşte el şi cu restul fraților şi face o programare şi io să mă duc atunci la Seul. Mi-o mai zis şi că nici măcar nu-i operație ce trebuie să fac, că îi zice procedură. M-am dus la spital fără să mănânc în ziua aceea şi, după ce mi-or făcut mai multe analize, mi-o dat o injecție, da' nu m-or putut adormi. La început mi-or dat mai puțin medicament, că-s bătrână, da' cum n-am adormit, după o vreme mi-or mai dat un pic. Numa' că eram tot trează. Auzeam toate zgomotele, iar când îmi vârau ceva pe gură să ajungă până în stomac, mă durea rău. Acasă, la țară, când am făcut test la stomac, n-am avut nimic. Nu înțelegeam de ce la spitalul acela mare mă chinuiau aşa, de-aia l-am împins pe doctor cu mâinile la o

parte. Am mai auzit cum cineva zice: „Trebuie s-o stabilizăm”, apoi am auzit-o pe Ibi care mă ținea de mână și îmi zicea că trebuie să rabd până la capăt, chiar dacă mă doare. „Mamă, dacă te tot împotrivești, nu faci decât să prelungești momentul.” Așa întinsă pe patul acela, cum nu înțelegeam ce se întâmplă, am întrebat dacă aveam ceva grav. Mi-or zis că nu, dar că am în stomac un polip cât un ochi de mare și că trebuie scos. Nici nu știu ce-i acela un polip, da’ Ibi o zis că nu-i nimic, numa’ că am stomacul sensibil și-apoi nici nu-i normal să nu mă doară dacă smulg bucata aceea din el. „Mamă, gândește-te cum a fost când m-ai născut. Față de ce ai suferit atunci, acum e ca și cum ai scoate un muc din nas.” Oricât de rău mi-ar fi fost, am râs când am auzit ce zice. Ibi are vorbele la ea. Mi-o mai zis că așteaptă la ușă, să mă grăbesc să termin cât mai repede și să ne vedem după aceea. Când am auzit-o pe Ibi, m-am liniștit și i-am lăsat pe doctori să-și facă treaba. Am închis ochii și-am zis fie ce-a fi, să facă ei cum știu mai bine. Când am deschis ochii, pe lângă mine mai erau și alți oameni întinși pe paturi. Mă dureau măruntaiele, eram amețită și lângă mine mai era cineva pe un pat. Am întrebat unde eram, și mi-or zis că eram la terapie intensivă. Abia atunci mi-am dat seama că m-am trezit și numa’ ce-am auzit la difuzor: „Însoțitorul pacientei Jeong Darae e rugat să vină la terapie intensivă.” Apoi o intrat Ibi în salon și-o venit drept la mine. Când am auzit cuvântul acela, însoțitor, și mi-am dat seama că asta era Ibi, am înțeles că s-o sfârșit. Mi-or zis că operația o reușit. După două zile am ieșit din spital, și la plecare mi-or spus că trebuie să mă întorc peste o săptămână, la control. Am vrut să plec acasă, da’ copiii nu m-or lăsat. Mi-or zis că și-așa trebuia să vin înapoi peste o săptămână și nici n-aveam nimic de făcut acasă. Io tot nu înțelegeam de ce acuma că polipul, ori ce-o fi fost acela, o fost scos cu bine, nu puteam să plec acasă. Le-am tot spus

copiilor să mă trimită acasă până într-o duminică în care i-am auzit pe cel mare şi pe cel mic vorbind. M-am întins un pic după masă şi ei credeau că am adormit. I-am auzit vorbind şi am aflat că la spital mi-or scos din stomac o tumoare canceroasă de patru centimetri. Şi ăl mic o zis că dacă era numa' un centimetru mai mare, nu-l mai puteau scoate endoscopic. Am mai auzit şi cum ziceau că trebuie să fie atenţi şi să urmărească rezultatele. Cum? Am cancer? M-am simţit năucă şi deodată mi-am pierdut toată puterea. Nu mi-aţi zis că am cancer. Aţi spus că-i numa' ceva mic, ca un furuncul, şi după ce-i scos, gata, am scăpat. Şi io v-am crezut. Şi cel mic o zis că nu mă pot trimite acasă în starea aceea. Am cancer. Nu mă doare nimic, numa' când mănânc simt că mi se întoarce stomacul pe dos. Am avut noroc că or putut scoate tumoarea endoscopic, da' cred că şi asta-i tot din cauză că-s bătrână. Ibi le-o zis că la oamenii bătrâni şi celulele canceroase cresc mai încet, aşa că este speranţă. Cel mare nu ştia cum să mă ajute. I-am auzit cum vorbeau aşa, de parcă erau la o întâlnire de taină.

Dimineaţă, când să plece la serviciu, al treilea mi-o zis că vrei să-ţi povestesc despre tată-tău şi că aparatul ăsta înregistrează toată ziua şi că dacă am ceva de zis, să zic. Mi-o zis că l-o potrivit el şi că io trebuie numa' să apăs pe un buton şi să povestesc cât vreau. Apoi s-o dus la lucru.

De ce eşti deodată curioasă de tată-tău? Lumea de-acuma începe să uite de noi. Io-s mult mai liniştită să ştiu că eşti cu el. Dacă aş fi şi io acolo, ar fi şi mai bine.

Să fi ştiut că am cancer, nu i-aş fi lăsat să se atingă de tumoare. Dacă umbli la ea, se poate mări. Io am văzut oameni care mai rău or făcut şi s-or frământat. Câţi ani am io? Nu vreau să-mi petrec cât mai am din viaţă făcând naveta între spital şi casă. Tot ce îmi doresc îi să nu vă

necăjesc pe voi şi de aceea nu vreau să mai merg la spital. Vreau să stau acasă cât timp mai am de trăit. Asta oare-i trufie? Aş mai fi vrut şi să-l ia Domnul mai înainte pe tată-tău, da' asta nu-i în puterea mea. Am inima grea, că altfel i-aş întreba pe fraţii tăi de când ştiu că am cancer. Şi acuma ce să fac? Vreau numa' să ştiu cât mi-o mai rămas. Acuma fac numa' cum ziceţi voi, şi dacă mă puneţi să stau aici, aici stau. Dacă mă trimiteţi dincolo, acolo mă duc. Da' ce să mă fac? Am şi o mare părere de rău. Că nu l-am învăţat pe tată-tău să-şi facă singur de mâncare. Acuma să fierbi orezul nu mai îi aşa de greu ca mai demult. Trebuie doar să-l speli, să potriveşti apa şi să apeşi un buton, dar nici măcar asta n-am apucat să-i arăt. Şi nu i-am zis nici că poate să adauge şi nişte suc de roşii. Da' poate că nici nu-i place. Dacă îl învăţam, poate că se obişnuia până la urmă.

De două ori am rămas mirată de tată-tău. Prima dată o fost când o cumpărat motocultivatorul. Când am văzut toate piesele acelea separate, n-am înţeles ce-o fost în mintea lui să cumpere aşa ceva, da' tată-tău s-o aşezat pe o rogojină în curte şi o pus cap la cap maşinăria, după instrucţiuni. Şi numa' ce l-am văzut că mă strigă să ies să-l văd. N-am lăsat să se vadă, dar eram de-a dreptul uluită. Tată-tău o pus laolaltă toate bucăţile acelea separate, cadrul roţile, restul lucrurilor, şi la sfârşit o ieşit un motocultivator zdravăn. Mare mirare! N-am ştiut că era în stare de aşa ceva. După cum ştii şi tu, io nu mă pricep la aşa ceva. Niciodată nu pot să aranjez în linie dreaptă vasele de murături, aşa că le pun la întâmplare, pe unde nimeresc. Când pun capacele pe ele, mereu îs strâmbe, oricât m-aş strădui. De-aia, de câte ori tată-tău n-o făcut ceva cum trebuie, mi-am amintit cum în ziua aceea o pus cap la cap toate părţile motocultivatorului şi numaidecât mă înmoi. Şi asta nu-i tot. Până atunci el nici nu o mai condus vreodată un motocultivator, dar în ziua

aceea, s-o uitat în cartea cu instrucțiuni, şi numa' ce l-am văzut că iese fălos din curte, călare pe maşina agricolă. Şi eu am fost mândră de el. Aşa era tată-tău. Acuma, cu internetul ăsta, nu se mai descurcă nici să-şi cumpere un bilet de tren, dar atunci, era primul din sat care-şi cumpăra şi asambla o maşinărie nouă şi o scotea să o arate şi celorlalți. Tată-tău o fost primul din sat care şi-o luat maşină de plantat orezul, şi tractor, şi multe altele. De-aia, acum zece ani, când o zis că vrea să învețe să conducă, ți-am dat telefon să îl convingi să renunțe. Şi tu mi-ai spus să nu-mi fac griji, că n-are cum să-şi ia carnetul de conducere la vârsta asta, da' io îl cunosc bine. Putea să treacă de testul de conducere cu mare uşurință, numa' la examenul scris i-ar fi fost greu. Mai târziu mi-o părut rău că l-am convins să nu-şi ia carnetul de conducere. Dacă învăța atunci să conducă, cred că i-ar fi plăcut să umble cu maşina, să vadă lumea.

A doua oară când m-am mirat de tată-tău o fost când o plecat de-acasă. Nici măcar mătuşă-ta n-o ştiut. O plecat fără să zică o vorbă. Am ştiut că-i dus când am văzut plicul pe care l-o lăsat pe-un colț al lăzii în care țineam orezul. În plic erau bani, să avem de cheltuială. Nu erau de ajuns. La țară nu prea ai cum să faci bani. Tată-tău mi-o lăsat bani doar pentru voi, la şcoală, şi pentru urgențe. Apoi găseam mereu câte un plic alb ori galben pe lada de orez, dar tată-tău nu rămânea acasă. O dată, am găsit un plic plin cu bani. Doamne ce m-am mai necăjit! Am zis că dacă ne-o lăsat atâția bani, sigur nu se mai întoarce acasă. Am luat plicul şi m-am dus la mătuşă-ta plângând în hohote. I-am aruncat plicul în față şi i-am zis că tată-tău iar o plecat de-acasă şi i-am cerut să meargă după el, să-l aducă înapoi.

Tot în vremea aceea o început să vină scrisorile. Mi se părea că nu-l mai recunosc când îl vedeam citind scrisorile acelea. Nu era lucru curat că nu ştia ce să-mi spună când îl

întrebam de unde-s scrisorile acelea, nici că pe când uitam de ele, mai venea una, şi nici că tată-tău le ascundea, şi oricât le-aş fi căutat, nu le găseam.

O dată, eram la fântână să spăl varza şi numa' ce-am văzut că se deschide poarta şi cineva bagă capul să se uite în curte. Când am întrebat cine era, persoana aceea s-o tras înapoi. Curioasă, mi-am şters mâinile de apă de marginea şorţului şi m-am dus la poartă. Era o necunoscută. Nu era nici din satul nostru, nici din oraş. Purta o fustă până la genunchi, o jachetă cărămizie şi, pe sub ea, o bluză galbenă. Îmi amintesc şi acum. Când am întrebat-o pe cine caută, mi-o zis că tocmai ce s-o mutat în Ibam şi o trecut pe-aici să vadă dacă tată-tău, pe care îl ştia pe nume, mai stă aici. Din Ibam până la noi acasă făceai cam o oră pe jos, şi satul nostru nici nu era în drum, trebuia să te abaţi. Nu era firesc să baţi atâta amar de drum. Am întrebat-o cine era, da' nu mi-o zis numele. Mi-o zis numa' că l-o cunoscut pe tată-tău în Seul, şi că el i-o fost de mare ajutor.

La Seul?

Mi-am amintit că mai demult, când o plecat tată-tău de-acasă, o fost o vreme la Seul. Atunci o lipsit cel mai mult de-acasă şi nu ne-o trimis nici bani, nici vouă nu v-o adus încălţări, ori bicicletă, ori lucruri noi de la oraş. Mi-am adus aminte şi că o venit acasă cu o tobă şi băţul cu care să bată în ea. Era prima dată când venea acasă cu un lucru care nu era de nici un folos. Şi după ce o ajuns acasă, o zăcut beteag două săptămâni, fără să vă vadă.

I-am zis femeii că tată-tău nu era acasă şi am întrebat-o cine să-i zic că l-o căutat, da' ea o dat să plece. Atunci am prins-o de mână şi am întrebat-o iar. I-am zis că n-am cum să-i spun cine l-o căutat dacă nu ştiu cum o cheamă, şi atunci mi-o zis că era Kim Sunok. Până atunci mi s-o părut că avea chipul blând, da' deodată s-o amărât şi mi-o zis să-i

spun numa' lu' tată-tău că o trecut pe la noi Kim Sunok. Pe seară, când l-am întrebat pe tată-tău cine-i Kim Sunok, era cât pe ce să cadă de pe bicicletă. Şi doar ce i-am rostit numele... Când i-am zis că s-o mutat la Ibam, tată-tău mi-o povestit că tatăl domnişoarei Sunok era unul dintre oamenii aceia care îl urmau pe Cha Cheonja, şi că o plecat la Seul, da' acolo nu ştiu ce-o făcut şi o ajuns în temniță şi o venit la Ibam, că la Seul nu se mai putea întoarce. Când i-am zis că nu de tată-său am întrebat, ci de Sunok, n-o mai zis nimic. Era prima dată când îl auzeam pe tată-tău vorbind de o „domnişoară". Domnişoara Sunok o zis că i-ai fost de mare ajutor. „Cu ce ai ajutat-o?" l-am întrebat, da' n-o mai zis nimic. Doară el nu ştie să mintă. După aceea, multă vreme când făceam câte ceva, îmi venea iar în minte cum o zis tată-tău atunci „domnişoara Sunok" şi tot cu gândul la asta, nu-mi mai ieşea bine ce făceam. De câte ori îmi aminteam că de la o vreme plicurile cu bani erau tot mai grase, îmi venea în minte şi domnişoara Sunok. Fața albă ca laptele, ochii negri... Picioarele i se vedeau pe sub fustă. Zici că mă fulgera. Simțeam că se pregătea ceva şi, cuprinsă de spaimă, primul lucru la care m-am gândit o fost să mă duc la mătuşă-ta. M-am gândit că dacă era cineva care putea scoate ceva de la omu' meu, asta era mătuşă-ta. Era o femeie cu adevărat straşnică. Şi mătuşă-ta auzise şi ea ceva, înainte să îi spun eu. Ştia de unul care şi-o făcut un restaurant la Seul şi o câştigat bine acolo, da' s-o întors la Ibam după ce-o scăpătat, sărac lipit. Şi asta din cauza lu' fată-sa. Era studentă când o fost bănuită că era comunistă şi o fost dată afară de la şcoală şi condamnată la închisoare. Tată-său şi-o lichidat restaurantul şi abia o reuşit s-o scape pe fată şi, ca s-o ascundă, s-o întors la Ibam. Da' lumea zice că fată-sa o plecat de-acasă. N-am verificat, dar şi atunci, ca şi acum, eram convinsă că fata aceea era Kim Sunok. Locul ăsta-i mic, dacă fată cățeaua, de îndată ştie tot satul câți

pui o făcut. După vreo zece zile, mătuşă-ta o venit şi l-o luat pe tată-tău şi s-or dus amândoi undeva. Da' mie nu mi-o zis niciodată unde or fost. Era de groază femeia asta!

În orice caz, în ziua aceea, când m-am întors de la câmp, i-am găsit pe tată-tău şi pe mătuşă-ta aşezaţi pe prispă, aşteptând în tăcere. Când i-am văzut aşa, m-am aşezat şi eu sub pomul din curte.

— Când oi muri, să faci cum îi vrea!

Deodată am văzut-o pe mătuşă-ta cum se ridică în picioare, ca o vijelie. Aşa făcea când era mânioasă. Şi îşi frământa în mâini poalele fustei ori marginea hainei. În ziua aceea purta şalvari şi o tras o dată de ei, de să-i rupă, l-o săgetat cu privirea ca de gheaţă pe tată-tău şi o ieşit pe poartă afară. N-am mai văzut-o niciodată aşa de mânioasă pe tată-tău. El o strigat-o şi o dat să meargă după ea, da' s-o aşezat la loc pe prispă. Io m-am ridicat de sub copac, am adus plicul de pe lada de orez şi i l-am aruncat la picioare.

— N-am trebuinţă! i-am strigat şi m-am dus valvârtej, ca mătuşă-ta, în bucătărie.

Pe seară, m-am pus să fac de mâncare. Am pus orezul la fiert, am adus apă de la fântână, am adunat dovleci din grădină, am fost într-o zdroabă. În toată vremea asta, tată-tău nu s-o mişcat de pe prispă. Când o venit 'ăl mare de la şcoală, s-o dus şi s-o aşezat lângă el şi o stat amândoi acolo, fără să zică nimic. Apoi o venit şi al doilea şi s-o aşezat şi el lângă frate-său, apoi al treilea şi cel mic. Tu nu ştiu pe unde erai. Apoi s-o întunecat. Am pus masa pe prispă. Cel mare i-o zis lui tată-său să vină să mănânce, şi atunci o venit şi s-o aşezat la masă. Am mâncat toţi laolaltă ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Mirosul supei de soia şi sunetul lingurilor voastre în castroane m-or făcut să-mi dea lacrimile. Cum aş putea să mă gândesc să plec de-acasă şi să-l las pe tată-tău?

După ziua aceea tată-tău n-o mai plecat niciodată de acasă fără să-mi zică.

Când am venit la Seul să vă văd şi i-am dat telefon lui tată-tău, mi-o zis să nu mă grăbesc, să stau cât vreau, da' n-avea nici o putere în glas, ca atunci când stătea chircit pe scaun că îl durea burta şi nu putea mânca nimic. Mai târziu am aflat de la mătuşă-ta că, amărât şi parcă împovărat, îşi scotea toba şi cânta. Tată-tău îi neîntrecut la tobă. Pe la noi nu mai îi nimeni ca el. Şi cu glasul cântă bine. Cred că atunci când şi-o cumpărat toba aceea, o fost prima dată când o cheltuit un ban pentru el. Şi toba i-o fost alăturea mai adesea decât mine. Când m-oi întoarce acasă, am să i-o repar. Pielea de pe margini îi zdrenţuită. Cum io nu pot să mă întorc acasă, mare lucru că tată-tău se descurcă de atâta amar de vreme fără mine. Noroc cu tine. Înainte, când eram io plecată şi venea mătuşă-ta să îi facă de mâncare, de multe ori mi-o zis că tată-tău nici nu s-o atins de bucate. Atunci mă înspăimântam rău. Când tată-tău dispărea din casă în miezul nopţii şi se ascundea pe cine ştie unde, de nu-l găsea nimenea toată noaptea, venea acasă numa' când îl răzbea foamea. Vezi tu, mâncarea era ca un fel de momeală. Că el era mai grijuliu cu mesele decât mine.

După ce n-o mai plecat de-acasă, tată-tău o lucrat la câmp cât l-or ţinut puterile. La noi pe-atunci erau multe câmpuri nelucrate. Şi când tată-tău s-o apucat de lucru, n-o mai rămas nici unul. Într-o parte o pus fasole, într-alta dovleci. Şi s-o apucat de studiat despre orez. Că niciodată nu aveam destul şi mereu trebuia să cumpărăm orez adus de prin alte locuri, şi atunci tată-tău o zis că-i mai important să crească orez care dă roade multe decât din cel care-i mai bun la gust. Adevăru-i că soiuri bune de orez, de-ale noastre, or dispărut în vremea ocupaţiei japoneze. Bine că încă îmi mai amintesc cum erau. Agenţia pentru

Dezvoltare Rurală o făcut multe cercetări pe soiurile de orez, şi tată-tău asculta tot ce ziceau oamenii aceia şi punea în practică. Dacă semănai în primăvară şi plantele erau betege, în vară, după ce trecea sezonul ploios, se uscau. Aveai trebuință de plante rezistente la boli. Îmi amintesc cum o fost când o apărut soiul îngemănat[50]. Oamenilor nu le-o plăcut deloc. Parcă nici n-avea gust de orez. Dacă plantam orezul nostru obişnuit şi se betegea, n-aveam nimic. De aceea guvernul o aplicat tot felul de politici la scară largă să ne facă să plantăm orez îngemănat. Cum oamenii n-aveau ce mânca, scopul era cantitatea, nu calitatea. Şi orezul ăsta îmbinat, cu toate neajunsurile lui, îi ajuta să-şi îndeplinească scopul de a se putea întreține prin forțe proprii, căci dădea o recoltă mare. Acum mă bufneşte râsul amintindu-mi de vremurile acelea. Când se punea orezul la încolțit, veneau unii de la stat în control şi se uitau în ligheanele oamenilor, şi dacă boabele nu erau de orez îngemănat, le aruncau şi puneau din acelea la încolțit în locul lor. Azi nu-ți vine a crede cum s-ar putea aşa ceva, da' atunci aşa era. Nici mie nu mi-o plăcut orezul îngemănat. Când îl puneam la fiert, nu se lega deloc şi boabele se împrăştiau şi se spărgeau. Nu nimeream nici apa de fiert şi în loc să aibă gust bun şi dulce, nu era nicicum. Când o pus tată-tău orez îngemănat la încolțit, io l-am aruncat şi am pus în loc orez obişnuit, da' or venit nişte oameni de la agenție în control şi m-or pus să schimb orezul, cu de-acela îngemănat. După ce s-or dus aceia, de îndată am pus iar orez de-al nostru la încolțit, da' acuma m-o pus tată-tău să-l arunc. Ne-am sfădit atunci, da' până la urmă m-o lămurit. Când am zis că nu-mi place orezul acela că-i mărunt, tată-

[50] Între 1965 şi 1971, printr-o serie de culturi experimentale, Agenția pentru Dezvoltare Rurală a creat un soi omogen de orez, cu un randament ridicat al producției.

tău o zis că de-aia rezistă la vânt, că nu creşte prea înalt. I-am amintit că lui îi plăcea orezul fiert moale, da' orezul îngemănat nu-l puteam fierbe moale că se împrăştia. Chiar şi când seceram spicele, boabele se împrăştiau. Da' tată-tău o zis că şi aşa adunam de trei ori mai mult orez îngemănat decât orez de-al nostru. N-am mai avut ce să zic. Avea dreptate tată-tău. Chiar dacă orezul acela era jos, de oamenii nici nu mai ştiau dacă o semănat orez ori iarbă, rămânea în picioare chiar şi pe furtună. Da' mai grozav decât orice era recolta mare. După ce o apărut orezul îngemănat, n-am mai rămas niciodată fără grâne. Da' şi io aveam dreptate. Orezul acela zău că n-avea nici un gust. În orice caz, de-atunci am început să cultivăm orez îngemănat. Şi cum s-o dus vestea că nu era bun deloc, o început iar studiile să-l îmbunătățească. Şi tată-tău era primul care semăna orez din cel mai nou apărut, şi apoi le spunea şi celorlalți cum era. Au apărut atunci şi multe nume de soiuri noi – Manseok, Taebaek, Yongju, Namyeong, Hwaseong[51]... Şi nu era nici unul pe care tată-tău să nu-l fi semănat. Mai târziu, când era orez din belşug, oamenii o început să caute iar orez cu gust bun şi o început să cultive iar orezul nostru obişnuit. Ba mai mult, se dorea crearea unui soi chiar mai gustos decât orezul *koshihikari*[52], aşa că toată lumea cultiva întruna. Tată-tău zicea că ar fi trebuit studiate încontinuu soiurile noastre tradiționale şi că trebuiau dezvoltate varietățile cele mai potrivite pentru pământurile noastre, numa' că toată vremea aceea a ocupației o stricat mersul lucrurilor, şi soiurile bătrâneşti o pierit.

---

[51] Soiurile de orez poartă denumirile unor localități din Coreea.

[52] Soi de orez alb, originar din Japonia, cultivat şi în Australia şi Statele Unite, obținut în 1956 prin încrucişarea a două soiuri japoneze.

Io nu cred că oamenii-s făcuți să cultive pământul. Nu degeaba se zice că omul trebuie să dea cu sapa de o sută de ori ca să facă orezul rod. Da chiar şi aşa, dacă nu te-ajută Cel de Sus, se poate duce totul pe copcă şi te-ai zdrobit degeaba. Apoi, când dai recolta la stat, eşti încadrat într-un anumit nivel, care merge de la calitate superioară până la neclasificat. Şi dacă eşti cumva mai jos de calitatea a doua, începi să te frământi şi nu poți dormi noaptea de grijă. Da' n-ai ce face şi trebuie să te străduieşti, că dacă nu vinzi, nu capeți bani, şi atunci întinzi orezul la uscat dimineața, şi seara iar îl aduni şi tot aşa, până nu-ți mai simți şalele de durere. Tată-tău trebuia musai să aibă orez de calitate superioară. Când o bătut taifunul ori o dat seceta şi pe la alții nu s-o făcut orezul, tată-tău n-o coborât mai jos de calitatea a doua. O câştigat şi multe premii pentru agricultori. Dacă aş înşira toate diplomele primite de el pentru recolte deosebite, aş umple un perete. Premiile astea îs rare, numa' una ori două case erau alese. Şi nu era o treabă uşoară. Judecata era tare aspră. Pe acelaşi câmp într-un loc cultura era mai bună şi într-altul mai slabă. Şi fermierii ar vrea să arate numa' locul bun, nu şi partea în care n-o crescut prea bine plantele. Lupta era aprigă. Juriul nu lua în seamă nici terenurile cu culturi deosebit de bune, nici pe cele unde nu creştea mare lucru şi încercuiau numai culturile medii şi acolo numărau nu doar spicele, dar şi boabele de pe spic. După aceea calculau cât ar fi trebuit să iasă recolta la hectar. Nu era deloc uşor. Ori de câte ori căpăta tată-tău un premiu, io puneam diploma pe perete, şi el o dădea jos numaidecât. Ne-am şi sfădit din asta de câteva ori. Chiar dacă numele meu nu era scris acolo, aş fi vrut să pun diploma pe perete, că doar şi eu am tras cot la cot cu el la lucrul câmpului, da' nici nu voia să audă. Tată-tău punea mai mult preț pe banii pe care îi căpăta decât pe premiu. Pentru el, premiu era ce primea fratele tău cel mare

la şcoală, premiul I la învăţătură, ori premiul pentru zero absenţe... Pe astea le atârna pe perete. Hm, acuma că mă gândesc, tu n-ai luat nici un premiu la învăţătură, că nu prea te descurcai, şi nici premiu pentru prezenţă n-ai luat, că mereu întârziai la şcoală. Dacă întârziai de trei ori, aveai o absenţă, nu? Dacă-mi amintesc eu bine, dintre toţi fraţii numa' tu n-ai luat premiu la şcoală. Atunci n-aveam ce să pun pe perete şi nici acum nu am, că n-ai vrut să ne dai o poză de la absolvirea facultăţii...

O dată, tată-tău m-o sfădit din cauza lui Ibi. Nu mai ştiu exact când era, dar ştiu că ea era în clasa a doua. Totul mi se pare în ceaţă. De-acum încep să uit. Numa' amintirile astea mi-o mai rămas. Dacă le uit şi pe astea, rămâne numa' pustiu. Era toamnă. Era vremea culesului şi aveam mult de lucru la câmp, până seara când se întuneca. După ce veneam de la câmp, găteam de cină, şi se întâmpla adesea să mâncăm târziu. O dată, când am ajuns acasă, am găsit-o pe Ibi pregătind cina. Nu ştiu dacă ea mai ţine minte. Cu toate că era prima dată când făcea de mâncare, i-o ieşit tare bună. O amestecat în orez şi felii subţiri de ardei iute, şi peşte marinat şi o pus în apa de fiert şi orz măcinat, ca să iasă moale şi bun. M-am mirat tare şi am întrebat-o cum de-o ştiut să facă de mâncare, şi Ibi o zis că o făcut ce-o văzut că făceam şi io. Tu erai cu trei ani mai mare decât ea, da' nu ştiai să faci de mâncare. Ibi ţi-o luat-o înainte. S-o gândit că îmi era greu când vin de la câmp să mă apuc şi de gătit şi, ca să nu mai mâncăm aşa târziu, o zis să facă ea ceva. Io am venit acasă şi am intrat pe poartă cu gândul să mă apuc de treabă şi tare m-am mai bucurat când am simţit mirosul mâncării. Când am văzut oala aburindă, m-am îndreptat de şale şi m-am luminat de parcă am căpătat un dar. De bucurie, am luat-o pe Ibi în braţe şi am lăudat-o că o făcut de mâncare. Când o văzut tatăt-tău, s-o mâniat pe loc că de

ce am pus-o pe copilă să facă de mâncare. Da' n-am pus-o io. Singură o făcut. Şi cu toate că o gătit tare bine, tată-tău nu doar că nu o lăudat-o deloc, da' io zis să nu mai facă. Aşa de tare s-o răstit la ea, că Ibi era gata să plângă. Tu erai încă la şcoală atunci. „Ce-i rău că asta mică s-o gândit să o ajute pe mamă-sa? De ce să nu mai facă de mâncare dacă se pricepe?" am sărit şi eu cu gura. „Copila m-o văzut de-atâta vreme cum fac de mâncare, cum mă duc la lucru la câmp şi apoi vin fuguța acasă să mă apuc de gătit. Nu-i normal să vrea să mă ajute?" Atunci n-o zis nimic, da' mai târziu am înțeles că, fără să-şi dea seama, se simțea vinovat că mătuşă-ta o fost nevoită să-i facă lui de mâncare încă de tânără şi când o văzut-o pe Ibi că pregăteşte de cină, şi-o amintit de sora lui şi s-o înspăimântat că şi Ibi a fi ca ea. În orice caz, când am văzut cum gândeşte tată-tău, n-am mai putut să vă cer vreodată, nici ție, nici lui Ibi, să mă ajutați la gătit. Nu suferea să-şi vadă fetele la cratiță. Ar fi trebuit să-l învăț şi pe el să-şi fiarbă singur orezul, da' n-am putut. Altfel, ştia să gătească câte ceva. Când veneați voi mici, spre primăvară, mergea la măcelăria din oraş şi lua o grămadă de coaste de porc pe care le marina şi le punea la prăjit pe un grătar mare, aşezat sub copacul din curte. Pentru voi. Tot pe grătarul acela punea la fiert şi oala cu ciorbă din oase de porc. După ce fierbe vreme îndelungată, ciorba se face albicioasă şi grozav de gustoasă. Şi cu toate astea, tată-tău nu ştie să fiarbă orezul. Nu ştie să potrivească apa. Chiar dacă nu mai trebuie să faci orezul în ceaun, pe vatră, ca mai demult, el tot nu se pricepe. Când or apărut oalele sub presiune, pentru fiert orezul, io am fost prima din sat care am avut aşa ceva. Io nici nu ştiam ce-i aceea, tată-tău o cumpărat-o. Ce bine mi-o prins! Orezul se făcea bun şi stătea laolaltă. Oala sub presiune e diferită de fierbătoarele electrice de azi, e mai greu de potrivit nivelul apei şi de fixat capacul. Tată-tău a zis că nu poate să o folosească. Cu

oalele electrice pentru fiert orezul din ziua de azi tot ce ai de făcut e să pui orezul înăuntru, restul fac singure şi te mai şi anunţă când îi fiert. Da' tată-tău tot nu poate să-şi fiarbă orezul. Acuma că mă gândesc, nici nu ştiu dacă nu poate ori nu vrea. Nu a pus el cap la cap piesele motocultivatorului într-o jumătate de zi? Zău că nu-i înţeleg pe bărbaţii ăştia! Ce bine îi când poţi hotărî singur ce şi când vrei să mănânci! Dacă ştii asta, nu mai trebuie să ţii seama de nimic, mănânci când vrei, dacă nu vrei să mănânci, nu mănânci... Da' ce m-ar mai fi muştruluit mătuşă-ta dacă afla că vreau să-l pun pe tată-tău să fiarbă orezul.

Chiar dacă nu ştie să fiarbă orezul, tată-tău ştie să cultive pământul. Când era de răsădit orezul, ieşea la câmp şi cânta în timp ce lucra, ca să-i bucure şi pe ceilalţi. Pleca înainte de răsăritul soarelui, cu hârleţul în spinare, să facă şanţuri pentru irigarea pământului. Aşa cum era el de blând, când era vorba de apă, se lua la harţă cu alţii. După recoltare, ieşea pe câmp şi aduna până şi ultimele paie rămase. Iarna, când nu era de lucru, îşi lustruia toate uneltele şi le agăţa la locul lor. Nu se făcea bine primăvară că el ieşea înaintea tuturor la câmp să împrăştie gunoiul, iar vara cosea iarba şi făcea fân. Ca să-şi îmbunătăţească terenul, se ducea până la Gochang şi încărca acolo pământ bun, îl aducea şi-l împrăştia pe terenul nostru, care arăta grozav, şi oamenii care treceau pe-acolo se uitau cu încântare şi ştiau de îndată că era pământ lucrat de tată-tău.

Pak Mureung

Cine a venit?
Cine?
A...
Ce e în cutia aceasta?

O carte?

Ți-a cerut tatăl dumitale să mi-o aduci? A zis că el nu mai vede să citească? E bine tatăl dumitale? Nu l-am mai văzut de un car de ani. Sper că nu e bolnav. Chiar dacă nu ne vedeam prea des, venea pe-aici măcar o dată pe lună. N-am ştiut că a venit fiica lui la el. Am auzit că are o fată scriitoare. Dumneata eşti? Dacă e aşa, tatăl tău trebuie să fie tare fericit. A suferit grozav că nu şi-a putut vedea fata.

Cum să mă adresez? Ne vedem pentru prima dată, nu pot să-ți spun pe nume, nici nu mi-e îndemână. Doamna scriitoare? Cum n-am mai rostit niciodată cuvintele acestea, mi se pare ciudat. Pot să-ți spun dumneata? La noi aşa se spune când stăm de vorbă cu cineva mai tânăr.

Să las formalitățile la o parte? Cum aş putea? Nu sunt deloc în largul meu adresându-mă cu dumneata unei scriitoare, dar în lipsa altui cuvânt mai bun şi pentru că nu cred că ne vom revedea, am să-l folosesc pe acesta. Ți-am citit cărțile, aşa că nu mi se pare că stau de vorbă cu o necunoscută. Ştii că tatăl dumitale mi-a spus multe despre dumneata? Când îmi pierea pofta de viață, tatăl dumitale venea şi-mi aducea ultima carte apărută. Uneori îmi aducea câte o carte cu autograf. Nu-ți mai aminteşti? Cum ai putea? Probabil că dădeai autografe pe multe cărți. De ce te încrunți? A, probabil că acum ți-ai amintit numele meu. Dacă îți propui să-ți aminteşti, ai să reuşeşti. Când îmi aducea câte o carte cu autograf, probabil că tatăl dumitale te ruga să o iscăleşti. Îmi imaginez că la un moment dat, curiozitatea te-o fi împins să întrebi cine sunt.

Îmi cer scuze că am izbucnit în râs aşa, pe neaşteptate. Mi-am amintit de o întâmplare de mai demult. Când l-am întrebat odată pe tatăl dumitale ce mai făcea fiica cea mare, mi-a spus că scrie, şi eu mi-am imaginat că te ocupi cu caligrafia. Că îți pregăteşti tuşul şi pensula şi scrii frumos.

M-am şi gândit că era curios că fiica cea mică se făcuse farmacistă, iar cea mare era caligraf. Poate că sună discriminatoriu ce zic, dar cum n-am avut niciodată ocazia să văd o femeie caligraf, îmi era greu să-mi imaginez aşa ceva. Desigur, dacă tatăl dumitale aşa spusese înseamnă că aşa era. Am trăit cu această convingere până într-o zi când dumnealui a scos o pagină de ziar împăturită din buzunarul pantalonilor. A despăturit-o şi mi-a spus că fiica dumnealui apăruse în ziar. Când a deschis-o, am văzut că erai dumneata. L-am întrebat uluit: „E fiica dumitale?”

Mi-a confirmat. M-am uitat la ziar. Era un ziar din oraşul J., iar articolul era despre scriitorii locului. Pentru că erai născută aici, reporterul îţi pusese mai multe întrebări despre perioada petrecută la ţară. A întrebat despre şcoala primară, despre profesorii pe care îi mai ţii minte, despre copilăria şi despre părinţii care locuiesc în continuare aici... Nu ţi-a făcut nici o plăcere să dai interviul acela, nu-i aşa? Întrebările reporterului erau destul de banale, e drept, dar şi dumneata ai dat nişte răspunsuri... Nu te deosebeai cu nimic de un om oarecare. Un lucru pe care mi-l amintesc de atunci e că ai spus că în copilărie citeai cărţi în şopron, unde te pişcau insectele. Când reporterul a întrebat de ce te duceai tocmai în şopron să citeşti, ai răspuns că fiind mulţi fraţi, nu aveai camera dumitale în care să citeşti în linişte, aşa că te duceai în şopron, unde nu te deranja nimeni.

După ce am ajuns în starea aceasta, am început să citesc tot ce-mi pica în mâini.

Acum nici să citesc nu mai pot şi am încetat să o mai fac de câţiva ani, dar mi-am păstrat abonamentele la trei ziare. Îmi părea rău să pun distribuitorul pe drumuri până în satul meu de la munte doar pentru un ziar, aşa că mi-am făcut trei abonamente. Şi apoi, e cât se poate de adevărat că e o bucurie să citesc ziarele. Pentru mine, ziua de mâine însemna un ziar nou. Au fost nopţi în care m-am trezit şi m-

am rugat de zori să vină mai repede, ca să primesc ziarul. Te-am găsit de mai multe ori în ziarele acelea. Însă cel pe care îl adusese tatăl dumitale atunci nu era unul dintre cele centrale, ci un ziar local, chiar din J. Mi-a arătat pagina aceea, după care a împăturit-o la loc şi a băgat-o în buzunar. Atunci i-am spus: „Nu mai spune că fiica dumitale scrie. Spune că e scriitoare." M-a privit de parcă nu era nici o diferenţă. Apoi mi-a adus mereu cărţile dumitale, de cum apăreau. Nu ştiu dacă mă ajută cumva faptul că citesc mereu, dar am senzaţia că eu te înţeleg pe dumneata altfel. Tatăl dumitale nu cred că ţi-a citit cărţile. L-am întrebat o dată de ce nu citea încetul cu încetul, cum putea dumnealui, şi mi-a spus că pe măsură ce citea ceea ce ai scris, simţea că se îndepărtează şi mai mult de dumneata, aşa că a decis să nu mai citească nimic. Spunea că ai scris minciuni. Era convins că dumneata nu ştii să minţi, dar când ţi-a citit cărţile, a descoperit o mulţime de minciuni. I-am explicat că acelea nu erau minciuni, ci imaginaţie. Am greşit?

Dacă am multe cărţi în bibliotecă?

Toate cărţile mele sunt cărţile pe care i-am cerut eu tatălui dumitale să mi le cumpere. A început să-mi aducă diverse cărţi după ce a primit cărţile dumitale. Când l-am întrebat de unde erau cărţile acestea, mi-a spus că fiica lui cea mare pleca în străinătate pentru doi ani şi, golind casa în care a locuit, şi-a încărcat toate cărţile într-un camion şi le-a trimis la casa părinţilor. Aşa se face că toate cărţile din biblioteca ei de la Seul, au ajuns la J. Iar tatăl dumitale îmi aducea la întâmplare câte o cutie plină. Când citeam, găseam în cărţile acelea câte o trimitere la altă carte. Îmi notam titlul şi îl rugam pe tatăl dumitale să mi-o cumpere, iar tatăl dumitale se ducea cu bileţelul la librăria din oraş să o comande. După câteva zile trecea iar pe la librărie, lua

cartea şi mi-o aducea. Şi a făcut asta timp de mai bine de douăzeci de ani.

Nu mai sta în picioare. Vino să iei loc. După cum vezi, eu nu mă pot deplasa, iar proteza pentru picior mai mult mă deranjează. De la sfârşitul războiului locuiesc aici, împreună cu câte o pisică vagabondă. Ţi se pare straniu? Nu ştiu sigur, dar au fost pe-aici zeci de pisici. Vin şi pleacă, îşi fată puii aici, stau cu toţii prin preajmă, apoi mama dispare, poate că moare, dar apar alţi pui şi tot aşa. Am avut şi o pisică fără coadă, şi una cu şase gheare. Câteodată, sunt atât de multe pisici, că se umple casa, dar cum nu e suficientă mâncare pentru toate, încep să dispară şi doar unele se mai întorc să mă vadă. Ce-aş putea eu face în situaţia în care mă aflu? În afară de citit şi de ascultat, nu-mi rămâne mare lucru. Vederea mi-e limitată. Nu văd mai departe de-atât. După război, oamenii din Gwaggyo, când auzeau că am venit din Jangseong sau că am locuit acolo, mă întrebau dacă l-am întâlnit pe Pak Mureung. Când le spuneam că pe mine mă cheamă Pak Mureung, îmi ziceau că cineva din Gwaggyo i-a întrebat dacă, după război, au mai auzit ceva de Pak Mureung. Aşa am aflat că tatăl dumitale se interesa de mine. Dar n-a venit niciodată să mă vadă. Nici eu nu m-am dus. Puteam să ne întâlnim doar dacă venea tatăl dumitale să mă caute. După cum vezi, eu n-aveam cum să merg la el nici atunci, şi nu pot nici acum. Deci nu ne-am întâlnit până când nu a venit dumnealui la mine. Ştiam că era curios să ştie cum mă aflu, dar înţelegeam şi că nu-şi putea lua inima în dinţi să vină să mă vadă. Şi eu simţeam la fel şi aş fi făcut la fel în locul tatălui dumitale. Ce puteau să facă, dacă se întâlneau, doi oameni care nu se putuseră salva reciproc? Nu te mira. E o poveste din război. Când îmi aduc aminte de vremurile acelea, mă întreb ce mi-a mai rămas în afară de viaţa asta. Se zice că

trebuie să învățăm să trăim cu mai puține regrete. O fi valabil şi pentru mine? Nu mai ştiu cine a spus că viitorul e decis de vremuri şi circumstanțe. Dar ce-o fi vrut să spună cu asta? Dacă eşti luat pe neaşteptate de curent şi dus în larg, ce să faci? Să continui să cugeți? Şi ce dacă afli încotro eşti dus? Oricum nu poți schimba nimic. Îl înțeleg foarte bine pe tatăl tău de ce s-a mulțumit să întrebe de mine, fără să vină să mă vadă. A trecut aşa o vreme, apoi într-un an, tatăl tău a apărut deodată, împreună cu al treilea băiat al lui, care atunci era student. Eram deja bătrâni, şi eu, şi tatăl dumitale. N-a fost nici o problemă să ne revedem. Mi-am dat seama că ne ocoliserăm în van atâta amar de vreme. Când a apărut tatăl dumitale, i-am zis doar: „Ai venit...” Abia atunci mi-am dat seama că ştiam cumva că tatăl dumitale avea să vină în cele din urmă, şi chiar îl aşteptam. Ce zic? Parcă aş vorbi de altcineva. Sunt şi lucruri pe care le înțelegi doar foarte târziu. Când l-am revăzut pe tatăl dumitale, mai mult decât bucurie şi dor, am simțit o uşurare, ca şi cum s-ar fi desfăcut un nod.

Care al treilea fiu?
De unde să ştiu?
Dumneata ştii mult mai bine.

Dacă e al treilea fiu înseamnă că e cel de-al treilea frate al dumitale.

Erau vremuri haotice, dar eu şi tatăl dumitale, care trecuserăm prin război, preferam urâțenia de atunci a lumii. Dar tinerilor din ziua de azi n-are nici un rost să le spui aşa ceva. După lovitura de stat, domnul acela care a ajuns preşedinte a rămas în funcție aproape douăzeci de ani. Credeam că avea să rămână preşedinte pentru eternitate,

dar a fost împuşcat şi ucis de unul dintre oamenii săi[53]. Despre ce a urmat vreau să-ți povestesc. S-au luat măsuri de urgență, au fost închise şcolile, lumea nu avea voie să se întâlnească în grupuri mai mari de cinci persoane. Cel de-al treilea fiu al dumisale era student la Seul. După ce a fost hăituit de poliție o vreme, s-a întors acasă, şi tatăl lui l-a adus la mine. Tânărul stătea chircit, nu-şi putea îndrepta trupul. Chipul îi era sluțit de durere, dar se vedea că era un flăcău frumos. Era mai înalt decât tatăl dumitale. Acesta îl sprijinea, aproape cărându-l în spinare. Deşi ne despărțiserăm în vâltoarea războiului, cu douăzeci de ani mai înainte, parcă ar fi fost mai ieri. Tatăl dumitale mi-a spus frate, ca mai demult, şi m-a rugat să am grijă de băiatul lui. Ba nu, m-a rugat să-l ascund. Mi-a spus că era tânăr şi n-avea stare, nu ştia cât de înspăimântătoare e lumea, că fusese prins la protest, torturat şi bătut, cu spinarea ruptă. Era căutat de poliție şi dacă era prins, nu era sigur că avea să supraviețuiască.

Cum de reuşise să scape?

Când am întrebat pentru ce era căutat, mi-au spus că era acuzat că a participat la protest. A rămas la mine o jumătate de an. Mai târziu mi-a povestit că nu venise singur acasă, că în timp ce era căutat de poliție, se ascunsese la şcoală. Habar n-avea că tatăl lui venise după el. Când împrăştia prin campus nişte manifeste tipărite în secret, l-a văzut pe tatăl lui şi a dat să sară gardul dintre şcoală şi palatul de alături, dar i s-a agățat un colț al hainei în țiglele de pe gard şi s-a dezechilibrat, a scăpat toate tipăriturile, care au căzut cu zgomot, şi aşa l-a prins tatăl lui. Am aflat atunci de la

---

[53] E vorba despre preşedintele Park Chung-hee, asasinat pe 26 octombrie 1979 de către Kim Jae-gyu, şeful serviciilor secrete coreene (KCIA). Evenimentul a fost precedat de proteste masive ale studenților, încheiate pe 20 octombrie şi soldate cu arestarea a sute de persoane.

băiat o mulțime de lucruri pe care nu le-am găsit în ziare, deşi le citeam zilnic. Mi-a spus că în Seul, parcă în cartierul Namyeong, era un loc unde erau duşi şi torturați studenții care erau prinşi că protestau. Acolo fusese lovit peste spinare şi când a căzut de pe gard, situația s-a agravat, nu s-a mai putut mişca deloc şi a fost cărat cumva acasă de tatăl dumitale. Acesta venea aici în fiecare dimineață, cărând în coşul bicicletei un sufertaş cu orez, supă şi diverse garnituri. O dată la trei zile aducea sare proaspătă, o încălzea în ceaun, o turna într-un săculeț şi i-o punea băiatului pe şale. Auzise el undeva că sarea caldă îi vindeca spinarea. Atunci nu mi se părea că avea vreun efect, dar să vezi cum e omul... Acum, când rămân înțepenit de şale, îmi încălzesc nişte sare. Tatăl şi fratele dumitale nu-şi vorbeau. Tatăl dumitale nu scotea nici măcar un cuvânt în prezența băiatului. Dacă el dădea să-i spună ceva, tatăl se ridica şi pleca. O dată l-am întrebat de ce nu vorbea cu băiatul. Mi-a zis că acesta era încăpățânat şi nu avea cum să-l convingă şi că dacă l-ar fi ascultat pe fiu-său, s-ar fi supărat atât de tare pe lumea asta, încât ar fi putut să moară. Prefera să nu afle nimic, ca să-şi poată vedea de viață. Aşa cum trecuse războiul aveau să treacă şi vremurile acelea, şi până atunci nu voia să se gândească la nimic altceva decât la salvarea băiatului.

Dar pentru ce vrei să discutăm?
Ah, da. Dumneata eşti scriitoare.
Aduni materiale? Nu? Atunci pentru ce?
Vrei să-ți cunoşti mai bine tatăl?
Da?
Cum? Mintea lui nu se odihneşte niciodată?

În orice caz, mă bucur că te-am cunoscut. Nici nu mai ştiu de când n-am mai întâlnit pe cineva. Ieri am sunat la urgențe. Nu s-a întâmplat nimic. N-a luat nimic foc. N-am

sunat să anunț vreun incendiu. Asta e cea mai rapidă modalitate de a face pe cineva să ajungă aici: sun la 119. Nu pot suna prea des că ori nu mai vine maşina de pompieri, ori, dacă vine, îmi pare rău că i-am chemat degeaba. Ieri n-am mai putut suporta, căci nu vorbisem cu nimeni de o lună, şi am sunat. Le-am spus pompierilor că am comandat tăieței cu soia şi i-am poftit să mâncăm împreună. Fac eu cinste, le-am zis. Nu mi-aş fi putut imagina că avea să vină o vreme când pot să comand mâncare până şi aici. Am mâncat tăieței împreună, fix pe locul pe care stai dumneata. Împreună cu tăieței am primit şi carne de porc în sos dulce-acrişor. Am râs copios, căci unul dintre pompierii tineri avea mustață de sos de soia. După ce au terminat de mâncat, mi-au zis să nu mai dau astfel de telefoane şi au plecat. I-am zis unuia să se apropie, să-l şterg, să nu plece cu pastă de soia pe la gură, dar a plecat fără să se întoarcă. Şi au plătit şi pentru tăieței. Asta a fost ieri. Azi ai venit dumneata. Dacă mai vine şi mâine cineva, se fac trei vizite la rând. Să am eu norocul ăsta?

Pe tatăl dumitale l-am întâlnit înainte de război.

Administrația căilor ferate a anunțat că se caută muncitori pentru repararea unor şine. Ca să te poți înscrie, trebuia să iei nişte formulare de completat de la gara din J. Nu intenționam să mă fac funcționar al căilor ferate. Oricum, nu era o muncă administrativă, tot ce aveam eu de făcut era să verific şinele când nu era trafic, să strâng macazurile şi să repar orice defecțiune găseam, când nu treceau trenurile pe-acolo. Nu mă înțelegeam bine cu tatăl meu. Aveam un frate mai mare, şi tata era tare mândru de educația lui, dar pe mine, deşi îmi plăcea să învăț, nu m-a trimis la şcoală. Eram tânăr şi nu voiam să-l ascult pe tata, aşa că m-am dus întins la gară de cum am văzut anunțul acela. Erau nişte proceduri conform cărora trebuia să

depunem formularele şi să dăm un examen scris. Se înscriseseră mulţi candidaţi, căci doar din munca pământului nu era chip să trăieşti. Când m-am dus la gară să iau formularele, am văzut acolo un tânăr abia ieşit din adolescenţă, care aştepta pierdut. Era tatăl dumitale. Era îngrijit îmbrăcat, cu o cămaşă albă, cu poalele băgate în pantalonii negri. În mâini ţinea un plic cu documente. Am crezut că venise şi el, ca mine, să se înscrie la concurs, dar când am ieşit eu de la birou era tot acolo. Apoi s-a luat după mine. Mi-am zis că probabil are drum în aceeaşi direcţie, dar după o vreme m-am întors şi l-am întrebat de ce mă urmărea. M-a întrebat dacă n-aş vrea să completăm documentele împreună. Văzând disperarea de pe chipul lui, n-am putut să-l refuz. Oricum trebuia să le completez şi eu, aşa că m-am învoit. N-aveam unde să ne aşezăm, aşa că ne-am întors la gară, şi pe când completam formularele aşezaţi inconfortabil pe un scaun în sala de aşteptare urât mirositoare, tatăl dumitale mi-a spus „frate Mureung". L-am întrebat cum de-mi ştia numele, şi mi-a spus că era firesc să mă ştie, doar eram omul cu cele mai solide cunoştinţe din J. Omul cu cele mai solide cunoştinţe? Nu suna rău. Eu chiar îmi dorisem mult să studiez. Dacă nu era tata, aş fi plecat din locul acesta, aş fi trăit războiul în altă parte şi, probabil, viaţa mea ar fi fost cu totul diferită. Tata, care era ţăran, se temea că aş putea să vreau şi eu să merg la şcoală, ca fratele meu mai mare. Ştiam încă din copilărie că tata nu putea să ne poarte pe amândoi la şcoală, aşa că nici măcar nu puteam visa să merg la liceu. În plus, îmi spunea întruna că era de ajuns ca fratele meu să meargă la şcoală, eu trebuia să rămân acasă, să mă ocup de gospodărie. Tata mă ducea la câmp dis-de-dimineaţă şi mă muncea ca pe hoţii de cai, ori mă lua cu el la munte, să aducem lemne pentru foc. De ciudă, citeam în fiecare zi. Când mă trimitea după lemne, mă duceam în pădure, îmi înfigeam securea în

trunchiul unui copac, mă aşezam lângă el şi citeam. Când mergeam cu căruța la Eubnae, la oraş, mă aşezam în spatele tatei, ca să pot citi, deşi căruța se zdruncina destul de tare. Cred că aşa m-a văzut tatăl dumitale pe drum şi s-a gândit că, de vreme ce eram mereu cu o carte în mână, ştiam mai multe decât oricine din J. Atunci, când am completat formularele acelea, am băgat de seamă că tatăl dumitale scria foarte bine în caractere chinezeşti. I-am spus şi lui, şi mi-a zis că învățase de la tatăl său. Pe de altă parte, deşi putea să pronunțe şi literele coreene, nu reuşea să priceapă bine sensul cuvintelor, aşa că a trebuit să îi citesc eu de mai multe ori ce scria, ba pe alocuri i-am completat şi spațiile libere. În orice caz, dacă tot am completat formularele, le-am şi depus în ziua aceea şi, pe când dădeam să plec de la gară, tatăl dumitale mi-a spus că ar vrea să-mi poată mulțumi cumva pentru ajutor, aşa că mi-a propus să ne pregătim împreună de testare.

Să studiem împreună?

Cum să studiem împreună dacă nici nu ştim ce fel de întrebări o să primim? m-am gândit eu şi m-a bufnit râsul, iar tatăl dumitale s-a înroşit la față, stingherit. Când a început să mă roage cu înflăcărare să studiem împreună, căci eu citisem mult şi puteam să-mi dau seama ce fel de întrebări ar putea să ne pice, m-am înmuiat. Privindu-l, mă vedeam pe mine în fața tatei. În plus, până nu a adus el vorba despre asta, nici nu m-am gândit la ce întrebări am fi putut primi la test, aşa că îmi prindea bine şi mie. Şi m-am şi mirat că existau şi tineri care te chemau la studiu, nu la distracție.

De ce stai numai sub copacul acela?

Ți-e teamă de mine? De felul în care arăt? Poate tocmai de-asta ar trebui să te apropii. Dacă vrei să afli ceva despre tatăl dumitale, stai cam departe. Copacul acela de care te

sprijini se numeşte *Acer triflorum*, arţarul-cu-trei-flori. Ai mai auzit vreodată denumirea aceasta? În unele locuri i se mai spune şi arţar manciurian. Alături, copacul acela cu crengile răsfirate, e un *katsura*[54]. Cum dumneata eşti scriitoare, trebuie să observi cu atenţie frunzişul lor de toamnă. De când sunt olog, am citit o grămadă şi am ascultat tot felul de lucruri, dar încă n-am găsit o descriere bună a acestor copaci în vremea toamnei, când îşi schimbă coloritul. M-am gândit că poate sunt leneşi scriitorii. Cum nu mă pot mişca, vara îmi e cel mai greu şi, câteodată, îmi doresc să mor, dar arţarul acesta e atât de frumos, încât mă agăţ în continuare de viaţă, doar de dragul de a-l mai vedea o dată toamna. Atunci frunzele îi sunt de un roşu aprins, ca ochii puilor de pasăre. Nu se compară cu nici un alt copac. Dumneata, care eşti scriitoare, să mergi neapărat toamna în pădure să-l vezi. Chiar dacă nu eşti scriitor, când vezi coroana luxuriantă a arţarului şi te ajunge parfumul dulce al arborelui *katsura*, simţi că te desprinzi de tot şi de toate, că te eliberezi, chiar dacă pentru o clipă doar. Arţarul-cu-trei-flori îl recunoşti imediat, de la depărtare. E de o strălucire orbitoare. Eu sunt foarte mândru de copacul meu. Lumea zice că e sălbatic. Ce înseamnă sălbatic? Dumneata, care eşti scriitoare, mă întrebi pe mine? Păi, dacă ne luăm după dicţionar, e înapoiat şi neîmblânzit. Când e vorba de arţarul-cu-trei-flori, cu siguranţă înseamnă neîmblânzit. *Katsura* de alături creşte oriunde şi într-un ritm accelerat. Înainte să-i vezi coroana impresionantă, îi descoperi mirosul îmbătător. Nu ştiu cum să explic a ce miroase. Dumneata eşti scriitoare, miroase-l odată şi descrie-i parfumul. Când frunzele încep să ruginească, parfumul copacului se

---

54 *Cercidiphyllum japonicum*, arbore originar din Asia de Est, al cărui frunziş degajă un miros asemănător celui de caramel sau turtă-dulce, mai ales toamna, la căderea frunzelor.

răspândeşte peste tot. Dacă te iei după miasma aceea fină, ajungi negreşit în faţa arborelui.

Chiar vrei să rămâi în continuare acolo? Of, şi eu nu pot veni la dumneata...

Tatăl dumitale a studiat cu mare sârguinţă atunci. Chiar dacă testul acela nu era cine ştie ce, l-a luat în serios. Ochii îi licăreau de entuziasm. Îmi sorbea vorbele şi nu pierdea nimic din ce-i spuneam şi avansa atât de repede, încât abia puteam ţine pasul cu el. Seara, venea pe jos până aici, mergând câte o oră şi jumătate. Acolo stăteam. Scosesem o măsuţă joasă pe prispă şi ne puneam pe învăţat, deşi nu prea aveam ce să studiem. Tatăl dumitale aducea de fiecare dată câte ceva. Cartofi, ouă... Ori de câte ori a venit pe-aici de-a lungul vieţii, tatăl dumitale a adus câte ceva. Când a venit atunci împreună cu fiul lui, pe care m-a rugat să-l ascund, nu ne mai văzuserăm de mai bine de douăzeci de ani, dar mai târziu am aflat că el mai trecea din când în când prin apropiere. După război, când a aflat că trăiam, a venit pe-aici fără ştirea mea. La sfârşitul secerişului îmi aducea câte un sac de orez, când se scoteau cartofii, câte o ladă de cartofi, la sărbători îmi lăsa câte o halcă de carne învelită în ziar, înainte de venirea iernii, îmi aducea izmene groase şi mănuşi de blană... Am crezut că e vreuna dintre rude, căreia i s-a făcut milă de mine şi voia să mă ajute, dar mai târziu am aflat că era tatăl dumitale. Am aflat asta în iarna în care a stat al treilea la mine. Tatăl dumitale i-a adus izmene şi cizme îmblănite şi mi-a adus şi mie la fel. Dar în iarna aceea nu mi-a mai lăsat nimeni în faţa casei un pachet cu haine de iarnă. Atunci mi-am dat seama că el fusese cel care îmi lăsa te miri ce în faţa casei în tot acest timp. În toţi anii aceştia... Am zis că am studiat împreună atunci, dar adevărul e că eu nu ştiam mai nimic. Pur şi simplu am ascultat ce mi-a zis tatăl dumitale, m-am gândit

ce întrebări am putea primi, le-am formulat ca pe nişte probleme, şi apoi le-am rezolvat împreună. Cât mi-a mai mulţumit tatăl dumitale! Şi n-a venit niciodată cu mâna goală. A adus cartofi dulci, ca să nu studiem cu burta goală. Mai apoi, nu mi-a mai venit nimic în minte şi i-am zis că ne-am pregătit destul, dar el s-a speriat că nu studiase destul de serios. Ba nu, ai făcut foarte bine, i-am zis... Doamne! Degeaba ne-am străduit noi să învăţăm. N-am mai apucat să mergem la examen, căci, din nefericire, a izbucnit războiul, şi toată pregătirea noastră a fost în van. Dacă nu venea războiul, ne-am fi făcut amândoi funcţionari la căile ferate? Dacă te uiţi de aici, se vede trenul care merge spre Cheonan. Câteodată mă gândesc la vremurile acelea. N-ai cum să ştii ce îţi rezervă viaţa. Poate că şi dacă nu izbucnea războiul, aş fi fost luat de val şi m-aş fi trezit cine ştie pe unde, în vreun loc greu de imaginat. Dar poate că nici n-aş fi arătat ca acum.

Asta s-a întâmplat pe colina Galjae.

Acum, la bătrâneţe, m-am mai obişnuit cu locul. În unele locuri nu s-a întâmplat nimic, dar acolo au murit atât de mulţi oameni, încât şi azi lumea mai zice că se văd stafii bântuind câteodată. Vezi drumul acela? De o parte e muntele Ibam, de cealaltă e muntele Banjang. Văile lor sunt pline de morţi din vremea în care se ascundeau partizanii prin munţi. Oamenii din sate, care n-aveau nici o legătură cu asta, erau omorâţi când de o tabără, când de cealaltă. Sătenii urcau pe colină doar ca să-şi vadă de muncă, dar cei care se ascundeau acolo îi omorau de teamă să nu fie descoperiţi şi le împingeau trupurile în câte o prăpastie. Tot aceia au dat şi câteva lovituri năprasnice armatei noastre. Şi o parte, şi cealaltă luptau pentru controlul colinei Galjae, căci aceasta e graniţa dintre provincia de nord şi cea de sud, şi pe acolo trece singurul drum către sudul ţării. Soldaţii

noştri s-au luptat cu îndârjire, căci dacă drumul acela cădea în mâinile gherilelor din nord, trecerea spre sud era blocată.

Cum?
Cha Uhyeok?
De unde îl cunoşti?
L-ai auzit pe tatăl dumitale vorbind despre el?
Cred că e vorba de Ilhyeok, nu Uhyeok.

Nu era un om oarecare. Era de loc din Hongseong, dar se născuse la Gimjae, şi unii zic chiar că ar fi fost fiul nelegitim al lui Cha Cheonja. Un om pe care nu-l poţi uita. Datorită lui, am ascultat cântece chiar şi în vremea războiului. Trecuse un an de când izbucnise războiul, şi în primăvara aceea acţiunile gherilelor din munţi se intensificaseră. De partea cealaltă, trupele de poliţie erau comandate de Cha Ilhyeok. Tatăl meu, care refuzase să mă trimită la şcoală, era şefului consiliului sătesc. Cred că în termenii de azi s-ar fi numit primar. Şi tata a aflat atunci că fratele meu, despre care credea că merge cuminte la liceu în oraşul C, se făcuse comunist. Tinerii aceia umblau cu bâte şi beţe de bambus la ei şi încolonau copiii din sate, chiar şi pe cei mai mici, şi îi duceau în munţi să le cultive conştiinţa de clasă. Eram convins că pe mine mă lăsau în pace fiindcă tata era primar. Mai târziu am aflat că, de fapt, fratele meu se folosise de influenţa pe care o avea ca membru activ al mişcării de stânga pentru a mă proteja. Lucrurile oscilau când într-o direcţie, când în alta. Oamenii din sat erau vizaţi când de partizanii comunişti, când de soldaţii noştri. Când partizanii erau pe val, cei care colaboraseră cu armata noastră erau masacraţi. Când era la putere armata, erau ucişi cei care îi ajutaseră pe partizani. Acelea au fost vremuri groaznice pentru locurile din jurul colinei Galjae. Acum mi se pare amuzant, dar atunci oricât s-ar fi străduit tata, în cele din

urmă fratele meu a ajuns să fraternizeze cu grupările de stânga, iar eu să mă înscriu în gărzile lui Cha Ilhyeok.

Cum era posibil aşa ceva?

În vremurile acelea, totul era posibil. Atunci puteai să te faci învăţător dacă terminai şcoala generală. Tot atunci începuseră să apară tot mai mulţi elevi-soldaţi.

Aşa am intrat şi eu într-una dintre gărzile de tineret ale lui Cha Ilhyeok şi am ajuns să lupt pe colina Galjae. Pe-atunci, tatăl dumitale încă nu-şi rezolvase problema cu încorporarea şi dormea pe câmp, căci se temea să rămână acasă. Când n-a mai avut unde să se ascundă, a venit la mine. Cum eu eram înrolat în gărzile lui Cha Ilhyeok, i-aş fi propus şi lui să se înroleze, dar n-avea cum, căci din pricina degetului arătător nu putea să tragă cu arma. Când a venit la mine, l-am adăpostit într-un şopron mai departe de casă şi i-am dus de mâncare. Aşa a ajuns tatăl dumitale să dea târcoale gărzilor poliţieneşti, căci se ţinea după noi în secret. Când noi plecam pe munte şi stăteam acolo toată noaptea, pe ploaie şi pe vânt, tatăl dumitale stătea şi el în pădure, întocmai ca noi. Când îl găseam şi îl trimiteam înapoi, zicea că se simţea mai în siguranţă acolo decât în şopron. Într-una dintre zilele acelea, unitatea noastră a fost trimisă să salveze un ansamblu artistic.

Ce căuta un ansamblu artistic în război?

Ştiu şi eu? Acum pare absurd, ştiu, dar aşa a fost. Poate că în vremea războiului nevoia de muzică era mai mare, căci ridica moralul şi alunga spaima. Cum se numea trupa aceea? Nu-mi mai amintesc acum, dar ştiu că atunci era foarte cunoscută, şi toată lumea voia să o vadă. Şefa ansamblului era o actriţă supranumită Regina Lacrimilor, iar printre ceilalţi membri se găseau artişti renumiţi, precum Go Boksu ori Hwang Geumsim[55]. Chiar nu-mi mai

[55] Cuplu de interpreţi de muzică de divertisment, celebru în anii ’50.

amintesc cum se numea ansamblul. Parcă avea nume de pasăre... În orice caz, pe atunci dădea multe concerte. Erau vremuri de disperare şi restrişte, şi lumea se aduna ca norii când veneau artiştii în sat. Oamenii mureau pe capete şi trăiau cu spaimă căci nu ştiam ce avea să se mai întâmple în ziua care venea şi când ascultau cântecele acelea, totul se sfârşea într-o mare de lacrimi. Trupa îşi încheiase concertele la Gwangju şi se îndrepta spre Jeonju când a fost atacată pe neaşteptate de partizani, pe drumul peste colina Galjae. Dacă nu era Cha Ilhyeok, toţi cei din grup ar fi fost morţi sau capturaţi de gherilele comuniste, şi nu s-ar mai fi ştiut nimic de ei. La riposta gărzilor lui Cha, partizanii s-au retras înapoi în munţi. După atac, membrii ansamblului artistic erau tare înspăimântaţi, căci fuseseră la un pas de moarte, dar Cha Ilheyok s-a dus la şefa lor, doamna căreia i se spunea Regina Lacrimilor, şi a rugat-o să dea o mică reprezentaţie pentru moralul gărzilor. Adică un spectacol pentru cei care tocmai scăpaseră de sub ploaia de gloanţe. Şi cum artiştii se codeau, Cha Ilhyeok şi-a continuat rugămintea. Era tot un zâmbet, dar adevărul e că era un ordin mai degrabă decât o rugăminte. Omul era cu adevărat deosebit. Deşi era impetuos, vorbea limpede şi cu har şi nu era nimeni care să nu-i facă pe plac. Treaba lui era să îi supună pe partizanii comunişti, dar se poate spune că a fost şi salvatorul templului Hwaeom. Ascunzătorile partizanilor erau sus, pe munte. Cum muntele era împădurit, şi zona nu putea fi curăţată de gherile, Cha Ilhyeok a primit ordin să dea foc pădurii şi templului din ea. Nu ştiu dacă el era budist, dar se pare că a vrut să protejeze templul. Şi-a pus soldaţii să dărâme poarta templului şi să îi dea foc în curtea centrală. Apoi s-a retras fără să dea foc întregii construcţii, spunând că nemaiavând poartă, partizanii nu se mai puteau ascunde la templu şi nici nu se mai puteau adăposti de gloanţe. În felul acesta şi-a făcut datoria, dar a salvat şi

templul. Când artiştii au protestat că nu puteau să dea un spectacol în condiţiile acelea, Cha Ilhyeok i-a rugat politicos să aibă curaj şi să o facă pentru tinerii din gărzile lui, care nu ştiau dacă aveau să mai coboare vii de pe munte. Văzându-l pe comandantul nostru neînduplecat cum se roagă de artişti, la început am fost uluiţi, apoi am început să chicotim şi noi sau chiar să izbucnim în râs de-a binelea. În cele din urmă, rugăminţile lui au fost ascultate. Astfel, ironia sorţii a făcut ca în pădurea aceea, de pe colina Galjae, să se ţină un concert, în locul în care cu puţin timp mai înainte gloanţele zburau în toate direcţiile. Cântecele de dor şi jale ale lui Hwang Geumsim au răsunat în toată valea. E adevărul gol-goluţ, chiar dacă nu-ţi vine a crede. Când băieţii au început să cânte şi ei, valea s-a umplut de cântec. *Bădiţa-i om cumpătat*... Muntele răsuna de cântecele acelea care n-aveau nimic de-a face cu războiul. Se zice că şi partizanii, care pierduseră lupta şi se retrăseseră pe o altă vale, le-au auzit din depărtare şi au cântat şi ei. Şi acum îmi mai amintesc melodiile acelea şi mă trezesc fredonându-le câteodată. Cânt de unul singur şi tot eu mă ascult şi mă cuprinde părerea de rău. De ce oare am pus mâna pe arme şi ne-am împuşcat între noi, ne-am mutilat, ne-am săpat gropile şi am aruncat cadavrele în prăpăstii? Nu suntem noi acelaşi popor? N-am participat noi împreună la mişcarea de independenţă în timpul ocupaţiei japoneze? Concertul nostru din pădure n-a durat prea mult, căci am fost atacaţi de partizani. Lupta s-a reluat. La început, înspăimântaţi, artiştii au tăcut, dar apoi au început iar să cânte, în mijlocul confruntării.

Uite, eu am făcut tocătorul acesta. Şi suportul acesta din lemn, care-ţi susţine capul. Dacă îl pui într-o faţă de pernă, e ca un odorizant. Aceasta e o cutie de fiert bucatele pe abur, din lemn de chiparos. A fost ceva mai complicat de

făcut, dar mi-a plăcut. A durat mai mult până am făcut tocătorul, dar cutia pentru aburi a mers repede. Am înțeles că la restaurant se folosesc vase din acestea. Mugurii de soia se pun pe fundul cutiei, carnea vine peste ei, iar deasupra se aranjează legumele. Cine şi-ar fi imaginat că lemnul de chiparos poate fi folosit la aşa ceva? Tatăl dumitale m-a îndemnat să meşteresc. Trebuia să mă întreţin cumva. După ce l-am revăzut pe tatăl dumitale şi m-am apucat să fac lucrurile acestea, am început să mă descurc mai bine. Prima sarcină pe care mi-a dat-o tatăl dumitale a fost să fac tocătoare. Pentru asta a dus la gater un trunchi de copac şi mi-a adus cheresteaua. Îmi amintesc şi acum ziua în care m-am apucat de cioplit tocătoare. În contact cu apa, lemnul de chiparos devine şi mai parfumat, aşa că am înmuiat scândurile în apă şi apoi le-am aşezat la capul patului. Aşezat aici, am cioplit la ele un an întreg. Ca să pot vinde ceea ce produceam, tatăl dumitale m-a pus în legătură cu un magazin din Eubnae. Am început cu tocătoarele, dar apoi am căutat să fac şi alte obiecte, ca să nu mă plictisesc. Dacă făceam un suport cervical, tatăl dumitale îl ducea la magazinul din oraş şi, dacă se vindea, îmi aducea banii. Lemnul de chiparos nu se aprinde cu uşurinţă. Asta e bine, dar nici nu e uşor de tăiat, aşa că se lucrează destul de greu. De aceea nu era căutat, nici măcar atunci când lemnul nu era uşor de găsit, dar acum e la mare căutare. După ce s-a descoperit că poate fi folosit ca dezinfectant, a devenit de-a dreptul preţios. Noima lucrurilor în lume nu e ceva fix, mereu se schimbă după nevoie. Nu-i firesc să fie aşa? Şi-atunci nu sunt zadarnice convingerile neclintite?

La a doua confruntare, tabăra noastră a câştigat decisiv. Am dominat prin foc continuu. Partizanii comunişti au fost înfrânţi şi au abandonat colina Galajae, lăsându-şi camarazii morţi în urmă. Noi aveam un moral de zile mari.

Am pus nişte păsări la fiert, am pregătit orezul şi am scos băutura. Zilele în care ne permiteam să mâncăm astfel erau foarte rare. Eu am pus deoparte porția mea de pui şi orez, cu gândul la tatăl dumitale care se ascundea în pădure şi am pornit să-l caut. Mă gândeam să mă şi întorc repede, căci îmi era foame. Nici n-am apucat să ajung în locul unde se ascundea tatăl dumitale, că am fost înconjurat de un grup de partizani, care veniseră să fure mâncare. Mi-au smuls mâncarea din mâini şi au mâncat-o ca pe ceva extrem de prețios. Păreau a fi dezertori. Cine ştie de câte zile făceau foamea... Au devorat mâncarea cu repeziciune, de m-am speriat că au să mă mănânce şi pe mine. După ce au terminat de mâncat, unul dintre ei mi-a pus pistolul la tâmplă şi m-a întrebat cui îi duceam mâncarea. Am răspuns că nu o duceam nimănui, că voiam doar să mă ascund în pădure ca să mănânc singur. Le dădeam de înțeles că luasem pe ascuns mâncarea de la trupele noastre. Crezi că s-au lăsat păcăliți de minciuna mea caraghioasă? Individul mi-a împuns bărbia cu pistolul. Acum, privind în urmă, nici nu sunt sigur că pistolul era încărcat. Ca să nu risipească gloanțele, indivizii aveau alte metode sinistre de a ucide. Cum să tragă în mine, când nici măcar nu eram în mijlocul vreunei bătălii, iar eu eram un biet băiat care ducea o punguță cu pui şi orez? Atunci era de negândit, dar acum îmi dau seama că puteam muri. Tatăl dumitale, care până atunci mă urmărise ascuns în desişul pădurii, n-a mai putut răbda şi a ieşit în fugă. N-a avut încotro, căci indivizii mă duceau cu ei drept spre locul în care se ascundea el. Am fost capturați amândoi şi legați unul de altul, apoi am fost mânați prin pădure, în noapte, cu mâinile imobilizate la spate. Trecuse deja destul de mult timp de când fuseserăm descoperiți, şi nu ştiam încotro mergeam. Am mers pe cărări de munte, ne-am zgâriat în crengile copacilor, am coborât în văi, dar am şi urcat. N-aveam habar unde ne duceau. La un

moment dat, am simțit un miros îngrozitor. Indivizii ne-au împins cu armele de la spate, dar ei au rămas un pas mai în spate, acoperindu-şi nările. Am ştiut pe loc că mirosea a trupuri în descompunere. Auzisem că prin valea Uchiri şi prin Namchang, de unde fuseseră alungați partizanii, erau gropi pline de cadavre. Se zvonea că şi fratele meu mai mare fusese executat tot acolo. Am plecat atunci să-l caut, împreună cu tata, care, în grabă, nici nu şi-a pus încălțările ca lumea. Atunci am simțit mirosul acela pestilențial. Ziua, gropile erau păzite de polițişti, aşa că ne ascundeam prin apropiere, aşteptând lăsarea nopții. După ce se întuneca, îl urmam pe tata în văile în care erau morții, bâjbâind prin întuneric. Mirosul acela ne învăluia când ne strecuram de la un copac la altul, cu spaimă ca nu cumva să stârnim păsările când ne mişcăm, şi acestea să se ridice în zbor, şi astfel să fim descoperiți. Când mi-am dat seama că mirosul venea de la cadavrele în descompunere, n-am mai putut să fac nici un pas. Eram paralizat şi de frică, dar mă oprise mai ales duhoarea, pe care nu o mai suportam. Tata a mers mai departe pe vale, înfruntând mirosul fetid, hotărât să-l găsească pe fratele meu chiar dacă era mort, dar eu m-am prăbuşit la pământ, incapabil să-l urmez. Îmi ştergeam întruna fața cu mâneca hainei, căci aveam senzația că din ochi, din nas, din urechi, din toate orificiile îmi ieşea puroi. N-am putut să uit mirosul acela niciodată. L-am auzit pe unul dintre indivizi întrebând cu voce scăzută dacă acolo era groapa săpată de ei. Se pare că acolo aruncaseră trupurile a zeci de oameni executați de ei, sub acuzația de colaborare cu forțele polițieneşti. Cadavrele fuseseră abandonate în văi, pe unde săpaseră gropi, dar nu mai stătuseră să îngroape morții. Eram conştient că aveam noroc că era noapte şi nu vedeam nimic, simțeam doar mirosul. Dacă răspândeau un miros atât de greu, înseamnă că trupurile erau deja într-o stare avansată de putrefacție,

încât erau de nerecunoscut, şi că oasele le erau împrăştiate peste tot. Poate că îi acoperiseră pe morţi cu crengi şi pământ, ca să nu poată fi recunoscuţi, dar mirosul nu-l puteau opri. Am căzut moale la pământ. Tatăl dumitale, deşi nu mâncase nimic de mult timp, vomita întruna, sprijinit de un copac. Pe lângă duhoarea ce se ridica din vale, mirosul de vomă părea de o prospeţime neaşteptată. Duhoarea ne împiedica să înaintăm, cum ne ordonau călăii noştri, care nu se mai puteau grăbi din cauza noastră. Cei care ne capturaseră erau trei ticăloşi, şi unul dintre ei i-a zis tatălui dumitale să o ia la goană spre locul din care se răspândea mirosul. Dacă alerga înspre acolo, avea să-i cruţe viaţa. Tatăl dumitale m-a căutat din priviri în întuneric şi, sub ameninţarea celor trei că au să înceapă să tragă dacă nu fugea, s-a întors cu faţa spre vale. Panta era abruptă, cu copaci şi stânci, în nici un caz nu puteai alerga la vale. Văzându-l pe tatăl dumitale cum orbecăie în întuneric, unul dintre ei mi-a desfăcut legătura de la mâini şi mi-a dat un pistol, cerându-mi să-mi împuşc prietenul. Ceilalţi doi aveau pistoalele aţintite asupra mea. Le-am spus că dacă trăgeam, zgomotul împuşcăturii avea să le dezvăluie poziţia. Atunci au început să şovăie. Am profitat de ocazie şi le-am spus că făceam parte din gărzile conduse de Cha Ilhyeok, care se aflau în apropiere. Chiar Cha Ilhyeok? au întrebat ei şi au părut tulburaţi pentru o clipă. Apoi mi-au zis din nou să trag în tatăl dumitale dacă voiam să mă creadă că făceam parte din gărzile lui Cha Ilhyeok. Văzând că nu îi ascult, i-au strigat tatălui dumitale să se întoarcă, ameninţându-l că dacă nu venea înapoi, aveau să mă împuşte. Dar tatăl dumitale era deja departe, cum avea să se mai întoarcă? Şi totuşi, puţin mai târziu, tatăl dumitale a început să urce panta, chinuindu-se în întuneric. În vremurile acelea tulburi, în care omorai sau erai omorât, mai erau oameni care-şi păstraseră puritatea sufletească.

Le spusesem intenționat celor trei că Cha Ilhyeok se afla prin apropiere. Pe-atunci, Cha Ilheyok era diferit de ceilalți comandanți de gărzi. Contribuise la prinderea şi supunerea multor partizani, dar nu era doar asta. El reuşise să convingă partizanii ascunşi prin munți să întoarcă armele. Vorbea cu multă elocvență la megafon şi îşi ținea promisiunile. De pildă, îngropase conform datinii trupurile partizanilor uciși. Mulți se gândeau că dacă aveau să-l întâlnească pe Cha Ilhyeok, aveau şanse să supraviețuiască. De asta le spusesem că făceam parte din gărzile lui, dar cei trei nu păreau deloc interesați. Dacă ar fi avut de gând să ne omoare, ne-ar fi împuşcat deja, dar de vreme ce n-o făcuseră, însemna că poate nu voiau să ne omoare. Mă gândeam că dacă îi convingeam să ne întoarcem la baza noastră, poate că am fi putut să ne salvăm cu toții. De cum s-a întors tatăl dumitale, indivizii mi-au legat din nou mâinile la spate. M-au împins spre râpa de unde venea mirosul pestilențial şi i-au dat pistolul tatălui dumitale, ordonându-i să mă împuşte. L-am auzit în întuneric spunându-le că nu putea să tragă şi arătându-le degetul retezat. Eram ca într-o piesă de teatru jucată pe întuneric. Unul dintre ticăloşi m-a izbit cu patul puştii de mai multe ori, până mi-am pierdut cunoştința. M-am prăbuşit la pământ şi un altul m-a lovit cu picioarele. Am simțit o durere ascuțită, de parcă mi-aş fi scuipat plămânii. Cum zăceam acolo într-o baltă de sânge, am auzit cum i-au cerut tatălui dumitale să mă împingă în râpă, amenințându-l că au să-l împuşte dacă nu făcea cum îi ziceau.

Ce-a făcut tatăl dumitale? M-a împins în râpa plină de cadavre, după cum i-au cerut indivizii? Nu ştiu. Tot ce îmi amintesc e că mai înspăimântătoare decât vorbele lor era duhoarea ce se ridica din vale şi care m-a amețit de-a binelea, de mi-am pierdut cunoştința. Trupul îmi era sfârtecat şi lovit pe toate părțile, dar în sinea mea

continuam să mă rog să nu ajung pe fundul râpei. Atunci s-a întunecat totul în jur şi n-am mai ştiut de mine. Nici după ce l-am revăzut pe tatăl dumitale nu l-am întrebat ce s-a întâmplat atunci. Tatăl meu a fost cel care m-a găsit în râpa cu cadavre. N-a reuşit să-l găsească pe fratele meu, dar m-a găsit pe mine. Când m-a trimis să mă înrolez în gărzile lui Cha Ilhyeok, tata mi-a scris pe un umăr „Pak Mureung". Aşa m-a găsit. Fiindcă pe fratele meu nu-l putuse identifica printre alte cadavre, când am plecat să mă înrolez, tata mi-a scrijelit numele pe umăr. Aşa a reuşit să mă găsească într-o grămadă de cadavre în descompunere, pe fundul unei râpe. Nu ştiu dacă a fost bine că m-a găsit. Trupul meu plin de sânge era deja pe jumătate putrezit, aşa se face că mi-au fost amputate picioarele.

În prima carte pe care mi-a adus-o tatăl dumitale, am citit despre o localitate numită Vosnon, din Franța. Cred că ți-am citit aproape toate cărțile, căci tatăl dumitale a continuat să-mi împrumute cărți până când mi-a spus că le adusese pe toate.

Dumneata ai fost vreodată la Vosnon?

Nu?

Ştii unde se află?

Serios? Nu ştii?

Mă mir. Am descoperit localitatea aceea într-una dintre cărțile din biblioteca dumitale şi tare mi-aş fi dorit să merg într-o zi până acolo, dacă aş fi putut. Aş fi vrut să văd cum era locul acela în care trăiseră protagoniştii. Deci nu ştii nimic despre Vosnon? Eram convins că ştii bine locul, doar apare într-una dintre cărțile din biblioteca dumitale. Îți aminteşti de cartea aceea scrisă de Gorz? O carte subțire, dar care te pune pe gânduri. Bănuiesc că Vosnon e un sat, ca acesta al nostru. Nu-ți mai aminteşti de cartea aceea în care se spune că Gorz, care avea optzeci şi trei de ani, şi

soția lui, Dorine, cu un an mai tânără, au fost găsiți morți, întinşi pe pat unul lângă altul, în casa lor din Vosnon? Lumea a fost uluită de felul în care au ales să moară împreună, fiindcă nu voiau ca moartea să îi despartă. Eu nu ştiam nimic despre oamenii aceia. Am aflat prima dată despre ei când le-am citit scrisoarea de adio, în care cereau să fie îngropați împreună, în curtea casei din Vosnon, în care trăiseră timp de douăzeci de ani. N-am mai uitat niciodată scrisoarea aceea. A fost o vreme în care mi-am dorit mai mult decât orice să aflu ce fel de oameni erau aceia care îşi doreau să fie îngropați împreună. Am aflat că Gorz era evreu, născut în Austria, că era filozof şi jurnalist şi că cercetase îndeaproape ecologia capitalistă şi socialistă, iar Dorine era intelectuală şi avea un bagaj de cunoştințe chiar mai mare decât al lui. La un moment dat în viață, toți oamenii prind rădăcini pe undeva. Aşa s-a întâmplat şi cu ei. După ce s-au stabilit în Franța, el a început să scrie cu zel şi să se implice în tot felul de activități, dar Dorine s-a îmbolnăvit grav în urma unei operații pe coloană. Acum pare că-ți aminteşti şi dumneata. Exact. După ce s-a îmbolnăvit soția lui, Gorz a decis să-şi trăiască viața altfel. Asta nu e o alegere uşoară. El a renunțat la orice implicare în viața socială, şi-a încheiat socotelile la Paris şi s-a mutat împreună cu Dorine la Vosnon, la țară. Şi-a petrecut tot restul vieții acolo, împreună cu soția. Adică vreo douăzeci de ani. Practic, a început o nouă viață, în care avea grijă de ea. A început să cerceteze terapiile alternative, să-şi cultive propria grădină de legume, ca să se asigure că soția lui avea hrană corespunzătoare şi astfel a devenit ecologist. Pentru el, ecologismul nu era doar o teorie, ci un mod de viață. Mutarea la țară pentru a se putea îngriji de soția lui bolnavă, i-a oferit lui Gorz timpul şi spațiul necesare pentru cugetare. În felul acesta se putea concentra numai pe lucrurile esențiale. A şi scris, de altfel, că pentru el esențial

era un singur lucru: să fie împreună cu Dorine. Citind cartea aceea mi-am dat seama că să nu fi fost războiul, tot o astfel de viață mi-aş fi dorit şi eu să trăiesc. Scrisoarea pe care Gorz i-a scris-o soției sale cu un an înainte de a-şi lua viața împreună începe aşa: „Ai optzeci şi doi de ani. Ai pierdut şase centimetri din înălțime şi cântăreşti doar patruzeci şi cinci de kilograme, dar eşti la fel de frumoasă, grațioasă şi dezirabilă. Suntem împreună de cincizeci şi opt de ani şi te iubesc mai mult ca oricând."

E o frază atât de frumoasă, încât e absurd ca unul ca mine, bun de nimic, să o memoreze? Viața la Vosnon nu a fost doar idilică. Prima casă în care au locuit acolo era amenajată ca un spațiu meditativ, care să ajute la vindecarea soției, dar n-au putut sta în acel loc decât trei ani. Nu şi-au imaginat că în curând avea să fie construită acolo o centrală nucleară. Aşa că au fost nevoiți să se mute. Au cumpărat o casă veche, s-au mutat în ea, au construit un gard nou şi au plantat copaci în curte. Gorz scrie la un moment dat că într-o zi au plantat două sute de pomi. În casa aceea aduceau pisici flămânde şi bolnave, pe care le hrăneau şi le tratau. Au şi călătorit câte puțin, când Dorine se simțea mai bine, atât cât puteau. Adevărul e că nu puteau pleca prea departe. Boala de care suferea soția lui făcea ca atunci când era zdruncinată în maşină să o doară cumplit tot corpul. Încet, încet, Dorine a început să-şi accepte condiția şi să renunțe la diferite plăceri. Gorz a continuat să scrie, încurajat de ea. Aşa şi-au petrecut ei viața în satul acela numit Vosnon, devotându-se unul celuilalt. Îți aminteşti scrisoarea de adio? În ultima frază din carte, mai bine zis din scrisoarea de adio, Gorz spune că are să părăsească lumea asta, că nu mai dorea să trăiască. „Nici unul din noi n-ar vrea să-i supraviețuiască celuilalt. „ Am avut mare noroc că am citit cartea aceea. Mi-a deschis apetitul pentru lectură. După ce am citit scrisoarea aceea de

adio, mi s-a părut mult mai incitant să citesc cărțile aduse de tatăl dumitale decât ziarele. Citind, nu mai simțeam apăsare gândindu-mă la orele care urmau. N-am văzut niciodată rafturile cu cărți din încăperea cea mică din casa tatălui dumitale, dar am citit toate cărțile de acolo. Mulțumită lor am dus o viață liniştită în satul acesta. Mă bucur că am avut ocazia să ne cunoaştem. Am o nelămurire, totuşi. Ce nevoie ai avut dumneata să citeşti cărți despre pescuit sau despre creşterea păsărilor? O dată, într-una dintre cutiile cu cărți aduse de tatăl dumitale am găsit şi astfel de volume. Le-am citit şi eu. Erau pline de sublinieri. Eram curios să aflu motivul pentru care ai subliniat toate lucrurile acelea, aşa că am citit cărțile, dar tot n-am aflat.

Cum?

Ai avut nevoie de cărțile acelea ca să-ți poți scrie romanele?

Aşa deci... Acum am înțeles. Am citit cărțile dumitale. În unele locuri m-am blocat, căci am găsit greşeli. Îmi aduc aminte că în prima dumitale carte ai scris la un moment dat că semănai crini. Crinii cresc din bulbi. Aceştia trebuie înfipți în pământ, nu semințele. Nu vreau să te critic, dar când dai peste un astfel de pasaj, îți cam piere cheful de citit. Probabil că îți plac crinii, dar nu ai crescut niciodată unii în grădină. Cum? Ai citit o carte despre crini înainte să scrii despre ei? Înseamnă că ai publicat şi un roman în care apare ceva despre îngrijirea crinilor? În orice caz, când citesc, în general, mă simt liniştit. Dacă îți spun că citind am ajuns să mă accept, înțelegi ce vreau să zic? Prin intermediul cărților am ajuns să cunosc omenirea, să aflu cât de slab şi totodată cât de puternic e omul. Infinit de bun şi nemăsurat de violent. Iar cei care nu-şi pot trăi viața aşa cum şi-au dorit ori sunt loviți de neşansă lasă urme, dovezi

ale greutăților îndurate. Poate că, citind, eram şi eu în căutarea unor dovezi.

Acum mă dor ochii şi nu mai pot citi. Ultima mea lectură a fost un interviu cu pianistul Baek Geon-woo, la întoarcerea în țară. E stabilit la Paris, dar s-a întors în Coreea pentru câteva concerte cu muzică de Schumann. Eu nu ştiu nimic despre Schumann, dar pianistul spune despre el că a dus o viață extrem de complicată, că a fost un compozitor plin de amărăciune. Artistul povesteşte că în tinerețe, când nu pricepea viața lui Schumann, evita să îi cânte piesele. Acum însă a ajuns să-l înțeleagă pe Schumann, care în ultimii ani ai vieții şi-a împachetat singur bagajul şi s-a internat într-un sanatoriu. Am citit de mai multe ori pasajul. Cum putea fi omul acela, care s-a dus de bunăvoie să se interneze într-un sanatoriu de psihiatrie? Când, în cele din urmă a fost înțeles, Schumann era singur. Soția lui, de care era nedespărțit, care-l însoțea mereu la concerte, nu-i mai era alături. Aşa mi-a încolțit dorința de a-l vedea pe Baek Geon-woo interpretând Schumann. Desigur, dacă m-aş putea mişca în voie. Muzica încă o mai pot asculta, numai că nu mă pot duce la concerte. Ochii nu mă mai ajută, dar auzul încă mi-e intact. În curând nici n-o să mai aud. Nu-i nimic. N-oi fi trăit eu bine, dar am îndurat totul cu bine. Asta-i concluzia la care am ajuns.

Dacă tot ai venit până aici, aş putea să te rog ceva? Am tot auzit de la tatăl dumitale că nu vii deloc pe la J. De data asta mi-a zis că o trimite la mine pe fiica sa. Era foarte amărât că nu are ce să-ți ofere. Mai demult, ți-am citit prima carte publicată. Nu-mi mai amintesc despre ce era, dar mi-a rămas în minte un lucru. „Viața e plină de surprize.” După ce am citit fraza aceasta, m-am întors la coperta cărții şi am privit pentru o vreme fotografia

dumitale. Erai tânără şi priveai serioasă undeva în depărtare. M-a mirat că fraza aceea era scrisă de un om atât de tânăr. Sigur că în viaţă mai sunt şi surprize. Sunt şi vieţi care sunt o serie de surprize de la un capăt la altul. De ce mi se întâmplă mie toate astea? Îmi vine să-mi smulg părul din cap, să blestem cerul şi pământul, dar vorbele mi se opresc în gât... Şi totuşi e în firea omului să trăiască. Tatăl dumitale a suferit cumplit că nu a ştiut cum să te facă să te apropii de el, căci tot ce voia era să-ţi fie alături. Şi a fost nelinişţit, căci n-a primit nici un semn de la dumneata, de parcă erai moartă. Cei ce se aseamănă se adună. Am ştiut de cum ai pus piciorul în curte că dumneata ai trecut prin moarte. Cu toate acestea trebuie să-ţi vezi mai departe de viaţă. Tatăl dumitale e singurul prieten pe care-l am pe lume. Lasă-l, te rog, să-ţi fie aproape. Să îndurați greutăţile împreună, să vă bucurați împreună de razele soarelui, să culegeţi fructele din grădină, să vă ştergeţi ochii înlăcrimaţi. Vorbeşte-i tatălui dumitale şi ascultă-l şi pe el. Ce altceva ne rămâne de făcut?

Şi mai am o rugăminte. Am să-ţi vorbesc deschis. Nu-i aşa că de când ai intrat în curtea mea ai avut impresia că ceva miroase foarte urât? De ce n-ai spus nimic? Crezi că eu eman duhoarea aceea? Eu sunt, într-adevăr, mai mult o miasmă... Copacul acela, nu cel sub care stai dumneata, celălalt, din spatele lui, e un chiparos. Dacă te uiţi sub el, ai să vezi o pisică moartă. Galbenă cu pete albe pe spinare. A fost prietena mea necuvântătoare, care locuia la mine, dar de câteva zile e moartă. A traversat crângul acela, a sărit gardul, a trecut prin curte şi a venit până lângă mine ca să-şi dea ultima suflare. Îngroapă-mi, te rog, pisica, drept răsplată pentru povestea pe care ai auzit-o. Dacă rămâne aşa, au s-o mănânce viermii...

Că eşti om, că eşti jivină, după moarte tot ce mai rămâne din tine e trupul putrezit şi dezmembrat. Eu am suferit toată viața din pricina mirosului aceluia de neuitat. Oricât de mult timp ar trece şi oricât s-ar schimba vremurile, mirosul acela respingător mă urmăreşte şi persistă în jurul meu. Aşa că, rogu-te, îngroapă biata creatură înainte să pleci...

Părerea fiului fiului său

Mătuşă,

Cum te simți la J.? Ştiam că ai plecat într-acolo, dar abia ieri am aflat că ai rămas până acum. Mi-a povestit tata. Îmi pare rău că în tot timpul acesta m-am purtat neatent cu dumneata. Te-ai dus cu trenul? Trebuia să mă suni, te-aş fi dus eu cu maşina. Îți mai aminteşti când m-ai rugat în urmă cu câțiva ani să te duc cu maşina până la J.? Am acceptat mai mult dintr-un simț al datoriei, că mă ruga mătuşa mea, dar mi-a făcut o deosebită plăcere să stau de vorbă cu dumneata cât a durat călătoria pe autostradă. Toate poveştile acelea din copilărie, despre lucruri pe care eu nu mi le mai amintesc... Întotdeauna e amuzant să le aflu de la dumneata. Mai ales poveştile cu fecale. Nu ştiu de ce mă distrează atât de tare şi de ce râd atât de copios de câte ori aud cum, în copilărie, manifestam un interes deosebit pentru rahat. Când eram aşezat pe oliță, îl strigam mereu pe tata: „Tati, am făcut caca!" Mai târziu am aflat că tata se ocupa de treburile acestea încă de când eram bebeluş. După ce făceam, venea, se uita în oliță şi-mi zicea „Vai, ai făcut un căcățel de toată frumusețea!", iar eu mă prăpădeam de râs. Poveşti din astea... M-am gândit de ce oare mă entuziasmau atât de mult discuțiile despre caca în copilărie şi cred că totul i se datorează tatei. Mai mult decât

interesul propriu pentru caca a contat faptul că tata se arăta deosebit de interesat de producţiile mele fecale. Dacă făceam un caca prea moale, se îngrijora că mă doare burta, dacă era prea puţin, mă întreba dacă mă strânge burtica... Practic, aşa îmi verifica starea de sănătate. Probabil că i se părea curios şi amuzant, de aceea râdea cu poftă când făceam câte un caca bun. Când eram mic eram convins că, dacă vreau să-l fac pe tata să zâmbească, trebuia să fac un caca zdravăn. De aceea când făceam câte un caca demn de toată lauda, îl chemam pe tata să i-l arăt şi să mă asigur că râdea cu poftă.

Bunicul e bine? Când eram mic, tata lucra în oraşul C. Cum nu era departe de J., mergeam des pe la bunicul. Acum, că mă gândesc bine, bunicul era încă tânăr pe-atunci. Îmi amintesc că purta o geacă de piele, îşi dădea părul cu pomadă şi mergea pe bicicletă. Eram foarte încântat când mergeam la bunicul, fiindcă el mă asculta cu atenţie. Mă lua pe portbagajul bicicletei şi mergeam împreună în oraş, iar acolo îmi cumpăra un joc electronic ori o minge de fotbal. Părinţii mei nu mă lăsau să mă ating de jocurile electronice, dar bunicul spunea că toţi copiii de vârsta mea se jucau cu aşa ceva, şi dacă eu nu ştiam să mă joc, n-aveam să-mi fac prieteni şi aveam să devin recalcitrant. În mintea mea de copil, bunicul era de partea mea. Îmi amintesc că, odată, bunicul a văzut o pată pe coperta uneia dintre cărţile mele de şcoală, aşa că mi-a scos toate manualele din ghiozdan, a rupt foi groase dintr-un calendar vechi şi le-a învelit pe toate pe rând. Apoi a scris pe fiecare ce era: matematică, ştiinţele naturii etc. Mi-a spus că în felul acesta cărţile n-aveau să se mai murdărească. Îmi amintesc şi că la sfârşitul anului şcolar am dat jos coperţile de foi de calendar făcute de bunicul şi am găsit cărţile ca noi sub ele şi am putut să i le dau fratelui meu mai mic. Altă

dată am luat autobuzul şi m-am dus singur la bunicul după o ceartă cu mama. Bunicul n-avea telefon atunci. De cum m-a văzut că sunt singur, bunicul m-a şi întrebat dacă m-am supărat pe mama. Cum eu am început să plâng, bunicul m-a suit pe bicicletă şi ne-am dus la poşta din oraş, de unde a sunat acasă să-i spună mamei că eram la el, să nu-şi facă griji. Cel mai caraghios a fost că în timp ce eu am plecat supărat de acasă, fără să spun nimic, şi am ajuns până la bunicul acasă, la J., ai mei nici nu şi-au dat seama că lipseam. Îmi mai amintesc şi că la poştă am mai tras o porție de plâns, de tristețe şi năduf că ai mei nici nu ştiau că fugisem de acasă. Bunicul m-a suit iar pe bicicletă şi m-a dus la un restaurant chinezesc. A fost prima dată când am mers la un restaurant chinezesc şi tot prima dată când am mâncat colțunaşi prăjiți şi *jjajangmyeon*[56]. Bunicul a împins farfuriile în fața mea şi m-a întrebat dacă îmi plăcea. Îmi amintesc că i-am răspuns printre lacrimi „Da, bunicule...”, în timp ce-mi umpleam gura cu tăieței şi îi devoram cu plăcere. Mai țin minte şi că bunicul mi-a spus să nu mă grăbesc, ca să nu mă doară burta, dar să mănânc tot. Pentru că atunci am mâncat pentru prima dată *jjajangmyeon*, şi acum de câte ori mănânc aşa ceva mă gândesc la bunicul. Mai ții minte când am mers împreună la restaurantul din oraş, cu tot cu bunicul? Îmi amintesc ce dezamăgită ai fost când ai vrut să iei pentru bunicul ceva mai acătării, carne de porc cu cinci condimente sau o tigaie picantă cu opt ingrediente, dar bunicul a vrut numai tăieței cu sos de soia. Am zis că ar trebui să mai merg din când în când pe la bunicul împreună cu dumneata, dar nu mi-ai mai propus de un car de ani să mergem la J.

---

[56] Specialitate coreeană de origine chineză ce constă în tăieței din făină de grâu, sos dens pe bază de pastă de soia, cu legume tocate mărunt şi carne de porc.

Mătuşă, acum o săptămână mi s-a născut al doilea copil. Am pus vestea pe grupul familiei de pe messenger. Ai văzut? Se pare că e mai nervos, căci s-a grăbit să vină pe lume cu vreo două săptămâni mai devreme. Cu două luni mai înainte pe soția mea au apucat-o deodată contracțiile. Ne-am dus de urgență la spital, şi a fost internată. Medicul ne-a zis să ne pregătim să ne vedem mai devreme copilul, căci dacă nu se opresc contracțiile, nu are ce să facă şi va trebui să se nască prematur. Din fericire, după o săptămână în spital, totul a revenit la normal, şi soția mea a fost lăsată să plece acasă. Dacă se năştea prematur, copilul ar fi fost imediat pus în incubator. Bucuroasă că a evitat o astfel de situație, când a plecat din spital şi după ce a ajuns acasă, soția mea a continuat să-i mulțumească bebeluşului din burtă că mai aşteptase, de parcă ar fi înțeles-o. În cele din urmă s-a născut doar cu două săptămâni mai devreme.

Nu ştiu dacă e din cauză că s-a născut mai devreme, dar bebeluşul e foarte mic. A cântărit doar două kilograme şi patru sute de grame. E foarte straniu cum în greutatea asta intră şi capul, şi brațele, şi picioarele, totul. Să vezi ce față mică are! Şi pe feţişoara aceea încap cumva şi ochii, şi nasul, şi gura. E minuscul, dar are mult păr şi sprâncenele bine conturate. Mâna mea pare cât un stadion pe lângă degețelele lui neobosite de la mâini şi de la picioare. Nou-născuții sunt mici, aşa zice toată lumea, dar cred că dacă l-ai vedea, şi dumneata ai zice că e foarte mic. Mă gândesc cum a fost primul copil, dacă al doilea e atât de mic. Deja mi s-a şters din memorie, dar ceva îmi spune că nu m-am gândit că era foarte mic când l-am văzut. Al doilea chiar e mic. Şi am senzația că se foieşte mai mult. Ia, uite! Numai despre cât de mic e bebeluşul vorbesc.

Aş fi vrut să mai lucrez un pic, dar soția mea mi-a spus că părea că avea să nască, aşa că m-am întors de urgență

de la Hupo la Seul. Cum de am lăsat-o singură pe soția mea, însărcinată în ultima lună, şi m-am dus la Hupo? Văd limpede că dumneata mă crezi nesocotit. Să-ți explic cum a fost. Hupo e unul dintre porturile de la Marea de Est. Dumneata nu-l ştii, nu-i aşa? Nu-mi amintesc să te fi auzit vorbind vreodată de Hupo. Anul acesta am fost a doua oară acolo. Am mai fost o dată la începutul anului, când am lucrat la un scenariu. Treaba aceea, de la începutul anului, a fost inițiativa mea. Profitând de prilejul acela, de data asta am mers ca să scriu un scenariu pentru un serial online[57]. Am vrut să termin treaba, ştiind că după ce avea să ne nască cel mic, o vreme n-am să mai pot face nimic.

Hupo e oraşul natal al lui PD, producătorul serialelor. Părinții lui au rămas acolo, căci şi-au deschis o pensiune. PD era îngrijorat că nu progresam cu scrisul scenariului şi m-a dus la Hupo ca să mă pot concentra să lucrez până să se nască cel mic. El s-a întors la Seul. Cât am stat acolo am scris scenariile pentru trei episoade ale unui nou serial web. Ar fi trebuit să mai scriu încă două scenarii, dar am fost nevoit să mă întorc acasă. Nu te mira că am scris trei scenarii, căci e vorba de episoade foarte scurte, între cinci şi şapte minute. N-a fost greu, căci sunt legate între ele. După cum arată lucrurile, cred că vor intra imediat în producție, ceea ce ar fi minunat. Numai că în mediul ăsta nu ştii niciodată, ceva poate să meargă foarte bine azi şi să pice mâine...

Cât am stat la Hupo m-am gândit adesea la dumneata. De mai multe ori m-am gândit că ți-ar fi prins bine să stai şi dumneata o vreme acolo. Noi am crescut amândoi departe de mare, de aceea ni se pare mereu aparte. Am citit odată

---

[57] *Web drama*, seriale scurte, foarte în vogă în Coreea, de câteva episoade, cu o lungime ce variază între 5 şi 30 de minute, difuzate pe canalele de social media.

un fragment scris de dumneata în care ziceai că munții, chiar dacă se află atât de departe încât nici prin gând nu ți-ar trece să mergi până acolo, îți sunt aproape. Dar când mergi la mare, chiar dacă e în apropiere, ai senzația că ai călătorit până departe. Şi eu am aceeaşi senzație. De pildă, când am mers pentru prima dată pe drumul care coboară de la Sokcho[58] de-a lungul litoralului, aşa-zisa Rută 7, m-am întrebat mirat dacă asta era țara mea, căci mi se părea un teritoriu străin. Eram uluit că avem în țară locuri atât de frumoase. Oraşul Hupo se află pe ruta aceea. De Pohang, Yeongdeok, Ulji a auzit toată lumea, dar când vorbeam cu prietenii la telefon şi le spuneam că sunt la Hupo, toți mă întrebau unde vine asta. Nu auziseră de Hupo. E la sud de Ulji şi e unul dintre orăşelele pescăreşti în care se află mulți oameni înstăriți. Am văzut acolo case în fața cărora erau parcate câte două maşini. Oamenii au camionete mai vechi cu care merg prin localitate sau în port, dar la Ulji sau la Yeongdeok se duc cu jeepurile. Din port poți lua feribotul până pe insula Ulleung. Dacă nu mergeam acolo cu treabă, aş fi făcut o excursie până pe insulă, dar aşa, am rămas doar cu gândul la ea. Chiar acum, când îți scriu, mă gândesc că mi-ar plăcea să-l duc pe cel mic la Hupo după ce mai creşte, şi de acolo să mergem pe insula Ulleung. Aşa cum am fost eu în excursie cu tata prin zona de sud a țării după ce mi-am încheiat serviciul militar.

De cum am ajuns la Hupo mi-am dat seama că era vorba de un sat pescăresc. În general, coasta de est e plină de plaje, dar acolo şi aşezarea e pe malul mării. E destul de departe de Seul, aşa că e o aşezare retrasă şi liniştită. Plaja e foarte întinsă, e locul perfect în care să te plimbi sau să

[58] Oraş de pe coasta de est a peninsulei coreene, aflat în nord-estul Coreei de Sud.

alergi având mereu marea în fața ochilor. Pensiunea de care se ocupă mama lui PD e chiar pe malul mării. Nu trebuie să te pregăteşti de mers la plajă. E suficient să ieşi din cameră dimineața când te trezeşti şi eşti la mare. Îmi imaginez cum te-ai plimba dumneata pe plajă la răsărit şi la apus. Şi apa e atât de limpede... Îți vine să plângi. Dar mai presus de toate, în Hupo se mănâncă bine oriunde. Mama prietenului meu găteşte formidabil. În fiecare zi îmi propuneam să mănânc un pic mai puțin. Nu e vorba numai de faptul că doamna are un talent culinar deosebit, dar ingredientele sale sunt cambule, crabi şi alte vietăți marine proaspăt pescuite. După cum vezi, Hupo are tot ce-ți place. Probabil că de-asta m-am şi gândit la dumneata. Cum am stat acolo mai mult timp, n-am fost doar în trecere ca un turist, m-am împrietenit cu localnicii şi, auzindu-le poveştile, tot de dumneata mi-am amintit. Sunt o grămadă de poveşti pe care mi-aş fi dorit să le ascultăm împreună. Deşi sunt mulți oameni înstăriți la Hupo, nu prea mai sunt tineri în sat. E cam ca peste tot în țară. Dacă n-ar fi muncitorii străini, pescarii n-ar putea să-şi scoată bărcile în larg. Tinerii pleacă toți la Seul şi în localitate mai rămân doar bătrânii. Cei mai mulți au bărcile lor şi dacă ies în larg, se pot întoarce cu o captură îmbelşugată. Dacă muncesc de zor, pot pune bani deoparte. M-am şi gândit o dată ce-ar fi să mă mut şi eu acolo, căci se găseşte uşor de muncă. Majoritatea marinarilor din Hupo sunt din Indonezia. Pentru mine şi asta a fost impresionant, aşa că m-am gândit să includ aspectul acesta într-un film. Când m-am dus la începutul anului la Hupo, i-am invitat la masă pe câțiva şi i-am ajutat la lucru. Oamenii aceia negricioşi, dintr-o bucată, aveau între douăzeci şi cinci şi treizeci şi cinci de ani. Stând de vorbă cu ei am aflat că fiecare avea câte trei, patru copii acasă, în țară. De cum îşi primeau salariul, îl şi trimiteau acasă. Mi-au povestit că din când în când mergeau până în

Indonezia să-şi vadă familiile, dar că se simțeau împovărați la întoarcere, când se despărțeau de copiii care între timp creşteau. Când îi întrebam dacă le era dor de copii, nu-mi răspundeau, doar priveau zâmbind în zare, peste mare. Între ei era unul de treizeci şi cinci de ani, care mi-a spus că muncea la Hupo de şapte ani. Vorbea foarte bine limba coreeană şi când localnicii aveau vreo neînțelegere cu muncitorii indonezieni, rezolvau problema cu ajutorul lui. Ne-am împrietenit repede şi la un moment dat mi s-a lăudat că îşi cumpărase o casă şi pământ în Indonezia cu banii câştigați la Hupo. Se gândea să mai lucreze încă vreo câțiva ani, ca să-şi mărească terenul, să-şi poată face o fermă agricolă după ce se întoarce acasă. Mi-a înşirat o grămadă de nume de plante şi de pomi fructiferi pe care avea să-i crească pe terenul lui. Mi-a spus că soția lui deja plantase cocotieri pe pământul cumpărat, numai că nici atunci când nucile de cocos se făceau bine, tot nu era grozav. Ca peste tot, chiar şi atunci când recolta era bogată, nu câştigai mare lucru pe ea. Ajungând să-l cunosc, am văzut o altă față a unui țăran sărac, care plecase să câştige un ban într-o țară străină. Şi părinții noştri erau la fel în urmă cu câteva decenii. Îmi amintesc cum ne-am dus să-l conducem la aeroport pe unchiul, când a plecat în Libia. Când m-am dus a doua oară la Hupo, indonezienii m-au primit cel mai călduros. Erau atât de bucuroşi să mă revadă, de parcă eram la o reuniune de familie şi m-au întâmpinat cu atâta entuziasm, încât m-am simțit prost că uitasem de ei de cum am ajuns la Seul. Atunci mi-a încolțit în minte ideea de a scoate la iveală poveştile lor de viață. Sper ca în viitor să am ocazia să fac un film în Hupo. Am luat adesea masa cu ei şi am stat de vorbă ori de câte ori aveam o pauză. Sunt multe diferențe între noi. Noi, dacă ne permitem, facem un milion de planuri pentru educația copiilor, în vreme ce ei discută

mai mult despre cum să-şi cumpere o casă ori un teren. E curios că nu prea îi interesează educaţia copiilor.

Nu ştiu dacă am să reuşesc, dar îmi propun să călătoresc cât mai mult împreună cu copiii. Călătoria aceea pe care am făcut-o cu tata când m-am eliberat din armată mi-a rămas adânc întipărită în minte. Mi-a plăcut la nebunie să petrec timpul acela cu el. De câte ori călătoresc îmi aduc aminte de excursia noastră. Acum câteva zile m-am uitat la feţişoara celui mic şi m-am dus direct la bancă. Am deschis un cont de economii ca să cumpăr o autorulotă când împlineşte el şase sau şapte ani. Acum abia reuşesc să acopăr costurile zilnice, dar dacă visez la o autorulotă, e bine să am măcar contul deschis. E destul de comic, de aceea încă nici nu i-am spus soţiei, dar când m-am întors de la bancă, mă simţeam foarte mulţumit. Atunci mi-am amintit şi cum am ajuns să fac călătoria aceea cu tata. A fost propunerea lui. Mi-a zis să plecăm de îndată ce scăpam eu de armată. Nici nu mi-am imaginat cât de interesant avea să fie să-mi notez planurile de călătorie într-un carneţel. În ziua liberării, tata a venit cu maşina în faţa unităţii. Senzaţia de libertate pe care am simţit-o conducând cu rândul maşina tatei, în drum spre sudul ţării... Datorită tatei, mă simţeam şi eu deosebit. Yeosu, Mokpo, Haenam, Ganjin, Gongheung... În fiecare zi eram altundeva. Am mers şi la plajă, şi pe la temple, am mâncat şi scoici, şi caracatiţă... A fost grozav. A fost o excursie de o săptămână, care însă a trecut atât de repede, ca o singură zi. Era prima dată când făceam ceva împreună cu tata ca adult. El m-am întrebat una-alta despre facultatea de media digitală pe care o urmam şi unde puteam să mă angajez după absolvire. Eu i-am răspuns că nu aveam de gând să mă angajez după absolvire, ci voiam să fac un film. Voiam să continui şcoala cu studii de film. I-am explicat cu însufleţire cum ceea ce învăţam la facultatea

de media digitală avea să îmi fie de folos când treceam la film. Nu cred că a înțeles nici jumătate din ce i-am povestit, dar mi-a zis să fac ceea ce îmi doream. Mai târziu mi-am dat seama că tata îşi făcea griji pentru mine şi fratele meu. Eu mă înscrisesem la facultate la o specializare despre care tata nu ştia nimic, în vreme ce fratele meu se pregătea de admitere la academia de arte, iar taxa la şcoala unde se pregătea era aproape cât salariul tatei. Şi totuşi a oprit maşina în dreptul unei tarlale cu cartofi de la malul mării, am fumat împreună şi seara am bătut câteva beri...

La finalul excursiei ne-am abătut pe la bunicul. În ultima zi a călătoriei noastre, tata a propus să-i ducem pe bunici la băi, căci bunicului îi plăcea nespus să se scufunde în apa caldă a izvoarelor termale. Când am ajuns la J., am aflat că bunica plecase la munte, la Naejangsan, cu nişte femei din sat. Făceau un fel de picnic cu mâncare gătită cu ierburi de munte. Bunicul rămăsese singur acasă. Pentru că nu-i anunțaserăm înainte, cu părere de rău, l-am dus doar pe el la băile de la Byeonsan. Eu eram la volan şi, la un moment dat, bunicul i-a întins tatei un plic. Când tata a văzut că în plic erau bani, i-a împins mâna înapoi. Bunicul a insistat, tata l-a refuzat din nou. Eu vedeam agitația lor în oglinda retrovizoare. Câteva clipe mai târziu, cum bunicul nu dădea vreun semn că are de gând să cedeze, tata a izbucnit iritat: „De ce faci asta, tată?" Dar bunicul tot nu s-a lăsat.

— Pentru voi.

— ...

— Că nu ți-am dat nimic, numa' ți-am făcut năcazuri.

— ...

— Că te-ai dus la Academia Militară numa' şi numa' că io nu ți-am putut plăti altă şcoală.

— ...

— Io atunci n-am avut bani, da' tu acuma plăteşte cu banii ăştia taxele la şcoală pentru Dongi.

Bunicul, care era scump la vorbă şi mai degrabă părea să îi asculte pe ceilalți vorbind, a pasat problema spre mine când a sugerat că banii erau pentru taxele mele şcolare. Mă uitam năucit în oglinda retrovizoare, când la tata, când la bunicul. Între ei se lăsase o tăcere apăsătoare. Pe drum până la băi bunicul s-a uitat afară pe un geam, tata pe celălalt. Eu mă întrebam de ce erau atât de supărați. După ce am ajuns la izvoarele termale, până să intrăm în băile calde, nu şi-au mai vorbit. În apa călduță, tata s-a apucat să-l frece pe bunicul pe spinare, spunându-i că a slăbit mult. La rândul meu, am început să frec zdravăn spinarea tatei. Nu ştiu dacă tata a plătit taxele şcolare cu banii primiți atunci de la bunicul, dar scena aceea de la finalul călătoriei mi-a rămas limpede în minte.

Mi-am amintit acum cum a fost când m-am căsătorit. Când am anunțat că aveam de gând să mă însor, până şi dumneata m-ai privit cu îngrijorare. Era prima dată când mă priveai astfel. Dumneata mă încurajai orice aş fi făcut, convinsă că are să-mi iasă bine, dar când am adus vorba de căsătorie, n-ai zis nimic, doar m-ai privit în tăcere. Cum o să te descurci? Nu ai spus-o cu voce tare, dar asta era întrebarea. Până atunci făcusem doar trei scurtmetraje şi n-aveam un venit constant, dar mă repezeam să mă însor. Uite că am făcut-o şi între timp am devenit şi tată de două ori. Într-un fel, sunt cel mai îngrozitor ignorant din lume. Ce m-o fi mânat să mă însor şi să fac doi copii? Soția mea s-ar întrista dacă m-ar auzi vorbind astfel, mătuşă. Ea îmi cunoaşte foarte bine situația, doar ne-am întâlnit în timpul filmărilor pentru unul dintre scurtmetraje. Sunt extrem de norocos că soția mea adoră ceea ce fac şi e genul de om care are încredere că mâine va fi o zi mai bună. Adevărul e că eu de-asta m-am însurat cu ea, pentru sufletul ei bun, dar ea ce motive o fi avut să se mărite cu mine? Mi-am propus să o

întreb, dar m-am abținut. După cum ştii şi dumneata, primul nostru născut e un mare mâncăcios. Mănâncă orice cu poftă. Poate să devoreze singur câte un măr din acela uriaş, sau să mănânce mai multe felii de brânză deodată... Unii părinți umblă cu mâncarea după copii, dar la noi acasă n-a fost cazul. Copilul mănâncă uneori cu atâta poftă, încât ți se pare gustoasă şi cea mai fadă mâncare. Când eram doar eu şi soția mea, comandam câte un pui prăjit şi era de ajuns pentru amândoi. Ba chiar uneori ne mai şi rămânea. De când a crescut copilul, un pui nu mai e de ajuns. Acum când cel mic spune că vrea pui, mă frământ şi nu ştiu dacă să comand încă unul. S-a întâmplat nu o dată că am comandat pui şi după ce am mâncat doar puțin din el, m-am prefăcut că am o întâlnire urgentă şi am ieşit din casă, m-am plimbat puțin şi m-am întors mai târziu. Pe de o parte aş vrea să pot comanda doi pui prăjiți fără nici un stres, pe de alta, îmi doresc să câştig bine... Cred că faptul că îmi fac astfel de griji înseamnă că intru şi eu cu adevărat în rândul taților.

Când m-am însurat eu, bunicul era operat la picior într-o clinică de ortopedie din Gangnam. M-am dus la spital să-l văd şi, când nu era nimeni în salon, mi-a făcut semn să mă apropii de el. M-am gândit că vrea să-mi spună ceva, aşa că m-am dus lângă el. Când colo, a scos un cec din buzunarul halatului şi mi l-a pus în mână. M-am fâstâcit şi i-am zis că îmi câştigam singur banii. Bunicul mi-a zis că doar mie îmi dădea nişte bani, căci celorlalți nepoți nu avusese să le dea, aşa că să nu spun nimănui şi să folosesc banii pentru cele de trebuință. Apoi s-a suit pe patul de spital şi a închis ochii, ca şi cum îşi încheiase misiunea. După asta n-a mai deschis ochii, de teamă să nu-i spun ceva. La ieşirea din spital m-am uitat la cecul primit de la bunicul. Era un cec

de un milion de woni[59], emis de Asociația Agricultorilor din J. Fiindcă anunțasem că mă însor, când a plecat din sat să vină la Seul să se opereze, a trecut pe la asociație şi a cerut un cec, ca să mi-l dea mie. Şi acum, deşi îi spun că lucrez şi câştig şi eu, îmi mai dă câte ceva când suntem numai noi doi. Şi ca să nu mă simt rănit în amorul propriu, se străduieşte din răsputeri să îmi arate că e secret şi nu ştie nimeni.

Mătuşă, acum câteva zile ți-am trimis o poză cu cel mic în brațe, iar dumneata mi-ai răspuns printr-un mesaj în care ziceai: „Dar ce-i cu fața asta?" M-am uitat şi eu mai atent la fotografie şi trebuie să recunosc că îmi surprinde bine starea. Fața mea de tată a doi copii trădează nelinişstea. M-am ruşinat când mi-am dat seama că, în vreme ce toți ceilalți se uitau la bebeluş, dumneata te-ai uitat la mine. Dar ştii ceva, mătuşă? Când am aflat prima dată că urma să avem un copil, nici nu mi-am dat seama ce mi se întâmpla. Când mi-a dat vestea soția mea, am rămas uluit şi am intrat în panică şi tot ce am putut să spun a fost: „Cum?" Mi-am venit în simțiri abia când am văzut că i se umpleau ochii de lacrimi. Şi acum mă trec fiorii când îmi amintesc de momentul acela. Nu am cuvinte să-ți spun cât de rău îmi pare că am rănit-o pe soția mea.

După un timp, s-a născut şi copilul. La spital, o asistentă mi-a spus să merg să-l văd şi m-a condus într-un salon. Nou-născutul, care avea o etichetă galbenă agățată de încheietura rozalie a mâinii, se zvârcolea. Asistenta şi-a pus o pereche de mănuşi sterile şi l-a atins pe cap, zicându-mi: „Priviți, pielea capului e curată. După cum vedeți, are gura, nasul şi ochii la locul lor." Apoi, desfăcând degețelele pe care cel mic le strângea instinctiv, mi le-a arătat: „Aici avem

[59] Aproximativ opt sute de dolari.

degetele, unu, doi, trei, patru, cinci. Vedeți? Iar aici se vede clar că e băiat, da?" Atingându-i pe rând degețelele roşietice de la picioare, mi le-a numărat să văd că şi acestea sunt câte cinci. Bebeluşul, care mi se prezenta mie, în calitate de tată, ca fiind sănătos şi venit în bună stare pe lume, şi-a agitat mânuțele şi a început să plângă zgomotos. „După cum vedeți, copilul plânge sănătos." Am răspuns da, da, da la fiecare comentariu al asistentei şi m-am emoționat nespus de tare. Fiecare cuvânt al femeii îmi izbeşte sufletul cu un bubuit. Deci aşa, copilul meu are capul curat, are ochi, nas, gură, are cinci degete la fiecare mână şi la fiecare picior şi a venit pe lume sănătos tun. Şi în timp ce verificam împreună cu asistenta toate lucrurile acestea, unul câte unul, mi-am dat seama că nu erau un dat obligatoriu şi, mulțumindu-i în gând bebeluşului, care izbea din picioruşe şi plângea, că venise pe lume sănătos, am vărsat şi eu câteva lacrimi.

Sunt diferit acum, când am doi copii, de cum eram când aveam unul singur. Acum mă simt cu adevărat ca un tată şi sunt copleşit de câte ori mă uit la bebeluşul din fața mea. Câteodată simt cum îmi explodează inima de bucurie. Ieri, cel mare a luat-o pe mama lui de lângă bebeluş şi au venit în dormitorul meu. După ce au citit o vreme, copilul a adormit pe o parte, cu o mână la frunte şi piciorul stâng îndoit, exact în poziția în care doarme bunicul la prânz. Şi tata doarme câteodată aşa, şi eu, şi soția mea. Seamănă cu noi toți, mi-am zis şi, în timp ce îl priveam dormind, m-am întrebat cum aş putea să fac să-mi cresc cât mai bine copiii şi iar m-am simțit copleşit. Copiii sunt fragili. E datoria mea să fac totul bine.

Mătuşă, mi-ai spus odată că ai aflat de înființarea unui departament media nou la o firmă pe care o ştiai dumneata şi m-ai întrebat dacă nu voiam să mă înscriu la concurs, dat fiind că era vorba de crearea unor imagini de promovare,

ceea ce nu era foarte diferit de ceea ce făceam eu. Probabil că nu ți-a fost uşor să-mi propui asta, dar ți-am răspuns fără să stau pe gânduri că eu voiam doar să fac filme, nimic altceva. Oricum avea să fie, trebuia să supraviețuiesc în domeniul acesta. Parcă am şi spus ceva poetic, cum că eu vreau să trăiesc în preajma peliculei... Îmi amintesc cum, la răspunsul meu triumfalist, pe care m-am grăbit să-l dau fără pic de cugetare, dumneata ai spus doar „Bine" şi m-ai privit îndelung. Ataşamentul meu față de film nu s-a schimbat nici acum, dar dacă ar fi să mă mai întrebi încă o dată acelaşi lucru, nu ştiu dacă aş putea să îți răspund cu atâta siguranță, chiar dacă răspunsul ar fi acelaşi.

Cel mare a crescut mult. Deşi ne-am făcut griji cum o să reacționeze acum, că are un frățior cu care trebuie să împartă atenția noastră, în mod surprinzător, se poartă ca un adevărat frate mai mare. Deşi n-a avut de unde să învețe, îl mângâie pe cap pe bebeluş şi, când plânge, îi cere mamei să-i pregătească sticla cu lapte, pe care i-o duce el, îi citeşte să adoarmă şi îl acoperă cu păturica. E drept că se duce des la toaletă. Se pare că rolul acesta de frate mai mare e destul de stresant. Până acum el era în centrul atenției, dar de când a apărut nou-născutul, chiar şi vizitatorii sunt mai interesați de el, ceea ce cred că l-a surprins şi l-a dezorientat puțin. Nu s-a manifestat în nici un fel, doar că e mereu la toaletă. Dacă mama lui îl cheamă să-i dea o îmbrățişare, el, care mai demult alerga şi se cuibărea în brațele ei, acum se uită mai întâi la cel mic. Când îl întrebăm dacă are vreo supărare şi îl încurajăm să vorbească, zice că nu are nimic. Mă simt ciudat când îl văd aşa şi, fără să-mi dau seama, mă trezesc spunându-i că am să rezist. Am senzația că nu eu sunt cel care cresc copiii, ci, dimpotrivă, copiii sunt cei care mă cresc pe mine. În urmă cu mult timp, când conduceam şi i-am văzut pe tata şi pe

bunicul certându-se de la plicul cu bani, m-am întrebat de ce făceau asta. Abia acum mi-am dat seama ce simțeau şi le-am înțeles stânjeneala cu mare întârziere.

Am vorbit mult, mătuşă. Ai mei mi-au spus să am grijă când îți dau vestea că s-a născut cel mic. Dar nu-i firesc să vreau să mă felicite şi mătuşa mea că mi s-a născut un copil sănătos, care are pielea capului curată, are ochii, nasul şi gura la locul lor şi are toate degețelele în ordine?

5
Chiar şi atunci când totul se sfârşeşte

Vara asta, în care ploile au făcut ca vacile să se refugieze pe acoperişurile grajdurilor inundate, e pe trecute. Vara în care, cu privirea ațintită la televizor, pe ecranul căruia se vede o macara care coboară vacile de pe acoperiş, tata murmură „Ce le-or mai durea burțile pe amărâtele de vaci...” şi oftează adânc.

În toți anii aceştia în care nu am mai venit pe la J., am tot pierdut diverse. Nu eram în stare să ajung până acasă cu lucrurile pe care le cumpăram. Nici eu nu ştiu pe unde am lăsat pantofii cumpărați de la magazinul de încălțăminte sau scoicile proaspete, luate de la pescărie, ori calupul de

hârtie A4 pentru imprimantă, cumpărat de la papetărie. Când ajungeam acasă, nu mai aveam nimic în mâini. Strângeam pumnii şi îi deschideam, apoi mă spălam îndelung pe mâini. Mi-am pierdut aproape toate cheile de la intrarea în casă. Cu ultima care mi-a mai rămas m-am dus la un atelier de copiat chei din cartier. Atelierul, îngrămădit între un magazin de reparaţii pentru telefoane mobile şi o alee strâmtă, era doar de lăţimea uşii de la intrare, cu un spaţiu lung şi îngust în interior. I-am întins cheia bărbatului aflat în spatele unui gemuleţ ca acelea de la casele de bilete ale cinematografelor şi i-am cerut să-mi facă şase copii. Omul m-a privit peste ochelari şi m-a întrebat ce mai făceam. M-am întrebat de unde mă cunoştea şi deodată mi-a venit în minte să mă uit la mine. Părul nespălat, un tricou cu gâtul lărgit, tenişi călcaţi la spate... Ar fi bine să mă spăl măcar pe faţă, mi-am zis şi în loc să îi răspund omului, m-am mulţumit să zâmbesc. L-am întrebat cât avea să dureze, şi mi-a zis că avea nevoie de vreo douăzeci, treizeci de minute. I-am spus că, în cazul acesta, am să mă întorc peste douăzeci de minute. Am ieşit, m-am plimbat puţin prin zonă şi când m-am întors, omul mi-a zis că aceea era o cheie fabricată în Franţa care avea striaţiile extrem de fine şi de complexe şi nu găsise nimic care să se potrivească şi nici nu o putea copia. Nici nu ştiam că am o cheie franţuzească la uşa casei mele. Ascultam perplexă. Omul mi-a explicat cu bunăvoinţă că dacă aveam o astfel de cheie, asta însemna că şi butucul clanţei era unul complex, gândit anume pentru ca uşa să nu poată fi deschisă cu uşurinţă şi m-a întrebat dacă n-aş vrea să îl schimb cu un sistem automat de închidere. De câte ori ieşeam în oraş cu fiica mea, când ne întorceam, până să-mi caut eu cheile în geantă, ea şi deschidea uşa, fiind mult mai rapidă. Mă împingea prin uşa deschisă zicând: „Niciodată nu-ţi găseşti cheile. Ce te-ai face fără mine?” Mi-era dor de clipele acelea petrecute cu fiica

mea în fața uşii. L-am întrebat pe bărbat dacă nu putea să cumpere chei potrivite pentru uşa mea şi mi-a spus că putea, dar că avea să dureze. L-am rugat să comande aceleaşi chei şi să le ajusteze ca să le pot folosi, chiar dacă avea să dureze mai mult. Omul a zis că o cheie costa patruzeci de mii de woni, deci în total ar fi fost două sute patruzeci de mii[60] şi m-a întrebat dacă era în regulă. Mi s-a părut cam mult patruzeci de mii pentru o copie, dar m-am gândit că n-aveam încotro. În plus, de chei aveam nevoie mereu. Am renunțat totuşi la o copie, cerând în final doar cinci, şi i-am lăsat un avans de o sută de mii de woni şi numărul meu de telefon. Cum i-am lăsat omului ultima cheie ca să-şi poată face treaba, până în momentul în care am primit un mesaj pe telefon să mă duc după chei, am stat cu uşa casei neîncuiată. M-am dus la magazin de îndată ce am primit mesajul, am plătit restul de o sută de mii de woni şi am plecat spre casă ținând strâns geanta în care pusesem cheile, de teamă să nu le pierd. Ajunsă acasă am încercat una din cheile cele noi, dar uşa nu s-a descuiat. Le-am încercat şi pe celelalte. Nici una nu mergea. Le-am încercat de câte trei ori pe fiecare, dar nimic. M-am întors la atelierul de chei şi i-am spus bărbatului că nu pot descuia uşa cu cheile acelea, dar el mi-a zis că aşa ceva era imposibil. Confecționa şi copia chei de douăzeci de ani şi niciodată nu se întâmplase ca cineva să nu poată folosi vreo cheie făcută de el. Eu eram de o parte a geamului de sticlă cu deschizătură ca la cinema, el, de cealaltă. I-am repetat prin geam că am încercat cheile de trei ori, dar că n-am reuşit să deschid uşa, iar el a spus din nou că aşa ceva nu se putea. Ba chiar s-a enervat şi m-a întrebat ce părere aveam dacă el deschidea uşa cu cheile cele noi. Şi pentru că eu am

[60] Aproximativ două sute de dolari.

continuat să repet că uşa nu se deschidea, omul mi-a propus să mergem să încercăm cheile împreună. N-a reuşit nici el să deschidă uşa cu copiile cheii. A luat din nou cheia originală şi copiile ei la atelier şi peste două zile mi-a trimis din nou mesaj să merg după ele. Le-am luat, dar situaţia era aceeaşi. Când m-am întors la atelier şi i-am spus că omului că tot nu puteam folosi cheile, acesta mi-a întins banii şi mi-a spus: „Ghinion." M-am gândit că poate nu auzisem bine, şi totuşi cuvântul acela îmi rămăsese în minte şi nu mai puteam scăpa de el. Ghinion. Îi plătisem cele două sute de mii de woni în bancnote de zece mii, dar el pusese pe tejghea trei bancnote de cincizeci de mii. Deodată am simţit că iau foc. „Trebuie să-mi mai dai cincizeci de mii" i-am spus cu calm, stăpânindu-mi nervii, la care el mi-a răspuns că cinci chei a treizeci de mii fiecare făceau o sută cincizeci de mii. Corect? I-am spus că îmi ceruse patruzeci de mii pe o bucată şi că i-am dat două sute de mii de woni. Aveam senzaţia că toate cheile şi lacătele din spatele individului clincăneau. De fapt, eu nu voiam banii înapoi, voiam doar nişte chei care să funcţioneze şi aş fi vrut să-i cer să mai încerce o dată să le ajusteze, dar mi-a revenit din senin în minte cum rostise impasibil „Ghinion" şi n-am mai zis nimic. Deja nu mai auzeam nici poliloghia lui despre cât de dificil fusese să găsească modelul acela de cheie. I-am explicat din nou situaţia, cu calm. „Dumneata ai zis că un sistem cu închidere automată pentru uşă m-ar costa o sută cincizeci de mii de woni. Tot dumneata ai spus că mă costa mai mult să copiez cheile, căci cele cinci copii făceau două sute de mii de woni, la patruzeci de mii de woni bucata. Cu toate acestea, ţi-am cerut să le copiezi. Nu-ţi mai aminteşti?" Auzind asta, omul s-a repezit de după geamul tejghelei şi m-a întrebat ţipând când spusese el aşa ceva. Mai avea puţin şi mă lua de guler. A început să urle că era firesc să pot minţi fără să mi se mişte un muşchi al feţei căci eram

scriitoare şi cu asta mă ocupam, că ştia că fiica mea suferise un accident, toată lumea ştia. Trecătorii ne aruncau priviri curioase. Cineva care aştepta lumina verde a semaforului ca să traverseze a rămas pe partea opusă a străzii, continuând să ne privească. Inima a început să-mi bată mai repede, urechile mi s-au încins, mintea mi s-a întunecat. Încă ţineam în mână copiile cheilor făcute de omul acela, chei care nu-mi puteau deschide uşa. Le-am aruncat pe podea urlând: „Te blestem să-ţi petreci tot restul vieţii aici, confecţionând chei!" şi mi-am dus mâna la nas, căci simţeam cum mi se prelinge sângele. Oamenii de pe stradă au început să clatine din capete şi să şuşotească. L-am împins la o parte pe bărbatul care se înroşise de furie, am împins şi mulţimea care şuşotea în stradă şi am înaintat strigându-l fără voia mea pe tata. Cuvintele pe care i le aruncasem bărbatului de la atelierul de chei mi se înfipseseră ca un pumnal în inimă. Mi se întâmplă adesea ca atunci când arunc vorbe grele să mă trezesc din somn şi să rămân trează o vreme. Mi-am masat faţa, frământându-mi obrajii cu palmele aspre.

N-aş vrea să şterg paginile acestea pe care le-am scris de când stau cu tata. Mă simt nesigură ştergându-le, dar sper că unele cuvinte vor rămâne şi după ce vor fi şterse.

Trebuie să fi fost în noaptea în care a bătut prima dată taifunul. Ploaia răpăia pe acoperiş de zici că avea să-l doboare. Adormisem pe podea, lângă patul tatei, când m-a trezit şuierul vântului şi am rămas cu privirea pironită în tavan. Ploaia începea să se întețească treptat. Auzeam cum poarta se zgâlţâia împinsă de vânt când dintr-o parte, când din alta, crengile cameliei se rupeau în curtea din faţa casei, iar în curtea din spate, plantele de taro erau puse la pământ. Nu îndrăzneam să mă foiesc, de teamă să nu-l trezesc pe tata. La un moment dat, el s-a ridicat în capul

oaselor şi a rămas aşa, aşezat pe pat. După un timp, s-a uitat spre mine şi a dat să coboare din pat. Era limpede că se mişca atent, cu grijă să nu mă trezească. Abia atunci m-am ridicat şi eu şi l-am întrebat de ce nu mai dormea. Tata tocmai deschidea un sertar al dulăpiorului pe care se afla televizorul. Am aprins lumina. Tata a clipit de câteva ori, deranjat de lumina puternică care-i irita ochii, dar a continuat să caute ceva în sertar. Negăsind ce căuta, a început să scoată lucrurile din sertar şi să le înşire pe podea, aşezând unele peste altele cutii cu medicamente pe care trebuia să le ia dimineaţa şi seara, o cutie cu baterii şi cutii de puzzle aduse de sora mea. Ea îmi spusese că tata se chinuia cumplit dacă îi luai două dintre piesele de puzzle, dar că la început să îi ascund doar una şi după ce făcea puzzle-ul de câteva ori, să îi mai ascund o piesă. Tata a îndesat mâna şi mai adânc în sertar şi a scos un pachețel pătrat, învelit în pânză albă de bumbac. Cele patru colțuri ale pânzei erau legate într-un nod. Când tata a desfăcut nodul, am văzut o carte veche, cu copertă galbenă şi legată cu fir galben. *Învățături elementare*[61]. Lumina gălbuie ce se revărsa din tavan a dezvăluit titlul cărții, scris în caractere chinezeşti. Deşi uzată şi murdară, coperta avea un luciu aparte.

— De când ai dumneata cartea asta?

---

[61] *Sohak* (小學) (în coreeană) este un îndreptar etic, compilat de gânditorul chinez Zhu Xi (1130–1200) pe baza clasicelor confucianiste şi a textelor istorice, menit să îi ajute pe tinerii învățăcei să deprindă comportamentul etic al înțelepților din antichitatea chineză. Textul a fost folosit ca manual în China încă din secolul al XII-lea, iar în Coreea, a fost păstrat în educația de tip tradițional până la începutul secolului XX.

Tata şi-a trecut mâna peste faţă. „E un dat imuabil ca toate lucrurile să încolţească primăvara, să crească vara, să rodească toamna şi să fie culese iarna.” Tata memorase frazele de la începutul cărţii. Cum continua să caute frenetic lucrurile acelea pe care nu mai ştia unde le pusese, i-am sugerat să se gândească bine. Atunci tata a continuat litania din *Învăţături elementare*, mormăind cu voce scăzută în timp ce cotrobăia prin sertar, că omul cât mai avea un strop de putere, trebuia să memoreze poezii, să citească şi, prin dans, să înveţe despre muzică, pentru ca în felul acesta mintea să-i rămână limpede şi să nu se abată de la calea cea dreaptă... Probabil că voia să-mi demonstreze că era bine, că ştia ce face, numai că, din nefericire, n-a reuşit să găsească ceea ce căuta. Din cartea aceea cu paginile rămase aproape ferfeniţă de câte ori fusese deschisă şi citită, tata a scos un plic îngălbenit, din care a luat o foaie pe care a despăturit-o. Era o coală de hârtie de scris foarte veche, îngălbenită de timp, de tipul acelora folosite de tata ca să-i trimită fratelui meu mai mare scrisori în Libia. Pe foaia aceea avea scrise numele tuturor copiilor, în ordine, de la cel mai mare până la cel mai mic, şi data naşterii fiecăruia. M-am uitat cu atenţie la scrisul tatei. Era un amestec de caractere chinezeşti şi litere coreene. Fratele cel mai mare se născuse seara, al doilea la prânz, al treilea după-amiaza, eu, a patra, mă născusem în zori, în miezul iernii, sora mea mai mică se născuse la începutul lui aprilie, în preajma sărbătorii pentru naşterea lui Buddha[62], tot în zori. La sfârşit, am observat numele mezinului. Atunci mi-am dat seama că silaba Ik din numele lui se scria cu caracterul

[62] În Coreea, Naşterea lui Buddha Sakyamuni, una dintre cele mai mari sărbători budiste şi sărbătoare naţională, se celebrează în a opta zi a celei de-a patra luni din calendarul lunar (lunile aprilie-mai în calendarul gregorian).

chinezesc 益 ce însemna „creştere, câştig”. Mi-am amintit cum l-am văzut mai demult pe tata aplecat peste măsuța de scris, notându-şi numele copiilor şi data naşterii, şi sufletul mi s-a încălzit de emoție.

— Mi-am amintit că-l am aici.

O altă hârtie găsită de tata era un certificat de proprietare asupra unui teren înregistrat în Ibam.

— E un act de proprietate pentru pământ?

— Îi un deal de pe care se vede locul în care o fost lăcaşul lui Cha Cheonja, unde gândea el să facă o lume nouă.

— ...?

— L-am luat când or scăzut prețurile... În vremurile acelea, mulți dintre cei care l-or urmat pe Cha Cheonja or avut de suferit, s-or ascuns şi n-or mai avut pe cine să se bizuie.

În vorbele tatei recunoşteam vocea mătuşii din vremea copilăriei. Ea povestea, de parcă ar fi văzut cu propriii ochi, cum cei care-l urmau pe Cha Cheonja, visând la o lume nouă, erau câtă frunză şi câtă iarbă. „Mişcarea Donghak o fost înăbuşită, țara cotropită, pe ce să se mai bizuie oamenii?” Aşa spunea mătuşa. Tata a împăturit hârtia cu nume şi actul de proprietate, le-a pus înapoi în plic, iar plicul l-a aşezat la loc între paginile cărții.

— Am făcut şi io o treabă care nu-i de nici un folos.

Tata vorbea nedesluşit. L-am privit cu uimire. Tata nu era omul care să ceară ceva ce nu i se cuvenea ori să fie nechibzuit. Deviza lui era că dacă nu semănai primăvara, n-aveai ce să culegi toamna. Descopeream o față nouă a tatei, omul care îşi aşeza cu religiozitate sapa şi coasa mereu la locul lor.

Din noaptea aceea, tata a început să mă tot cheme de câte ori făcea ceva. „Aici erau!” a zis o dată, scoțând patru carnete de cecuri de la Asociația fermierilor din spatele unei

fotografii înrămate. Altă dată când m-a chemat, dăduse la o parte capacul fântânii şi l-am găsit uitându-se în ea. Când m-am apropiat, mi-a zis să mă uit şi eu în fântână să văd că încă mai era apă. Într-adevăr, pe fundul fântânii băltea apa, aşa cum spusese tata. Deşi fântâna nu mai era folosită, apa îşi păstrase pe tăcute locul, reflectând cerul albastru. Tata mi-a cerut să păstrăm fântâna, să nu o acoperim cu pământ nici după moartea lui. A ţinut să-mi spună că deşi casa fusese reconstruită, fântâna fusese mereu acolo, de parcă mi-o lăsa în grijă. Când l-am auzit spunând „După ce m-oi duce...” m-am tulburat şi i-am cerut abrupt să nu-mi spună mie lucrurile astea, ci fratelui mai mare. Tata mi-a spus netulburat că lucrurile care par lipsite de importanţă se pot dovedi a fi de preţ. Într-o zi, a intrat în camera mamei, a deschis dulapul şi a scos de acolo o haină de iarnă, agăţată pe umeraş. Era un suman vechi de lână, pe care tata îl purta de cum dădea iarna şi până la începutul primăverii. Pe la coate, pe unde lâna se subţiase, avea petice din piele. „Mi-o ţinut bine de cald...”, a spus, frământând nelinişţit haina plină de mucegai în mâini. Când am luat-o şi i-am spus că am s-o duc imediat la curăţătorie, pe dată i s-a descreţit fruntea. Auzind de curăţătorie, m-a rugat să aştept puţin şi a apărut cu o sacoşă de hârtie pe care o avea pregătită în dulap. Când o fi pregătit-o? Mi-a spus că la intrarea în oraş era o spălătorie şi lângă ea un atelier foto şi m-a rugat să duc sacoşa de hârtie acolo. „Mi-o zis Ung mai demult că el nu mai are păr şi s-ar bucura dacă i le dau lui să le poarte.” Ung? Nu mai auzisem de mult numele acesta. Încercând să-mi amintesc de el, primul lucru care mi-a venit în minte nu a fost chipul lui, ci tăbliţa atârnată la gâtul unei vite, pe care scria „Viţelul lui Ung” şi imaginea tatei în tinereţe, când îi dăduse lui Ung o plăcuţă din lemn, îi pusese dalta în mână şi îl învăţase să scrijelească singur cuvintele acelea.

Cât am stat să aştept autobuzul la şosea am aruncat un ochi în sacoşa de hârtie. Erau patru pălării în ea, purtate de tata în fiecare anotimp. Am lăsat haina tatei la spălătorie şi când am ieşit, într-adevăr, aşa cum îmi explicase tata, alături era atelierul foto al lui Ung. Uşa de sticlă, pe care scria cu litere albastre *Rame la comandă*, era închisă. M-am uitat înăuntru prin geamul uşii. Pe pereți atârnau ordonate frumos rame goale de lemn cu aspect vintage alături de desene sau fotografii cu căței înrămate. Mi-au atras atenția nişte goblenuri prinse în rame de plastic. Pe masă se vedea o cutie de carton pe care scria *Rame de lemn de frasin*. Pe spatele ramelor erau scrise dimensiunile fotografiilor: 5×7, 6×8, 8×10. M-am bucurat la gândul că Ung se ocupa cu aşa ceva. Ung, care mă speria fluturându-mi prin față păsări prăjite, Ung, care nu asculta de nimeni în afară de tata şi care se suia pe acoperiş să tragă câte un pui de somn la amiază... Nu-mi puteam imagina că Ung acela ar fi putut să îmbătrânească şi să chelească. Am atârnat sacoşa de hârtie de uşa atelierului, gândindu-mă că de-acum pălăriile tatei vor fi purtate de Ung. Mă întrebam dacă n-ar trebui să îi las un bilet, în caz că se întreba cine îi adusese sacoşa aceea, dar mi-am dat seama că Ung avea să recunoască imediat pălăriile tatei, aşa că m-am mulțumit să verific că sacoşa era bine atârnată de clanță.

Când l-am văzut pe tata că scoate hainele din şifonier, înainte să plec la curățătorie, m-am gândit că voia să le scuture de praf sau să le aerisească fiindcă vara era umezeală mare, dar când m-am întors acasă, pe o latură a curții, într-un butoi mare de tablă, ardea un maldăr de haine de-ale tatei. L-am strigat pe tata uluită când am văzut hainele arzând în butoiul acela în care aruncam gunoiul sau resturi de prin casă. Tata, care privea absent la fumul ce se ridica din butoi, mi-a spus că toate acestea erau de-acum

haine purtate. N-am ştiut ce să-i răspund, aşa că am rămas tăcută lângă el. Mirosul de haine arse se răspândea prin toată casa. Şi cum stăteam noi aşa şi ne uitam la foc, tata m-a întrebat dacă îmi mai aminteam de Nakcheon. „De nenea Nakcheon?" am întrebat eu, iar tata mi-a răspuns că nu mai ştia nimic de el. După ce nenea Nakcheon a plecat fără să spună nimic, tatei i-a părut tare rău că nu l-a mai găsit, deşi l-a căutat peste tot ca să-l ajute să-şi facă actele pentru ajutor social. Dacă afla că fusese văzut pe undeva, a doua zi se şi ducea acolo, dar tot n-a reuşit să-l găsească. Vocea tatei devenea tot mai şoptită. „Dacă afli că-i mort pe undeva, adu-l acasă şi îngroapă-l cum se cuvine." „Eu?" am întrebat. „Da. Ce? N-ai putea?" Tata a oftat adânc când i-am răspuns că da, puteam. „Dacă aş mai fi şi eu viu atunci..." a mai spus el, bătându-mă uşor pe umăr. „Asta-i o treabă pe care se cade să o fac io, numa' că mă tem că n-oi putea. Ți-am zis ție, că ştiu că tu mă asculți." N-am putut să-i răspund. Tata a continuat, spunându-mi că Nakcheon plecase fără să-şi ia boul dăruit de el şi că se cuvenea să îi facem o pomenire, căci altfel am fi rămas datori. Într-o zi însorită, tata a turnat alcool sanitar pe o bucată de tifon şi a lustruit cu mare atenție inelul de inox de pe marginea tobei lui vechi. A curățat capătul crăpat al bățului pentru tobă şi l-a dat cu mai multe straturi de ulei. Într-o altă zi, a venit cu mine în oraş şi, oprindu-se la ceasornicăria din intersecția cea mare, şi-a dat jos ceasul de la mână, i l-a dat bărbatului care lucra acolo şi l-a rugat să i-l curețe, explicându-i că îl avea de multă vreme şi ținea la el. A cerut să-i fie schimbată şi bateria. Ceasornicarul a învârtit ceasul pe toate părțile şi i-a spus că era vechi, dar era un ceas bun, aşa că avea să îl coste destul de mult. Tata a zâmbit şi i-a spus că nu ştia că era atât de valoros. Îl primise de la fiul lui, care îi spusese doar să nu-l piardă. Când ne-am întors acasă, nu şi-a mai pus ceasul la mână. L-a închis într-o pungă cu fermoar şi l-

a pus într-o cutie găsită pe un raft. „Tată, cum de ai găsit cutia pentru ceas, lăsată în urmă cu o groază de timp pe un raft, când nu eşti în stare să-ţi aminteşti unde ai pus evantaiul pe care l-ai avut în mână ieri?” În loc de răspuns, tata mi-a spus că a plâns când al treilea a ratat a treia oară examenele pentru funcționari publici şi s-a angajat într-o firmă. Al treilea era cel care ar fi vrut să schimbe nedreptățile rămase în urma generației tatei. Acum cel mai apropiat de tata, al treilea era mereu în conflict cu el şi îi spunea tot ceea ce eu nu îndrăzneam să-i zic. „Nu e deloc aşa, asta-i mentalitate învechită, trebuie să te schimbi şi dumneata...” Aşa îi spunea. Probabil că sub influența fratelui meu pornise tata la protest cu vite cu tot. Tata a pus ceasul bine într-o cutie învechită, plină de praf. Cât a fost vara de lungă a continuat să facă ordine printre lucruri. A deschis pe rând toate cutiile stivuite în casa părăsită de lângă grajd, a înşirat lucrurile în curte, l-a chemat pe Isac şi l-a îndemnat să ia ce îi era de folos. Văzând seturile de cuțite, tigăile şi săculeții pentru spălat rufe, Isac a făcut ochii mari constatând că toate erau noi. Iaurturile şi alimentele expirate au fost dezambalate pe rând şi îngropate în grădină. Chiar şi aşa, au rămas destule oale, linguri şi alte obiecte. Am aşezat toate vasele de bucătărie în setul de coşuri şi le-am dus în bucătăria mamei, întrebându-l pe tata pentru ce comandase toate lucrurile acelea. Când tata a început să mormăie „Când te gândeşti la fata ta ți-i dor şi năcaz...”, mi-am îndreptat spinarea uluită. Cutiile cu soluții de curățat şi de îndepărtat rugina le-am dus la magazinul din sat. Prăvălia de demult a tatei dispăruse, şi pe locul ei se construise o pasarelă peste calea ferată. Tata a scos apoi ochelarii de soare, le-a şters lentilele de praf şi i-a pus într-o cutie. A continuat prin a scoate pantofii din cutii şi a-i sorta. Avea nevoie de o singură pereche pentru fiecare anotimp, iar restul erau aşezați deoparte, să fie puşi pe foc. De la cine să

fi fost scrisorile pe care tata le-a ars în secret în noaptea în care găsisem cutia din lemn? L-am întrebat pe tata când l-am ajutat să ardă încălțările, dar nu mi-a răspuns. Medicul mi-a spus să îl încurajez pe tata să vorbească. Să scoată la lumină toate lucrurile ferecate în minte era o formă de psihoterapie, iar poveştile de demult îl ajutau să-şi îmbunătățească starea. Aşa îmi spusese medicul. „De la cine erau scrisorile pe care le-ai aruncat în foc, tată?" l-am întrebat de mai multe ori, până când tata mi-a răspuns abătut că erau scrisorile de la Kim Sunok. Când l-am întrebat cine era Kim Sunok, nu mi-a răspuns. A luat stropitoarea şi a turnat apă peste foc. Am întrebat iar cine era Kim Sunok şi cum de îi scrisese. Tata a lăsat jos stropitoarea şi m-a străfulgerat cu privirea. Scrisorile de la Kim Sunok erau în lădița de lemn, printre cele de la fratele meu? Să fi ştiut, le-aş fi citit pe acelea mai întâi. „Povesteşte-mi puțin despre Kim Sunok, tată. Promit că am să ascult tot ce spui", l-am rugat, dar degeaba. A rămas tăcut. Ce era în scrisorile acelea de le-ai dat foc ca să nu aflu? „Dacă găseam o lume bună, aş fi trăit bine, da' de-acuma..." De câte ori mă uitam la el, tata părea să se gândească la Kim Sunok. Dacă găsea o lume bună, ar fi trăit bine... Chipul tatei se umplu de tristețe. Nu mai puteam insista cu întrebările. Mirosul încălțărilor arse a rămas în aer încă două zile după aceea.

— O plouat până la ziuă? m-a întrebat tata în timp ce luam micul dejun.

— A plouat peste noapte, dar s-a oprit în zori. Mâine are să vină taifunul.

— Al câtelea taifun îi?

— Chiar aşa...

Anul trecut, peste vară şi până de Chuseok taifunul a bătut de patru ori. Ieri noapte m-a trezit ploaia şi după

aceea m-am foit întruna. Şi de fiecare dată când m-am întors în pat, m-am uitat spre tata. Nu ştiu dacă o fi fost din pricina medicamentelor trimise de sora mea ori din cauză că obosise uitându-se la ştiri, îngrijorat pentru mormintele familiei din cauza ploii care nu mai contenea, dar tata a dormit neîntors în ciuda ropotului asurzitor al ploii. După ce toată vara a plouat şi a bătut vântul cu putere, a doua zi, când tata a ieşit ca să meargă la morminte, l-am urmat. Pentru tata nu era nimic nou, făcea asta de când se ştia. Ici şi colo drumul era blocat de grămezi de pământ roşiatic, aduse de ape. La ştiri am văzut că în sudul ţării râurile îşi ieşiseră din matcă şi inundaseră case, oamenii fugeau în grabă din calea apelor, găinile, rațele şi câinii erau duse de torenți, doar capetele li se mai vedeau la suprafața apei. Cumva, mormintele familiei, aflate în grija tatei, rămăseseră neatinse. L-am urmărit cu atenție pe tata cum bătătorea iarba de pe morminte şi mătura frunzele aduse de furtună. Puteam să îmi imaginez cum trecuse el prin toate taifunurile.

— Primăvara trecută n-o plouat aproape două luni şi acuma, când nu-i de trebuință, îi plin de apă pe câmp.

— ...

— Lui Isac i-a fi greu la câmp anu' ăsta.

— ...

— Isac lucrează acuma câmpu' de orez pe care-l lucram io.

— ...

— Toți îs duşi, n-are cine.

— ...

— Acuma măcar îi Isac să lucreze pământurile noastre, da' tare mă tem de ce s-a alege de ele când Isac n-o mai fi.

— ...

— Or căzut şi toate poamele.

Abia atunci am reuşit să îngaim şi eu: „Aşa e.” Tata a înşirat cu voce liniştită toate grijile lui, că nu va avea cine să mai lucreze pământul şi că ploua prea mult, că se temea din cauza taifunului, că se îngrijora pentru Isac şi că deja căzuseră toate fructele. Când a spus necăjit că ploaia şi vântul puseseră toate poamele la pământ, tata a adăugat şi că mamei îi plăceau mult cele de kaki. După o noapte în care a plouat mult, a doua zi am dat o tură prin sat împreună cu tata şi la fiecare casă am văzut sub copacul de kaki câte un morman de fructe necoapte, căzute pe jos. Aşa a fost în vara aceea. Orăşelul J. e într-o zonă cu mulți copaci de kaki. La fiecare casă sunt câte trei, patru pomi. Toți copiii din J. se uitau cu jind la copacul de kaki când aveau poftă de ceva dulce. Primăvara, după ce erau udați, copacii de kaki înmugureau, apoi printre frunze se deschideau florile. Când se ofileau şi cădeau, copiii se adunau sub copac şi mâncau florile dulci căzute din pom. Miasma dulceagă a florilor de kaki ne parfuma gurile. Fetele înşirau florile pe ață şi le purtau atârnate de gât sau la încheietura mâinii, iar când li se făcea poftă, ronțăiau câte una. Cu siguranță în grupul de fete cu tunsoare bob mă aflam şi eu. Bineînțeles că nu doar fructele de kaki fuseseră doborâte de vânt şi ploaie, dar probabil că tata le observase şi îşi făcea griji doar pentru acestea fără să-şi dea seama. Când ploua cât era vara de lungă, şi fructele de kaki cădeau din copac înainte să se coacă, copiii le adunau într-un borcan, turnau apă peste ele, adăugau puțină sare, aşteptau până dispărea gustul astringent şi apoi le mâncau scoțându-le din borcan unul câte unul. Uneori, se întâmpla ca fructele de kaki aproape coapte să cadă înainte de venirea toamnei. Ca să fie siguri că le găsesc, copiii fugeau la copacul de kaki de îndată ce se trezeau dimineața. Copacului din curtea noastră i se spunea Uriaşul. Rodea doar o dată la doi ani, dar şi când făcea fructe, acestea

atârnau grele pe toate ramurile. Dacă observam că fructele începeau să se înroşească, ieşeam în fiecare zi să mă uit la copac. Îmi amintesc că primul lucru pe care îl făceam dimineața era să merg la copac să văd dacă nu cumva fructele coapte au căzut peste noapte. După ce trecea perioada secerişului, pe la sfârşitul toamnei, era o zi în care se culegeau fructele de kaki. În ziua aceea, tata scotea beţele lungi din şopron, le despica la un capăt şi le împărțea fraților mai mari. Tata se suia în copac, apuca o creangă şi culegea fructele, pe care ni le arunca mamei şi mie. Şi tot punând câte un fruct, nici nu ne dădeam seama când se umplea coşarca. Mă cuprindea o bucurie grozavă când vedeam fructele mari şi roşietice, ca şi cum ne-am fi îmbogățit subit. Mama curăța o parte din fructe să le pună la uscat. Punea şi cojile la uscat într-o sită. Restul fructelor le punea în vase de lut şi când se înmuiau, ne dădea câte unul fiecăruia. Zilele lungi de iarnă treceau ronțăind de zor coji uscate de kaki. Ultima sarcină în ziua culesului era să lăsăm câteva fructe în copac, pentru păsări. Când fraţii mei, care mânuiau cu mare plăcere beţele cele lungi, prinzând în vârfurile lor despicate codițele fructelor pe care le coborau cu grijă, ajungeau la cele mai înalte crengi, tata îi oprea.

— Pe-acelea lăsați-le, să aibă şi țărcile ce mânca.

Nu ştiu dacă într-adevăr coțofenele mâncau fructele acelea portocalii rămase pe vârful copacului, dar cuvintele tatei mi-au rămas în minte peste timp, până în ziua de azi. Faptul că în momentul în care m-am mutat la casă şi am putut să plantez un pom am ales să sădesc un copac de kaki se datorează amintirilor din copilărie. Când am cules primul fruct din el, eram împreună cu fiica mea. Dacă ea se necăjea că nu ajungea să culeagă fructele de pe vârful crengilor de sus, îi spuneam să le lase pentru coțofene.

Dimineața a trecut conversând în linişte cu tata, numai că la un moment dat, pe chipul tatei s-a aşternut

îngrijorarea şi l-am auzit spunând: „Oare să fie din cauza ploii? Mătuşă-ta nu poartă haine noi azi.” Am rămas cu beţişoarele în aer şi m-am uitat buimăcită peste masă la tata.

— Oare-i beteagă?

Am luat o bucăţică de carne cu beţele şi am pus-o în lingura tatei. După câteva luni de tratament dentar tata putea să mestece carnea fiartă.

— Ia şi mănâncă, tată. După ce mâncăm mergem până la casa mătuşii.

Tata a băgat în gură lingura cu orez şi carne fiartă. Căuta adesea fiinţe care nu mai erau pe lumea asta. Mătuşa şi Franc erau vizaţi de fiecare dată. Alaltăieri, după ce-a mâncat de dimineaţă, m-a întrebat absent de ce n-am adus-o şi pe fiica mea cu mine. Apoi, ca şi cum s-ar mai fi gândit puţin, m-a întrebat ce căutam acolo şi de ce nu eram la şcoală. „La şcoală?” l-am întrebat la rândul meu, şi tata mi-a spus ostenit că nu era voie să absentez şi m-a zorit să plec la şcoală.

În fiecare zi, după micul dejun, primesc un telefon de la al treilea. Era tocmai momentul acela. Tata, care altă dată stătea în aşteptare lângă telefon când ştia că se apropie apelul de la fratele meu, era acum în picioare lângă uşă, îmbrăcat şi cu pălăria pe cap. Mă zorea din priviri să ieşim.

— O să sune al treilea, tată. Stai să vorbeşti cu el şi du-te după aceea.

Tata nu s-a mişcat din faţa uşii. Când privirile ni s-au încrucişat, i-am făcut un semn spre telefon. Abia atunci a înţeles ce îi spusesem, s-a apropiat de mine şi s-a aşezat pe marginea patului. Nici nu s-a aşezat bine că a şi sunat telefonul.

— E al treilea, tată.

— ...

— Bună dimineața, tată!

Tata nu zicea nimic. Stătea doar cu receptorul la ureche. Deşi eram mai departe de telefon, îl auzeam pe fratele meu strigându-l pe tata. Tata a ascultat pentru câteva clipe, apoi mi-a întins receptorul.

— Cred că s-o întrerupt. Nu se-aude nimica.

Am luat receptorul şi am auzit imediat vocea fratelui meu. „Tată! Tată? Nu mă auzi?" I-am dat din nou receptorul tatei.

— Se aude bine, tată.

Tata doar s-a uitat la receptor şi nu l-a luat. Probabil că nu voia să vorbească. Cum nu puteam să stăm aşa la nesfârşit, i-am răspuns eu fratelui meu.

— Tata de ce nu zice nimic?

M-am uitat la tata, care şedea pe marginea patului, cu capul aplecat în jos şi, neştiind ce să spun, am ezitat puțin, până când privirea mi s-a oprit asupra uşii de la baie.

— Tata a avut nevoie urgentă la toaletă.

— A...

— Eşti la muncă?

— Da. Tata e bine?

— Da.

— Se vede că te ocupi bine de el.

— Hai, la treabă, frățică!

— Bine. Vă sun iar mâine.

— Da.

Am pus receptorul în furcă şi m-am aşezat lângă tata.

— De ce, tată?

— ...

— Nu vrei să vorbeşti cu el?

Tata n-a zis nimic. M-am ridicat de pe pat şi m-am aşezat pe podea. Tata îşi ținea mâinile pe genunchi. I-am luat mâinile într-ale mele, dar degetul lui bont a rămas în sus. Am privit cu atenție degetul acela fără unghie. Tata a dat să-şi desprindă mâinile dintr-ale mele, dar l-am ținut cu

putere. Atunci a renunțat cu un oftat. Am rămas aşa o bucată de vreme.

— Vrei să vorbeşti cu mama? Să o sun?

— Nu.

— Nu vrei să vorbeşti cu ea la telefon?

— Ba vreau.

— Atunci o sun.

— Nu.

— De ce nu, tată?

— Nu aud.

— ...?

Părea că uitase că a vrut să iasă din casă. Şi-a smuls mâinile din strânsoarea mea şi s-a întins pe pat.

— Ne pregăteam să ieşim. Nu mai vrei?

La auzul acestora, tata s-a ridicat în capul oaselor.

— Unde ne pregăteam să mergem?

Părea că uitase că ne-am propus să mergem până la mătuşa.

— Vrei să mergem la morminte?

— Bine, dar, tată, ce vrei să spui când zici că nu auzi?

— Nu aud nimica la telefon.

M-am uitat cu mirare spre tata. Ce-o fi vrut să spună? Nu încăpea îndoială că ieri-dimineață vorbise cu al treilea la telefon, iar după cină vorbise cu mama. Ştiu că celui de-al treilea îi spusese să aibă grijă cum conduce, dacă nu poate să renunțe la fumat, măcar să nu fumeze mai mult de trei țigări pe zi şi să nu bea alcool acasă. Când a vorbit cu mama, aceasta i-a vorbit destul de mult. Din receptor se auzeau vibrațiile vocii ei, iar tata încuviința cam apatic „Îhî... Îhî...” Apoi i-a spus mamei că învățase de la mine să pună orezul la fiert şi că de-acum îşi putea face singur de mâncare şi după ce aveam să mă întorc eu la Seul, aşa că mama să stea liniştită până se face bine şi se poate întoarce

acasă. După ce a încheiat convorbirea cu tata, mama m-a sunat şi pe mine să mă întrebe dacă într-adevăr îl învățasem să folosească fierbătorul de orez. I-am răspuns că îi prindea bine să ştie, dar mama a spus pe un ton răstit că nu era cazul să fac ce nu mi se ceruse, că tata până acum doar asta nu făcuse şi că ea nu voia să-l pună să mai învețe şi să fiarbă orezul. Se simțea o oarecare insistență în vocea ei. De ani de zile mama nu-mi mai poruncise ceva. După ce am încetat să mai merg pe-acasă, ne-am limitat la a schimba politețuri de genul „Eşti bine?", „Aveți grijă să nu răciți", „Ai mâncat?", „Somn uşor" şi altele asemenea, atente amândouă să nu cumva să vină vorba de fiica mea. N-am putut să-i răspund mamei, care se dezlănțuise, dar la un moment dat am oprit-o „Mamă, nu e mare lucru să fierbi orezul. Îl speli, îl pui în aparat şi apeşi un buton. Şi-apoi, tata m-a rugat să-l învăț..." Mama a izbucnit: „Treaba asta, care nu e mare lucru, am făcut-o eu toată viața!" şi a închis telefonul. Nu ştiu de ce discuția noastră a luat întorsătura aceea, dar ştiu că tonul vocii mamei redevenise acela de mai demult. Ceva o deranjase pe mama, şi ar fi trebuit să o sun înapoi după ce închisese brusc telefonul, dar n-am făcut-o. Dimpotrivă, a sunat mama înapoi şi m-a întrebat de ce nu o sunasem după ce am supărat-o. I-am răspuns că ştiam că avea să sune ea. Aşa făcea şi fiica mea. După câteva clipe am sunat-o pe mama, care iar închisese prima, dar n-a mai răspuns. Asta s-a întâmplat ieri.

— De când nu mai auzi?

— De câteva zile...

— Şi până acum cum ai vorbit la telefon? Te-am auzit ieri.

— Păi asta... Cum să-ți spun? Îs mereu aceleaşi lucruri la care răspund automat şi mai zic ce am io de zis.

Câteva zile la rând l-am căutat pe tata, prin locurile pe unde ştiam că ar putea fi, să-i duc telefonul mobil pe care îl uitase acasă. I-am dus telefonul şi la căminul cultural, şi în

grădină, unde tata culegea vinetele coapte din straturile făcute de mama, şi i l-am pus în buzunar. Acum trei zile, când a stat ploaia, m-am dus cu telefonul uitat de tata până la Şcoala Populară de Arte în J. Tata, care se dusese acolo să cânte la tobă cu restul grupului, m-a privit nedumerit. L-am dojenit spunându-i să nu mai lase telefonul acasă, căci lumea nu mai putea lua legătura cu el. I-am pus telefonul în buzunarul de la piept al cămăşii şi am plecat, hoinărind o vreme încet pe străzile din oraş, sub razele arzătoare ale soarelui. Mi-am dat seama că Şcoala Populară se afla în apropierea şcolii generale unde fusesem eu elevă şi mi-am îndreptat paşii într-acolo când, un elev pe bicicletă mi-a strigat deodată: „La o parte! La o parte!" Luată prin surprindere, abia am apucat să mă dau la o parte, că bicicleta a şi zburat pe lângă mine. Elevul s-a întors în spate şi mi-a strigat „Mă scuzați! Soneria e stricată!", apoi a dispărut în viteză. Am rămas o vreme nemişcată, privind în urma lui. Mi-am amintit că mai demult şi eu mergeam astfel cu bicicleta la şcoală prin oraş şi pe dată am simțit nişte furnicături la genunchi. De câte ori cădeam cu bicicleta, îmi zdreleam genunchii. Picăturile de sânge apăreau imediat în locul unde era zgâriată pielea. Rănile nu se închideau repede şi mereu se infectau. Coaja formată peste rană cădea când băgam picioarele în apă. Mi-am mai amintit şi cum tata îmi punea alifie pe răni şi cum îmi spunea că mersul pe bicicletă, odată învățat, avea să mă țină toată viața. Întocmai cum mi-a spus tata atunci, după ce am învățat să merg pe bicicletă, nu am mai renunțat la ea. Şi acum merg cu bicicleta. Poate pentru că mi s-a obişnuit corpul cu ea. Intrarea în şcoala generală, unde în urmă cu mult timp mă dusesem cu bicicleta, fusese modificată şi nu se mai putea intra. Am rămas pentru câteva clipe în fața intrării, cercetând cu privirea în interior. Pe culoar era un şir lung de jardiniere cu flori, până la Sala de muzică. În fața

cancelariei atârna un clopot, care suna la începutul şi la finalul orelor. Cine oare făcea clopotul să sune la pauze? Mult timp după ce am plecat din oraş îmi aminteam de sunetul clopoţelului din şcoală oriunde m-aş fi aflat. Când am auzit clopotele catedralei care se află vizavi de podul Carol din Praga, am uitat cum se numeşte edificiul, un loc în care m-au usturat ochii de la vitraliile colorate, tot de clopoţelul care ne chema la ore la şcoala generală din micul oraş de provincie mi-am amintit. Dacă aş fi putut intra în şcoală, m-aş fi dus să verific dacă clopotul acela mai era acolo, agăţat pe peretele de cărămidă. Arbustul de glicină din spatele clădirii principale, unde îşi parcau bicicletele elevii şi personalul şcolii, era tot acolo. Îmi plăcea grozav locul de sub viţa plină de flori liliachii. Să citesc o carte pe banca de sub viţa de glicină. Sunt lucruri de demult, de care am şi uitat. Eu m-am schimbat profund în timpul acesta, cum de era posibil ca locul din care plecasem să rămână la fel? N-am îndrăznit să caut noua intrare în şcoală, aşa că m-am întors în faţa clădirii şi am pornit de acolo mai departe pe străzile oraşului, până m-am trezit că mă aflam pe podul Daeheungni. M-am oprit pe podul pe care mai demult îl evitasem pe tata, obosit şi mărunt, şi m-am uitat în jos. Apele râului, umflate de ploile torenţiale, se repezeau la vale cu un zgomot asurzitor. Pe negândite, am făcut un pas înapoi. Clăbucii albi iscaţi de vârtejuri se îndreptau spre mine şi îmi venea să urlu: „Tot aşa am să trăiesc şi de aici încolo?” Inima mi-a tresăltat şi m-a cuprins spaima. Chipul fiicei mele mi-a revenit în minte cu claritate pentru prima dată de când venisem la J. În ultimii ani, în care nu mă mai întorsesem la J., nu mai reuşisem să-mi amintesc bine chipul ei. De câte ori imaginea ei mă căuta şi se îndrepta spre mine, chipul îi devenea distorsionat. Adăugasem numele ei pe plăcuţa de pe uşa casei de teamă că nu voi putea să-i recuperez imaginea şi că aceasta va rămâne

mereu difuză. Am început prin a copia un desen cu o şopârlă, dintr-un caiet pe care fiica mea îl folosise în copilărie, şi a-l lipi pe uşă. Am continuat prin a-mi petrece cea mai mare parte a timpului într-un atelier de arte şi meşteşuguri pentru a învăța cum să copiez şi să multiplic restul lucrurilor rămase în urma ei. Pe măsură ce deveneam tot mai obsedată de urmele trecerii ei, sentimentele care mă legau de fiica mea deveneau tot mai îndepărtate, iar chipul ei tot mai neclar. De aceea, de teamă că n-o să mai pot să-mi amintesc deloc chipul ei, mă trezeam noaptea şi deschideam laptopul ca să mă uit la fotografii cu ea. Dintr-odată, chipul fiicei mele, care nu-mi apărea niciodată în vis, mi s-a dezvăluit cu limpezime în clăbucii alburii ai apelor învolburate ale râului din J. „Fata mea, am venit la J.” În rotocoalele de spumă din apă, chipul ei se vedea cu claritate. Ba chiar a părut să se ridice deasupra apei şi să mă strige „Mamă!”, după care a dispărut. Am dat să mă întorc spre casă, dar m-am îndreptat spre Şcoala Populară, unde tata bătea la tobă. Crezând că am plecat deja spre casă, tata m-a strigat surprins când m-a văzut pe holul şcolii. M-am grăbit spre el şi când am ajuns aproape, mi-am încrucişat brațele. Asta a fost acum trei zile.

Prima dată când am realizat cât de dureros era să nu poți dormi a fost la Helsinki, în Finlanda, unde am ajuns după nouă ore de zbor. M-am dus acolo la invitația editurii care îmi publicase cartea. Am aruncat atunci o privire obosită peste volumul despre care editorul mi-a spus că era primul roman coreean tradus în finlandeză. Cartea, din care nu înțelegeam o iotă deşi era scrisă de mine, părea să îmi întoarcă privirea. Ne-am înfruntat stânjenitor. Cartea şi cu mine. Ochii, afectați de oboseala din avion, au început să mi se înroşească şi să se împăienjenească de cum am ajuns la Helsinki, şi nu am mai putut să adorm din pricina nopților

albe. Abia atunci am aflat că în Finlanda, de la sfârşitul lunii mai şi până pe la mijloc de iulie, era perioada nopţilor albe. Aşa cum anunţă numele lor, cerul nu se întuneca nici după căderea serii, şi nopţile rămâneau luminoase. Ajunsesem să dau şi eu de o noapte albă, despre care până atunci doar citisem ori auzisem în diverse conversaţii sau văzusem prin filme. M-am întins în patul meu din camera de hotel, în oraşul acela necunoscut, cu gând să dorm, dar ceva mi s-a părut straniu şi m-am ridicat din pat. La început nu mi-am dat seama ce anume era ciudat. Învârtindu-mă prin cameră să mă liniştesc, am dat draperiile la o parte. Afară nu era noapte, ci zi. M-am uitat la ceas. Era unsprezece noaptea. Ce-i cu atâta lumină? m-am întrebat, privind strălucirea nopţii albe. S-o fi întâmplat ceva? Privind la străzile scăldate în lumină, m-am gândit că poate asta însemna ora de vară în Europa, dar şi la două noaptea afară era în continuare lumină. La fel şi la ora trei, la patru şi la cinci. Am rămas trează toată noaptea. Nici măcar pastilele cu melatonină, pe care le luasem la mine ca să mă acomodez mai repede cu diferenţa de fus orar, nu m-au ajutat. N-am putut să adorm şi pace. Şi a doua zi, după ce am aflat că era vorba de nopţile albe, a fost la fel. Dacă trăgeam draperiile groase, în camera de hotel se făcea întuneric. Chiar dacă am prins draperiile în clame, aşa încât lumina să nu poată pătrunde prin nici o crăpătură, tot n-am reuşit să adorm. M-am întins în pat, forţându-mă să dorm, dar somnul mă ocolea la gândul că afară era zi. M-am ridicat din pat şi am desprins o clamă privind afară prin crăpătura draperiei. Clădirile, lămpile stradale, restaurantele închise, aprozarele din acest oraş străin îmi păreau mai degrabă desprinse din lumea viselor. O noapte în care cerul nu se întuneca... Cu cât mă străduiam mai abitir să-mi golesc mintea de gânduri, cu atât mai mult cădeam în cugetare. Aşa cum, atunci când îţi doreşti mai

mult să uiți, nu poți. Când îți propui să nu te mai gândeşti la ceva, ar fi bine dacă ai putea să o faci, dar adevărul este că până când nu epuizezi toate gândurile despre lucrul acela, n-ai cum să nu te gândeşti. În acelaşi fel, un lucru poate fi uitat doar când e vremea să fie uitat. Cu cât mă străduiam mai mult să nu mă mai gândesc la faptul că afară era lumină, cu atât gândul acesta devenea tot mai pregnant. N-am putut să dorm câteva zile la rând. Cum de nu puteam să fac față nopților albe tocmai eu, care dormeam peste zi, iar nopțile mi le petreceam citind sau scriind, fără să mai țin seama de separarea dintre zi şi noapte? Mai mult decât atât, când mă întorceam seara la hotel de la evenimentele organizate de editură, aveam picioarele îngrozitor de umflate. Eram frântă de oboseală şi ai fi zis că urma să mă prăbuşesc şi să adorm pe loc, dar când mă întindeam pe pat, eram trează ca un huhurez. Degeaba încercam să mă conving singură să dorm, ca să pot funcționa a doua zi. Cum n-am reuşit să pun geană pe geană toată săptămâna petrecută acolo, avem ochii iritați şi roşii tot timpul. De cum mi se intersecta privirea cu a altcuiva, îmi întorceam capul jenată. Nedormită fiind, mă împiedicam adesea, iar când urcam treptele trebuia să mă țin de balustradă din pricina amețelii. Aveam crampe la ceafă, iar capul mă durea de aveam senzația că-mi plesneşte. După trei zile nu mai auzeam ce-mi spunea lumea. Eram într-o stare deplorabilă, iar percepția îmi scăzuse într-atât încât nu pricepeam întrebările de la interviuri. Atunci mi-am dat seama cât de important era să poți adormi buştean după o zi obositoare de muncă şi cât de neprețuite erau apusul soarelui şi întunecimea nopții. Când mâncam cu ochii împăienjeniți, scăpam adesea furculița din mână. Acolo eram ca un autor debutant, dat fiind că era vorba de prima mea carte tradusă în finlandeză. În condițiile astea mă întrebam cine avea să vină la librărie să mă vadă, dar când am fost condusă în

spațiul pregătit pentru lansare erau oameni care aşteptau în picioare sau aşezați pe podea, căci nu mai erau scaune libere. Şi în fața acestor oameni am ațipit în timp ce le citeam un fragment din carte! Cu toate acestea, m-au ascultat cu uimire şi admirație. Chiar şi atunci când mi se tăia respirația de oboseală, o luau ca pe o pauză necesară în mijlocul unei fraze. Oamenii aceştia dintr-o țară străină, în care se vorbea o limbă diferită de a noastră, care avea o cultură, obiceiuri şi experiențe ce se deosebeau de ale noastre, se adunaseră acolo pentru cartea mea, deci trebuia să-mi vin în fire, să-mi înving toropeala şi să mă adun. Uneori, concentrarea lor intensă asupra vocii mele mă făcea şi pe mine mai lucidă. Şi cum aveam senzația că mă vindecam de o mare suferință, sesiunile de lectură şi discuții, care erau programate pentru o oră, s-au lungit uneori la mai bine de două ore. Atunci aveam senzația că ochii îmi ies din orbite şi mă cuprindea amețeala. Când mă întorceam la hotel după cina de la care nu puteam lipsi, dar în timpul căreia moțăiam întruna, era deja unsprezece noaptea.

— Aici nu se mai întunecă? întrebam, de parcă editorul de acolo făcuse o vrajă pentru ca noaptea să nu mai vină niciodată şi îi ceream cumva s-o rupă.

Deşi nu avea nici un motiv să-şi ceară scuze, femeia mi-a spus zâmbind uşor jenată:

— La noi măcar apune soarele. Dacă mergeți spre est, acolo soarele e pe cer şi la miezul nopții, şi la unu noaptea.

Unde o fi fost locul acesta unde soarele strălucea pe cer la ora unu noaptea? Oamenii de acolo cum adormeau? Dacă mă gândesc bine, cât am stat acolo nu m-am spălat pe față niciodată seara, după ce m-am întors la hotel. După ce mă spălam pe mâini cu apă rece, simțind că mă fura somnul, renunțam la a mă mai spăla şi pe față, mă repezeam să trag draperiile şi să mă întind în pat. Deşi eram atât de obosită

încât se părea că aveam să adorm pe loc, somnul îmi sărea de cum dădeam cu ochii de lumina de afară când trăgeam draperiile. De ce oare faptul că cerul nu se întuneca nici noaptea mă şoca într-atât? Spunându-mi în sinea mea că puteam să mor dacă nu reuşeam să dorm deloc, am încercat până şi să mă culc pe aşternuturile întinse pe podea, lângă pat. Am curățat baia şi m-am întins pe podeaua rece. Cum tot nu reuşeam să adorm, m-am întrebat care era cel mai întunecat loc din cameră. M-am uitat o vreme cu speranță sub pat, dar era prea jos şi nu era suficient loc să încap acolo. Apoi am descoperit dulapul. M-am strecurat în el, am închis uşa şi m-am chircit înăuntru cu gândul la tata. Mi-am amintit când am aflat de la sora mea că tata suferea de insomnie. „Ei, insomnie!" am spus cu nonşalanță, iar când sora mea mi-a explicat că deşi tata dormea, creierul lui îi ținea ochii deschişi, am crezut că foloseşte o figură de stil. Nu i-am dat prea mare importanță, punând-o pe seama sechelelor lăsate de accidentul vascular cerebral. Abia când am ajuns în țara nopților albe mi-am amintit de problemele tatei cu somnul. Tot atunci mi-au revenit în minte şi imaginile celor care mă ascultau citind cu mare atenție. Deşi erau nevoiți să mă audă prin intermediul unui interpret, ascultau cu seriozitate discuțiile despre cartea mea. Oare ei puteau dormi? În dulapul întunecos m-a cuprins ruşinea şi mi-am simțit obrajii arzând. Am încercat oare măcar o dată să-l ascult pe tata? Oamenii din ținutul acela îndepărtat mă ascultaseră cu atenție, iar eu nu fusesem în stare să-l ascult pe tata nici măcar o dată. Am înțeles că lăsasem tristețea şi suferința tatei să fie înmagazinate doar în mintea lui. Chiar dacă el nu spunea multe, dacă eu, fiica lui, i-aş fi vorbit deschis, poate că n-ar mai fi suferit de insomnie. Abia acolo, într-o țară străină, în care nopțile albe nu mă lăsau să dorm şi unde mă închisesem într-un dulap cu ochii injectați de nesomn, mi-am dat seama câtă suferință îi provoca tatei

insomnia. Când am anunțat că plecam în Finlanda, unul dintre colegii mai tineri mi-a spus că aceea era țara celor două sute de mii de lacuri. Dacă ne luăm după cifre, în Finlanda, una din patru familii ar avea un lac. Mi-a mai spus şi că pădurile boreale de mesteceni se întind la nesfârşit, iar printre ele strălucesc ochiuri de apă mai mari sau mai mici. De vreme ce tot zburam până acolo, mi-a zis să nu ratez să văd lacurile. Ce lacuri? Cum n-am putut să dorm deloc nici măcar până la biserica săpată în stâncă de lângă hotel nu m-am dus. În schimb, m-am închis în şifonierul din camera de hotel şi m-am întrebat cu voce tare dacă tata a dormit bine. M-am întors la Seul de îndată ce mi-am terminat treaba acolo. Nu-mi doream decât să ajung acasă şi să dorm.

De când m-am întors la J., fără să-mi dau seama, îl întreb pe tata în fiecare dimineață cum a dormit. În general, tata încuviințează din cap. Chiar şi după câte o noapte în care a dormit în şopron, a doua zi, aşezat pe pat în încăperea cea mică, tot aşa face, dă aprobator din cap. Asta se întâmplă în fiecare zi, în ciuda faptului că insomniile îl chinuiesc tot mai des.

Tata în tinerețe. Venea acasă după o zi de muncă intrând pe poartă cu pas vioi, se aşeza la masă cu toată familia şi după cină se culca devreme adormind buştean şi sforăind uşor. Casa în care dormea el dus era adăpostul nostru drag. Acolo nu era loc de invidie sau de teamă. Era casa noastră trainică, de vreme ce tata dormea liniştit. N-am ştiut nimic până când, chinuit de insomnii, tata a început să bântuie noaptea prin casă ca un somnambul şi a ajuns într-o stare de oboseală extremă, la un pas de comă. Sora mea a sugerat să merg împreună cu tata la Seul, dar acesta a refuzat. A spus că nu putea să meargă şi el pe capul copiilor, care deja se ocupau de mama. Când i-am sugerat să meargă la Seul

ca să primească şi el un diagnostic corect şi tratament, s-a înfuriat pe mine mai abitir ca oricând.

— Îs beteag dacă nu dorm bine noaptea? Ce tratament să capăt?

— ...

I-am spus că dacă nu voia să meargă la Seul, să mergem măcar până la spitalul din oraşul C. Oricum, aş fi vrut să facă o radiografie la cap. În oraşul C., reşedinţa provinciei de care aparţine şi urbea J., se află Centrul Medical Prezbiterian[63] la care mergea tata. Deoarece în copilărie oamenii din J. mergeau acolo când aveau o problemă de sănătate gravă sau dacă erau nevoiţi să se interneze, am rămas cu convingerea că spitalul din oraşul C. e cel mai mare din zonă. Când tata refuza cu încăpăţânare să meargă la Seul şi eram nevoită să-l duc la spitalul din C., sora mea zicea că spitalul acela era depăşit şi că mai bine mergeam la spitalul mai nou, care primise numele universităţii din oraş[64]. Când am întrebat-o de când apăruse spitalul universitar, sora mea s-a mirat că nu ştiam şi mi-a spus râzând că trebuia să fiu mai atentă la ce se întâmpla în locul meu natal. I-am răspuns că nu ştiam nici măcar ce schimbări apăruseră în orăşelul J., de unde era să ştiu ce se petrecea la C. Sora mea mi-a spus să o las baltă, căci dacă mă întreba de Manhattan ştiam totul, unde era Chelsea Market sau patiseria Emily ori Amy sau cum i-o fi zicând. Aşa eram eu oare? I-am propus tatei să nu se gândească la spital, ci să ia totul ca pe o excursie la C., unde nu mai fuseserăm împreună de mult timp. Cum el n-a zis nimic, am

---

[63] *Yesu Byeongwon* (în coreeană), mare centru medical din oraşul Jeonju.

[64] Spitalul Universităţii Jeonbuk (*Jeonbuk Daehakgyo Byeongwon*, în coreeană), numit astfel din 1988, când a fost renovat şi extins.

continuat spunându-i că o să mergem când o să avem puțin timp. În cele din urmă, tata s-a învoit să meargă, fără tragere de inimă, dar numai dacă îi promiteam să le nu spun nimic celorlalți.

— De ce să nu le spun, tată?

— Nu vreau să-şi facă griji.

N-am avut ce să mai spun. Eu însămi îi interzisesem tatei să vină pe la mine tot fiindcă nu voiam ca el să-şi facă griji.

Când m-am dus cu tata în oraşul C., străzile de acolo erau atât de schimbate încât după ce am coborât din autobuzul interurban, am rămas năucită. Tata a propus să luăm un taxi şi a pornit-o înainte. În timp ce eu priveam confuză pe geamul taxiului la străzile transformate ale oraşului, tata mi-a explicat că acolo se vedea catedrala Jeondong, iar dincolo proaspăt înființatul Muzeu al Satului. Tata, care îmi oferea toate aceste explicații, părea că luase în serios ideea unei excursii în oraş. Deşi făcusem o programare înainte să venim, am avut de aşteptat vreo două ore înainte ca tata să intre la analize pentru tulburările de somn. Înainte de teste, a trebuit să notez starea tatei şi istoricul lui medical în detaliu, aşa că am fost nevoită să o sun întruna pe sora mea. La fel s-a întâmplat până şi pentru cel mai simplu chestionar. Cum printre întrebări erau unele la care putea răspunde doar cineva care dormea alături de tata, am sunat-o şi pe mama să o întreb şi tot mă împotmoleam. După cum spunea ea, tata începuse să se trezească noaptea şi să umble prin casă încă de acum treizeci de ani, în urmă cu douăzeci de ani a început să vorbească agitat în somn, iar în ultimii cincisprezece ani a început să iasă din casă, să bântuie prin curte şi să-şi petreacă nopțile în şopron.

— De ce-mi spui abia acum?

— Că acuma ştii şi tu...

Eram conştientă de faptul că nu ştiam prea multe despre tata, dar când mi-am dat seama că nu eram capabilă nici măcar să completez un simplu formular, m-a cuprins panica. Tata nu dădea nici o importanță faptului că nu putea dormi noaptea, dar asta nu era o treabă tocmai simplă. După patru zile, când m-am dus singură până în oraşul C. să iau rezultatele testelor, medicul care a studiat radiografiile a spus că trupul ar fi vrut să se odihnească, dar o parte a creierului refuza să adoarmă, ceea ce era în asentimentul celor spuse de medicul de la spitalul din J. Parcă vrând să confirme spusele celor doi medici, trupul bătrân şi obosit al tatei voia să se culce de cum apunea soarele, dar mintea îi rămânea trează. Şi sora mea spusese ceva asemănător, numai că medicul de la spitalul din C. mi-a mai spus şi că tata suferea de depresie, cauzată de tulburările de somn care nu fuseseră tratate timp îndelungat. Mai exact, medicul a zis că tata suferea de depresie, anxietate şi atacuri de panică şi că acum nu mai avea nici un rost să ne chinuim să aflăm care dintre tulburări se instalase mai întâi. Într-o fază incipientă ar fi observat dacă insomnia era provocată de depresie, de anxietate sau de panică, dar acum erau atât de interconectate, încât nu mai avea rost să le urmărească separat. Medicul m-a prevenit că tratamentul era de lungă durată şi că trebuia să ne înarmăm cu răbdare.

— Dar care poate fi cauza?

Doctorul nu mi-a putut răspunde cu exactitate. Sau poate că întrebarea mea a fost prostească. Aşa cum oamenii nu puteau avea cu toții acelaşi trecut, poate că tot aşa aveau motive diferite pentru care nu puteau dormi.

De când fusesem cu tata la spital în oraşul C., mă posomoram de câte ori îl priveam şi încercam să-mi imaginez ce se petrecea în mintea lui. Mă aşezam noaptea la masa din bucătărie, deschideam laptopul şi începeam să

studiez imagini cu structura creierului, care seamănă cu o nucă. Studiam din toate unghiurile lobul frontal, glanda pineală sau encefalul, care avea rolul de magazie a memoriei. Ce oare își amintea creierul tatei? Ce anume nu putea să uite și îl făcea să nu adoarmă complet și să se trezească noaptea? Creierul lui știa că tata plângea adesea? Atât medicul din J., cât și cel din C. recomandaseră ședințe de psihoterapie în paralel cu tratamentul medicamentos. Dată fiind vârsta înaintată a tatei, lipsa îndelungată a somnului putea duce la o scădere accentuată a imunității și la o accelerare a instalării demenței, de aceea medicul s-a oferit să ne pună pe loc în legătură cu cabinetul de psihoterapie al spitalului, dar am cerut o păsuire. Nu știam cum avea să reacționeze tata. După ce tata a primit rețeta de tratament, i-am trimis-o și surorii mele și am întrebat-o dacă tata avea să accepte oare să facă ședințe de psihoterapie. Mi-a răspuns că nu avea să fie ușor. Ea îi sugerase de mult tatei să facă asta și chiar îl dusese la un medic, dar tata n-a scos nici un cuvânt în fața doctorului.

— Când a fost asta? Mie de ce nu mi-ai zis? am întrebat-o pe sora mea, așa cum mai înainte o întrebasem pe mama.

— Probabil că ai uitat. Ți-am spus.

Am închis ochii strâns, derutată. Ce făcusem eu în timpul ăsta de ajunsesem să aud de la mama că acum știam amândouă și de la sora mea că îmi spusese și uitasem?

Chiar și în perioada în care am stat cu tata la J., la sfârșit de săptămână veneau și frații mei de la Seul să-l vadă pe tata, unul după altul. Cu excepția celui de-al treilea, desigur, care rămânea acasă să o îngrijească pe mama. Când erau acolo frații mei, tata nu doar că dormea foarte bine, dar se și purta cu însuflețire. Chiar și atunci când îi întreba pentru ce au venit când erau atât de ocupați, expresia feței lui era mai blândă ca niciodată. În special

când venea cel mic acasă, tata era foarte binedispus. Când cel mic ne-a anunțat că urma să vină la J., l-am rugat să treacă pe la mine pe acasă şi să caute pe undeva prin bibliotecă o fotografie cu mine purtând toca de absolventă şi să o ia cu el. Fratele meu a găsit fotografia şi a adus-o la J., iar în timp ce o agăța în locul rămas liber între fotografiile de la ceremoniile de absolvire m-a întrebat de ce nu i-o dădusem tatei până atunci dacă tot o aveam. I-am spus că uitasem şi m-am dus stingherită în bucătărie. Îmi era ruşine să stau alături de tata care se uita cu admirație la fotografiile acelea atârnate pe perete de parcă ar fi răsfoit un album cu privirea. În weekendul acela în care a stat acasă cel mic, tata a făcut diverse reparații. A reparat poarta, care nu se închidea bine, şi a dat jos clanța uşii de la şopron, care era slăbită, montând una nouă. A petrecut sâmbăta şi duminica împreună cu cel mic făcându-şi de lucru în fața cuştii câinelui, de-acum nefolosită, şi adunând gardul de plasă din jurul ei. Când cel mic l-a întrebat dacă mai era ceva de făcut, tata l-a dus şi i-a arătat că pe lângă poarta cea mică pietrele din zid căzuseră, aşa că le-au clădit la loc. Când mezinul s-a întors la Seul, tata l-a condus până la şosea.

— Tată, dacă o ții tot aşa, ai să mă conduci până la gară...

Deşi fratele meu l-a îndemnat să se întoarcă acasă, tata a aşteptat în drum până a sosit taxiul. Când mezinul ca coborât geamul şi i-a spus din nou să se întoarcă acasă, tata s-a aplecat de spinare, a întins mâna osoasă şi, urându-i drum bun, l-a mângâiat pe cap. Apoi a aşteptat în drum până când taxiul cu cel mic a dispărut din vedere şi abia atunci s-a întors acasă, cu umerii căzuți. După vizitele celui mic, casa în care rămâneam doar eu şi tata părea mai tristă şi pustie. Când era şi mama acasă, duminica seara, după ce plecau frații mei veniți în vizită, probabil că

amândoi cădeau pradă melancoliei. După plecarea mezinului, tata s-a dus să mai închidă o dată poarta pe care o reparaseră împreună, a tras de clanța cea nouă de la șopron și a mormăit reproșându-și că-l pusese pe fratele meu la treabă și nu-l lăsase să se odihnească. Era schimbat după vizitele celui mic. Voia să știe dacă a ajuns cu bine la gară, dacă a luat trenul. Zicând că de-acum trebuie să fi ajuns, și de data asta m-a rugat să dau telefon ca să se asigure că ajunsese cu bine acasă. Când, la insistențele lui, i-am trimis un mesaj fratelui meu spunându-i să-l sune pe tata să-i spună că ajunsese cu bine, acesta i-a dat telefon, dar, spre surprinderea mea, tata nu a avut nimic să-l întrebe, i-a zis doar: „Bine c-ai ajuns cu bine.” Și a închis. L-am întrebat pe fratele meu de ce tata s-a purtat așa doar cu el, iar el mi-a spus că așa l-a condus întotdeauna.

— Unde?

— După ce am plecat la facultate, de câte ori mergeam în vizită acasă, când mă întorceam înapoi la Seul, tata mă conducea până la gară. Chiar și la miezul nopții ori dimineața devreme... Mereu mergea cu mine, chiar dacă nu spunea nimic. Îmi aranja hainele, îmi punea fularul la gât, îmi încheia nasturii. Gesturile acestea mici îmi dădeau forță și îmi plăceau grozav, *nuna*. După ce-mi cumpăram biletul, venea cu mine pe peron și stătea acolo până pleca trenul. De aceea uneori mă trezeam strigându-l ca și cum ar fi fost lângă mine, chiar și atunci când nu eram acasă. Mai ales când mă găsesc în câte o situație penibilă, mă trezesc fără să vreau că îl strig pe tata, *nuna*. „Ajută-mă, tată...” Am momente din acestea. În orice caz, până de curând mă conducea până la gară, dar acum nu mai poate...

Când am primit înștiințare că avea să vină acasă fratele cel mai mare, care de-acum se pensionase, tata s-a dus în oraș, a luat la pachet un crap în sos picant, cu frunze

murate de ridiche, din acela care îi plăcea mult fratelui meu, şi mi l-a pus în faţă. Era o masă pentru trei persoane. Fratelui meu îi plăcea crapul în sos picant? După ce am terminat de mâncat, tata s-a ridicat primul de la masă şi a ieşit în curte, iar fratele meu l-a însoţit cât se poate de firesc. S-au învârtit nestingheriţi în jurul casei, povestind până târziu în noapte. De câte ori se întorcea la J., fratele meu, care plecase devreme din casa părintească, făcea turul casei împreună cu tata. Era o tradiţie care rămăsese în picioare. Din când în când, auzindu-l pe tata râzând, mă apropiam de fereastra încăperii celei mici şi îi priveam. Ciulind urechile să aud ce ziceau, s-a întâmplat să îi aud vorbind despre mine. „Heoni ascultă de tine. Zi-i să meargă acasă de-acuma", i-a spus tata fratelui meu, dar acesta i-a răspuns că aveam să stau acolo cât era nevoie, aşa că tata nu trebuia să-şi facă griji. Fratele meu îşi petrecuse un braţ în jurul taliei tatei şi îi povestea tot ce auzise. După ce a adormit tata, i-am spus fratelui meu că citisem scrisorile pe care i le trimisese tatei. A râs, mirat că tata le păstrase. „N-am scris în viaţa mea cât am scris atunci." Neştiind că îi auzisem discutând când se învârteau în jurul casei, fratele meu m-a întrebat dacă nu lipsisem prea mult de acasă şi dacă n-aş vrea să mă întorc la Seul de vreme ce putea să stea el de-acum cu tata. Când i-am răspuns că aveam să rămân acolo până când se întorcea mama, m-a privit curios.

Nici n-am rostit bine că aveam să rămân până când se întorcea mama, că m-am simţit cuprinsă de emoţie, aşa că mi-am dres glasul şi m-am întors spre peretele pe care atârnau fotografiile de la ceremoniile de absolvire. Poza mea, care umpluse un gol, îmi întorcea privirea. Dacă aş putea să mă întorc înapoi... Între timp, starea mamei s-a înrăutăţit şi a fost internată din nou în spital. Fraţii mei au decis să nu-i spună mamei că boala i se agravase. I-au spus în schimb că

era vorba de o prelungire a tratamentului pe care îl făcuse data trecută. Pe de altă parte, mama m-a rugat să nu-i spun tatei să fusese internată din nou. La sfârşitul acela de primăvară şi început de vară, în familia noastră au curs multe cereri de tăinuire a unor lucruri.

Într-o noapte, tata s-a trezit şi m-a trezit şi pe mine zgâlțâindu-mă de umăr. Dormeam pe podea, lângă patul lui.

— Heoni, fugi! a țipat, făcând scut cu trupul lui deşi încă nu mă dezmeticisem bine şi nu mă ridicasem. Stau eu aici, tu fugi! a mai zis, împingându-mă de la spate.

Tremura din tot corpul de spaimă şi arăta cu mâna întinsă spre ceva care îmi voia răul. L-am strâns în braţe. Se zbătea, dar l-am strâns şi mai tare.

— E doar un vis, nu e adevărat, i-am zis şi am continuat să-l strâng în braţe până când am simțit că îi slăbeau puterile. Nu e nimic, tată. Noaptea trece, o să se facă zi şi o să fie totul bine.

Am slăbit strânsoarea şi l-am mângâiat pe spinare. După ce s-a întins înapoi pe pat, i-am cântat masându-l uşor pe piept. Când era să adoarmă, tata mi-a şoptit cu voce stinsă să nu-i spun mamei. „Când mama pleacă după scoici, pe insula umbroasă... Copilul singurel rămâne, să aibă grijă de casă...” Cântecul de leagăn *Copilul din insulă* l-a adormit pe tata. De ce ştiam eu cântecul acesta? În altă zi, tata a sărit din pat şi până să apuc eu să reacționez, a deschis uşa şi a fugit în curte. M-am repezit după el, dar până să-l ajung, a apucat să deschidă poarta, să se cațăre pe gard şi într-o clipă să dispară, prăbuşindu-se în grădina din spatele casei. Am alergat degrabă şi l-am găsit căzut lângă gard. L-am scuturat în întuneric. M-a întrebat ce căuta acolo. Nu părea să ştie ce se întâmplase. L-am ridicat şi, sprijinindu-l, am ieşit din grădină. Când am intrat în casă, am observat că avea unghiile de la picioare rupte şi lăsa o pată de sânge la

fiecare pas. În păr avea fire de iarbă, iar pe pijama, avea ici şi colo pete de noroi. Chiar şi când am scos cutia cu medicamente şi i-am dezinfectat unghiile rupte, singurele cuvinte pe care le-a spus au fost să nu îi spun mamei. „Cine te crezi dumneata? Generalul Yi Sunshin[65]? Cum adică să nu-i spun mamei?” Tata a râs, deşi, fiind vorba de unghiile de la picioare, probabil că îl durea destul de tare. „Să nu-i spui...” Fraţii mei ziceau să nu-i spunem mamei că boala ei se agravase, mama zicea să nu-i spunem tatei că era iar în spital, tata zicea să nu-i spun mamei că-şi rupsese unghiile.

Fratele meu mai mare a luat trenul de noapte duminică şi, în timp ce călătorea înapoi spre casă, am schimbat mai multe mesaje lungi. I-am scris până a ajuns la staţia Suseo, unde trebuia să coboare.

Fratele meu mi-a scris că era liniştit să mă ştie aici, cât timp mama nu era acasă, dar că treaba asta era copleşitoare pentru mine. Deşi părinţii noştri erau bolnavi şi foarte bătrâni, trenul trecea în continuare pe la marginea satului, orezul creştea pe câmp, iar egretele zburau pe deasupra crângului de pe malul pârâului. Când l-am convins pe tata să iasă la plimbare, ca să facă puţină mişcare, am găsit un drum necirculat. Aşa am ajuns printre terenurile agricole şi, pe oriunde treceam, din grajdurile amenajate pe câmp ieşea câte un câine să ne latre.

Ştiam şi eu că într-unul dintre grajdurile ridicate în orezării era un câine mare şi negru. Deşi lătra, nu părea ostil, iar tata îl cunoştea. L-am întrebat de ce ţineau oamenii câinele acolo şi tata mi-a spus că păzea vacile. Mi se părea

---

[65] Amiral coreean, a trăit în secolul al XVI-lea şi s-a remarcat în bătăliile navale din timpul invaziilor japoneze (1592–1598).

straniu că oamenii ridicaseră grajdul în câmp şi cu atât mai ciudat că puseseră un câine de pază. Când am trecut prima dată pe-acolo, am întrebat al cui era câmpul acela. Tata mi-a spus că mai demult fusese al unui om cu origini nobile din Wolseong, dar că acum nu mai ştia cine e proprietarul. Când îl chemam pe tata la o plimbare, deschidea uşa frigiderului şi turna într-o pungă peşte marinat sau alte resturi de mâncare, iar când ajungeam în dreptul fermei, golea punga în vasul câinelui. De aceea câinele, care stătea acolo singur cât era ziua de lungă, de cum simţea prezenţa tatei, ieşea din grajd şi îl aştepta dând bucuros din coadă. Părea amărât că nu putea să se îndepărteze şi mai mult de grajd, căci era legat în lesă. Când ne apropiam, se vedea bucuria în ochii lui. Şi fratele meu îl ştia, căci îl lătrase şi pe el.

Iată ce mi-a scris:

Mai demult, un coleg mai în vârstă m-a îndemnat ca după ce ies la pensie să mă duc vreo două săptămâni acasă, în satul natal. Atunci mi-a intrat pe o ureche şi mi-a ieşit pe cealaltă, dar ieri mi-am amintit de vorbele lui. M-am tot gândit ce anume se schimba dacă mă pensionam. Nu rămăsesem niciodată la ţară două săptămâni la rând, dar fiindcă părinţii noştri erau acolo, m-am dus destul de des. Ieri însă, când m-am dus la J. pentru prima dată după pensionare, m-am simţit ciudat. Mi-am amintit cum înainte, când lucram, mergeam să-i văd pe ai noştri, poate mai participam şi la o nuntă, apoi mă grăbeam să mă întorc la Seul, şi mi-am dat seama că încă nu reuşeam să accept realitatea, şi anume că nu mai eram angajat. Poate că era din cauza obiceiurilor pe care mă obligasem să mi le formez după ce m-am mutat la oraş. Cine ştie? Am plecat din J. când aveam în jur de douăzeci de ani şi am muncit patruzeci şi cinci de ani. În timpul ăsta, petrecut într-o mare companie, am acumulat o grămadă de obiceiuri.

De pildă, acela de a mă trezi la şase dimineaţa, de a mânca un sandvici rece în loc de un mic dejun cald şi de a pleca la lucru pentru a ajunge nu mai târziu de şapte şi jumătate. Fiind crescut la ţară, viaţa de la oraş m-a luat prin surprindere. De aceea aveam nevoie de timp de pregătire pentru orice aş fi avut de făcut. La început, când aveam o întâlnire, cum nu ştiam drumul, mergeam până la locul întâlnirii cu o zi înainte de data stabilită. Evident, ca nu cumva să fac greşeala să întârzii. Îmi doream să fiu mereu punctual. Aşa era viaţa mea. Şi la muncă era la fel. Deşi programul zilei începea la ora nouă dimineaţa, eu eram acolo de la şapte şi jumătate şi până la nouă îmi pregăteam ce aveam de făcut în ziua respectivă. Ziua mea de lucru avea o oră de începere, pe care mi-o stabilisem singur, dar nu şi una de sfârşit.

După ce m-am pensionat, tot la ora şase m-am trezit, iar până la şapte şi jumătate mă apuc de treabă. Primul lucru pe care îl fac e să ud plantele din ghivece. Mai departe nu ştiu cum va fi, dar deocamdată sunt bine, căci aproape în fiecare zi am câte o întâlnire la prânz. Da, nu ştiu cum va fi în viitor, dar deocamdată am cursuri de două ori pe săptămână şi mai am şi rolul de consultant pensionat al firmei.

Cei patruzeci şi cinci de ani n-au fost deloc uşori. Am avut o viaţă ocupată, niciodată n-am putut să rămân mai mult de trei zile când mergeam în vizită la părinţi. Mereu se ivea ceva de făcut. Zi de zi, săptămână de săptămână, lună de lună, an de an... Aşa mi-a trecut viaţa. De fapt, nu chiar. Acum câţiva ani, într-o vară în care tata s-a îmbolnăvit rău de a fost adus cu ambulanţa la spital în Seul, dar, din fericire, şi-a revenit şi a fost lăsat acasă, l-am dus la J. şi am rămas acolo cu el câteva zile. Era vara în care tu erai plecată la Berlin. Ceilalţi fraţi aveau programul încărcat, aşa că eu mi-am aranjat concediul pe când ieşea tata din spital. Doamne, ce a mai plouat în ziua aceea! Iniţial plănuisem să merg cu maşina la

J., dar din cauza ploii, în cele din urmă am luat trenul. Mi se părea atât de straniu să mă aflu în trenul acela, în pragul pensionării, aşezat lângă tata bătrân şi bolnav, în drum spre satul natal. Mă simţeam copleşit de singurătate de fiecare dată când îl ajutam să se ridice ca să meargă la toaletă sau când îi potriveam paiul în sticla cu apă ca să poată bea confortabil. După ce trenul a plecat din Seul, când l-am văzut pe tata adormit cu capul pe umărul meu, până şi sufletul meu călit şi pietrificat s-a rupt în două. Era trist şi dureros, iar asta nu era tot. Mi-am amintit de senzaţiile resimţite de fiecare dată când am făcut ceva nou. Sentimentul cu care am plecat de acasă la douăzeci de ani, emoţia resimţită când am primit certificatul de trecere a examenelor pentru funcţionari de stat, senzaţiile din perioada în care munceam în timp ce mă pregăteam pentru examene şi starea din prima noapte petrecută în Libia... Uitasem de toate acestea, dar erau înfipte în mine şi au revenit la suprafaţă.

Când am ajuns acasă cu tata, mama ne-a ieşit în întâmpinare, strigându-mă pe nume. Oare cum îl găsea mama, care ieşise în fugă şi rămăsese sprijinită de uşa casei, pe tata, abia ieşit din spital?

Iniţial mă gândisem că îl las pe tata acasă şi mă întorc imediat la Seul, dar stând de vorbă cu amândoi, am decis să rămân până a doua zi. A doua zi mi-am zis că ar trebui să mai stau puţin să-l supraveghez pe tata, care avea greutăţi în a-şi lua tratamentul medicamentos, apoi, în ziua următoare, am dus-o pe mama până la cabinetul de medicină tradiţională, căci i se umflase un picior. Nu puteam să o las cu piciorul acela umflat, aşa că am mai stat o zi. Şi uite aşa am rămas o săptămână întreagă atunci.

Ieri-noapte, amintindu-mi că tu dormeai în încăperea cea mică, n-am putut închide un ochi. Mă gândeam că erai alături de tata în locul meu. Totuşi, mă întorsesem şi eu acasă. Ieri-

noapte am amânat din nou întâlnirea cu un prieten vechi, pe care trebuia să-l văd după-amiază, deşi o mai amânasem încă de patru ori înainte. Cum nu puteam adormi, am ieşit din casă şi m-am plimbat singur prin sat. Am auzit susurul apei care se scurgea prin şanțul amenajat de Cooperativa Agricolă, am admirat constelațiile de pe cerul de catran al nopții şi am ascultat freamătul spicelor de orez pe care vântul le împingea unele în altele. Şi mi-am amintit de copilărie. Cum mă țineam de tata la tot pasul de teamă să nu plece iar de acasă. Am crescut auzind tot timpul că eram cel dintâi născut şi că trebuia să mă port ca un adevărat frate mai mare. Mi s-a spus încă dinainte să merg la şcoală că aveam datoria de a le fi exemplu fraților mei când aceştia o luau pe un drum greşit. Trebuie să recunosc că vorbele acelea mă înspăimântau. Mă chirceam adesea în scaun la gândul că dacă făceam ceva greşit, nu eram singur, nu greşeam doar eu. Când tata pleca adesea de acasă, mă nelinişteam gândindu-mă ce ar trebui să fac în calitate de întâi născut dacă tata nu se mai întorcea. Pe de altă parte, ştiam că tata era nevoit să plece ca să poată câştiga un ban, căci în satul nostru sărăcăcios nu era rost de câştig. O singură dată ne-a părăsit de-adevăratelea când a plecat de acasă. Cred că ştim cu toții povestea, dar o trecem sub tăcere şi ne prefacem că nu ştim. De câte ori îmi amintesc de perioada aceea, simt nişte furnicături în stomac. Am fost cu mătuşa, Dumnezeu să o ierte, unde locuia tata atunci. Într-una din zilele acelea în care atmosfera era înghețată de parcă bătea crivățul prin casă, mătuşa a venit să mă aştepte la şcoală, m-a luat de mână şi mi-a zis să mergem să-l aducem pe tata înapoi. Atunci nu ştiam încotro mergeam, dar mai târziu mi-am dat seama că eram pe undeva prin Iksan. Ne-am dus până la o căsuță închiriată, din apropierea gării. Auzindu-ne tropăind, o femeie a venit să deschidă uşa. Era prima dată când vedeam o femeie care îşi prinsese părul cu o bentiță şi n-avea

năframă. Părul negru, care îi ajungea până pe umeri, făcea ca fața să îi pară foarte albă. Cel puțin aşa mi se părea. Surprinsă să ne vadă pe mine şi pe mătuşa, a făcut un pas în spate, împleticindu-se. Îmi amintesc că prin uşa întredeschisă am văzut o plapumă cu flori întinsă pe podeaua încăperii. Pe perete era agățat un coş de paie. Mătuşa, care părea pusă pe fapte mari, şi-a strâns poalele într-o parte şi m-a împins înăuntru înaintea ei, apoi a inspirat adânc ca să-şi recapete calmul şi a privit-o insistent pe femeie. M-am prins strâns de mâna ei şi ea m-a învăluit cu privirea. Abia atunci a întrebat ridicând vocea: „Dumneata eşti Kim Sunok? Eşti femeie cu carte. Ce-i asta?" Probabil că mătuşa s-a gândit că nu era suficient să se răstească, aşa că a luat oala de pe sobă şi a răsturnat-o. Era plină cu tocăniță de țipar. Sosul roşiatic a împroşcat prin toată bucătăria în care nu era nici o altă oală sau cratiță, stropindu-mă şi pe mine pe față. Mătuşa i-a zis femeii că venise să-l ia pe fratele ei acasă, aşa că să nu-l mai aştepte şi a ieşit valvârtej din casă. Tocmai atunci a apărut şi tata pe ulița din fața casei. Mătuşa s-a aşezat de-a curmezişul uliței şi i-a zis să se întoarcă acasă, dar tata a împins-o la o parte şi a dat să meargă spre casa unde era femeia aceea. L-am strigat şi m-am agățat cu brațele de el, implorându-l. Tata a zis că avea să vină să ne vadă, dar mătuşa nu l-a lăsat să plece. Nu o mai puteam lua de mână. Se arsese când a luat oala de pe foc şi i-a făcut vânt, iar palma i se umpluse de băşici. Când tata s-a aplecat să se uite la mâna mătuşii, i-am spus că dacă se întorcea acasă cu noi, nu aveam să mai ies niciodată din vorba lui. Ieri-noapte mi-au revenit în minte întâmplările acestea uitate. Promisiunea făcută tatei atunci şi faptul că teama m-a împins să-i spun că dacă el nu se întorcea, eu nu aveam să mă descurc, chiar dacă eram cel mai mare. Trenul pe care l-am luat cu toții când am plecat din sat a trecut şi ieri-noapte pe aceleaşi şine, cum trecea şi mai demult. Hoinărind prin sat în

creierii nopții, am avut acelaşi sentiment ca atunci când mă întorceam acasă de la serviciu. Parcă mă pregăteam să raportez că-mi terminasem treaba şi ajunsesem cu bine acasă. Doar că mama, căreia ar fi trebuit să-i dau raportul, e bolnavă la Seul, iar tata nici măcar pe bicicletă nu mai poate urca. E un adevăr pe care nu-l pot accepta cu uşurință, cu toate că acum până şi eu sunt pensionar.

Când am plecat din J., acum patruzeci şi cinci de ani, mă gândeam doar la viitor. La viitorul meu de deschizător de drumuri. Acum mă întreb dacă mi-am trăit viitorul acela imaginat. De câte ori mă întorc la J., îmi amintesc de unde am plecat, îmi regăsesc rădăcinile şi mi se mai potoleşte ambiția de a face cine ştie ce treabă când îmi amintesc că bunica vindea soia în piață. Dacă nu era orăşelul acesta J., aş mai fi gândit aşa? Locul acesta mă face să mă gândesc la mine, cel care, deşi pensionat, încă se mai trezeşte la ora şase dimineața şi pleacă la birou. Toată viața am fost obsedat de muncă. Ce anume mă sperie de nu mă pot bucura de pensie şi nu pot lua o pauză? Îți mai aminteşti? Aveam un prieten pe nume Gaphyeon. Tot oraşul J. mă face să-mi amintesc şi de el, şi de părinții lui muți. N-avea nici şapte ani când vorbea în locul părinților lui. Aşa mi-l amintesc. Sigur îți aminteşti şi tu cum părinții lui veneau împreună cu el când aveau ceva de discutat. Am fost multă vreme prieten cu Gaphyeon. Cum el era vocea părinților, arareori îl auzeai vorbind normal. Puteam să-i spun orice secret. Când a mai crescut, a plecat împreună cu părinții în Noua Zeelandă. Când l-am întrebat ce-i venise să se ducă tocmai până în Noua Zeelandă, mi-a zis că natura şi clima de acolo le făcea bine părinților lui. Era singurul motiv pentru care pleca. Ieri-noapte, când mă plimbam pe câmp, mi-am amintit că în tot timpul cât trăise la J., Gaphyeon nu se încruntase niciodată. Ieri-noapte m-am agățat de amintirile acestea, care m-au liniştit. De-acum nu-

mi mai este teamă să-mi asum răspunderea pentru părinții noştri. Şi totuşi ceva mă apasă pe suflet. Îți scriu pentru că nu ştiu cum să îndur greutatea asta, dar nu aştept un răspuns de la tine. Am ajuns la vârsta la care înțeleg foarte bine că nu tot ce e valabil pentru alții e valabil şi pentru mine. E adevărat însă că amintirea prietenului meu care şi-a dus părinții muți într-o țară îndepărtată mi-a dat curaj.

Ieri, după ce te-am văzut, mi-am mai amintit o poveste de demult. Una pe care tu nu o ştii. Mai ştii când ai publicat a doua ta carte? Tata împlinea şaizeci de ani, şi i-ai făcut cadou cartea ta. După o vreme, tata a venit la Seul. Era o librărie mare în Jongno[66], care acum a dispărut. În ziua aceea, aveai o sesiune de lectură şi autografe acolo. Tata a venit cu trenul şi m-a sunat după ce a coborât în gară la Seul să mergem împreună la librăria din Jongno. Mi-a zis că auzise că dai autografe acolo şi s-a gândit să meargă să te vadă. Mi se părea amuzant să-l aud pe tata, om de la țară, vorbind despre librării. M-am întâlnit cu el la ceasul de la gară şi ne-am dus împreună la librărie. Parcă era la etajul cinci. Ne-am pitit pe după rafturile cu cărți şi te-am urmărit cum semnai cărțile pentru cititori. De câte ori ridicai privirea, tata se ascundea după rafturi, ceea ce m-a amuzat grozav şi am izbucnit în râs, dar tata mi-a acoperit gura cu palma, de teamă să nu fim descoperiți. Avea lacrimi în ochi. După ce s-a încheiat sesiunea de autografe şi ai plecat, tata a cumpărat toate exemplarele cărții tale rămase pe rafturi, lăsând doar unul, şi le-a luat cu el la J. De-acum sunt pensionar. Săptămâna viitoare am să merg iar la tata, aşa că tu întoarce-te acasă şi vezi-ți de treabă. Tata asta îşi doreşte.

---

66 Zonă din centrul Seulului, aflată de-a lungul bulevardului cu acelaşi nume.

Cred că era într-una din zilele când a bătut a doua oară taifunul. Tata, care îşi făcea griji pentru acoperiş ori de câte ori bătea o pală mai puternică de vânt, s-a liniştit deodată şi a început să cotrobăie prin sertare. A găsit o felicitare cu un copac în miezul iernii, de crengile căruia atârnau două cuiburi de pasăre. Felicitare de Anul Nou? Nu ştiam ce avea de gând să facă tata, aşa că mă uitam când la el, când la ilustrată. Când o cumpărase? Tata a deschis felicitarea pe podea, a luat o carioca neagră şi s-a aplecat asupra ei. A scris *Frate Mureung,* apoi a rămas pierdut, cu privirea ațintită pe spațiul necompletat. Cu siguranță nu era confortabil să stea aplecat astfel, ghemuit pe podea ca şcolarii care îşi făceau temele pe jos, neavând birou. M-am aplecat şi eu, curioasă să văd ce scria tata întins pe podea, în miezul verii, pe o felicitare de Anul Nou. Deşi geamurile erau închise, tot se auzea cum se zguduiau de ploaie şi de vânt. Dacă vântul continua să bată aşa, poate chiar avea să ne zboare acoperişul. Sub rândul în care scrisese *Frate Mureung,* tata, aplecat şi mai tare asupra felicitării, a continuat cu: *Asta-i ultima felicitare pe care o mai trimit pe lumea asta. De multe ori nu mă gândesc la nimic. La anu' poate că nici noi mai şti cei aceea o felicitare.* Tata încă mai reda fonetic cuvintele şi tot nu ştia să scrie ortografic. *Pe noi deacuma nu ne mai miră nimica.* M-am uitat peste umărul lui la cuvântul *deacuma*, pe care îl scrisese greşit. *Deacuma putem gândi cu mintea ce vrem da' trupul nu ne mai ajută la nimica. Să ştii că îs mulțumit că după ce neam văzut nu am mai adus vorba despre ce o fost pe culmea Galjae.* Am rămas cu privirea ațintită asupra celor scrise de tata. Acesta şi-a îndoit degetul bont şi, apăsând pe cariocă, a scris ultimul paragraf. *Io team împins în râpă atunci. Cât am trăit mam tot gândit cum ar fi fost dacă atunci în loc să mă pună să fug ăia țiar fi pus pistolul la tâmplă. Ce sar fi întâmplat? În zori mam dus şi am răscolit toată valea să te caut hăulind ca un lup da'*

nu team găsit. Când am aflat că trăieşti mam jurat pe pământul meu să am grijă de tine cât oi trăi. Îți scriu acuma cartea asta că am ceva să ți spun. Îți mulțumesc că miai fost tovarăş o viață.

După ce a terminat de scris, tata mi-a întins felicitarea şi mi-a zis să o pun la poştă după ce ninge, înainte de Anul Nou.

Ni s-a spus că trebuie să îndepărtăm factorii de stres, dar adevărul e că nu ştiu ce anume îi provoacă tatei stres. Tot ce pot eu să fac e să-l scot pe tata la plimbare ziua, când deşi moțăie şi se întinde la prânz în pat, nu reuşeşte să adoarmă. Să mă asigur că îşi ia la timp medicamentele trimise de sora mea, să mă uit pe internet după rețete de mâncăruri care ajută la somn şi să merg la piață după alge. Cam atât. Şi nici măcar asta nu fac cum trebuie. M-am învârtit prin toată piața să caut alge şi tot cu mâna goală m-am întors acasă. Mai fac ceva. De câte ori tata se trezeşte noaptea şi se încuie în baie ori se face ghem într-un colț al debaralei din spatele bucătăriei, îmi notez în agendă ziua şi ora la care s-a întâmplat. Asta pentru a analiza tiparul repetitiv. La început, de câte ori îl găseam pe tata plângând sau ascuns pe undeva, mă treceau fiorii, dar între timp m-am obişnuit. Când îl găseam chircit singur pe undeva, mi se părea că e un copil speriat şi nelinişt it.

— Ce cauți acolo, tată? Hai, ieşi de acolo!

Îi întindeam mâna, şi el mă urma cuminte înapoi în pat. Într-o noapte toridă de vară, când umiditatea făcea ca totul să fie lipicios, tata a început să-şi agite brațele şi să vorbească în somn. Striga înspăimântat pe cineva. Eram curioasă pe cine striga şi am ciulit urechile, dar mormăia nedesluşit şi n-am reuşit să înțeleg. I-am prins mâinile, pe care le agita în aer, şi l-am făcut să le coboare, apoi l-am privit. Încă nu-şi dădea seama unde era şi continua să

vorbească neinteligibil. Poate că nu strigase pe nimeni, poate că doar ţipase, căci deodată s-a ridicat din pat, s-a repezit să deschisă uşa care dădea spre curte şi să iasă.

La început îl scuturam cu putere, spunându-i că era doar un vis, că nu era real, încercând să-l trezesc, dar după mai multe astfel de episoade, am început să-l conduc pur şi simplu înapoi în pat şi, masându-i pieptul, să îl liniştesc şoptindu-i că noaptea avea să treacă, venea dimineaţa şi totul avea să fie bine. „Nu te mai gândi la nimic, tată. Dormi...” De câte ori bălmăjea astfel, mi se făcea dor de tata de pe vremea când suporta cu stoicism toate încercările vieţii, când îşi ascundea cu măiestrie rănile, deşi era încă foarte tânăr.

Eu eram destul de înaltă când am intrat la şcoală. În clasa a patra păream elevă de gimnaziu. Din cauza aceasta de mai multe ori fusesem pusă în primul rând la parada evenimentelor sportive de toamnă. Elevii din primul rând erau nevoiţi să memoreze parcursul, aşa că rămâneam adesea până seara târziu să exersez şi mă întorceam pe jos acasă după ce se întuneca. Aveam înălţimea unui copil de clasa a şasea, dar eram doar într-a patra. Îmi era frică de fiecare dată când plecam singură spre casă şi trebuia să traversez uliţele întunecate. Când răsărea luna, mi se făcea frică de lună. Dacă auzeam un foşnet prin tufişuri, mi se părea că tufişurile mă urmăreau şi o luam la goană spre casă, dar mă speriam şi de sunetul propriilor paşi, de parcă venea cineva să mă înhaţe, aşa că mă opream şi mă aşezam pe vine. Când am început să-l pisălogesc pe tata să-i spună învăţătoarei că eu nu voiam să mai merg la paradă fiindcă îmi era frică să mă întorc singură acasă de la repetiţii după ce se însera, tata a venit cu bicicleta la şcoală să mă ia. Mirosea a orez şi a sudoare, căci se grăbea să ajungă la şcoală de cum termina munca la câmp. Odată, credeam că

tata mă aşteaptă la poarta şcolii, dar nu l-am văzut acolo. L-am tot aşteptat, dar cum nu a venit, am pornit-o singură spre casă. La un moment dat, mi-am amintit că dincolo de deluşor era cimitirul. Atunci ochii mi s-au umplut de lacrimi şi au început să-mi tremure picioarele. Mi-am încordat picioarele, deşi eram obosită de cât repetasem marşul pentru paradă, şi am luat-o la fugă spre casă. Mi-au revenit în minte toate poveştile cu morţi pe care le spuneau copiii şi aveam senzaţia că stafia copilei din cimitir, care apărea în zilele ploioase, alerga alături de mine. Oricât alergam, drumul spre casă nu se mai scurta, ba chiar părea să se lungească. Coboram panta cu lacrimile şiroind pe obraz când am dat de tata, care urca în fugă, cu respiraţia întretăiată. Când mi-am dat seama că era el, deodată mi s-au tăiat picioarele şi m-am prăbuşit plăcintă la pământ, strigându-l. Apoi m-am pus pe un plâns cu sughiţuri, acolo, pe caldarâmul şoselei. Tata mi-a spus cu vocea întretăiată să nu mai plâng. Întârziase căci cineva îi luase bicicleta de pe câmp fără să-i spună şi, cum nu a găsit-o, a venit în fugă după mine. Teama a dispărut de cum a ajuns tata lângă mine. Nu mi-a mai fost frică nici când luna a intrat în nori şi s-a întunecat totul în jur şi n-am mai dat atenţie nici umbrelor lungi ale tufişurilor. Când de pe câte o tarla se ridica în zbor o pasăre speriată de zgomotul paşilor noştri, mă ascundeam după tata. Mi-am adus aminte cu dor de momentele acelea când simpla prezenţă a tatei alunga orice teamă. Eu de ce nu puteam să fac la fel? Îi eram alături, dar nu-i puteam alunga spaimele. Tata se trezea brusc în miezul nopţii, se ridica din pat şi căuta o ascunzătoare, vorbea în somn şi striga: „Vă rog, nu faceţi asta!” Se zbătea şi încerca să fugă, de parcă era urmărit. Odată, s-a împiedicat de prag, a căzut şi nu s-a mai putut ridica, aşa că a dormit acolo, pe jos. A doua zi, după un episod din acesta, nu-şi mai amintea nimic. La început îl întrebam dacă îşi amintea, dar am

renunțat treptat să-l mai întreb. Nu voiam să-i amintesc eu ce se întâmplase, ca să nu îi provoc suferință. Într-un fel, poate că era mai bine că nu-şi amintea.

Odată, tata a uitat că-mi spusese să mergem la morminte. Şi-a scos pălăria şi mi-a întins-o. Voia să o pun în cuier. Poate că se gândea să se întindă în pat şi să tragă un pui de somn.

— Vrei să dăm o tură prin sat?

Tata şi-a îndesat iar pălăria pe cap, fără o vorbă.

— Nu vrei şi ochelarii de soare?

— Mă vorbeşte lumea.

— Cum aşa? Cine te vorbeşte? Kim Sunok?

Tata a râs când i-am spus asta. Am râs şi eu. Ochelarii de soare erau curățați şi aşezați cu grijă într-o cutie din sertarul noptierei de lângă patul tatei. După ce-l auzisem pe tata vorbind de Kim Sunok, i-am pronunțat şi eu intenționat numele de câteva ori. Când tata n-a vrut să mănânce, l-am întrebat ce-ar fi zis Kim Sunok. La început, tata mă privea cu reproş când făceam asta, dar mai apoi a început să râdă şi nu s-a mai prefăcut că nu auzise. Glumeam astfel pentru a ne elibera de tensiunea generată de numele acesta, dar n-am scos nimic de la tata despre Kim Sunok sau despre legătura lui cu ea. Ba uneori chiar se supăra că aduceam întruna vorba de ea. I-am spus că dacă îmi povestea ce era cu Kim Sunok, nu aveam să mai aduc vorba de ea, dar tata doar a mormăit pentru sine: „S-o dus şi nici ziua bună n-o zis...”

Altă dată, a trebuit să amânăm plimbarea până după asfințit, căci tata zăcea în pat cu o privire obosită şi vorbea iar de unul singur. Am ieşit pe portița din lateral şi ne îndreptam spre pârâu când tata s-a oprit, privind spre grajd.

— De-acuma nu mai îi de folos. Ar trebui dărâmat.

A deschis uşa şi a aruncat o privire înăuntru. Apoi, privind spre grădină a întrebat dacă acelea erau boabe de barba-împăratului. Într-o parte a grădinii mamei erau crescute norele. Florile trecuseră, dar tufele erau pline de boabe negre. „S-or copt de-acuma...” a zis tata cu voce scăzută. Apoi a adăugat că era perioada în care erau coapte fructele şi m-a îndemnat să mă uit cu atenție, căci era plin de fructe roşii prin curte. Cu câteva zile mai înainte, în curtea casei, tata a smuls nişte lăstari de la baza tufelor de goji cu florile liliachii ofilite, dar pline de fructe roşii. N-am înțeles de ce îi rupea, de vreme ce erau lăstari noi. Mi-a explicat că se smulgeau pentru ca nutrienții să ajungă la restul plantei şi aceasta să rodească din nou. Dacă vârfurile tulpinilor ajungeau pe pământ, dezvoltau rădăcini, dar dacă nu ajungeau pe pământ, făceau fructe, care țineau până la prima zăpadă. Deci aşa era cu goji... Când o bătrână aşezată pe băncuță la umbra copacilor de pe malul pârâului, care scobea de zor într-un dovleac, a ridicat privirea spre noi, tata a întrebat:

— Ce faci acolo?

— Nu vezi? Scobesc bostanu’. Să îmbuc nişte plăcintă înainte de-a mă duce pe lumea cealaltă.

Tata a zâmbit.

— Aşa-i. Dacă ai, îi bine să mănânci ce vrei înainte să te duci.

— Io când oi muri?

— De unde să ştiu?

— M-am săturat de viață, da’ nu mă mai ia odată moartea.

— Apăi cum ți-i datu’...

— Numa’ treaba asta s-o mai fac şi îs gata.

Tata n-a zis nimic.

— Mai trebe să boiesc păru’. Că nu ştiu când m-oi duce, d-apăi nu mă pot duce cu păru’ alb ca omătu’.

— Trebe dară...

— Trebe să te ții fercheş în toată vremea, că nu ştii când îți vine rându'.

— Aşa-i.

— Ieri-noapte o vinit omu' meu în vis şi m-am dus să închid capacu' de pe vasul cu *kimchi*, ca să pot pleca liniştită, da' nu m-am putut duce după el.

Bătrâna vorbea de soțul ei.

— Mai stai, să vină şi mama lu' Heoni acasă.

— Când vine?

Tata a dat din umeri.

— Zi-i să se-ntoarne degrabă acasă, că de vine iar omu' meu după mine, las şi casă şi tot şi mă duc după el.

— Îi zic.

— Când dă iarna îi de făcut *patjuk*[67] cu ouă de făină. A veni ea până atunci.

Tata şi-a întors privirea spre mine, neputând să-i răspundă. M-am grăbit să răspund eu în locul lui şi s-o asigur pe bătrână că mama avea să se întoarcă negreşit. Mi-am dat seama că la începutul iernii, mama încă mai pregătea *patjuk* împreună cu bătrâna din vecini. Erau foarte atente să respecte calendarul lunar şi obiceiurile de la țară. În primele trei zile ale lunii, făceau turte de *tteok* tăvălite prin făină de fasole dulce, iar pentru prima zi a anului cu lună plină pregăteau orez cu cereale şi boabe de fasole, cu garnitură de verdeață. De Yudut[68], pregăteau orez simplu şi

---

[67] Supă cremă din boabe de fasole dulce, cu biluțe din făină de orez asemănătoare unor ouă de prepeliță, care se prepară la țară în preajma solstițiului de iarnă.

[68] Sărbătoare coreeană cu origini străvechi, ce are loc la mijlocul celei de-a şasea luni după calendarul lunar. *Yudut* înseamnă „spălarea părului" şi se referă la faptul că în vechime, oamenii obişnuiau să-şi spele pletele la râu la începutul verii pentru a alunga bolile şi canicula.

fierbeau o supă mare de găină, pe care o împărțeau. Mama şi bătrâna din vecini făceau întotdeauna împreună *patjuk*, cu biluțe din făină de orez. Şi era o treabă care le lua mult timp, căci fierbeau boabele de fasole roşie, le pasau să obțină o cremă lichidă, luau puțin aluat din făină de orez şi îl modelau în palmă până avea forma unui ou mic. Într-un an fiertura se pregătea într-o cratiță mare în bucătăria vecinii, în altul fierbea în bucătăria noastră.

— Poate n-oi mai fi pe când vine.

— Numa' să nu te duci fără să-ți iei rămas-bun.

Ascultând conversația dintre tata şi bătrâna din vecini, l-am luat de braț. Aşa decurgeau discuțiile pe care le purta tata cu sătenii cu care se întâlnea când ieşeam la plimbare. Îl auzisem de mai multe ori. Discutau firesc, fără să facă prea mare caz de faptul că în ziua următoare era posibil să nu se mai vadă. Când tata şi-a încheiat tratamentul dentar, moşneagul Wang Rim, pe care l-am întâlnit la şosea, i-a zis: „De-acuma îi putea mânca şi carne înainte să mori." Iar tata i-a răspuns: „Dară." Şi cel care făcuse prima remarcă, şi cel care îi răspunsese vorbeau cu mare seninătate.

Într-o zi, unchiaşul Cho Gang, care locuieşte lângă pârâu, a venit şontâc-şontâc până la gard şi a pus ceva acolo, apoi a aruncat o privire în curte şi, văzându-mă, m-a întrebat dacă tata era acasă. Avea ceva să-i spună. Când i-am zis că era la spital pentru tratament, s-a întors şi a luat-o înapoi spre pârâu, mişcându-se încet. M-am dus să văd ce lăsase pe gard. Într-o tigaie veche de alamă erau şaizeci de mii de woni, în bancnote împăturite. Seara, când i-am povestit tatei cum venise unchiaşul Cho Gang cu tigaia de alamă, tata s-a uitat uimit la bani şi a spus: „Îi ca dus şi el." „Cum aşa?" l-am întrebat, neînțelegând ce voia să spună. Mi-a explicat foarte calm. „Apăi dacă mi-o adus banii pe care i-am dat cândva împrumut înseamnă că trage să moară." Câteodată, când mă plimbam singură prin sat, mi se părea că în casele

de acolo mai rămăseseră doar bătrânii. Într-o curte cu iarba mare şi plină de bălării am văzut un bătrân stând singur pe prispa casei. Nu mai era nimeni în jur, în afară de cei doi câini ai lui. În copacul din faţa casei pustii erau mai multe păsări. Păsările se mutau dintr-un copac în altul, zburau dintr-un loc în altul, scoţând sunete ascuţite, care mă asurzeau. Mi-am dat seama că nu ciripeau, ci se certau. Auzind ţipetele din văzduh, câinii s-au uitat în sus şi au început să latre. M-am gândit atunci că în satul acela trăiau mai degrabă păsări şi câini decât oameni. Şi totuşi nu erau doar păsări şi câini. Căprioarele coborau uneori până aproape de calea ferată. Odată, când mă plimbam pe câmp, am dat nas în nas cu un mistreţ. Nu m-a ocolit, dimpotrivă, m-a privit drept în ochi. Probabil că asta se întâmpla destul de des, căci pe poteca ce urcă pe dealul din spatele casei sunt afişe cu sfaturi despre ce e de făcut dacă dai de un mistreţ. Le-am citit abia după ce a dispărut mistreţul. *Nu ţipaţi, nu alergaţi, priviţi mistreţul în ochi şi îndepărtaţi-vă încet.* Mai scria acolo şi că nu era indicat să arunci cu pietre sau să îl ameninţi. *Dacă sesizaţi pericolul unui atac, refugiaţi-vă într-un copac sau pe o stâncă.* Bătrânele pe care le întâlneam din când în când prin sat aveau chipul lipsit de orice expresie. Probabil că nu se temeau de mistreţi şi nici ciripitul zgomotos al păsărilor nu-l auzeau. Pe majoritatea bătrânilor pe care îi întâlneam prin sat nu îi recunoşteam. După ce dădeam bineţe câte unei bătrâne, fără să ştiu cine era, şi treceam mai departe, aveam senzaţia că femeia rămânea cu privirea pironită în ceafa mea. Într-o zi, când urcam pe dealul din spatele casei, înainte să ajung la partea mai abruptă, m-am întâlnit cu un grup de bătrâne, care coborau. Între cele trei, patru bunicuţe cu bastoane, cu părul alb rărit şi cu pulovere deschise la culoare, căci le prindea frigul deşi era vară, era una pe care nu o mai văzusem. Nu ştiu dacă de vină era soarele orbitor, dar

bătrânele acelea cu părul alb păreau dintr-o altă lume. Erau atât de fragile şi de uscăţive încât aveai senzaţia că dacă le luai în braţe s-ar fi dezintegrat, dar ochii afundaţi în orbite le străluceau vioi. Când m-au văzut, m-au şi luat la întrebări.

— Nu eşti tu fata mai mare a lu' Nongme? Aia care stătea numa' cu nasu-n cărţi?

În copilărie, mi se spunea Şoarecele-de-bibliotecă. Dacă mă gândesc bine, n-aveam atâtea cărţi în casă încât să-mi merit porecla. Tot încercând să-mi amintesc cine era bătrâna pe care nu o recunoşteam, le-am salutat încă o dată, cam stingheră, dând să plec.

— Cine-i? a întrebat una dintre bătrâne, abia mişcându-şi buzele subţiri.

— Fata lu' Nongme! De când era numa' de-o şchioapă stătea în şopron cu nasu-n cărţi. şi când o crescut s-o făcut scriitoare, a zis bătrâna pe care nu o recunoşteam.

— Tu erai? Bată-te norocu'! a zis o alta.

Apoi bunicuţele acelea, ce păreau fiinţe dintr-o altă lume, s-au adunat în jurul meu şi, apropiindu-şi capetele, m-au studiat pe toate părţile, făcând grimase şi comentând pe rând.

— Nu te lăsa doborâtă de supărare.

— Şi noi am rătăcit până acuma.

— Aşa-i lumea asta. Fiecare are de mers pe drumul lui.

Bătrânele s-au apropiat şi mai mult de mine, m-au luat de mână, m-au bătut pe umăr, m-au mângâiat pe cap şi pe spate. Aveau degetele descărnate, dar le simţeam moi pe cap, pe umeri şi pe spinare. Ieşisem la o plimbare şi mă trezisem înconjurată de bunicuţe, ceea ce îmi oferea o neaşteptată alinare. Tot ce adunasem până atunci în suflet părea să dispară. Aveam senzaţia că sub mângâierile bătrânelor, până şi obrajii, de care îmi frecam palmele cu furie noapte de noapte, mi se topeau. Deodată am simţit că

aş fi putut să-i cer scuze până şi omului de la atelierul de copiat chei fiindcă îi vorbisem prea brutal. Bătrânele, care făcuseră cerc în jurul meu şi se întreceau în a-mi spune fiecare câte ceva, şi-au luat rămas-bun sperând să ne revedem şi îndemnându-mă să mă întorc în sat, apoi şi-au continuat drumul la vale, coborând încet pe cărarea pe care urcasem eu.

Dacă vorbele bătrânelor nu mi-ar fi răsunat încă în urechi, aş fi putut crede că mi-am imaginat ori că am visat. Asta s-a întâmplat în urmă cu câteva zile, când m-am întors acasă cu pasul sprinten, însufleţită de sentimentul că reuşisem să scap de senzaţia apăsătoare că o mână aspră, imensă m-a luat de guler, dar mă eliberasem, ca şi cum aş fi dat la o parte o piatră neagră de mormânt, care îmi bloca vederea.

— Uite-l pe Isac, tată!

După ce ne-am despărţit de bătrâna din vecini şi am intrat pe drumul dintre câmpuri, l-am zărit pe Isac, care muncea în solarul lui acoperit cu folie de polietilenă. Tata a ridicat capul şi s-a uitat spre el. Isac a ieşit din solar şi, văzându-ne, ne-a întrebat încotro mergeam. Fără să-i răspundă, tata s-a apropiat să vadă mai bine combina parcată în faţa solarului. În spatele combinei erau aşezate unul lângă altul un dispozitiv de plantat orezul, unul pentru semănat şi un plug cultivator.

— E nouă. Vreau să o folosesc anul ăsta la recoltat, i-a spus Isac tatei, care măsura combina din priviri.

— Cu a' veche ce-ai făcut?

— Acum că au apărut maşinile astea noi n-am avut cumpărători chiar dacă am pus un preţ de nimic pe ea, aşa că i-am trimis-o lui Kisik, în Samsan-ri, s-o folosească el.

— Da' nu era aşa veche nici aceea.

— Maşinile astea în doi, trei ani se învechesc. Nici nu apuci să achiți toate ratele pentru ele că au şi apărut altele noi.

— Cum să poți plăti de unu' singur? Trebe să te ajute Asociația Agricultorilor.

— Am tot depus sugestii şi cereri, dar nu-i uşor.

— Du-te să vorbeşti cu vicepreşedintele Yi. Îi om înțelegător.

— Am să încerc...

L-am privit uşor uimită pe tata cum vorbea cu Isac acolo, pe câmp, amintindu-mi cum spusese că nu auzea nimic la telefon.

— O zis că iar vine vânt şi ploaie. Ai grijă la taifun!

Isac ne-a povestit că ieri-noapte intrase în solar o pisică sălbatică, venită de la munte, să fure o găină, dar că fusese atacată de câine. Venise în ciuda ploii torențiale de ieri-noapte. Isac a mai spus că mai văzuse mistreți care coborau în sat, dar era pentru prima dată când vedea o pisică sălbatică. Asta însemna că la munte şi acestea se înmulțiseră. Ne-a avertizat să fim atenți când ne plimbăm printre ogoare fiindcă era posibil ca pe-acolo să se ascundă o pisică sălbatică rănită. Nu ştiu dacă tata a înțeles sau nu ce ne-a spus Isac, căci n-a avut nici o reacție. Deodată Isac s-a întors spre mine şi mi-a zis că dacă tot eram acolo, soția lui îl rugase să mă întrebe două lucruri. N-o văzusem niciodată pe soția lui Isac. „Două?" l-am întrebat râzând. Unu, soția lui scrisese ceva şi ar fi vrut să mă întrebe dacă puteam să mă uit peste materialul scris. Ha? Am rămas cu gura căscată de uimire. În satul ăsta era cineva care scria? Auzisem că soția lui Isac era din Vietnam. Tocmai ea? Năucită, am întrebat care era a doua întrebare. Doi, mă ruga să-i explic dacă expresia „cu lacrimi în ochi" înseamnă că cineva plânge sau că urmează să plângă. Isac mi-a spus că soția lui vorbea acum limba coreeană mai bine decât el şi

că era convinsă că oamenii din locurile acestea ar înțelege foarte bine ce vrea să spună dacă s-ar apuca de scris. „Aşa o fi, *nuna*?" m-a întrebat Isac, cât se poate de serios. I-am spus că acum ieşisem la plimbare cu tata, mai bine vorbim mai târziu. Eram pe punctul de a ne despărți de Isac când tata s-a dus iar spre combină şi l-a strigat: „Isac!" Acesta, deja urcat în combină, s-a uitat spre tata. „Te descurci să cumperi şi fără mine?" Vocea tatei era cât se poate de limpede. „Plecați undeva?" a întrebat Isac privind spre mine. I-am făcut semn din mână că nu plecam. „Dacă nu mergi nicăieri, să vii şi anul ăsta să vezi cum mă descurc, unchiule." Tata n-a zis nimic. Isac, desfăcând folia de plastic în care era înfăşurată combina cea nouă, a întrebat din nou dacă tata se ducea undeva. „Cine să ştie unde m-oi duce?" a murmurat tata fără ca Isac să-l audă şi a păşit pe podețul care traversa pârâul umflat de ploaia din noaptea trecută.

Cât timp m-am plimbat cu tata până pe terenurile de dincolo de calea ferată, au trecut două trenuri. Aşa cum spusese Isac, de mai multe ori, pe la asfințit, am văzut căprioare pe la marginea câmpurilor de orez. Probabil coborau din păduri fiindcă habitatul lor se micşorase treptat. De fiecare dată când animalele, surprinse, săreau ascunzându-se în tufişuri, tata scăpa câte un oftat. Lumina asfințitului se revărsa peste trunchiurile copacilor căzuți pe malul pârâului. Erau copacii de care, în copilărie, se lega funia folosită la întrecerea de *Jultarigi*[69], în prima zi cu lună plină din noul an. După seceriş, oamenii din sat adunau

[69] Întrecere câmpenească în care două echipe trag de o funie groasă, din paie de orez, formată din două părți conectate la mijloc de o bârnă din lemn. Funia (*jul*, în coreeană), la împletirea căreia contribuie întreaga comunitate, poate să aibă câțiva zeci de metri lungime şi aproape un metru în diametru.

paiele de orez rămase în urma treieratului şi împleteau din ele funia folosită la *Juldarigi*. Funia aceasta era atât de groasă, încât copiii se puteau cățăra şi alerga pe ea. Au început să mă furnice palmele doar gândindu-mă la ea. În ziua întrecerii, ieşeam cu toții să dăm o mână de ajutor, copii şi bătrâni. Încă mai simt în palme senzația aceea pe care o ai când te lasă puterile şi simți cum funia îți alunecă din mâini. Echipa câştigătoare păstra funia, dar fiindcă se credea că funia aceea groasă aducea recolte bogate şi echipa care pierdea obținea o bucată din ea, pe care o lega de copacii de la marginea terenurilor agricole, ca să o poată vedea ori de câte ori ieşeau la lucru. Acum nu mai are cine să se întreacă la trasul funiei, şi până şi copacii de care era legată funia sunt căzuți. M-am uitat cu atenție la unul dintre trunchiuri şi am căscat ochii mari de uimire. Deşi copacul era crăpat în două şi căzut, era încă viu. Oare să fi fost din cauză că avea rădăcinile în apa pârâului? Crengile întinse pe pământ erau destul de groase. Pe una dintre ele se aşezaseră două căprioare, venite din munți. Nu era prima dată când vedeam copacul acela de când mă întorsesem la J., dar abia acum descopeream că era încă viu.

— Tată, uite, căprioare! Acolo.

I-am arătat tatei ramurile copacului. Tata a privit în tăcere trunchiul căzut, dar încă viu al copacului şi căprioarele.

— Jivinele care ar trebui să fie la munte coboară tot mai des în sat. Aşa caută ele, bietele, să-şi recapete pământurile. Înseamnă că s-or înmulțit tare dacă vin tot mai des în sat. De-acuma oamenii n-or mai putea pune baraboi în deal. Nici n-apucă să crească bine, că vin mistreții, îi scurmă şi-i mănâncă. Anu' trecut, Isac o pus nişte afine ori alte poame dulci pe terenul de la deal şi or venit ciutele şi le-or mâncat pe toate, a mormăit tata, oftând. Da' şi ele trebe să trăiască, săracele.

L-am întrebat dacă terenurile de pe dealuri rămăseseră necultivate, dacă oamenii nu mai puteau creşte nimic acolo. L-am auzit pe tata târşâindu-şi picioarele fără vlagă. Era sunetul pe care îl auzeam mereu când încetinea.

— Nu poți să pui plante mici, că ți le distrug porcii mistreți şi ciutele. Poți pune numa' copaci, da' aceia nu-ți aduc roade. De-asta noi am plantat pruni în deal şi rodesc mereu, da' n-are cine să culeagă poamele, şi rămân aşa pe pomi. Apoi în anul următor rodesc iară şi tot aşa. Prunele-s parfumate şi nici nu le atacă păsările.

Tata a cerut o pauză şi s-a aşezat pe un mal de pământ, privind spre orezării. Borurile pălăriei îi tremurau, mişcate de vânt. Tata se uita în toate zările. Obrajii îi prinseseră culoare în lumina asfințitului. De când nu mai văzusem un asfințit ca acela? De când nu mai văzusem câmpurile scăldate în razele roşietice ale asfințitului de la sfârşitul verii? A privit şi tata pentru o vreme spectacolul cerului pe care norii pluteau la asfințit în nuanțe de roz, roşu şi galben. Apoi şi-a rotit privirea peste păşunea unde, copil fiind, îşi scotea vițelul la păscut, peste câmpurile pe care oamenii ieşeau să culeagă fasole, care creştea atunci din belşug, peste şanțurile la care în vremea secetei muncea zi şi noapte pentru ca apa să ajungă până la holda lui de orez. Căprioarele nu coborâseră doar până la tufişurile de pe marginea pârâului. Una, care era chiar în câmpul cu orez, a rămas împietrită pentru o clipă, apoi a alergat în salturi spre altă tarla. Am întins un braț şi l-am luat pe tata de mână. Lumina răspândită de chipul lui ridat s-a răsfrânt asupra mea.

— N-am crezut că oi trăi o zi ca asta... Pământ este, da' nu-s puşi cartofi, este câmp cât vrei, da' nu-i nici o holdă...

Vocea moale a tatei a fost acoperită de zgomotul făcut de un al treilea tren care a trecut prin sat.

Am luat-o înapoi spre casă tot pe drumul dintre câmpuri, care dădea în şoseaua cea nouă din capul satului. Cum casa noastră era spre centrul satului, trebuia să trecem pe mai multe uliţe. În copilărie, când rătăceam pe uliţele acelea iarna, la lăsarea serii, dinspre fiecare casă se răspândea un miros îmbietor de mâncare, se auzeau vocile copiilor care se jucau în zăpada adunată prin curţi. Din unele case răzbătea câte o ceartă şi vedeai oameni ieşind afară să se liniştească. Drumul prin sat era mereu însoţit de gălăgie, dar acum era atâta linişte, încât am simţit nevoia să-l întreb câte ceva pe tata.

— Ce mai face unchiaşul Gochang, care stă în casa aceea?

Tata şi-a întors capul spre casa de care îl întrebam.

— Îi dus.

Pe altă uliţă l-am întrebat din nou.

— Dar unchiaşul Gobu?

— Dus.

L-am întrebat aşa pe fiecare uliţă.

— Unchiaşul Dosan?

— Dus.

— Tanti Soseong?

— Dusă.

— Dar tanti Haman?

— Îi dusă şi ea.

Răspunsul tatei era invariabil: „Îi dus.”, „Îi dusă.” Tot enumerând numele celor morţi, am ajuns în faţa casei noastre. Tata s-a oprit în faţa porţii. O rafală de vânt cu ploaie ne-a biciuit feţele. Mă cuprinsese un fior rece când mi-am dat seama că pe toate uliţele pe care trecuserăm bătrânii erau morţi, dar tata a pornit din nou şi a zis ca pentru sine „După cum se vede, îs morţi cu toţii. Numa’ io am mai rămas, agăţat de tine.”

Cum în ziua aceea am mers mai mult pe jos decât alte dăți, tata a moțăit spre seară, aşa că după cină s-a culcat devreme şi s-a pus imediat pe sforăit, dar pe la unsprezece noaptea s-a trezit, s-a ridicat din pat şi m-a chemat.

— Îmi aprinzi lumina?

Eu eram la masa din bucătărie. Dusesem acolo veioza din camera cea mică şi îmi deschisesem laptopul. De la masa din bucătărie puteam să văd patul tatei din sufragerie. Tata avea obiceiul să adoarmă cu televizorul deschis. Medicul ne spusese că una dintre cele mai bune metode de a adormi era să nu ții televizorul deschis. Aşa că de cum vedeam că tata era pe punctul să adoarmă, îi stingeam televizorul. Când s-a foit în pat şi s-a ridicat strigându-mă, mi-am închis laptopul, m-am dus la el şi i-am aprins veioza de la capătul patului.

— Aprinde-o şi pe aceea, mi-a spus el, arătând spre întrerupătorul din sufragerie.

Întrebându-mă ce s-o fi întâmplat, am aprins lumina în cameră şi am stins lampa de veghe. Lumina puternică mi-a iritat ochii, aşa că am clipit de mai multe ori. Tatei i se deschiseseră doi nasturi de la pijama. L-am întrebat dacă nu voia să bea puțină apă. După o scurtă tăcere, m-a întrebat cu voce slabă când aveam să plec.

— Îi musai să te duci.

— ...

— Acuma-i musai să te las să pleci, da' o fost bine cât ai stat cu mine.

— ...

— Du-te de-acuma.

— ...

M-am frecat la ochi şi l-am privit. Părul cărunt împrăştiat pe pernă, fața trasă, cu pielea uscată, mâinile brăzdate de vene umflate. Părea aidoma ca în urmă cu câteva zile când mă speriase de mi-a stat inima.

— Îi vrea să scrii ce am de zis?

M-am uitat la ceasul de pe perete. Era aproape miezul nopții.

— E târziu. N-ai vrea mai bine să dormi acum şi să facem asta mâine?

— Trebuie acuma, când îmi vine în minte.

După-amiază se înnorase, dar nu a plouat. Mă bucurasem că am scăpat de avertizările de taifun de dimineață, dar acum auzeam cum vântul se întețea prin curte şi n-a durat mult că am auzit şi picăturile de ploaie. Poate că de-asta se trezise tata.

— Plouă, tată, i-am spus, intenționând să mă întorc la masa mea, dar tata a insistat să stau să scriu ce-mi spune.

Mi-am adus laptopul, am creat un fişier nou şi m-am pregătit să notez. Vocea lui scăzută era adesea întretăiată de răpăitul ploii. Tata se întrerupea puțin să asculte ploaia, apoi continua.

Lui Seung-yop, întâiul născut, îi las sumanul meu şi scrisorile din cutia de lemn. Îi sumanul pe care mi l-o luat el din primul salariu şi pe care l-am purtat multă vreme. Rămân cu părere de rău că te-am pus să-mi ții locul pentru frații tăi. Ce povară mare ai avut de purtat pe umeri! Trebuia să-mi dau silința mai tare. Jumătate din treaba mea ai făcut-o tu. Am căpătat putere cu un ficior ca tine.

Lui Hong, al doilea, îi las toba, bățul ei şi pick-upul. Am reparat toba şi am lustruit bățul. M-ai făcut mereu să mă simt bine zicând că-ți place ce-mi place şi mie. Mi-o plăcut grozav când m-ai dus în Seul la Teatrul Național din Jandong. Mi-ai cumpărat şi un băț de tobă nou, şi io ți-am arătat cum se bate.

Celui de-al treilea îi las ceasul meu şi o glajă cu băutură. Îi zice Royal Salute. Am căpătat-o acum mai mulți ani, când am luat un premiu pentru recoltă, şi am uitat de ea. Nu trebuia

să-mi plăteşti pe ascuns tratamentul la dentist. Vreau să-ți las ceva drept mulțumire că l-ai urmat cuminte pe cel mare, chiar dacă ştiu că eşti mai năvalnic.

Tu să iei bicicleta cea nouă din şopron, a spus tata, dar s-a oprit privindu-mă cum notam totul pe laptopul aşezat pe genunchi.

— Nu merge să zic aşa. Corectează.

Lui Heoni, a patra, îi las bicicleta nouă din şopron. S-or făcut trei ani de când am cumpărat o bicicletă nouă ca să ne dăm împreună cu bicicletele.

Părea să fie vorba de bicicleta împachetată în folie de plastic, de lângă frigiderul mamei din magazie. Tata mi-a explicat că o cumpărase şi mă aşteptase. „Am zis că om ieşi cu bicicletele la aer când a fi să vii încoace, da' acuma-i târziu", a spus tata, apoi m-a strigat pe nume, de parcă uitase că eram aşezată în fața lui. „Ține minte că oi fi mereu pe umărul tău stâng când ai de mers noaptea pe drum. Să nu te temi de nimica."

Lui Ibi, a cincea, îi las ochelarii mei de soare. Am purtat întruna ochelarii de soare pe care mi i-ai dat tu cadou de ziua mea într-un an şi uite că n-am făcut cataractă. În toată vremea asta ne-ai adus medicamente, şi pentru mine, şi pentru mamă-ta. Toți oamenii cu care mă-ntâlnesc îmi zic că am mare noroc cu o fată farmacistă şi că de-aia încă-s viu. Şi io cred la fel. Tu mereu ne-ai ajutat cu drag.

Mezinului, al şaselea, îi las treabă de făcut, să dărâme grajdul din grădină. Am vrut să fac io treaba asta, da' nu m-o lăsat sufletu'. După ce-i pune grajdul la pământ, grădina să-ți rămână ție. Când erai în anul al treilea de facultate, am căzut de mai multe ori. Erai în sesiune, da' m-ai dus şi m-ai internat în spital şi ai vorbit întruna cu frații tăi mai mari din Seul şi tot ai reuşit să termini cu bine facultatea. De-asta îți mulțumesc.

Lui Jeong Darae, mama copiilor, îi las carnetul de cecuri.

Tata s-a oprit şi a lăsat capul în jos, apoi a spus: „Iartă-mă, n-am adunat cine ştie cât." Pentru o clipă am ezitat, nehotărâtă dacă să scriu şi asta. Spunându-mi că erau vorbele tatei, mă luptam cu propria dorință de a interveni şi mâinile îmi tremurau.

Darae, tu mie numa' lucru' gata făcut mi l-ai arătat, da' io ştiu că te-ai spetit pentru asta. Îți cer iertare şi îți mulțumesc. Îmi pare rău că nu ți-am spus ce suflet mare ai de câte ori aş fi putut. Am greşit şi te-am mâniat de multe ori când nu ți-am răspuns. Ai crezut că eram nepăsător, da' să ştii că nu-i aşa. Nu mă puteam întoarce în timp să îndrept ce-am făcut în tinerețe, când nu ți-am fost alături, şi asta mă chinuia. Te rog să mă ierți.

Am tresărit când tata a spus asta. Printre buzele subțiri ale tatei se revărsau o serie de cuvinte care mă făceau să ezit, constrânsă de propriile-mi prejudecăți. Tata a continuat, *Dragii mei copii...*, dar n-am mai reuşit să scriu. Laptopul îmi aluneca de pe genunchi, aşa că l-am lăsat pe patul tatei, iar eu m-am aşezat în genunchi alături, cu degetele pe tastatură. Tata privea podeaua, încercând să-şi amintească ce altceva ar fi vrut să spună. Am ciulit urechile, ca nu cumva să pierd vreun cuvânt. Tata a mormăit ceva, dar vorbele i s-au amestecat cu vâjâitul vântului de afară, cu ropotul ploii şi tremurul ferestrelor. Auzeam cum frunzele uscate de podbal erau zburătăcite prin grădina din spatele casei. După câteva clipe, a rostit ceva cu mare dificultate, dar n-am înțeles. „Cum?" am întrebat şi, fără să ridic mâinile de pe taste, m-am aşezat pe pat, mai aproape de tata. „Ce ai spus, tată?" Dorința arzătoare de a nota tot ce auzeam mă surprindea şi pe mine. Deodată am înțeles. Scriam pentru a-i transmite fiicei mele povestea tatei. Am rămas lângă tata într-o tăcere deplină. Vedeam cum frunzele

căzute din copacul de kaki din curte erau măturate de ploaie. Susurul ploii se împletea cu foşnetul frunzelor vânturate. Poate că unele dintre frunzele acelea ajunseseră până la uşa casei. Tata şi-a adunat puterile şi şi-a mişcat buzele uscate.

Am trăit. Mulțumită vouă am trăit.

Cuvântul autoarei

Anul trecut, spre sfârşitul primăverii, când am început să lucrez la roman în foileton, ziceam că am scris deja jumătate din povestea despre tata. Era adevărat. Cum avea să se sfârşească povestea, aveam să aflu şi eu la final. Am scris atunci că speram ca până la sfârşitul verii, când aveam să închei, să reuşesc să aduc în fața cititorilor momente din viața taților anonimi care şi-au păstrat demnitatea în fața încercărilor vieții. După ce am început efectiv lucrul la roman, m-am răzgândit de mai multe ori şi am rescris pagini întregi, iar în timp ce rescriam, m-am răzgândit din nou şi m-am apucat de rescris, aşa încât nu doar că nu am reuşit să termin cartea până la sfârşitul verii, dar a trecut şi toamna, şi iarna şi a început un nou an, iar eu încă mai scriam. Tot revizuind, adăugând şi rescriind, mi-am dat seama de un lucru cât se poate de clar: nu voiam să închei

povestea. După apariția romanului *Te rog, ai grijă de mama*, am fost întrebată de multă lume dacă nu intenționam să scriu şi despre un tată. De fiecare dată am răspuns cu convingere că nu aveam de gând să scriu aşa ceva. Aşa se face că după o decadă, când am început să scriu romanul acesta, am rămas fără cuvinte când cineva mi-a spus: „Aşa deci, după cartea despre mamă, acum o scrii pe aceea despre tată." Eu îmi doream doar să-mi îndrept atenția asupra acelui tată din roman. Tatăl acesta umil cu care ne-am obişnuit poate fi primul tată pe care îl vedem cu adevărat. De regulă, nu vrem să ascultăm poveştile neştiute ale taților, căci avem o oarecare reticență în a-i vedea ca indivizi. Dar după ce am început să scriu, nu m-am mai putut opri din a aşterne poveştile acestui tată modest şi tăcut, care spune despre sine că n-a făcut nimic deosebit, doar s-a străduit să supraviețuiască în vremurile de restrişte. Am refolosit şi poveşti scrise mai demult, dar mi-am dorit să mă concentrez asupra acestui personaj care îşi aranjează mereu cu grijă uneltele agricole, care lasă bani de cheltuială celor de acasă când pleacă pe undeva, care vrea să învețe lucruri noi, care are un scop clar în viață, şi anume să-şi poarte la şcoală copiii, deşi el însuşi nu a avut parte de educație formală şi care, deşi bătut de soartă, se îngrijeşte de cei şi mai năpăstuiți decât el. Mi-am dorit să mă apropii de acest tată anonim, care putea să dispară oricând fără urmă şi fără să rămână vreo însemnare despre el, într-atât de mult încât să îi pot desluşi toate mormăielile şi bodogănelile. Totuşi, n-a fost pe deplin posibil, căci stilul lui m-a năucit pe alocuri. Poate că doar în mintea mea unui astfel de tată, care duce în spinare rănile istoriei, nu i-au mai rămas decât trupul decrepit şi casa de la țară cu un perete plin cu fotografiile de absolvire ale copiilor săi. Scrisul meu poate că reflectă doar dorința de a insufla viață într-o existență uitată. Cu toate acestea, mi-am dorit sincer să dau

glas cuvintelor pe care el nu le poate rosti, prinse în tăcerea din sufletul său, şi să le duc dincolo de moarte. Mi-am dorit să smulg din sufletul lui săgeata pe care o înfipsesem fără să vreau atunci când nici măcar pe un astfel de tată nu l-am putut privi ca pe un individ, ci l-am înscris în tiparul „tatălui”.

În timp ce scriam, am primit într-o zi vestea morții unei persoane în vârstă cu care obişnuiam să iau masa câteodată. Era o persoană care, dând dovadă de sinceritate şi răspundere în tot ce făcuse în viață, mă făcuse şi pe mine să simt uşurare şi încredere. În fiecare anotimp îmi regăseam echilibrul analizând câte un om care nu-mi plăcea, în timp ce mă delectam cu mâncare gustoasă. De-acum degeaba vine primăvara, nu voi mai avea parte de mese din acelea. Familia defunctului mi-a transmis că acesta lăsase vorbă să nu-i anunțe moartea decât la o săptămână după înmormântare. M-au rugat în mod repetat să îi scuz că nu mi-au putut oferi ocazia să le transmit condoleanțe. „Nu e nevoie să vă scuzați”, le-am spus, împreunându-mi mâinile şi strângând din dinți. Între timp, mi-au mai spus şi că omul îmi transmitea că se bucurase de compania mea. Mi-am dat seama că şi dacă nu venea pandemia, tot aşa ar fi procedat şi tot n-aş fi avut ocazia să particip la înmormântare. Acela a fost momentul în care, cuprinsă de amețeală, m-am oprit din scris. Ultima dată am luat masa împreună anul trecut, chiar la începutul primăverii. Nici nu se dezgheța bine pământul când m-a chemat să ieşim la masă. Ştiam că se lupta cu o boală cruntă, dar atunci a fost prima dată când am avut sentimentul că îşi punea ordine în lucruri, aşa că masa noastră s-a lungit mai mult ca niciodată. Când ne-am luat rămas-bun, m-a bătut uşor pe umăr şi mi-a spus ceva, rostindu-mi numele silabă cu silabă, dar asta n-am să scriu

aici. O atingere atentă, încărcată de o forță delicată. Abia după ce s-au încheiat toate formalitățile şi am aflat vestea, mi-am adus aminte de vorbele lui în timp ce mă plimbam fără țintă, cu inima grea. Mă apăsa gândul că nu-mi dădusem seama ce a vrut să-mi spună pe când era încă în viață. Unul dintre lucrurile pe care le-am înțeles a fost acela că de-acum sunt la vârsta la care nu mai trebuie să fie o surpriză să aflu despre moartea vreunuia dintre oamenii la care țin, pe care îi respect şi care îmi sunt dragi. Tristă şi dărâmată, m-am întors la masa mea şi am continuat să lucrez la „tatăl" meu, continuând să-mi repet cuvintele care mi se insinuau neîndurătoare în minte: „până nu e prea târziu..."

Înainte, în vară, când am avut ocazia de a sta la Berlin pentru un timp, am vizitat Muzeul Evreiesc, condusă de o prietenă. Am plecat pe jos de unde locuiam şi am ajuns la muzeu după o oră, cam pe când apunea soarele. După ce ne-am uitat la obiectele şi jurnalele victimelor Holocaustului şi ale supraviețuitorilor într-o clădire modernă, am coborât, spre surprinderea noastră, într-un labirint de pasaje subterane. Acolo se găseau mai multe spații expoziționale, numite *Sala pustiului*, *Sala pierderii* şi *Sala eternității*. Pe peretele de lângă intrare era o scurtă explicație: *Frunze moarte* (*Shalekhet*). Întrebându-mă ce putea să fie, am intrat şi am descoperit pe podeaua lungă şi îngustă douăzeci de mii de chipuri diferite, confecționate din plăcuțe de fier. Păreau aidoma unor frunze moarte, căzute dintr-un imens copac de fier. Spațiul expozițional, foarte puțin luminat, se îngusta şi se adâncea tot mai mult, ca o peşteră. Ideea era să experimentezi instalația păşind pe fețele acelea de fier până spre interiorul sălii, care nici nu se vedea de la intrare. Deşi aflasem din diverse jurnale şi însemnări, din filme, cărți, mărturii şi opere de artă despre dramele şi suferințele

victimelor Holocaustului, experiența aceea directă, pe care am trăit-o călcând pe „frunzele” de fier, mi-a stârnit un sentiment diferit. Şi acum îmi mai răsună în urechi scrâşnetul metalic făcut de fețele acelea distorsionate în momentul în care păşeam pe ele. În scurt timp, scrâşnetul acela, adunat la zgomotele paşilor altor vizitatori, a făcut ca locul să se umple de un soi de urlet cu ecou. Oricât de uşor aş fi încercat să păşesc, zgomotul fețelor de fier care se ciocneau cu fiecare pas al meu mă copleşea. Au început să-mi tremure picioarele. Am dat să mă întorc, dar în urma mea se întindea un covor de fețe metalice pe care păşisem deja. Au urmat momente nesfârşite în care mi-am ridicat repede picioarele de pe podea, căci aveam senzația că prin simpla mea prezență acolo le făceam rău fețelor de pe jos. Şi astfel, spre sfârşitul anului în care mi-a răsunat întruna în urechi scrâşnetul chipurilor din fier, am decis că trebuia să scriu despre tata. Una dintre fețele acelea din fier, care părea să urle de durere, semăna cu chipul tatei.

Întoarsă acasă, am revăzut de mai multe ori fotografiile şi filmulețele pe care le-am făcut în călătoria aceea şi am citit tot ce am găsit despre istoria țărăncilor coreene, istoria diocezei romano-catolice din Jeonju, despre cultul Bocheon şi noile religii creştine din Coreea, precum şi istoria intelectuală a zonei Jeongeup. Şi m-am gândit îndelung la o frază pe care o auzisem undeva şi care spunea că atunci când tatăl îi face fiului un dar, cei doi râd împreună, iar când fiul îi face tatălui un dar, cei doi plâng împreună. După ce am început să lucrez la carte, am dat adesea click pe pagina de istorie a provinciei Jeolla de Nord din jurnalul Namdo News, pagină întocmită de redactorul-şef Choi Hyeok, pe pagina Ministerului Afacerilor Externe dedicată statelor lumii, am citit diverse bloguri agricole şi pe blogul poliției coreene pentru anunțurile privind persoanele

dispărute. Acolo am găsit indicii noi şi confirmări pentru lucruri pe care le bănuiam deja. Le sunt recunoscătoare. Vreau să le mai mulțumesc şi persoanei care mi-a răspuns de mai multe ori la e-mailuri cât timp am scris, celor două prietene care mi-au citit cu atenție manuscrisul după ce l-am terminat şi redactoarei Jiyeong, împreună cu care am lucrat timp de mai multe anotimpuri.

Când scrii ceva, mai ales atunci când e vorba de un roman, se întâmplă adesea să înveți ceva de la unul dintre personaje. De data aceasta, Pak Mureung, care a luptat în război împreună cu tatăl din roman, a fost cel care mi-a dat o lecție. Despărțiți după război pentru o lungă perioadă de timp de vina de a nu se fi putut salva reciproc, cei doi se regăsesc cu ocazia unui necaz al unuia dintre copii şi devin prieteni pe viață, care se ajută şi se sprijină reciproc. Într-o zi, Pak Mureung mi-a spus şi mie, scriitoarea, astfel: că trebuie să ne trăim viața conştienți că nu o mai putem lua de la capăt, că aceasta era treaba fiecărei ființe vii, că e important să citim, să ascultăm şi să vedem ce se întâmplă în jurul nostru şi că aceasta e o artă.

Mă despart acum de tata, dar nu cred că acesta e sfârşitul. Nu suntem noi, oare, frunze căzute sub acelaşi stejar? Ultimul lucru de care m-am atins în timpul corecturii a fost titlul capitolului cinci. Am schimbat titlul din varianta în foileton, care era *La despărțire*. Am numit capitolul *Chiar şi atunci când totul se sfârşeşte*, fiind conştientă de continuarea pe care o implica acel „chiar şi”. După acest „chiar şi” abia agățat în coada romanului, aş vrea acum să-mi îndrept atenția spre o altă poveste.

E o vorbă: sub stejar sunt frunze de stejar. Desigur, ele pot pluti şi se pot aşeza şi mai departe, dar unde s-a mai văzut ca frunzele de stejar să se adune sub un pin de pe un

munte îndepărtat? De câte ori m-am găsit în fața unor situații ireversibile, m-am refugiat în natură, cu gândul la orăşelul J., aşa cum mi l-am imaginat eu în roman. Pentru mine, orăşelul J. şi cititorii mei au acelaşi rol pe care îl are Mama-natură, acela de a-mi oferi salvarea. Şi asta s-a întâmplat de mai multe ori în viață. Momentele acelea le-am adunat pe toate aici. Pe alocuri le-am îngrămădit de-a dreptul. Imaginea frunzelor de stejar, mai tinere sau mai bătrâne, care foşnesc pe sub copac, aşezate ca un strat protector, reprezintă, pentru mine, familia. Dacă cineva îşi va spune: „Ah, deci mai sunt familii ca aceasta!" înseamnă că mi-am atins scopul. Aş vrea să vă imaginați că acesta e un poem epic închinat unui stejar, pe care îl pot vedea doar cei care-şi deschid sufletul. Pandemia ne-a împins într-o perioadă de carantină neaşteptat de lungă, dar vă doresc să treceți cu răbdare peste ea şi, în aşteptarea momentului în care ne vom putea lua zborul, vă transmit calde îmbrățişări.

2021, primăvara
Kyung-sook Shin

Cuprins

1. Nu te-am mai văzut de-o veşnicie
2. Mergând prin noapte fără să mă opresc
3. Comoara din ladă
4. Despre el
5. Chiar şi atunci când totul se sfârşeşte
Cuvântul autoarei